

KNIHY ODVAHY

A DOBRODRUŽSTVÍ

SVAZEK 157

Johan Fabricius

**TONEK
Z NAPOLEONOVY
ARMÁDY**

Klasik nizozemské literatury Johan Fabricius se po letech, kdy psal pouze knížky pro dospělé, vrací opět k literatuře pro mládež. Příběh dvanáctiletého Tonka Polanta nás zavádí přímo doprostřed válečné vřavy v době napoleonských válek. Tonek uteče po smrti svého otce z domova, který se pro něho stal nesnesitelným. Je naverbován do kadetky, kde se cvičí vojáci pro francouzského krále. Najde tu kamaráda Klaase a prožijí spolu drobná dobrodružství. Čtenář se doví o životě mezi žoldáky, kterým je většinou jedno, za koho jdou do války, a přečte si vyličení četných bitev, i rozhodující památné bitvy u Waterloo. Po pestrých životních zkušenostech si Tonek uvědomí, že vlastně nic neumí, že se nevyučil žádnému řemeslu, a rozhodne se odplout do Indie.

Fabricius tu jako obvykle líčí běžný osud chudého Holanďana. A Tonek je typický Holanďan — dobrosrdečný, bodrý, veselý a nezáludný. Má hlavu i srdce na pravém místě a zdravý selský rozum. Touží po dobrodružství jako každý kluk v jeho věku a po moři jako každý Holanďan. Tonek, Klaas a jejich kamarádi jsou mladšími druhy Haja a Paddeho — Plavčků kapitána Bontekoea. Knížka o Tonkovi z Napoleonovy armády se nepochybně stane stejně oblíbenou u mládeže na celém světě jako už klasičtí Plavčici. Jejich autor totiž dovede vedle obsáhlého množství nových poznatků dát čtenáři i napětí a humor — zná přesně tu správnou míru, aby jeho příběh zůstal strhující a přitom hluboce lidský, slunný a milý.

Z VYŠLÝCH SVAZKŮ:

L. Düngel-Gillesová: Knud Rasmussen, výpravy za Eskymáky — *P. d'Ivois, H. Chabrilat*: S prázdnou kapsou kolem světa — *V. Ananjan*: Zajatci Pardálí souťesky — *E. Salgari*: Město malomocného krále — *E. Hiob*: Novou zemi pro divoká zvířata — *W. Makowiecki*: Tři útoky z Korintu — *M. Pašek*: Ztracená prérie — *W. Meinck*: Mexické drama — *F. Steuben*: Tekumseh III — *K. Kjellgaard*: Lovec kuguárů — *V. Šustr*: Dobrodružství malého Indiána — *M. Pašek*: Nesmrtelný kovboj — *F. Flos*: Albatros. Nad Tichým oceánem — *N. Smirnov*: Říše slunce — *N. Čukovskij*: Čtyři kapitáni — *W. Legère*: Sám mezi korzáry — *F. Flos*: Lovci kožišin — *W. Morey*: Zima v kaňonu — *J. Broszkiewicz*: Trosečníci z řeky Meteorů — *G. R. Richter*: Lvi přicházejí — *J. Pecháček*: Ostrov tisíce vůní — *H. Burtonová*: Bez doprovodu bubnů — *M. V. Kratochvíl*: Podivuhodné příběhy a dobrodružství Jana Kornela — *T. V. Olsen*: Léto bubnů — *M. Pašek*: Děvče pro Oklahomu — *J. Alex*: Černé koráby I, II — *S. O'Dell*: Pětina pro krále — *R. Luskač*: Odkaz lovce tajgy — *R. Šimáček*: Kříž proti kříži — *V. Palman*: Tajemství pytlácké jeskyně — *A. Lomm*: Noční orel — *J. Fabricius*: Tonek z Napoleonovy armády.

PŘIPRAVUJEME:

B. Mårtenson: Světy bez hranic
J. O. Curwood: Vlčák Kazan. Barí, syn Kazanův
K. Staňukovič: Muž přes palubu

13-871-81 14/54

Vázaný výtisk Kčs 25,—

Johan Fabricius

**TONEK Z
NAPOLEONOVY
ARMÁDY**

ALBATROS PRAHA

© Uitgeverij Leopold b. v. 1977
Translation © Olga Krijtová, 1981
Illustrations © Michal Romberg, 1981

Věnováno
Pietovi Janovi a Christiaanovi ten Thijovým

1

Nejmenuju se vlastně Tonek. Sám nevím, kde jsem to jméno splášil. Když jsem přišel na svět.- a to bylo dvacátého ledna roku sedmnáctistého devadesátého šestého - odnesl mě táta v náručí k faráři Vinkensteynovi do Hrnčířské uličky a dal mě pokřtít a zapsat pod jménem Theodorus podle svatého Bohdana - Theodora Bůhvíjakého. Ale pokud má paměť sahá, říkalo se mi vždycky Tonek a to až do dnešních dnů - a teď píšeme rok 4 1850.

Měli jsme hokynářství na Utopenci u vody. Obchod vedla naše máti; otce nebavilo rozvažovat celý den povidla, hrozinky, různé pokrutiny a mazlavé mýdlo a ptát se po zdraví svých zákazníků, to radši hrál na harmoniku. Taky k tomu pěkně zpíval; v kostelním sboru ho bylo slyšet mezi všemi. „Ten Polant má ale hlas,“ slychal jsem tehdy kolem sebe. A byl jsem na něho pyšný. Méně hezky o něm ale lidi mluvili, když v sobotu večer vyšel za hlasitého zpěvu z krčmy U veselého sýraře a zburcoval celou čtvrť. Svěřil se mi, že aspoň jednou týdně chce zapomenout na všechny trampoty. Teprve později jsem pochopil, co to bylo za starosti. V krčmě ho měli rádi už pro ty jeho vtipy, kterých znal nepřeberně. „Jane, pověz ještě jeden a dostaneš napít,“ říkali jeho přátelé.

Když táta zrovna něco kutil za domem -- to on dělával rád - a byly kolem děti, vždycky k nim popošel a za trochu upjatého přihlížení naší máti rozdával dětem koláčky a cukrové špalky a všechny je rozesmál nějakou bláznivou historkou. Já se smál taky, ale maminka ne, ta jeho příběhy jistě už dávno znala.

Náš obchod se jmenoval ZLATÁ PLEJÁDA. Nade dveřmi visel vývěsní štít se sedmi zlatými hvězdami; ty maloval sám náš taťka. Měli jsme ho všichni rádi, máti taky, i když na něho někdy hartusila a hubovala, hlavně proto, že byla vůbec už od přírody taková nervózní; možná že to bylo taky únavou, vždyť vystávala v obchodě často do pozdního večera. Dovedla se rozplakat pro nic za nic, třeba proto, že si ji taťka najednou přitáhl na klín a nám dětem povídal: „Tak tohle je vaše mamka. Teď už to není moc vidět, ale když jsem

si ji bral, byla to nejhezčí holka z celého Monnikendamu.“

Tam odtud si totiž maminku přivedl.

Pověděl jsem vám vůbec, že jsme bydleli v Alkmaaru? Moc milé městečko, když si na ně člověk takhle po letech vzpomene.

Měl jsem dvě sestry: Margu, o rok starší než já, a Grétku, která se narodila rok po mně. Grétka měla krásné kaštanově hnědé vlasy a milou tvářičku, ale na Margu se máti někdy zadívala ustaraně a pak si zhluboka vzdychla: „Jestli ta si někdy najde ženicha... Má tu smůlu, že je po tátovi. A ruce má taky obě levé.“ - „Ale jdi,“ chlácholil ji taťka, „na každý hrnec se najde nějaká poklička.“ Ale pokud vím, Marga nikdy tu svoji pokličku nenašla. Musím hned dodat, že jsem o svých sestřích neslyšel už dobrých třicet let. Možné je tedy všechno; doufejme jen v to nejlepší.

Abych nezapomněl, bratra jsem měl taky, byl o dva roky mladší než já. Jmenoval se Hendrik, vlastně Henricus, a byl mamčin mazánek. Posílala ho k panu učiteli, Pereboomovi za váhu, aby se naučil číst a psát; pan učitel nám předpovídal, že Hendrik to možná taky dotáhne na učitele, protože má dobrou hlavu. Máti s ním měla, tuším, ještě větší plány, myslila si možná na dozorčího u váhy, nebo i na radního. Ale jednoho dne to s Hendrikem vzalo špatný konec. Učil se až moc. V dlouhých zimních večerech sedával dlouho do noci u svíčky nad úkoly z počtů, až se mu to nějak pomotalo v hlavě a říkal věci, co neměly ani hlavu, ani patu, například: „Když znásobíme číslo třináct sebou samým a pak... ne, mě tak bolí hlava, já na to nepřijdu,“ a začal vztekle dupat.

„Šplouchá mu na maják,“ říkali sousedé a máti musela za panem učitelem Pereboomem, aby si o tom spolu promluvili. Nevím, jak k tomu přesně došlo, ale jednoho temného zimního večera spadl můj bratr v Kostelní ulici do vody a utopil se. Já bych se byl z toho dostal, já tedy ano, protože tak daleko na břeh to tam zase není, ale Hendrik neuměl plavat a v té zimě nebyl na ulici nikdo, kdo by slyšel volání o pomoc, ještě to vidím, jak ho přinesli v mokrých šatech domů.

Máti si jeho smrt strašně brala. Taťka taky, ale držel se kvůli mamince, která celé dny proplakala. Do krámu chodila se zarudlýma očima a pro slzy neviděla na váhu, zákazníků k nám chodilo čím dál míň, protože jim maminky bylo líto, až se nakonec postavil za pult sám náš taťka. A máti jen pořád opakovala: „Já se zblázním, já se z

toho zblázním, na mou duši se zblázním.“ A taky že se zbláznila, ale to až po letech.

„Jane, už nemáme našeho chlapce,“ naříkala a vzlykala tatínkovi na prsou. - „A co náš Dorus?“ zeptal se jí taťka. Nejdřív mu vůbec nerozuměla. „Dorus?“ - „Theodorus.“ Náhodou jsem to slyšel a samotnému mi to hned nedošlo, tak jsem byl zvyklý, že mi každý říkal Tonek. „Ach ten,“ řekla máti a podívala se na mě takřka vyčítavě, že já žiju, a Hendrik ne. Vytratil jsem se tedy na ulici, kde jsem vždycky našel nějakého kamaráda pro své lumpačiny.

Byl jsem sice starší než můj bratr, ale dost malý, takže mi padly jeho šaty. Musel jsem je přirozeně unosit, třebaže to mamince rvalo srdce, když mě viděla v Hendrikových šatech. Na druhé straně nebyla zas taková, aby ještě dobré šaty vyhodila. Já bych byl jen rád, nijak dobře jsem se v nich necítil; jako bych to ani nebyl já. Taky mě z toho trochu mrazilo, že chodím v šatech mrtvého bratra. Napadla mě zvláštní myšlenka: jestlipak teď taky brzo umřu? Nic jsem neříkal, ale zvyknout jsem si nemohl, a proto jsem se postaral, abych šaty co nejdřív tak potřhal a ucoural, že se v nich nedalo chodit.

Já na učení podle naší máti hlavu neměl. Taťka o tom občas ještě začal, ale já sám neměl o učení valný zájem, věděl jsem, že beztak nejsem tak chytrý jako Hendrik

. Místo k panu učiteli Peereboomovi jsem chodil se sestřičkami do Hrnčířské ulice, kde nás pan farář učil katechismu a o životě svatých.

Chodilo tam víc kluků, sedávalo nás pod kazatelnu dobrých dvacet, pošťuchovali jsme se, kopali, tahali holky za vlasy a cvičili se v předříkávání otčenáše pozpátku, abychom se přesvědčili, jestli do nás zato na místě bací hrom. To se ale nestalo a pan páter na kazatelně byl stejně nahluchlý. U zpovědi jsme mu to museli přirozeně všechno vyklopit; kroutil nad námi ustaraně hlavou.

„Ten kluk by měl jít pracovat a koukat něco vydělat,“ řekla jednoho dne máti a tak se stalo, že jsem přišel do učení ke kováři. Musel jsem mu držet měděné pláty a pan mistr do nich bušil. Člověka z toho darmo bolely ruce a brzy mě to taky přestalo bavit, takže jsem od kováře odešel. Máma mě přirozeně dovedla zpátky, ale to mě zase nechtěl pan mistr. Ať se tedy učím ševcem, rozhodla matka, protože znala vdovu Borstlapovou, která vedla dílnu po zemřelém muži. Dobrá duše, tahle paní Borstlapová, ale ze zármutku se dala na pití.

„Tonku, nemůžu zapomenout na nebožtíka manžela,“ postěžovala si mi. „Dojdi k Černé kočce a přines za dva pěťáky pálenku s hořkou; tady máš peníze.“

Černá kočka byl malý šenk hned na rohu; kdybych si pospíšil, mohl jsem být na to tata zpátky, ale já přirozeně potkal cestou vždycky nějakého kamaráda, takže to trvalo déle. Když jsem pak konečně vpadl do ševcovské dílny, měla paní mistrová už nervy nadranc, seděla za pultem, v roztřesených rukou čajový šálek. Jakmile jsem do něho nalil pálenku, zvedla hned šálek ke rtům a pila, dokud nebyl prázdný. Pak se uklidnila, přešel ji i vztek na mě. „Jo jo, přesně to jsem potřebovala,“ řekla, zhluboka si vzdychla a mlaskla: „Nic nezbylo, jinak bych ti dala ochutnat.“ - „Ne, děkuju, pálenka má strašně protivnou chuť,“ já na to. - „Protivnou chuť?“ opáčila. „Říkáš, že má protivnou chuť?“ To jí přišlo k smíchu. „Víš co? Tady máš ještě dva pěťáky. Skoč mi pro další. Ale ne, abys tam zase ostal tak dlouho, slyšíš?“

Tou dobou ale už většinou přicházel nahoru Chris, to byl její tovaryš, a ptal se, kde vězím. Podíval se pohrdlivě na starou paní a na šálek, který honem schovávala v ruce, a zabručel, že mě potřebuje,

abych smolil dratve. Pracovali jsme v ševcovské dílně dole v podsklepi. Bylo odtamtud vidět nohy kolemjdoucích, ale nic víc. Chris koukal při práci na boty lidí, co chodili kolem; většina jejich bot mu prošla rukama. Nikdy toho moc nenamluvil, jen občas prohodil: „Toho Klaassense tu brzo budu mít znova,“ nebo: „Jestli bude Jansen ještě dlouho chodit v těchhle křápech, už mu s nima nic nepořídím.“

V ševcovně bylo pološero dokonce i za bílého dne; jen u oken bylo trochu vidět; jako u všech příštípkářů stála pod oknem skleněná koule naplněná vodou, která zachycovala a rozptylovala světlo. Já seděl ve tmě za Chrisovými zády, smůla je ke všemu taky černá, žádný div, že mi slzely oči. Ale podruhé utéct z práce jsem si netroufal. Nakonec to se mnou nevydržel Chris. Nejdřív mi pořádně přetřel hřbet potěhem a pak šel nahoru; slyšel jsem ho, jak bručí: „Ten kluk se nehodí k ničemu. Nedovede ani navlíknout nit do jehly; ať táhne, už ho tu nechci.“

Vdova by si mě možná ráda podržela, ale na Chrise si netroufala, protože před ním měla kvůli pití špatné svědomí. A tak jsem vyletěl.

Chris to měl jít vyřídít k nám domů. Toho dne jsem se dlouho toulal po ulici, ale když se setmělo a začal padat mokrý sníh, pokusil jsem se dostat domů zadními Vrátky. „Přišel Tonek,“ uslyšel jsem Margu a to už tu byla naše máti a pustila se do mě holí; dovedla se do toho about, když byla nazlobená. Potom se objevil i taťka a maminka se dala do pláče. „Co si počnem s takovým darmošlapem? Proč nás musí Bůh tak trestat? Kdyby byl radši zůstal naživu Hendrik místo...“ - „Tiše, ženo, takhle nesmíš mluvit,“ zarazil ji taťka a já se teď taky rozplakal a sliboval jsem, že se polepším, ale maminka jen vrtěla hlavou: už ve mě ztratila důvěru.

Poslali mě bez večeře do postele; naštěstí mi Grétka později přinesla trochu jídla, co si dala stranou.

Rozhodl jsem se, že mamince ukážu, že mi může opravdu věřit. U lazebníka, kam jsem potom přišel do učení, to šlo opravdu líp. Jmenoval se Van Zanten a měl živnost na Sýrovém trhu, tedy ve velmi slušné čtvrti.

Jako většina lazebníků byl taky ranhojič, za oficínou měl malou lékárnu a má práce zatím sestávala z toho, že jsem roztloukal ve velkém mosazném hmoždíři aloe na prášek. Nejdřív se mi v lékárně líbilo pro ty roztodivné vůně a taky už jen proto, že jsem nemusel věčně sedět v pološeru; při tlučení jsem koukal skleněnými dveřmi do salónu na zákazníky, které měl pan Van Zanten zrovna v paradě. Zpíval jsem si nebo pobrukoval do rytmu tlučení: „hi-ha-ho, do-to-ho“ a měnil jsem paličku z levačky do pravačky a zase naopak, abych si neunavil svaly. Nasládlá vůně aloe mi tak důkladně vlezla do nosu, že jsem ji cítil i v noci v posteli. Ale vydržel jsem.

A přesto se musím přiznat, že jsem byl rád, když jsem toho

tlučením mohl jednoho dne nechat; natloukl jsem prášku pro pěknou řádku lahviček a směl jsem pro změnu držet panu Van Zantenovi lazebnickou misku a přihlížet, jak holí svým zákazníkům strniště. Když zavřel krám, učil mě pan mistr řemeslu na dřevěné hlavě, kterou jsem musel nejdřív pořádně namydřit. „Příští pátek je zas trh, smíš si to zkusit na nějakém sedlákově,“ slíbil mi.

Každý pátek měl totiž salón plný sedláků. Čekali, až na ně přijde řada, popíjeli pálenku, kterou jim nalávala paní Van Zantenová, klábosili o tržních cenách, o prasatech, o kravách, co koupili nebo prodali. A já tak dostal první příležitost: začalo se už stmívat a zbýval nám na holení poslední sedlák, když pana mistra odvolali k porodu. Většinou se ženy v těžké hodině spokojily jen s babou babicí nebo s pomocí sousedky, ale když na sebe dítě dalo dlouho čekat nebo se vyskytly nějaké těžkosti, zavolali k tomu i pana Van Zantena. Popadl tedy rychle svou tašku s nástroji a pošeptal mi: „Toho posledního udělej sám.“

Byl jsem na svého prvního zákazníka notně pyšný a mydlil ho a mydlil, až pěna lítala. Nevypadal dvakrát příjemně, ten chlapík. Nedůvěřivě se na mě díval zpod pěny a zeptal se: „Ty už umíš sám holit, chlapče?“ Uklidnil jsem ho, že je to můj denní chlebiček, a při holení jsem začal vesele o počasí a o nynější drahotě, jako to dělal můj pán; když jsem ostříl břitvu o řemen, zeptal jsem se, jestli přijíždí každý týden na trh a odkud je. „Z Heila,“ povídá on, „a pospěš si trochu, už se stmívá a co nevidět zavřou městskou bránu.“

To byla sice pravda, ale radši mi neměl říkat, abych si pospíšil, protože jsem ho samým spěchem pořádně řízl do tváře. „Co to děláš?“ vykřikl a začal sakrať, že to mohl klidně slyšet i velebný pán Vinkensteyn až do Hrnčířské ulice. „To nic,“ já na to, „to se může stát každému. Momentíček.“ Vzal jsem kus kamence, jak jsem to vídal u pana mistra, namočil jsem ho a potřel s ním ránu, která po chvíli přestala krváčet. „Tak vida a je to,“ povídám mu. Sedlák něco zabručel, opatrně si sáhl na tvář a pak vylovil z kapsy osmadvaceták. Holení v té době stálo jen jeden centík a tak jich od paní Van Zantenové dostal zpátky sedmadvacet.

Sedlák odešel a já si otřel pot z čela.

Ale paní Van Zantenová pustila několikrát osmadvacetáák na pult a zeptala se mě. „Co myslíš? Zvoní dobře?“ - „Myslím že ano,“ odpověděl jsem jí, ale když jsme oba ještě několikrát poslouchali, už jsem si s tím tak jistý nebyl. Za hodinu přišel pan Van Zanten od porodu. Ještě ani nedopověděl, že se narodil kluk jako buk a že váží víc než osm liber, a už tu byla jeho žena s osmadvacetáákem. Pan mistr potěžkal minci na dlani a řekl, že je moc těžká. Pak peníz položil na lékárnické váhy. „Vidíte? Určitě je v něm olovo. Podíváme se, jestli se dá ohnout.“ A taky že ano! Pan mistr měl v rukou sílu.

„To je ale podvodník!“ rozzlobila se paní Van Zantenová. „Znáš toho chlapa?“ - „Ne, v životě jsem ho tu neviděl.“ Teď se mistr lazebnický podíval na mě a kroutil nade mnou hlavou. „Ty jsi mi ale kus chytráka, že si dáš podstrčit falešný osmadvacetáák. Copak jsi necítil, že je moc těžký?“

Nemíval jsem takový peníz v ruce často, ale to jsem na svou omluvu neuvedl. Naštěstí mě napadlo něco jiného: „Já vím, odkud

ten chlap je! Z Heila!“

„Z Heila? Jsi si tím jistý?“

„Sám mi to povídal!“

„Tak to byl pro změnu hlupák zas on, když nás chtěl obalamutit. Dobrá, zítra vyrazíš do Heila a postaráš se, abys za tu falešnou minci dostal pravou. Nebo si rovnou můžeš hledat nové místo. U nás nepotřebujeme hlupáky, co si nedovedou dát pozor.“

Paní Van Zantenová viděla, jak jsem zbledl.

„Ale muži, vždyť je to ještě chlapec.“

„Mně peníze na zádech nerostou!“

„Víš co, Tonku,“ řekla mi paní, „zítra vyrazíme spolu. A jestli se nám podaří dopadnout toho podvodníka a změnit falešnou minci za pravou, půjdeme spolu do kapličky U studánky a zapálíš tam z vděčnosti svíčičku svatému Willibrordovi.“

Prozatím jsem byl vděčnější jí než nějakému svatému, který, jak vyprávěl velebný pán, přistál svého času právě někde u Heila, obrátil na víru tamní pohany, a protože dostal po takové cestě a takové práci žízeň, napil se tam u studánky. Nevím, jestli je ta studánka dosud poutním místem pro lidi, kteří si od svatého Willibrorda chtějí vyprosit nějakou milost, ale za mých časů tomu tak bylo.

Doma jsem přirozeně neřekl ani slovo. Celou noc mi strašilo v hlavě: bydlí v Heile, to vím jistě, bydlí v Heile, sám to říkal. Za ten falešný peníz mi musí dát nový.

No dobrá, nazítří hned za svítání jsme vyrazili Lauwerskou branou; právě ji otevřeli. Cestou mi paní o sobě vykládala všelijaké věci, jako bych byl dospělý. Neměla děti a moc ji to trápilo. Jedno dítě se jí narodilo mrtvé, druhý chlapeček žil jen několik měsíců a manžel pak už další děti nechtěl. „Byl to takový drobeček,“ stýskala si smutně. „Plavé kudrny a modrá kukadla, měls ho vidět. Pokřtili jsme ho Jan Willem. Ano. Kdyby byl Pánbůh dopustil, mohla jsem mít teď syna ve tvém věku.“ Kousla se do rtu a já se ji pokoušel ukonejšit. „Buďte ráda, že jste toho ušetřená.“ - „Proč to říkáš?“ zeptala se a udiveně se na mě podívala usazenými očima. „Jen se zeptejte naší máti,“ vysvětlil jsem jí, „ta by se mě nejradši zbavila, čím dřív, tím líp.“ Paní Van Zantenová zavrtěla rozhořčeně hlavou. „Jestli si tohle myslí tvá matka, tak nemá pravdu. Jsi hodný chlapec a

já bych tě docela ráda měla za syna.“

Potom mi stiskla ruku a já byl hned celý naměkko.

Mezitím jsem ale musel myslet na toho heilského sedláka a že musím stůj co stůj dostat tu minci. V hostinci U koníčkáře jsme celou tu historii pověděli hostinskému; hned chtěl ten peníz vidět a sám ho palcem ještě kousek ohnul. „Falešný jak papež,“ prohodil, a když viděl, jak na něho civím, zeptal se: „Snad nejsi katolík?“

Katolíci nebyli v našem kraji zrovna ve vážnosti, a proto jsem řekl, že skoro nikdy nechodím do kostela. Paní Van Zantenová doplnila, že si člověk nevybere, do jaké kolébky se narodí, potom na mě mile mrkla a dodala: „Jinak by si možná vybral lepší.“

„Já vám povím, kdo vám mohl podstrčit ten falešný peníz,“ řekl šenkýř. „Ať visím, jestli to nebyl sedlák Japikse. Ten čirou náhodou sice není katolík, ale většího darebáka aby pohledal.“

Když jsme dopili kávu, vysvětlil nám, kde má Japikse statek. Nebylo to daleko. Hned jsme se tam vypravili.

Sedlák si držel hrozně zlého hlídacího psa, který se samým vztekem nad naším příchodem málem uškrtil na vlastním řetěze. Z mlatu vyšel sedlák. Hned jsem ho poznal už podle toho šrámu na tváři. Nedíval se dvakrát přívětivě a my ho taky ani nepozdravili.

„Mluv ty,“ řekla paní, „tobě dal přece ten peníz.“

Vytáhl jsem z kapsy zprohýbanou minci a podržel ji muži před nosem. Podíval se na ni s pohrdáním: „Co já s tím?“

„Tak vy nevíte?“ zeptal jsem se. „Rychle nám za ni dejte pravou, nebo půjdem rovnou za starostou.“

„Ne tak rychle, ne tak rychle, jen klid,“ řekl. „Jestli je tenhle peníz opravdu můj, dostal jsem ho včera na trhu od řezníka, co mi odkoupil prase.“

„Dobře, tak si to vyřídíte vy dva mezi sebou, ale my bychom rádi jinou minci.“

„Kuš!“ křikl sedlák na psa, který se pořád ještě trhal na řetěze, a ten hned zalezl celý schlíplý do boudy. Pak se pantáta obrátil na nás. „Pojďte dál, podívám se, jestli mám doma ještě peníze.“

To mě rozesmálo. „Aby ne, když jste včera prodal prase!“

Na to neřekl nic. Šel před námi na mlat, kde pracovala jeho žena s dcerou. Ženy se po nás plaše podívaly. „Na kávu jsem ještě

nestavěla,“ řekla selka a osušila si ruce o zástěru, „ale kdybyste se snad chtěli napít syrovátky? Právě jsme dělaly sýr.“

„Rádi, panímámo,“ přijal jsem za nás za oba. A zatímco nám hospodyně nalévala syrovátku a dcera si nás rozpačitě prohlížela, sáhl sedlák za trám po schovaném míšku a odpočítal na dlaň pětadvacet centů.

„Ještě tři,“ dožadoval jsem se.

„Nemám drobné. Žena vám dá za ně čerstvé máslo.“

Paní Van Zantenová přikývla a já s tím tedy souhlasil.

Vypili jsme hrnek syrovátky, poděkovali hospodyni a měli se k odchodu.

„Chcete si ten falešný peníz nechat na památku?“ zeptal jsem se sedláka a podal mu zprohýbanou minci.

Nejdřív zaváhal, nakonec ji ale vzal a vztekle s ní praštil. „Ty opice drzá, mrňavá!“

„Radši neřeknu, co jsi sám!“ vrátil jsem mu to.

„A to mě ještě pořezal, ten mrňous ničemná!“

„Měl jsem tě rovnou podříznout a bylo by!“

Když jsme vyšli ven, zeptala se paní Van Zantenová: „Neměl bys teď jít ke Studánce?“

Šli jsme, i když mi ten svatý stařešina nic neříkal, ale koneckonců falešnou minci jsem měl vyměněnou a paní Van Zantenová za mě ještě zaplatila svíčku, tak jaképak copak. Dívala se na mě zadumaně, když jsem přilepil svíci na zbytky dohořelých smolniček na okraj studánky a přitom odříkal děkovnou modlitbičku.

„Chudák jeho žena a dcera,“ vzdychla si.

„A chudák pes,“ doplnil jsem ji.

Protože já měl zvířata rád, možná víc než lidi.

Ale našeho tatku jsem rád měl - a ze srdce.

S podzimkem nám začal kašlat. Byl to dutý kašel, který mu šel hluboko z plic a vždycky ho málem zadusil. Trvalo to tak celou zimu. Už ani nemohl zpívat a taky ho přešla chuť. „Je sobota, zajdi si zas jednou za kamarády do hospody,“ pobízela ho máti, třebaže se na to dřív něco nažehrala. Jenom zavrtěl hlavou.

Jednou jsem si všiml, že chrlí krev. Snažil se to skrýt, ale já se na něho celý vystrašený často díval, takže mi neušla rudá skvrna na kapesníku, který si držel před ústy. Slýchával jsem, že člověk umře, jakmile začne chrlit krev. „Neměl bych dojít pro doktora, tatínku?“ zeptal jsem se. Nechtěl o tom ani slyšet. „Jsou to všechno zloději a vrazi,“ povídal. „Pomocť člověku nedokážou, jen ho ožebračí.“

Pan Van Zanten mi dal pro tatínka nějakou medicínu a certle proti kašli, ale nic nepomáhalo. Paní Van Zantenová na svého manžela naléhala, aby se šel za mým tatínkem podívat. „Můj muž toho ví víc než deset doktorů dohromady,“ ujišťovala mě. Mistr lazebnický tedy přišel a taky hned viděl, že to vezme špatný konec. Jen naše máti to vidět nechtěla a pořád vedla svou: „Však už víckrát prokašlal celou zimu. Na jaře to zase přejde.“

Jenže nic nepřešlo. Taťka to sám cítil. Když jsme jednou byli sami dva, povídal mi: „Dorusi, postarej se o maminku,“ říkal mi teď

zase Dorusi, „postarej se o maminku, Dorusi. Já vím, že vy dva spolu moc dobře ne vycházíte, ale když jí umřel i Hendrik, nebude mít za chvíli o koho se opřít. Totéž platí pro tvé sestry. Spoléhám na tebe. Budeš tu jediný mužský v domě.“

Nedovedl jsem zadržet slzy, plakal jsem možná i hrdostí, že mi svěřil do péče matku i sestry. „Však vy neumřete, tatínku,“ zapřísahal jsem ho, „vy neumřete.“

Neřekl na to nic, ale jak přešlo jaro, přímo nám scházel před očima. Byl čím dál tím hubenější a slabší, oči měl zapadlé a temné v šedobílé tváři, díval se na nás jakoby z jiného světa. Máti pořád ještě tvrdila, že se to zlepší, jen co bude léto a on se půjde pěkně slunit za dům na bělidlo. Jenže jednoho dne jsme ho našli mrtvého v židli. Naše kočka Berta, která mu líhala na klíně, žalostně mňoukala po světlici.

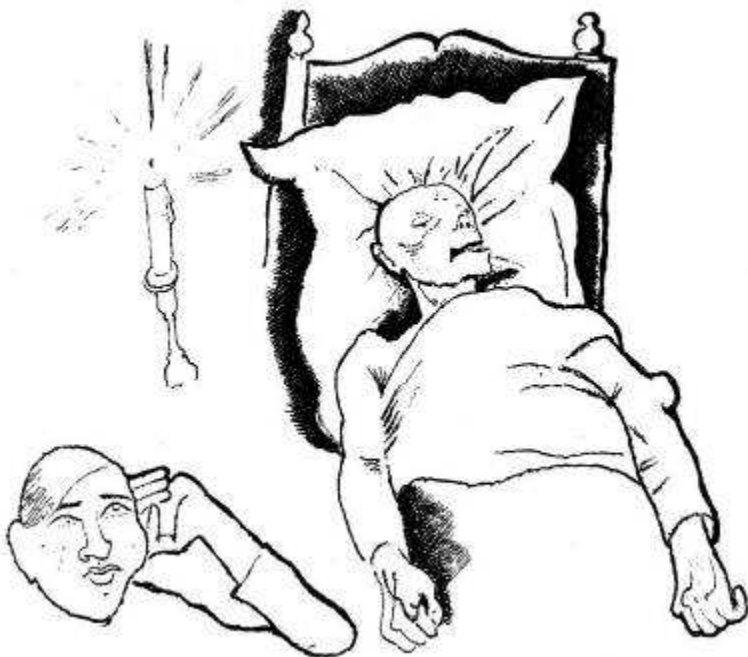
Maminka se s tím nedokázala smířit, nechtěla tomu věřit. „To není možné,“ opakovala pořád dokola. „To prostě není možné. Včera mu ještě bylo docela dobře.“

Den před tím mu bylo naopak právě moc špatně. Copak si toho nevšimla? Copak se po smrti mého bratra stáhla jen do svého žalu? Zase se dala do pláče. „Že mi Pánbůh musel udělat ještě tohle! Teď už nemám na tom světě nikoho.“

Vůbec jí nepřišlo na mysl, že by se mohli trápit i jiní. Sestry bloudily plaše po domě nebo si u ní klekly a plakaly společně s ní. Máti se na ně dívala závojem slz, jako by si jen stěží uvědomovala, že jsou tu taky. Já před ní svůj zármutek skrýval, takže si na mě vyjela. „Tonkovi zřejmě ne vadí, že mu umřel táta! A co tu vůbec děláš? Táhni do práce, jestli tě odtamtud ještě nevyhodili.“

Jak jsem jí mohl za takových okolností být oporou podle tatínkova přání?

Vzpomínka na pohřeb mě dosud tlačí jako noční můra. Zvlášť ta chvíle, kdy vynesli rakev z domu a já věděl, že svého otce už v životě nevidím. Ještě vidím tváře sousedů, co se chtěli naposled podívat na nebožtíka, potom šli obřadně za márami, ale hned nato pořádně rozvázali, jen co se začaly po pohřbu podávat koláče a káva.

Sjeli se i příbuzní: strýc Leendert a teta Marie z Hoornu a teta Trijn z Monnikendamu, to byla matčina sestra. Tatínkův bratr, strýc Leendert, se pokoušel maminku povzbudit: kdyby toho na ni bylo moc, takhle s třemi dětmi v chalupě, jen ať nás klidně pošle na čas do Hoornu. I mně poklepal povzbudivě po rameni: „Hlavu vzhůru, hochu. Kolik ti to vlastně je? Jedenáct? To by člověk ani neřekl. Ale však ty ještě povyrosteš.“

Přinesl bání kořalky a každému štědře naléval, na sebe také nezapomínal, takže byl čím dál tím veselejší a nakonec začal povídat vtípy. „Jsi přesně jako tvůj bratr,“ vmetla mu teta Trijn z Monnikendamu, která mezi námi seděla trochu nakvašeně, nikdo z nás jí vlastně nebyl dost dobrý, protože její muž, strýc Arend, byl zazobaný sedlák s kusem země a spoustou dobytka. „Můj bratr byl lepší,“ namítl skromně strýček Leendert a potom dodal: „Kdyby byl Jan ještě mezi námi, určitě by nám zahrál na harmoniku.“ Načež ho teta Marie pokárala: „Leenderte, moc jsi pil, zapomínáš, kde jsi.“ Už

předtím ji totiž rozzlobila ta poštívavá poznámka tety Trijn.

Tyhle dvě tety se vůbec neměly v lásce; večer to mezi nimi skončilo ostrou hádkou, sousedi se je marně snažili usmířit. Ještě horší ale bylo to, že na pohřeb přišla i tatínkova matka, která bydlela na malém dvorci až u Bergenské brány. Přišla sama, stěží se opírala o hůl, ale k nám domů po pohřbu nechtěla. Bylo z toho po okolí plno řečí. Babička se nedovedla srovnat s maminkou, protože náš taťka byl její nejmilejší syn a babička si pořád myslela, že se oženil s tou nesprávnou ženskou, která jí nepřeje ani vlastní vnoučata. To byla pravda. Máti nám nikdy nedovolovala za babičkou, těžce nesla i to, když nás za ní na Nový rok bral tatínek, abychom jí popřáli všechno nejlepší. Tajně jsme za ní přece jen docházeli: bylo to u ní takové útulné a dostávali jsme teplou čokoládu nebo skořicové mléko s mazancem. Vždycky si sice přála, abychom si u ní požalovali na maminku, ale my dělali, že nevíme, co chce.

Naštěstí i pohřební den jednou skončil. Hosté nám ještě popřáli hodně síly po tak těžké ráně a rozešli se v dobré míře a za veselého hovoru. Marga a Grétka začaly uklízet a umývat nádobí, šálky a sklenky, já šel za matkou, která seděla v pokoji u okna a mlčky zírala ven. Dodal jsem si odvahy a položil jsem jí ruku na rameno, poprvé jsem nedokázal potlačit slzy: „Maminko, vždyť máte ještě nás!“

Jako by se v ní něco probudilo; podívala se na mě a najednou mě s pláčem objala. Byla to nádherná chvílka. Maminka ze sebe nedokázala vypravit slova, ale to ani nebylo třeba.

Nějakou dobu jsem byl rád, když jsem se večer vracel z práce domů; věděl jsem, že pro svou matku něco znamenám, třebaže nikdy nebudu moci zaujmout místo svého zemřelého bratra. Doma jsem pokud možno pomáhal a také moje sestry se snažily, seč byly, jen aby maminka nepropadala ještě většíi trudnomyslnosti, které se poslední dobou poddávala.

Marga ji teď zastupovala v obchodě, jinak bychom ztratili další zákazníky jako po tom neštěstí s Hendrikem. I tentokrát si matka někdy počínala divně. Myšlenkami bývala tak daleko, že neslyšela, když na ni někdo promluvil; bloudila po domě, jako by něco hledala, ale sama nevěděla co; když se jí na to člověk zeptal, neodpověděla. Jednou přišla s párem tatínkových starých bot a řekla: „Až půjdeš k

paní Borstlapové, vezmi je s sebou. Jsou úplně prochozené, jen se podívej.“

„Já už u paní Borstlapové nedělám, jsem teď ve službě u pana Van Zantena,“ pokoušel jsem se jí vysvětlit, ale tím jsem ji jen popudil. „Dobrá, když to pro svého otce nechceš udělat, není třeba. Jen nech být.“ - „Já to udělám, maminko,“ sliboval jsem honem, ale to už mi nechtěla boty vydat a tiskla je pevně k sobě.

I sousedé si všimli jejího podivného chování. „Copak to je s tvou matkou, Tonku? Včera nám povídala, že dostala dopis od tvého otce a že s tím psaním chce jít za panem učitelem, aby jí to přečetl.“ - „To víte, matky se to strašně dotklo, je ještě celá zmatená, ale brzo se to zlepší,“ odpovídal jsem. Povážlivě přikývli a já věděl, co si myslí; ten utopený kluk, co se mu to pomotalo v hlavě, to zřejmě zdědil po ní.

Všechno se ale změnilo, když jsme dostali strážníka. Dohodila nám ho paní Speková, která bydlela u hradeb v Zadní uličce a chtěla se zbavit svého bratra, co u ní půl roku bydlel. Byla ochotná platit za něho byt a stravu a to nám přišlo vhod, protože obchůdek vynášel čím dál tím méně.

„Přirozeně že bych si ho radši nechala u sebe, je to koneckonců můj bratr, jenže se nesnese s mým mužem,“ svěřovala se paní Speková. Maminka váhavě přijala: nechtěla se paní Spekové protivit. Byla to rázná žena, která si nikdy nešla daleko pro slovo, a mimoto to byla naše zákaznice.

Tak se stalo, že jsme dostali pod střechu nájemníka. Jmenoval se Plasman. Byl to Frís, to bylo slyšet na výslovnosti. Mně se od první chvíle nelíbil, díval jsem se s nelibostí na jeho hrubou tvář a velké, nemyté ruce. Hned začal vystupovat, jako by u nás bydlel odjakživa; především moje mladší sestra se ho bála. Máti ostatně taky, ale zatímco Grétka mu šla pokud možno z cesty, chodila za ním máti jako psík a na slovo ho poslouchala. Plasman si hověl v tatínkově pohodlné židli u kamen, nosil jeho trepky a líně v nich natahoval nohy.

„Tak ty jsi Tonek,“ řekl mi z vysoka. „Jmenuju se Dorus,“ odsekl jsem mu. Podíval se na mě nepřátelsky: „Podívejme! Dorus?“ Otočil jsem se a vyšel z místnosti.

Matka poslouchala v kuchyni. „Pamatuj si, že se k němu budeš chovat slušně, rozuměl jsi?“ napomenula mě nervózně.

„Co dělá v tatínkově židli?“ zeptal jsem se jí.

„Proč by tam neseděl? Tvůj otec tu stejně už není.“

„Já to nerad vidím.“

„Heleme, ty to nerad vidíš? A kdo tam má podle tebe sedat? Snad ne ty sám?“ Pohrdlivě si mě změřila od hlavy až k patě.

Bolelo to. „Já ne, ale on taky ne,“ odpověděl jsem jí.

„Budeš si na to muset zvyknout. Ta židle tam jednou stojí a mužem v domě je teď on.“

„A co ty trepky? Musí si obouvat i tatínkovy trepky?“

Máti se zasmála, ale já viděl, že ji popadá vztek. „Otcovy šaty mu padnou taky,“ řekla, aby mě pozlobila.

„Jestli ho v nich uvidím...“

„Tak co? Co uděláš? Chlapečku, ten by s tebou pěkně zamával.“

„Měla vy jste vůbec tatínka ráda?“ zeptal jsem se.

Krev jí stoupla do hlavy. „Co si to dovoluješ? Tumáš!“ Uhodila mě do tváře, až se mi před očima zatmělo. Ale zůstal jsem stát a najednou jsem viděl, jak se rozplakala.

Sklesla na židli a srdceryvně vzlykala, hlavu položenou na kuchyňský stůl. „Maminko...“ zasténal jsem a pokusil jsem se ji vzít za ruku, ale vytrhla mi ji. „Nesahej na mě, ty! Ty si mi troufáš předhazovat, že jsem neměla ráda tvého otce! Ty, který jsi slzu neuronil, když nám umřel.“

Zůstal jsem chvíli ještě stát, ale nebylo s ní žádné pořízení. Vyšel jsem tedy ven.

A skutečně, hned příští neděli šel Plasman v otcových šatech s matkou na mši. A přitom matka nebyla už léta v kostele! Copak se vůbec nepozastavila nad tím, co tomu řeknou lidi? Bylo to sotva půl roku po tatínkově smrti.

Marga, s kterou jsem o tom mluvil, mi řekla: „Prostě se do něho zamilovala. A představ si, že si ten chlap troufá i na Grétku. U mě si dá zajít chuť, ale Grétka se mu neodvážívá uhnout, když ji jen tak mimochodem vezme kolem pasu a řekne jí: děvenko. Udělal to zrovna včera, naštěstí jsem byla u toho a hned jsem mu to dala.“

„Mou sestřičku nechte na pokoji,“ povídám mu, „a držte se máti.“ A ta taky hned přišla z kuchyně. Víš, že je ke všemu žárlivá? Nesnese ani,- aby si vzal na klín Bertu. Je to k smíchu. Berta sama o ty jeho pozornosti nestojí, tuhle ho pořádně sekla do ruky.

U toho jsem náhodou byl. „Pojď sem, ty bestie!“ nadával Plasman a kopl po kočce, která rychle utekla za kamna, kam za ní nemohl, a zle na něho odtamtud prskala, naježená až běda.

Plasmana strašně zlobilo, že s ním nechceme nic mít, a to nejen mé sestry a já, ale dokonce i naše kočka. „Však já si tě ještě podám, potvoro!“ vyhrožoval, ale kočka se rozumně klidila z jeho dosahu. Grétka, která o naši Bertu pečovala, ji proti němu tajně popouzela. „Pěkně ho poškrábej, kdyby tě chtěl chytit,“ Šeptala jí do ucha. Musel jsem se smát, ale stejně si myslím, že tomu to zvíře rozumělo.

Někdy bylo doma boží dopuštění. Ve své nenávisti k Plasmanovi si Marga troufla postavit se i matce. „Měla byste se stydět,“ řekla jí. „Jakkak dlouho je tatínek pod zemí?“

„No a co má být?“ křičela na ni matka, kterou hned všechno popudilo. „Co dělám špatného?“

„Co děláte? Copak si myslíte, že jsme slepí? Strojíte se

dennodenně do nejhezčích šatů a to všechno kvůli němu! Kvůli chlapovi, co žije za naše peníze!“

„Vaše peníze? Pořád to jsou ještě *moje* peníze!“ křičela na ni máti. „A pan Plasman mi ostatně platí nájemné!“

„Tak? On platí nájemné? Tak ať jednou zaplatí, až budeme u toho!“

„Jsi drzá holka! Tumáš!“ Pleskly políčky. Grétka se dala do pláče, ale Marga neuhnula, jen zbledla potlačovaným vztekem.

„Jen si tlučte. Ale já vám povídám, že nás ten chlap přivede na mizinu.“

Plasman se do hádek nikdy nemíchal. Chvilí poslouchal u dveří, pak si natáhl tatínkův kabát a šel do krčmy U zlatého anděla na Rybím trhu. Spoléhal na to, že doma bude klid, než se vrátí.

Ten návrat se ostatně někdy rádně protáhl. Tatínek si v sobotu také vypil pár sklínek, ale dovedl vždycky udržet míru a míval veselou špičku. Plasman se naproti tomu skutečně opíjel; sotva se na nohou držel, když za hlasitého klení a nesouvislého blábolení vrávoral do dveří. Máti ho musela svléknout a uložit do postele. Plakala přitom a stýskala si, ale netroufala si na něho houknout, jak to dělávala na tatínka. Nechtěla taky, abychom to slyšeli, nesměli jsme vědět, že přišel zase zpitý do němoty. Jako bychom to necítili! Celá světnice páchla kořalkou!

Jednoho dne zmizela zčistajasna Berta. Jakpak to? Nikdy se přece netoulala. Hledali jsme ji na ulici, ptali jsme se sousedů, jestli ji neviděli. „Vaši kočku? Snad vám neutekla?“ - „Ne, to Berta nikdy nedělala. Ještě ráno byla doma.“

Sestry se brzo dovtípily, co se stalo. „Co jste udělal s naší kočkou?“ uhodila Marga na Plasmana. Zatvářil se nevinně. „S vaší kočkou? Copak není doma?“ - „Tak ven s tím, kde je Berta?“ - „Zřejmě se toulá s kocourem,“ ušklíbl se, „myslím, že jsem ji v noci slyšel mrouskat.“ A když viděl Grétčiny slzy, dodal: „Co je? Snad nebrečíš pro kočičku?“

Dokázat jsme mu sice nemohli nic, ale byli jsme si takřka jisti, že zahnal Bertu do kouta, když byly matka a sestry v obchodě, že ji tam asi chytil do pytle a utopil ji chuděrku v městském grachtu. Matku to taky trápilo, třebaže tvrdila, že by Plasman nebyl něčeho takového

schopen.

V domě bylo najednou podivně prázdně bez naší Berty, která se k nám tak často lísala a předla. Grétka se z toho nemohla vzpamatovat. „Já toho chlapa zabiju,“ řekl jsem. Sestry se na mě podívaly. Cítily, že to myslím vážně. Viděl jsem jim na očích, že se bojí, ale že napjatě čekají.

„Zabiješ? A jak?“ zeptala se Marga.

„To se ještě uvidí. Počkejte.“

Zabít Plasmana, toho lumpa! Nejdřív mi to jen blesklo hlavou jako horečný sen, postupně se to měnilo ve skutečnost; v myšlenkách jsem překonal všechny prvotní zábrany. Už jsem to ani nepokládal za nesprávné, zdálo se mi, že mám *právo* toho chlapa zabít, byl jsem tím povinován tatínkovi, protože nás Plasman přivedl do neštěstí, nás všechny, i naši maminku, protože propíjel i tu trošku peněz, co jsme ještě měli.

Zabít ho. Ale jak? Jak?

Nedalo mi to spát. Večer jsem v posteli poslouchal hlasy zezdola. Nerozuměl jsem, co si s matkou povídá, a když nakonec začali šeptat, zacpal jsem si radši uši.

Otrávit ho? Věděl jsem, kde má pan Van Zanten v lékárně lahvičky s umrlčí lebkou. Ale to bylo zbabělé a naposled by si lidé ještě mysleli, že to udělala Marga nebo matka, protože otrávit někoho - to bylo dobré leda tak pro ženské. A co tedy? Byl stokrát silnější než já; to mi přece říkala i máti. Co takhle nožem? Ne, to také ne, to bych si netroufal. Krev na rukou a ...

A pak jsem dostal nápad. Nazítří byl zase den, kdy najisto půjde ke Zlatému andělu. A to vždycky přicházel domů pozdě v noci, vrávoral a blekotal sprostoty. Nad postranním vchodem, kudy musel do stavení, bylo vysunovací okénko, které se dalo vytáhnout pomocí provazu s velkým olověným závažím. Nazítří za tmy přeříznu provaz, na němž visí závaží. Podržím olovo nade dveřmi, a až Plasman zakřičí, abychom ho pustili dovnitř ...

Po celý den jsem žil jako ve snu, neslyšel jsem, když na mě mluvili. „Co je s tebou, Tonku?“ zeptala se paní Van Zantenová.

Ano, co to se mnou bylo? To kdybych věděl!

Věděl jsem jenom to, co chci udělat ten večer, a to jsem zato

věděl až moc dobře!

Marga a Grétka byly už v posteli, nic jsem jim neřekl. Klečel jsem u okna a podpíral jsem je ramenem, aby zůstalo otevřené. Tlačilo čím dál víc, ale vydržel jsem to. Vydržel jsem. Musel jsem.

Tamhle jde! Vrávorál po cestě a nejdřív vrazil do špatných dveří. Potom našel ty pravé a zabušil na ně. „Otevřte! To jsem já!“

Ano, byl to on. Ale nestál ještě přímo pode mnou. Matka, která na něho vždycky čekala, popošla ke dveřím. „To jsi konečně ty?“ - „Ano, to jsem já.“ Řada nadávek. Teď! Teď stál tam, kde jsem ho chtěl mít. Závaží jsem mu držel přímo nad hlavou... Teď! Pro všechno na světě. Zavřel jsem oči, pustil jsem závaží a zacpal si uši.

Přesto jsem slyšel matčin výkřik, a když jsem se odvážil otevřít oči, viděl jsem, jak Plasman stojí celý zkroucený a zvrací. Držel se za pravé rameno: tam ho zřejmě zasáhlo olovo. Dávil a přitom řval a běsnil.

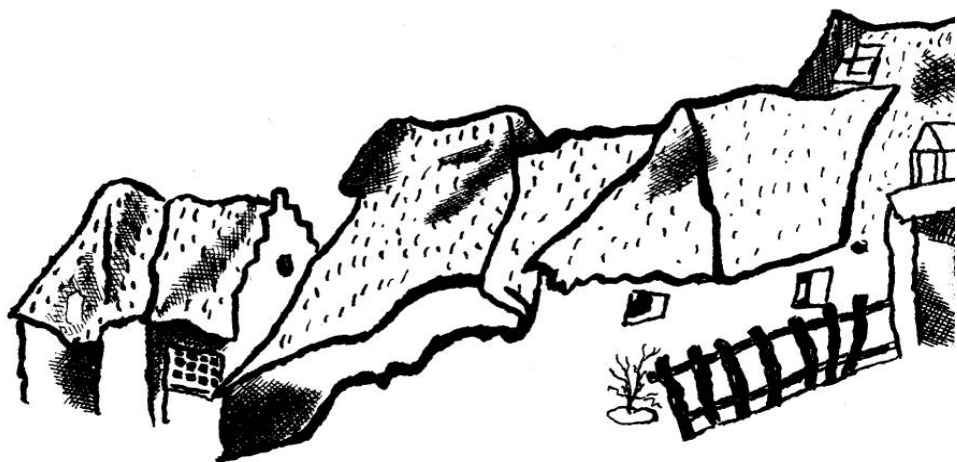
Viděl jsem dost. Nebyl mrtvý. Nezabil jsem ho. Celý roztřesený jsem tápal po temné chodbě a hledal po hmatu cestu ke schodišti. „Co je? Co se stalo?“ ptala se Marga, která vyšla v noční košili se svící v ruce z pokojíku obou děvčat.

„Nic. Ještě žije,“ řekl jsem a utíkal vnitřními dveřmi do obchodu a odtamtud na ulici.

2

Co teď? Nepromýšlel jsem to prve dál než k okamžiku, kdy si to vyřídím s Plasmanem. Dokonce jsem ani nepomyslel na to, že bych si měl obléknout něco teplejšího, protože venku byla v noci zima. Věděl jsem, že musím z města, dřív než mě chytí. Ale kde se mám schovat, než otevřou bránu?

Babička! Tam bych mohl jít: ta by mě neprozradila. Jen by se strašně polekala, kdybych u ní vprostřed noci zaklepal. A až bych jí pověděl, co jsem udělal, lekla by se ještě víc. Nebo snad ne? Jestlipak by zase začala nasazovat na matku? Možná by řekla: „Tvá matka má, co si zasloužila.“

Neměla si brát do domu cizího chlapa, ke všemu ještě vandráka a ochmelku, a to všechno tak krátce po smrti tvého otce.“ Ne, to bych taky nechtěl. Nechtěl jsem, aby přede mnou mluvila zle o matce.

Třásl jsem se zimou - a nejen zimou - a pustil jsem se směrem k Hoornské bráně. Hoorn - tam bydlil strýc Leendert. A ten na pohřbu přece říkal matce, že mě může i se sestrami klidně poslat na nějaký čas k nim. Teta Marie se sice tehdy dívala všelijak ..., ale stejně by to bylo nejlepší: ke strýci Leendertovi do Hoornu!

Šel jsem kolem plotu pana Oorschota, našeho ctihodného notáře. Kolikrát jsem přes ten plot přešel, když dozrály hrušky a jablka. Zadní branka, jindy vždycky na závoru, byla tentokrát našťěstí otevřená. Rozhlédl jsem se kolem sebe. V ulici jako po vymření. Vklouzl jsem dovnitř a zavřel za sebou na petlici. V notářově domě byla tma. Věděl jsem, kde má kůlnu s nářadím. Jestlipak je zavřená?

Ne, byla otevřená! Posadil jsem se na trakař; rozbušené srdce se mi po chvíli uklidnilo.

Na věži odbila jedna hodina. Dříve jsem si nikdy nevšiml, jak dlouho takový úder doznívá. Celé město spalo. Jakkak je asi doma? Jestlipak mluví o mně? „Tonek po svém činu utekl. Kde asi vězí? Ven z města se určitě nedostal.“ Vyrazil mi studený pot. Viděl jsem se už ve vězení o vodě a chlebu. Až mi z toho zuby zajektaly, vyskočil jsem a začal jsem se procházet po kůlně. Nemám jít za velebným pánem do Hrnčířské uličky? Ze všeho se mu vyzpovídat a poprosit o pomoc? Ne. Lepší bude jít za strýcem Leendertem. Jen aby mě propustili branou!

Hodiny znovu odbily. Zase jsem se posadil a začal počítat údery. Dvě hodiny - půl třetí - tři. Jednou jsem slyšel řehťáčku ponocného Nelise, který prošel těsně kolem plotu. Slyšel jsem i jeho krok, když se šoural suchým listím. „Odbila třetí. Třetí odbila.“ Hlasité zívnutí.

Zatlačil na branku, aby se přesvědčil, je-li zavřená... Byla! Dobře že mě to prve napadlo.

Nakonec jsem přece jen asi usnul. První ranní šírání. Kolem právě přejížděl selský povoz a rachotil po dlažbě. Brána byla už otevřená!

Celý zkřehlý jsem vstal. Padal lehký sníh - byl teprve březen. Zahrada pana notáře, na podzim obtěžkaná ovocem, ležela v bělavém oparu. Odsunul jsem petlici a podíval jsem se do ulice. Ani živáčka. V poslední chvíli jsem vzal z kůlny lopatu a hodil jsem si ji přes rameno. To byl dobrý nápad. Jak by se jinak vysvětlilo, že branou tak časně pospíchá z města dvanáctiletý kluk? „Co tak brzo na nohou, Tonku?“ zeptal se strážný, vyhlížeující ještě v noční čepičce z okna brány. „Jdeš si vydělávat k sedlákovi?“

„Ano,“ odpověděl jsem mu, „k sedlákovi Japiksovi do Heila.“

„U toho hamouna si toho moc nevyděláš,“ křikl na mě strážný Geert. Naštěstí byl ještě tak rozespalý, že se ani nepozastavil nad tím, že do Heila bych musel druhou branou. Já sám se toho dodatečně polekal. „Sedlák Japikse...“ plácl jsem první jméno, co mě napadlo.

Nejdřív jsem chtěl odložit lopatu někde u cesty, jakmile jsem byl kousek z dohledu, ale pak jsem si pomyslel, že by se mi mohla ještě hodit, kdybych si skutečně musel vydělávat u sedláka. Co kdyby teta Marie řekla: „Cože? Utekl z domu? Takové tu nemůžeme potřebovat!“

Přestalo sněžit a po čase se z mlhy nad polnostmi vyhouplо červené slunce. Rázná chůze mě zahřála. Zvedl se ve mně příjemný pocit volnosti. Vůbec jsem nelitoval svého činu, naopak, byl jsem na něj hrdý. Kdyby to tak věděl tatínek! A nedostali mě! Stouplo mi sebevědomí, věděl jsem, že se nakonec všechno v dobré obrátí. Představoval jsem si, jak se teď o mně mluví v sousedství. „Cože? To že udělal Tonek? To je ale kus kluka! No, toho Plasmana by nebyla žádná škoda, kdyby byl dostal olovem do palice!“ A Plasman sám bude asi řídit: „Jestli já toho kluka dostanu do rukou, zakroutím mu krkem. Živý z toho nevyjde!“ No, jen ať si to tedy zkusí, jen si zkus toho kluka dostat! Ba ne, ten kluk dostal spíš tebe, ožralo ožralá!

A co tomu řeknou sestry, až budou samy? „Patří mu to!“ Přitom

mě ale trápilo pomýšlení, že ten mizera zůstane u nás doma, kde si bude poroučet a nikdo se mu nepostaví.

Asi po dvou hodinách cesty mě začala zmáhat únava. Slunce, třpytící se ve sněhu, mě píchalo do očí. Také jsem měl hlad. A v kapse ani vindru. Poprvé v životě jsem se podíval nepřejícně na psa, který hryzal kost, a ještě závistivěji jsem loupal okem po ruměné selce, sedící na kozlíku vedle svého muže, která se zakousla do hrozinkové hnětýnky a vesele se na mě cestou usmála.

Potkal jsem ještě víc selských vozů směřujících do města. Jestlipak ve mně poznají učedníka u lazebníka Van Zantena?

Jak daleko je asi ještě do Hoornu? Ve vesničce, kde jsem se na to poptal - jmenovala se Ursum - právě kotvil vlečný člun, obrácený směrem k Hoornu. „Kam máte namířeno, pane kapitáne?“ zeptal jsem se muže u kormidla.

„A kam ty?“ opáčil. „Do Hoornu? To se s námi můžeš svézt do Avenhoornu. Nastup si.“

„No jo, ale ...“ Ukázal jsem mu prázdné kapsy.

„To je něco jiného. A nechceš si něco přivydělat? Jdi dopředu a můžeš pomáhat tahat člun.“

„A co kůň?“

„Ten už má svoje léta a je rád, když mu někdo pomůže. A loď mám dneska naloženou vrchovatě, jen se podívej.“

„Já si nepotřebuju nic vydělat, stačí, když mi dáte najíst.“

„To dostaneš tak jako tak. Tumáš.“ Sáhł do pytle, který ležel na palubě, a podal mi přes vodu tlustý skrojek chleba se špekem. „A u prvního mostu, kde budeme stavět, dostaneš hlt kafe.“

Byl to zřejmě dobrák, ten majitel člunu. Slyšel jsem, jak hovoří s lidmi, co seděli v kajutě, pěkně nabalení, aby jim nebylo zima, a zvědavě vykukovali ven. „Ten mládenec chce do Hoornu, ale nemá peníze,“ povídal jim.

Dal jsem mu zatím do úschovy lopatu, hladově jsem se zahryzl do chleba a šel jsem kupředu. Druhý koníčkář, hubený a šlachovitý výrostek, o trochu větší než já, se podivil, že těsně před odjezdem dostane posilu. Zeptal se mě, kdo jsem, a já mu pověděl, že se jmenuju Tonek a že jdu za strýcem do Hoornu.

„Aha, tak tebe najali jen na kus cesty,“ řekl trochu pohrdlivě. „Já

tu pracuju nastálo.“

Podíval jsem se na koně. „Je vidět, že na to nestačí sám,“ usoudil jsem.

„Však by stačil, ale nechce se mu. Musí se krapánek pobídnout, že jo, Hnědáku? Radši jsi líný než utahaný, co?“

Brzo jsem poznal, že s Heinem - tak se ten výrostek jmenoval - to nebylo jinačí.

„Tak hyjé!“ zavolal na nás kapitán. To znamenalo, že máme začít tahat. Kůň byl docela poslušný, Hein ho ani nemusel pobízet, sám se vzepřel na hubených nohou a člun se odpoutal od břehu a dal se do pohybu. Hein se také napřel do popruhů a já následoval jeho příkladu.

„Koukni,“ řekl Hein, zatímco jsme oba koníčkovali po břehu, „teď to vypadá, že táhnu, co mi síly stačí, ale dávej pozor. Prostě se pověším do popruhů a klidně se nechávám vláčet. Ty to děláš přesně naopak. Je to o zdraví, takhle se dřít.“

Byl jsem vlastně příliš unavený po té noci a dlouhém pochodu, než abych mohl napřít všechny síly, ale bylo mi taky líto chudáka koně a chtěl jsem ukázat lodníkovi, že si chci vydělat chleba a nějaký ten peníz poctivou prací.

„Copak ten chlap zezadu vidí, jestli opravdu táhneš, nebo ne?“ posmíval se mi Hein. „Člověče, já se nechci předčasně udřít, pěkně děkuju.“

„Tak co, Hnědáku? Jestlipak se to pozná, že máš pomocníka?“ zeptal jsem se. Kůň zařehal. Byl rád, že na něho někdo promluvil, hned nato nám upustil pod nohy pár kouřících koblížků. Rychle jsem uskočil, Hein se tomu musel zasmát. „Vidíš, to je jeho odpověď. Já vždycky poznám včas, kdy to přijde. Podle toho, že zvedne ocas. A když spustí spršku, musíš mu koukat zůstat z dostřelu, protože by tě postříkal až za ušima. Jemu je to jedno, co starouši?“

Kůň zase zařehal.

A tak jsme táhli ve třech člun zasněženou krajinou. Když rostly blízko u vody vrby, museli jsme vypřáhnout. Člun kousek popojel vlastní silou, Hein se položil na převislý vrbový kmen, objal ho rukama a tažné lano pod ním provlékl. Hned nato jsme zase připřáhli a pokračovali v cestě. V tomhle byl Hein náramně zručný.

U prvního mostu, kde jsme stavěli, jsem dostal slíbený hrnek horké kávy. Taky Hein dostal svůj podíl. Směli jsme se jít napít do kajuty a ohřát si zkrěhlé ruce nad bubínkem.

V kajutě bylo útulno.

Někteří pasažéři hráli karty; ženy se vybavovaly o dětských nemocech; jedna vyšla celá rozkašlaná na vzduch a volala, že se tím tabákovým kouřem zadusí, copak tohle může slušný člověk vydržet? Muži se jen smáli a pukali z faječek o sto šest. Jedna starší paní otevřela cestovní vak a podala nám oběma velký kus koláče; ke kávě chutnal báječně. Za to ode mne ale chtěla vědět, jak jsem starý, že už cestuju tak sám a bez peněz. Jestlipak s tím má matka souhlasit? Když jsem jí řekl, že cestuju za strýčkem do Hoornu, musel jsem jí povědět, kdo je můj strýc, protože prý zná v Hoornu hodně lidí. Řekl jsem jí, že se jmenuje Jansen a že má kovárnu. Ve skutečnosti se přirozeně jmenoval Polant stejně jako můj otec a měl zelinářský krám. Ale proč bych jí to všechno věšel na nos?

„Jansen? A kovář? Ten kovář, co ho znám já, se jmenuje Huibregtse,“ řekla.

„Tak to musí být jiný,“ vykrucoval jsem se.

„Že by byli v Hoornu dva kováři?“ divila se paní.

Když hlídač u mostu vybral mostné, které mu lodník vložil do dřeváku, spuštěného na provaze na palubu lodi, a já šel s Heinem zase koníčkovat, dohadovala se ještě s ostatními ženami, jestli je v Hoornu ještě druhý kovář mimo Huibregtseho, kterého osobně zná a u něhož si její nebožtík muž dával podkovat koně.

„Dobře, žes té ženské jenom něco nabalíkoval,“ chválil mě Hein, „ta se vždycky ptá na první poslední. Já jí napovídal, že můj táta je baron a pravidelně chodí ke dvoru.“

To mě rozesmálo. „A věřila tomu?“

„Ne, myslím že ne, ale aspoň se už na nic neptala.“

„A jak vůbec víš, že jsem nemluvil pravdu?“

„Hned jsem ti to poznal na nose. Když už lžeš, tak musíš pořádně. To já se v tom vyznám.“

„A když tvůj táta není baron, tak co teda je?“ zeptal jsem se. „Nebo i mně jen tak něco nalžeš?“

„Ne, proč bych tobě lhal? Ty jsi na tom stejně jako já, tobě můžu

říct pravdu. Já tátu vůbec neznal. Musel za vojáka, protože se nic jiného nevyučil. A máma sama neví, kde je mu konec. Možná že už nežije. Slyšels přece o Napoleonovi?“

„Přirozeně. Císař Napoleon.“

„No právě. Ten. Ten pořád potřebuje pro nějakou válku vojáky. Bere je, odkud může. Naposled budeme muset jít taky.“

To by bylo něco! Uniforma. Puška.

„A ty bys nechtěl?“ divil jsem se. „Stát se vojákem a táhnout všude tam, kde je válka? Vidět kus světa?“

„To akorát! Třeba loket pod zemí se zatlačenýma očima?“ zeptal se jízlivě.

Takhle jsem se na to ještě nepodíval. A taky jsem se nechtěl podívat. Vzpomínal jsem na alkmaarský střelecký spolek. Muziku. Vlající korouhve. Chocholy. Čáky. Lidi, co se sbíhali, když kolem pochodovali střelci v čele s kapitánem na koni.

„A čím bys chtěl teda být?“ zeptal jsem se.

„To ještě uvidím. Rozhodně se nechci věčně takhle harcovat za kobylou a div se přitom nestrhnout. Podívej ho, jak si pěkně sedí u kormidla s fajfkou v puse.“ Ukázal za sebe na kapitána. „Taky bych si dal líbit. Ale ještě radši bych jezdil s vlastní šalupou po Zuiderském moři. Třeba jako přepravce do Stavorenu. Vítr v plachtách, to by bylo něco. Nebo bych byl docela rád kočí v diligenci, to taky není k zahození. Z dostavníku člověk uvidí kus světa a nedostane přitom bajonetem do pupku nebo kulku do hlavy. U každé hospody by se stavělo, popilo, podíval bych se, jestli stojí v šenku nějaká pěkná holka. Měl tys už vůbec někdy něco s holkou? Ne? To já už jo. Však vidím, ty jsi ještě holobrádek. Kolik že ti to je? Dvanáct? Mně už je čtrnáct. - Tak hyjé, Hnědáku, ty herko stará, zaber trochu! Nebo to máme snad všechno odřít sami?“ Když viděl, že mě zase rozesmál, dodal: „Jen se směj. Život není peříčko, to mi věř. A co chceš vlastně dělat v Hoornu? Je to pravda, že tam máš strejdu, nebo jsi prostě utek z domova?“

Nevěděl jsem, proč bych mu měl něco zamlčovat, proto jsem mu vypověděl, co se stalo v Alkmaaru.

„Dobře tak,“ pochválil mě. „Být tebou, tak toho lumpa počastuju stejně. Líbíš se mi, i když jsi ještě mrňous.“

V Avenhoornu jsme se rozešli jako přátelé a já si pomyslel: Jestlipak se s ním ještě někdy setkám? A kde? Na palubě jeho lodi? Na kozlíku dostavníku? U kormidla vlečného člunu, jak s fajfkou v puse křičí na koníčkujícího kluka: „Zaber trochu! A nevěš se mi na ten popruh, já tě znám!“

Všechno to nakonec dopadlo jinak, ale o tom později.

Lodník mi dal pěták za práci a na cestu ještě kousek uzenky. Paní s cestovním vakem se za mnou podezíravě dívala, když jsem s lopatou přes rameno pokračoval v cestě do Hoornu. Vlečný člun zahrnul k jihovýchodu. Ještě jednou jsem zamával Heinovi.

Jakpak je to asi ještě daleko? Asi dvě hodiny, mínil muž, kterého jsem se zeptal na cestu. Ještě jsem se ani pořádně nerozchodil a už mě dohnal selský povoz a sedlák na mě houkl z kozlíku, jestli nemám namířeno do Hoornu a nechci se svézt. Abych nechtěl! Než stačil zastavit koně, už jsem seděl vedle něho.

„Rád si cestou s někým popovídám,“ přiznal se mi. „Moje stará je hluchá jako poleno, s tou se člověk dvakrát nepobaví. Když takhle sedím na kozlíku sám, myslím pořád na všechno, co se mi nedaří: že byla vloni mizerná úroda zemáků, že ta prasnice, co mě stála spoustu peněz, pořád ještě nemá selata, i když jsem byl už třikrát pro kňoura. A s mou panímámou taky není dvakrát pořízení, to si nemysli. Když si v Avenhoornu na trhu dám jednu navrch, to bys měl koukat, co schytám. Jo, tu lopatu si hoď dozadu. Je pěkná,“ dodal, když se na ni pořádně podíval. „Co budeš dělat v Hoornu?“

Pověděl jsem mu to. Přemýšlivě kývl.

„Tvého strýce znám. Taky to s tou svojí moc netrefil - stejně jako já. Ta jeho chodí za neděli třikrát do kostela a on doma nemá do ničeho co mluvit. Dám ti dobrou radu, chlapče, nenech se nachytat ženskou. Než se vzpamatuješ, nasadí ti chomout, a jakmile jste svoji, nic ti nepomůže.“

Sedlák si vyléval srdce a přitom jsme se utěšeně blížili k Hoornu. Už se stmívalo, když jsem uviděl kostelní věž. Hoorn leží u moře, to jsem věděl. Moře! Nikdy jsem je ještě neviděl!

Při loučení jsem v rozrušení zapomněl na voze lopatu. A sedlák mi to nepřipomněl.

3

Už jsem cítil mořský vítr. Hned jsem se vydal k přístavu, kde se na temné vodě kolébala celá flotila větších i menších rybářských lodí se zasněženou palubou. Když jsem procházel kolem masivní věže na konci mola, vjížděla právě do přístavu ještě jedna šalupa - já teď říkal každé lodi šalupa, protože o nich mluvil Hein. Skasali plachtu a loď hned zpomalila, a než jsem se vzpamatoval, hodil mi někdo lano. „Přivaž nás!“ křikl na mě muž v tlustém vlněném svetru s čepicí sraženou až na obočí.

Udělal jsem to, jak nejlíp jsem uměl, ale lodník se na mě podíval pohrdlivě, když jsem vyskočil na břeh.

„Moc se v tom nevyznaš, určitě nejsi zdejší. Kdybys chodil víckrát do přístavu, uměl bys to líp.“

Pověděl jsem mu, že jsem z Alkmaaru a že hledám strýčka, který tu má obchod s ovocem a zeleninou.

„To myslíš asi Leenderta,“ řekl mi a ukázal mi, jak mám jít.

Po nedlouhém hledání jsem našel strýcův obchod. Uvnitř bylo tma, nikde nikdo. „Kde jste kdo?“ vykřikl jsem.

Vzadu za krámem se ozvaly kroky a dovnitř vešel strýc Leendert. Nejdřív mě nepoznal, musel jsem mu povědět, kdo jsem.

„Tonek! Co ty tady? Čemu vděčíme za tu čest? Stalo se něco doma? Je máti nemocná, nebo...“

Radši jsem se mu hned přiznal, že jsem utekl z domova, jednou se stejně musel dozvědět pravdu. Pokýval povážlivě hlavou.

„Tak ty jsi odešel z domu. To jsou mi věci.“

„Všechno vám vyložím, strýčku.“

„Pojď zatím dál. Máš štěstí, právě jdeme ke stolu. Určitě máš hlad.“

„Ano, strýčku.“

Vešli jsme spolu dovnitř, kde teta Marie sypala do mísy horké brambory, zrovna odstavené z ohně. Strýc Leendert začal zvesela:

„Zeno, máme tady Tonka, našeho vlastního synovce z Alkmaaru. Chtěl vidět kousek světa, jak říká. A má zrovna hlad jako vlk. Vezmu pro něho hned taky jeden talíř, co říkáš?“

„Tonek?“ podezíravě na mě vzhlédla, jak stála skloněná nad stolem, a hned na mě udeřila: „Co je? Utekl jsi z domova?“

„To nám ještě poví do všech podrobností. Nejdřív mu dej najíst.“

Teta se mlčky podvolila, ale ještě se mnou neskončila, to jsem viděl. Měli zelí se špekem. Strýc Leendert vyndal z kredence talíř a položil ho přede mne na stůl. Směl jsem si se strýcem a s tetou nabírat brambory z mísy na stole.

„No, jak je vidět, chutnalo ti. Tak spust’.“

Bylo to nesnadné vyprávění, především proto, že u toho tak přísně seděla teta. Strýc mi dal zapravdu, že jsem chtěl Plasmana naučit móresům, žil přece z matčinyh peněz a darmo nám dělal ostudu svým opilstvím. Teta se nevyjádřila, jestli jsem udělal dobře či špatně, trvala však na tom, že nesmím matku nechat v nejistotě a musím se hned nazítří vrátit domů.

„Už ses z toho vyzpovídal?“ chtěla vědět.

„Jak by mohl? Odešel přece hned v noci,“ odpověděl za mě strýc.

„Zítra hned ráno musíš ke zpovědi,“ rozhodla teta.

„Ano, tetičko.“

Najednou jsem si uvědomil, že padám únavou a ospalostí. Strýc mě poslal na půdu, kde měli kavalec. Když jsem byl vpolou žebříku, podal mi ještě silnou vlněnou pokrývku.

Ve světle svíce jsem viděl, jak přede mnou prchá myška. Myši! Aspoň mám společnost.

Svalil jsem se na kavalec, přitáhl si deku až k bradě a na to tata jsem spal.

Nazítří jsem se ani nemohl vzbudit. Strýček vylezl po žebříku, aby se podíval, jestli jsem vůbec ještě naživu. „Jdi rychle za panem

farářem,“ poradil mi. „Tetička bude mít pokoj. Jinak od ní stejně nedostaneš snídani.“

Šel jsem tedy za farářem. Oblékat jsem se nemusel, protože jsem spal v šatech, tetička ale dohlédla, abych se pořádně umyl, i krk a zápěstí. Strýc mi napumpoval vodu, a když viděl, jak lačně vdechuju vůni čerstvé kávy, mrkl na mě. „Pěkně všechno panu farářovi vyklop, budeš aspoň dřív doma.“ A když teta na chvíli zašla dovnitř do krámu obsloužit zákazníka, rychle dodal: „Máš štěstí, fara je hned za rohem.“

Farář, podsaditý tloušťk, úplně jiný než náš velebný pán, se podivil, co mu to povídám. Udělal mi kázáníčko, našťestí bylo krátké, v němž mě upozornil na vážnost mého činu. „Ještě štěstí, že to tak dobře dopadlo, náš Pán tě uchránil nejhoršího.“ Provinile jsem přikývl, farář ustaraně pokýval hlavou a po chvíli se zeptal: „Lituješ svého činu?“ Řekl jsem, že ano, protože bez toho bych rozhřešení nedostal, to jsem si dokázal na prstech spočítat, a co potom ty těžkosti s tetou Marií? Potom chtěl farář vědět, jestli má matka žije s tím Plasmanem v hříchu. Nevěděl jsem tehdy, co to vlastně znamená, a jen jsem plácl nazdařbůh, že ano. Zřejmě tím myslel, že to byl věčný hřích, když si vzala pod střechu takového darmošlapa.

„Aha, tak tak,“ řekl a já najednou cítil, že tohle se mu zdá mnohem horší než to, co jsem povídal prve. „Přišel jsi sám, nebo tě poslala teta?“ zeptal se nakonec.

„Sám,“ řekl jsem, protože jsem si myslel, že právě tohle chce slyšet, a už mi kručelo v břiše.

Vlastně jsem se měl hned nato vyzpovídat znova, protože tohle už byla druhá lež toho rána. Ale dal mi rozhřešení a já mohl jít. Teta byla spokojená. Dostal jsem dokonce šest krajíčků čerstvého chleba, ještě teplého, rovnou od pekaře, a hrnek horkého kafe s kusem kandovaného cukru.

A potom zase zpátky do Alkmaaru? Ne, to bych rozhodně nešel. Ale teta už o tom našťestí nezačala: zřejmě si pomyslela, že žít s opilým strážníkem není pro mě zrovna nejvhodnější - dost na tom, že v tom prostředí musely vyrůst mé sestry! Usoudila, že bych měl zůstat u nich, dokud ten chlap nevypadne. V příštích dnech jsem poznal, že se mě teta Marie vůbec nechce zbavit: sama neměla děti a

bylo jí jen milé, že mě může vychovávat. O to se pokoušela u strýce taky, jenže ten jí kladl trpný odpor. Já byl povolná oběť. Všechno radši, než jít do Alkmaaru.

Pomáhal jsem v obchodě, přebíral jsem jablka a ta shnilá nosil do korytka vepřovi, kterého si strýček krmil v chlívků za domem na vánoce. Nejhezčí jablíčka jsem pěkně nablýskal o kalhoty a položil je navrch. Pomáhal jsem tetě s nádobím; varovala mě přitom před každým životním nebezpečím a chtěla ode mne slyšet, jestli Plasman obtěžuje i mé sestry. Taky jsem drhl chodníček před obchodem: teta měla bolavé ruce a strýček byl rád, že to udělám za něho.

Strýček byl příjemný a hovorný společník, ale pořádné práci moc nedal. V létě prý míval napilno, povídal, to totiž chodí na ryby. Ale teď byla ještě zima a voda studená. Každý týden chodil na pravidelnou partičku karet s kumpány z karetního klubu: Přátelství a pohoda.

Udivilo ho, že ve dvanácti ještě vůbec neumím číst a psát. „Není to tak těžké, já tě to naučím,“ řekl a hned skočil do krámu pro tabulku, na kterou si teta psala, kdo jí co dluží; čistým kapesníkem smazal, co na ní stálo, a zeptal se: „Nechtěl by ses pro začátek naučit psát své jméno?“

To se mi zamlouvalo.

„Ale radši se naučím psát Theodorus, ne jen Tonek,“ kladl jsem si za podmínku.

„Máš pravdu, ve skutečnosti se jmenuješ Theodorus. Je to přirozeně mnohem těžší. Ale když to tak chceš.“

„Nechci, aby se mi tak říkalo, ale abych to tak uměl napsat,“ vysvětlil jsem mu.

„No prosím, jen do toho.“

A tak jsem se za jediné odpoledne naučil napsat své jméno: Theodorus Polant. Byl jsem na to strašlivě pyšný. Ale taky jsem si hned pomyslel, že tohle prozatím stačí. Chtěl jsem si jít hrát do přístavu. Tam jsem mohl pozorovat vyplouvající a připlouvající lodě a seznámit se s kluky mého věku.

A taky že byl už nejvyšší čas, abych práskl do bot, protože teta Marie právě volala z krámu, jestli jsme neviděli její tabulku. Ještě na ulici jsem pak slyšel, jak strýčkovi hraje. Cože? Že jste všechno

jednoduše smazali? A jak teď uvidím, co mi dluží ta ženská Pietersová? A paní Harnsenová a ten neplatič za kostelem?

Brzy jsem si získal kamarády. Společně jsme poslouchali staré mořské vlky, kteří posedávali na lavičce u takzvané „zídky lží“ a vyprávěli peprné příběhy. Kluci si z nich někdy dělali legraci. „Pověz nám, Krelisi, jak jsi v té bouři skočil za kuchařem, když ho spláchla vlna, a jak vás potom vytáhli v síti společně s herinky.“ Muži se zasmáli do vousů a zabafali z čibuků - to byly velmi krátké dýmky - a začali: „To udělal Krelis jen proto, že nikdo neuměl ukuchtit takový šoulet se špekem a cibulkou jako ten kuchař. Srdce by mu to utrhlo, kdyby se nám ten chlap utopil,“ řekl jeden.

Od kluků jsem se naučil, jak zasmyknout lano za lapač, aby nepovolilo, a nejen to: naučil jsem se také, kde se dá co vydělat. U váhy jsme přinášeli pytle a nůše a po zvážení je zase házeli zpátky na vůz. Také na Rybím trhu bylo třeba každé ruky, hned první den jsem si tam vydělal pár pěťáků a dopřál si za ně uzeneho úhoře. „Ten kluk strašně smrdí rybinou,“ naříkala teta. „A kalhoty má plné šupin! To chceš v těchhle šatech se mnou v neděli do kostela?“

„Musím s vámi do kostela?“ zeptal jsem se.

„A co sis myslel? Snad nechceš vyrůstat jako neznaboh?“

„Sama říkáte, že na to nemám šaty.“

„Tak si je půjdeme koupit,“ rozhodla se teta, popadla mě za ruku a musel jsem s ní do obchodu, kde se prodávaly kalhoty a kazajky. Dostal jsem šaty, o jakých se mi ani nesnilo; byl bych moc rád, kdyby mě v nich viděla matka a sestry. Ale zato jsem musel hned tu neděli třikrát do kostela. Strýček chodil jen jednou, protože ho vždycky rozbolela hlava z varhanní hudby a dělalo se mu špatně z vůně kadidla a voskovic. Ale já se tomu nevyhnul; tetiny prsty v rukavici mi svíraly ruku v železném objetí.

Jinak jsem se měl v Hoornu skvěle po celé jaro a léto. Strýček napsal dopis matce, aby byla klidná, že jsem v bezpečí u něho a u tety. Přišla i odpověď, já ale věděl, že máti psát neumí, musel ji tedy napsat Plasman. V dopise stálo, že se mohu vrátit domů, jestli projevím účinnou lítost a slíbím, že už nikdy nic zlého neudělám. Lítost jsem necítil žádnou, natož účinnou, radši jsem zůstal v

Hoornu, než abych musel koukat na tu jeho vizáž..., pěkně děkuju!

„Vždyť jsi mohl pana Plasmana zabít,“ stálo v dopise jeho vlastní rukou.

To by bylo škody!

Kluci v přístavu mi vyprávěli věci, o nichž jsem neměl tušení. Například že válčíme s Anglií, nu ano, my vlastně ne, ale císař Napoleon, jenže to bylo prašť jako uhoď, protože naše lodě stejně nemohly na širé moře; už když si troufly kousek za Zuiderské, hrozilo jim nebezpečí, že je ukořistí Angličané. To proto, že náš král Ludvík byl Napoleonův bratr a my táhli za jeden provaz s Francouzi. Radši bychom sice jinak, ale na Napoleona byl každý krátký. Většina kluků by ráda s východoindickou flotilou do zemí, kde žijí černoši, stromy jsou plné opic a lesy plné lvů, ale to nešlo.

Teta hudrovala na Angličany, protože jejich vinou tak podražila káva; když se dozvěděla, že francouzští celníci spálili velké množství propašovaného zboží, zchlazovala si pro změnu zlost na Napoleonovi. „Všechno dohromady to jsou zloději a vrazi!“ hartusila. Strýc jí pohybem naznačil, že by měla být opatrnější na to, co říká, ale teta kdepak! „Snad člověk smí mluvit pravdu?“ obula se do strýčka, který jen ustaraně kroutil hlavou.

Jednoho dne přijela ze Stavorenu skupinka holandských vojáků z Napoleonovy armády; potloukali se opilí po ulici v roztrhaných francouzských uniformách. Každý se jich bál. Klaas ze stánku s uzenými úhoři u „zídky lží“ si netroufal ani ceknout, když se u něho sami obsloužili a odešli bez placení. Přišli z Německa, kde bojovali proti Rakušanům a Prusům a dobyli vítězství, to aspoň vyprávěl strýc Leendert, který se s několika z nich vybavoval v hospodě U kapitána Bontekoea a počastoval je tam pálenkou. „Žijou si volně, to se zas musí nechat,“ vzdychl si přitom. Načež se ho teta zeptala, jestli si on u ní snad nežije volně, a hlavně dobře? Anebo by snad radši ležel mrtvý na bojišti pro potěšení francouzského císaře?

Ne, to by strýček nerad.

Vojáci táhli zas dál: do Amsterdamu, Leidenu, Delftu. Ale kolem svatého Mikuláše k nám vešel do krámu nějaký seržant a strčil tetě pod nos ubytovací příkaz, který si vyzvedl na radnici; na pár dní jsme

mu měli poskytnout byt a stravu. Strýčkovi se to ohromně zamlouvalo, protože seržant byl správný chlapík a měl co povídat. Jmenoval se Grondeling, přicházel taky z Německa, ze Štětína, a pomáhal tam prý císaři vyprášit Rakušanům a Prusům kožich; přišel si k nám na týden odpočinout po všech těch bitvách, pak se má zase hlásit u svého regimentu v Haagu.

Teta se dívala dost upjatě a ze všeho nejdřív zamkla šuplátko s penězi; neměla vojáky zrovna v lásce. Ale mně se seržant Grondeling moc líbil, měl těžký hlas, kosmaté ryšavé kníry, mocná ramena, byl to chlap jako hora a já měl před ním úctu. Na prsou nosil dvě medaile „od samotného císaře“, jak říkal, položil na ně přitom ruku a zavřel oči při vzpomínce na velkolepý den, kdy je dostal. „Tahleta je za Jenu,“ ukázal na jednu z medailí na vybledlé stužce. „Lidičky zlatý, tam jsme dali Prusům na frak!“

Když jsme pak v poledne zasedli všichni čtyři ke stolu, dal se do povídání: „Jo, Prusové,“ pokýval hlavou, „vždycky jsem věděl, že mají velkou hubu, ale že umějí tak upalovat, to jsem na mou duši nevěděl, to pro mě byla novina.“ A znovu si naložil talíř.

„Při boji člověku vytráví, to je vidět,“ smál se strýček.

„A vyprahne v krku,“ dodal seržant a pozdvihl džbánec, aby mohl strýc dolít piva. „Ale za císaře pána člověk rád bojuje třeba do smrti. A taky že je to někdo, tenhle Napoleon. Stačí, aby se objevil na šimlovi s rukou zastrčenou za vestu,“ předvedl nám to, „a má vyhráno. Všichni králové jsou před ním hnedka podělaní.“

„Náš taky?“ zeptal jsem se bez dechu.

„Ten taky, co sis myslel? Ale proti tomu on válku nevede, je to přece jeho bratr! Dovedl si to pěkně zařídit: všechny bratry a švagry posadil někde na trůn. Nadělá si takhle tolik králů jako tuhle paninka,“ ukázal na tetu, „nasmaží na Nový rok koblížků. A když mu jeden netancuje, jak píská, tak...“ Naznačil nohou kopanec.

Sám se tomu zasmál a strýc i já jsme se zasmáli s ním.

„To je ale kus chlapa,“ vzdychl si strýček.

Po jídle strýc vstal a šel podle svého zvyku pro karty, ale seržant je lhostejně odstrčil a mluvil dál o velkém císaři: „Co nevidět strčí do kapsy celou Evropu a brzo celý svět, dejte na má slova.“

„A co Anglie?“ zeptal se strýc.

„Anglie?“ seržant pohrdlivě pokrčil rameny. „Angličany naučí móresům, jen počkejte.“

„Jenže za nimi musí přes vodu,“ podotkl strýc.

„No a? Má na to celou flotilu.“

„Dobrá, ale ta se nemůže hnout. Na moři hlídkuje Angličan.“

Teta se bála, že nakonec dojde ještě k hádce, kterou strýček jistojistě prohraje, a začala radši honem o kávě a čaji, co tak podražily vinou Anglie.

„Pálenku si našťestí pálíme sami,“ řekl seržant. „A pivo si děláme taky, nebo ho vozíme z Němec. A Francie nám dodává víno, tak jaképak copak.“

Zatímco strýček rozvažoval, neměl-li by na to konto otevřít tedy láhev vína, postavil seržant na stole domeček z karet. „Podívejte, tohle uděláme s Anglií,“ řekl a sfoukl ho. Potom si prolil hrdlo první sklenicí přineseného vína a začal o Jeně. Postavil prázdnou sklenku, vyskočil, vzal z opěradla židle bandalír se šavlí a ukázal nám, jak posekali Prusy. Když ho tak člověk viděl, jak kolem sebe šermuje, zdálo se, že celou tu bitvu vyhrál sám. Teta se ustaraně podívala na sklenky a strýc seržanta honem krotil: „Trochu opatrně s tou šavlí -

my přece nejsme Prusové!“

Nazítří jsem směl ukázat seržantovi město. U přístavu zadržel skupinku podnapilých vojáků.

„Pojďte sem, vy tam! Vy ale vypadáte! Chybí vám skoro všechny knoflíky! Boty nevycíděné! Pozvracené, jestli dobře vidím. A tomuhle říkáte po vojensku zdravít? Vypadáte jako horda goril, co se právě škrábe na hlavě. Odkud a kam jdete? Do Haagu? Dobrá, já taky, ještě se uvidíme! Rozchod a koukejte, ať vypadáte jako lidi, až se zas potkáme. Ožralové!“

Vojáci se schlíple klidili.

„Vidíš, to je disciplína,“ obrátil se ke mně. „Tak se to patří. Však já to do nich vtluču. Čím ty chceš vlastně být?“

„Čím chci být? Já ještě nevím, pane.“

„Pane?“ Podíval se na mě hrozivě zpod huňatého obočí. „Žádné pane, já jsem seržant. Mě budeš oslovovat jen: seržante. Jak jsi starý? Cože? Už dvanáct? Dvanáct let, a to ještě nevíš, čím chceš být? Mně ještě nebylo deset, a už jsem to věděl najisto: voják a nic jiného!“

Opakoval jsem jednoduše, co jsem slyšel od ostatních kluků: že bych byl rád námořníkem a plavil se do Východní Indie, jakmile bude zase volné moře.

„Až bude volné moře? A kdy to bude?“

„Sám jste přece říkal, že Napoleon Angličanům...“

„Dobrá, ukáže jim, to jistě, ale zatím má plno práce se zbytkem Evropy. A co bys dělal v Indii? Lezl tam s opicema po stromech? Proč se nestaneš vojákem jako já?“

Když se mě zeptal takhle přímo, hned se mi to zalíbilo.

„To bych rád, pane,“ řekl jsem.

„Seržante.“

„Aha, to bych rád, seržante. Moc rád, pane seržante.“

„Dobrá. Už vím, co uděláme. Půjdeš se mnou do Haagu a já tě tam zapíšu na kadetku.“

„A dostanu uniformu?“

„Přirozeně že dostaneš uniformu. Co sis myslíš?“

„A šavli? A pušku?“

„Poslyš, nejsi ty trošku hrr? Pušku bys ani neudržel, ty utřinose.“

„Ale později ano.“

„Přirozeně, až se naučíš střílet.“

V duchu jsem už přikládal pušku k líci a slyšel výstřel. Bum bác!

„Jen jestli bude souhlasit tetička,“ zaváhal jsem.

„Jestli bude souhlasit tetička?“ Pohrdlivě se na mě podíval. „Tak ty se už taky bojíš své tety stejně jako tvůj strejda? Člověče, před ženskou nesmíš mít strach. Jinak tě bude mít v hrsti, dřív než se naděješ. Na mě si žádná nepříjde! Kdybych byl tvým strejdou, dal bych jí co proto. To vždycky pomůže.“

To mě rozesmálo. Jako bych ho viděl. Strejdu!

Ale jednu věc jsem věděl najisto: půjdu se seržantem Grondelingem do Haagu, ať se teta třeba staví na hlavu.

„Máš přece křestní list?“ zeptal se mě.

„Křestní list?“

„Ten musíš mít, když chceš na vojenskou školu. Jsi snad pokřtěný, jak doufám?“

„Ano, pa ... ano, seržante. Křtil mě velebný pan Vinkensteyn v Hrnčířské.“

„Tak si k němu skoč pro křestní list. To je církevní doklad o tvém narození, chápeš?“

„Ale velebný pán bydlí v Alkmaaru.“

„Aha, tebe křtili v Alkmaaru? Ne v Hoornu? Ty jsi z Alkmaaru?“

Pověděl jsem mu celou historii, proč jsem utekl z domu. Pobaveně mi naslouchal. „Dobře tak, to se ti povedlo, i když jsi ještě prcek. Vidím, že z tebe bude jaksepatří voják. Musíš ale ještě povyrůst,“ řekl a změřil si mě od hlavy až k patě. „No co, v kadetce tě trochu povytáhnou. A občas pár na kalhoty, to taky pomůže. No dobrá, v Alkmaaru se teda objevit nemůžeš, to by tě chytily za límec. Jakkpak bychom to jen zaonačili?“

Napjatě jsem čekal, přesvědčený, že určitě najde nějaké řešení.

„Poslyš, Tonku, víš přece, že musím do Haagu. Ale kvůli tobě si rád zajdu přes Alkmaar - to není ani tak daleko. Stavím se tam u faráře pro tvůj křestní list a taky zaskočím za tvou matkou, aby mi podepsala, že smíš do kadetky, na to se pan plukovník bude určitě ptát. Co myslíš, že bychom vyšli hned zítra?“

Radostí jsem povyskočil.

„Tak dobrá, umluveno,“ řekl seržant. „Půjdu přes Alkmaar. Kde se sejdeme?“

„V hostinci U koníčkáře,“ navrhl jsem.

„Kde je to?“

„V Heilo, hodinu cesty za městskou branou.“

„Západně? Severně?“

„Jižně, pane.“ Samým vzrušením jsem ani nezapozoroval, že jsem ho zase oslovil „pane“. Tentokrát mě na to ani neupozornil a jen kývl, že právě jih je ten správný směr.

Strýček se díval povážlivě, když slyšel tu novinu. A taky hned řekl, jak se dalo čekat: „Jen aby souhlasila tetička.“

Seržant Grondeling na mě mrkl. „Ta bude souhlasit.“

„Tak?“ podivil se strýček a pátravě si nás změřil. V téže chvíli vešla teta a hned se doslechla, jak se věci mají.

„Cože? Tonek by měl jít až do Haagu? To nikdy!“

„A kde by byl ve větším bezpečí než pod ochranou císaře?“ zeptal se seržant.

„Pod ochranou císaře?“ lekla se teta.

„Jako žák Královské kadetky.“

Teta se chytla posledního stébla naděje. „K tomu nedá jeho matka jaktěživo svolení.“

„To se uvidí. Může být na Tonka hrdá a to jí také řeknu.“

Seržant domluvil. Jeho mocný hlas ještě dozníval v místnosti. Teta mlčela a dívala se na strýčka, nemá-li k tomu co říci, ale strýc hleděl stranou.

Než jsme se nazítrí vydali na pochod - a pochod to na mou věru byl - přitiskla si mě teta na srdce jako vlastního syna a oči měla plné slz. Do pozdního večera mi ještě zašívala roztrhané kalhoty. Dostal jsem na cestu kupu chlebů s máslem, proložených špekem nebo perníkem. Strýček mi strčil ještě do kapsy pár pěkných jablíček z obchodu, však jsem si je sám prve nablýskal.

„Pamatuj si, chlapče, že nesmíš dělat nic, co by se nelíbilo Pánubohu,“ řekla tetička a strýček mě rázně plácl do ramene:

„Občas si taky na nás vzpomeň, Tonku. A kdybys musel do války, pamatuj si, že nemusíš být zrovna nejstatečnější.“

Seržant Grondeling trhl posměšně rameny.

A tak jsme vykročili Alkmaarskou branou. První kus cesty jsem směl nést svému příteli seržantovi tomu.

4

Grondeling dělal tak dlouhé kroky, že jsem měl co dělat, abych mu stačil. Občas jsem se dal do klusu, ale to seržant nechtěl, musel jsem rázovat jako on, jen ať prý trochu natahuju nohy. „Budeš se to muset naučit, jestli chceš být vojákem,“ řekl a vyprávěl mi, jak se svým regimentem celé dny a bez oddechu maširoval. Najedl se vždycky jen tak z hrsti stejně jako jeho kamarádi. A zastavili jenom párkrát denně, jistě vím proč, lidská přirozenost si poroučet nedá. A když to na člověka přišlo ještě někdy jindy - a to se lehce mohlo stát v té zimě a vlhku - musel se ten postižený koukat horempádem zase zařadit; kalhoty si často natahoval ještě v běhu.

Když jsme teď byli spolu sami, mluvil se mnou pořád po vojensku v krátkých, řízných větičkách. „Zastavit stát! Pohov! K noze zbraň! Rozchod!“ poručil, když jsme se po několikahodinovém pochodu konečně zastavili. Bylo to vždycky u hospody, kde do sebe hodil sklenku pálenky. „To promaže klouby,“ vysvětlil mi. Mě pohostil kávou, protože jsem si podle něho pálenku ještě nezasloužil.

Pro jistotu mě hned zasněžil i do jiných vojenských povelů, které se mi budou brzo hodit. „Pozor! K počtě zbraň! Pochodem v chod!“

Už mi taky neříkal Tonku, ale „Polante, máš ohrožené levé křídlo!“

Polant. Cítil jsem se už docela dospělý.

„Levé křídlo, seržante? Co je s ním?“ - „Copak nevidíš, hlupáku, že jsi moc rozvinul levé křídlo a ztratil spojení s centrem?“ - „A co mám dělat, seržante?“ - „Co máš dělat, osle? Okamžitě vyšeš ordonance a vzkážeš těm troubům, ať se neprodleně stáhnou, nebo je nepřítel odřízne a rozseká do posledního muže na cucky!“ - „Dobře, seržante, provedu.“ - „Dobře, seržante? *Rozkaz* seržante, se říká!“ - „Rozkaz, seržante.“

Únava ze mě spadla. *Rozseká do posledního muže na cucky!* Jak

skvěle to znělo! Vzrušovalo mě smrtelné nebezpečí, jehož obraz přede mnou vyvolal. Až mi z toho šel mráz po zádech! Jen co budu opravdovým vojákem! Ratatabum! Tradadadá! Kupředu, muži! Vzhůru na nepřítele!

Grondeling vypadal spokojeně. „V Ká-káčku tě už víc nenaučí. Všechno znáš.“

„V Ká-káčku? Co to je?“

„Ká-káčko? Ty nevíš, co je to: ká-ká? Královská kadetka!“

Ká-ká. *Královská kadetka*. Už brzo budu říkat. „Jsem z ká-ká. Však víte: z Královské kadetky.“

Dostal jsem hlad a vytáhl jsem tetiččiny chleby. „To je dobrý nápad,“ pochválil mě seržant. „Ukaž, s čím jsou.“ Vzal si jeden krajíc, rozchlípl ho a nakoukl, s čím je obložený. „Perník!“ řekl a zhnuseně odložil chleba. „Chleba se sladkým je leda pro šestinedělky a pro porodní báby. Nedala ti teta něco lepšího?“

„Tady je jeden se špekem.“

„Aha! Špek!“ zakousl se do něho a začal básnit s plnou pusou: „Kousek špeku na chleba, to je hubě potřeba.“ A když jsem mu podal druhý krajíc: „Kousek špeku na krajíc, já bych si dal ještě víc.“

Jenže třetí chleba se slaninou jsem neměl, takže dalšího rýmování jsem se nedočkal.

V prosinci jsou dny krátké a už se začalo stmívat, když jsme se blížili k Alkmaaru a tam se rozloučili. Grondeling šel do města, kde chtěl přenocovat, já zahrnul do Heila a doufal jsem, že najdu nocleh v hospodě U koníčkáře. Taky že ano. Hostinský si mě ještě pamatoval a hostinská mi nalila plný talíř fazolačky s masem.

„Něco ti povím,“ řekl hospodský. „Japikse, však víš, ten sedlák, co ti podstrčil ten falešný peníz, ten mi sem jednou přišel a věř nebo nevěř, chtěl mi tou falešnou mincí zaplatit útratu.“

„Ale jakpak to? Přece jste ten peníz sám tehdy úplně ohnul!“ vykřikl jsem.

„Ano, ale to on nevěděl a zase ho pěkně vyrovnal. Já ho od něho vezmu a povídám: ‚Jak jsi to dokázal? Posledně, co jsem viděl tuhle minci, byla prohnutá jak obruč. Nebo jich máš takových víc? Jen mi je hezky přines a půjdeme spolu za žancjarmem.‘ To bys viděl, jak koukal. ‚Ne‘ povídá mi, ‚to je pořád jedna a tatáž mince.‘ A zase

začal o tom, že prodal prase. Já na něho jen mrkl a to se už začal třást jako osika. „Snad mě neshodíš, Viléme?“ začal s prosíkem. „Zasloužil bys to,“ já na to, „ale tentokrát ti to ještě prominu a to jen kvůli tvé chuděrce ženě a dceři. Ale sem mi už nohou nepáchněš, rozumíš? A teď: ven! A hezky rychle! A od té doby jsem o něm neslyšel.“

Po jídle jsem přímo padal únavou a hostinská mě rychle poslala do postele. Přesto jsem zprvu nemohl usnout: pořád jsem myslel na to, co se asi děje v Alkmaaru. Co mi asi nazítří poví seržant o mamince a o sestřích? A o tom chlapovi? Jestlipak tam ještě bydlí? Úplně jsem přitom zapomněl na Ká-káčko...

Nazítří jsem už od časného rána vyhlížel svého seržanta. Konečně! Tady ho máme! „Rozkaz splněn,“ řekl, když do sebe u šenku obrátil sklenku pálenky. „Pěkně jsem se poměl u vašeho velebného pána. Dal mi dobře najíst, vínečko se u něho taky našlo. Tvůj křestní list musel dlouho hledat, ale nakonec ho našel. A tuhle máš souhlas paní máti pro velitele. Prosím.“ Ukázal mi přeložený papír. Nesnažil jsem se předstírat, že umím přečíst, co tam stojí, pouze jsem se zeptal:

„Kdo to psal? Plasman?“

Přikývl. „Ano, ten bídák. Řekl jsem mu, co si o něm myslím, ale až když jsem měl tohle povolení v kapse.“

„A co povídala maminka?“

„Ta neříkala nic. Jen tak u toho seděla. Zřejmě si ani moc mluvit netroufala. Ale určitě jí padlo do noty, že jdeš do kadetky a staneš se vojákem.“

„A sestřičky jste taky viděl?“

„Přirozeně. Ta mladší má hezkou tlamičku.“

„To byla naše Grétka. Ta druhá se jmenuje Marga. A jak se daří mamince?“

Grondeling kývl šenkýřce, že by si dal ještě jednu. „Mám-li být upřímný, tak moc dobře ne. Toho Plasmana má zřejmě až po krk. Myslím, že teď by jí ani dvakrát nevadilo, kdyby byl dostal tím olovem do hlavy. Nezdá se ti?“ zeptal se, když viděl můj nevěřící výraz. „To ti teda něco ukážu.“

Zase položil sklenku, vytáhl červený kapesník a opatrně z něho vybalil stříbrné hodinky.

„Poznáváš je?“

„To jsou tatínkovy!“

„Přesně tak. A teď jsou tvoje.“

„*Moje?*“

„Tvoje. Tvá máti zřejmě nechtěla, aby je ten chlap vzal a napařoval se s nima, a proto je donesla k panu farářovi a řekla mu, aby je schoval pro tebe.“

Celý jsem se třásl vzrušením. „Směl bych si je vzít do ruky?“

„Přirozeně, jsou tvoje.“

Opatrně jsem od něho vzal hodinky. Byly hladké, slyšel jsem, jak tikají. „Jdou,“ řekl jsem.

„Ano, jdou. Co sis myslel? Dneska ráno jsem je nařídil. Řekni nám, kolik je hodin.“

Hospodský a šenkýřka a ještě pár lidí od výčepu se kolem nás shluklo. „Pěkný kousek,“ pochvalovala hostinská. „Co je na zadní straně?“

Jakpak bych to nevěděl!

„Kůň, co se vzpíná.“

„Mustang,“ řekl kdosi.

„Co to je mustang?“

Ale to ten člověk nedovedl vysvětlit. „No kůň,“ mínil.

„To jsme viděli taky,“ řekl Grondeling a znovu se mě zeptal: „Tak kolikpak je to hodin?“

Znal jsem sice hodiny, ale ne moc dobře a mimoto jsem byl hrozně zmatený, „čtvrt na deset,“ plácl jsem nazdařbůh.

Seděl jsem s hodinkami v ruce. Byly jako živé. Šly a ukazovaly čas. Patřily tatínkovi. Tak dobře jsem znal jejich řetízek s podkůvkou. Hrůza pomyslet, že by se jich byl zmocnil Plasman. Teď jsem je držel v ruce, slyšel jsem je tikat. Polilo mě horko. Myslím, že jsem se v životě necítil tak šťastný. Tatínkovy hodinky teď patří mně. Večer, než půjdu spát, je vždycky natáhnu, jako to dělával táta. Tolikrát jsem ho viděl. Ale nešťastnější jsem snad byl při pomyšlení, že ty hodinky ukryla před Plasmanem sama maminka a že je pak donesla za farářem, aby je pro mě schoval.

Přemýšlel jsem, kam je dát. „Strč si je do náprsní kapsičky,“ poradil mi Grondeling, „ale v kadetce je dej do úschovny kapitánovi.“

„Radši bych si je nechal u sebe.“

„Jen aby ti je tam neukradli.“

„To by si mohli zkusit!“

Musel se zasmát, jak hrozivě jsem to řekl.

„Dobrá, to rád slyším, ale pro jistotu si ten řetízek provlíkni knoflíkovou dírkou.“

Hostinská mi s tím pomohla. Seržant spokojeně přihlížel.

„Pojď, Polante, jde se,“ řekl nakonec.

A tak jsme vyrazili pochodem v chod. Nejdřív směr Haarlem. Hodinky mi tikaly na prsou, cítil jsem to až u srdce. Až budu voják, půjdu v uniformě za maminkou a řeknu jí: „A teď se na mě podívejte, maminko.“

5

Toho dne jsme došli až do Zandvoortu a já začal cítit nohy. O nějakém odpočívání cestou nechtěl Grondeling ani slyšet, zastavili jsme se jen u pekaře pro chleba. Ze všeho toho, co mi s sebou dala teta, zbylo jen půl jaternice. Seržant ji poctivě rozdělil na dva díly a jeden mi podal. „Kdo kus jaterničky třímá, ten dojde třeba do Říma,“ zavtipkoval spokojeně a dodal: „Víš, kde leží Řím?“

„Tam, co bydlí papež,“ odpověděl jsem.

„Správně. A víš, kdo je papež?“

Přirozeně že jsem věděl, kolikrát jsem jen o něm slyšel od velebného pána v Hrnčířské. „Papež Pius,“ povídám.

„Tak že se jmenuje? Heleme, tohle já zas nevěděl. Jenže ty jsi katolík a to je jiná.“

„A vy nejste?“ zeptal jsem se rozechvěle.

„Ne, já ne, děkuju pěkně. Copaks nikdy neslyšel: lepší Turek nežli papeženec?“

„Ne, proč by byl lepší Turek?“ zeptal jsem se trochu dotčeně.

„To se mě moc ptáš. Jen se to tak říká. Ale i ten váš papež, abys

věděl, i ten musel k Napoleonovi na kobereček. „Ať už jsi tady, papeži“ povídá mu Napoleon, „a nasad' mi císařskou korunu.“ A papež horempádem z Říma do Paříže. A když tam celý uříčený dorazil, víš ty, co mu Napoleon povídá? „Dej tu korunu sem, já si ji nasadím sám.“ Co tomu říkáš?“

Neříkal jsem radši nic. Jenom jsem si pomyslel: dobře že to neslyší náš pan farář.

V Zandvoortu jsme se šli nejdřív podívat k moři, tady byl větší příboj než v Hoornu, moře hučelo, až uši zaléhaly. Nádherný pohled: kam oko dohlédne, jen širé pobřeží. A duny, planoucí v zapadajícím slunci. Zhluboka jsme nadechovali svěží slaný vzduch, který nám chladil tváře a ohýbal před námi stébla trávy. Seržant chvíli mlčky hleděl k obzoru. „Tam leží,“ řekl konečně. Věděl jsem, nač myslí, třebaže nevyslovil jméno Anglie. „Ale my to panstvo ještě dostaneme, jen počkej,“ zabručel.

Potom jsme se vrátili do vesnice a ptali se po starostovi, který nám měl vystavit ubytovací příkaz. Jedna místní holčička nás dovedla ke kolářovi: tam prý bydlí pan starosta. Povoláním byl kolář, přijal nás s vykasanými rukávy a v kolářské zástěře - právě tloukl do obruče. Otřel si pot ze zarudlého obličeje a podíval se na mě udiveně. „Ubytovací příkaz pro dva muže? Má tohle být jeden?“

„Ano,“ řekl Grondeling. „Je to zběhlý žák z Královské kadetky. Byl jsem si pro něho u jeho matky, a až se s ním vrátím do Haagu, pořádně si to tam schytá.“

Prekvapilo mě, s jakou lehkostí si seržant vymyslel ten příběh. Jestlipak se i tomu člověk naučí v armádě? Ať tak či onak, kolář - starosta položil kladivo, otřel si ruce o zástěru a dovedl nás do místnosti za dílnou, kde nám jeho žena nalila kávu; starosta sám se posadil ke stolu, nasadil si brýle, vzal kus papíru a krátkými, silnými prsty, v nichž stěží držel pero, nám sepsal ubytovací příkaz pro dva muže.

„Jděte s tím k vdově Broekmeyerové,“ řekl a posypal mokry inkoust pískem. „Je to na tržišti. Hokynářství, však to najdete.“

Poděkovali jsme za kávu a za napsání lístku a vyrazili jsme na tržiště. Vdova Broekmeyerová, malá, hubená, asi šedesátiletá

ženuška, se ustrašeně dívala na hromotluckého seržanta s hrozivým, ryšavým knírem. „Vzadu nahoře mám dvě postele,“ řekla. „Ukaž je pánovi, Trijntje,“ pobídla statnou, asi osmnáctiletou děvečku, která právě vyšla s rýžákem a vědrem ze zadní světnice a zvědavě si nás prohlížela.

„Co bude k večeři?“ zeptal se ještě Grondeling, než jsme vyšli za Trijntjí.

„Vy tady taky jíte?“

„A kde jinde? Jen si to přečtete na tom papíře, paní,“ řekl jí seržant. „A jestli vám to vyjde nastejno, docela by nám přišel k chuti talíř bobů.“

„Ty mám zrovna na plotně,“ řekla Trijntje. „Pán určitě už cítí špek s cibulkou.“

Grondeling spokojeně kývl. „To jsi uhádla, dítě. A klidně k tomu můžeš přidat i kus uzenky. A postarej se o korbel piva na spláchnutí.“

Rozesmálo ji, jak si tu rozkazuje. „Jen houšť! Jako bychom byli v kasárnách.“ Potom postavila kbelík a pobídla nás: „Tak pojd'te nahoru, vy dva.“

Na schodišti, které začínalo vzadu za obchodem, jí Grondeling ovinul důvěrně paži kolem boků. Hned ho rázně pleskla přes ruku. „No tohle! Vždyť mám vážnou známost.“

„Tady na schodech je strašná tma,“ řekl na vysvětlenou seržant. „Držím se zábradlí?“

„Ne, mého lýtka. Pusťte, člověče!“ Vyběhla rychle nahoru, ale vůbec se nezlobila, jen se smála.

„Že máš vážnou známost, to mě vůbec nepřekvapuje,“ povídal jí Grondeling a se zalíbením se na ni podíval. „Takovéhle masíčko se nesmí nechat odležet v komoře, ale radši pěkně na pelesti.“

Zakroutila nad ním hlavou. „Vy vojáci jste jeden jako druhý.“

Přijal to jako kompliment, uhladil si pyšně kníry a pokusil se ji ještě jednou obejmout. Ale děvče bylo rychlejší. „Tamhle máte postel. A jinak se už postarejte sami o sebe.“ Rychle seběhla ze schodů, Grondeling se za ní podíval a smál se pod vousy.

„Podívej, chlapče,“ řekl mi, „tohle tě v kadetce nenaučí, na to musíš přijít sám. Být věčně v útoku, to mají ženské rády. Zapiš si to

za uši, Polante, a koukej z toho něco vytřískat, může se ti to hodit. - Koukni, tamhle máš postel, tahle bude moje.“ Hodil na palandu ranec, rozepjal si bandalír a položil na něj šavli.

To jako varování, aby na nic nikdo nesahal. „A teď se podíváme dolů, jestli tam nemá vdovička něco ostřejšího.“

Zřejmě uhádla jeho přání, protože dole ve světnici stál připravený džbánek pálenky a několik sklínek. Byli jsme u stolu čtyři, Trijntje si přihýbala taky. „Jdi radši zavřít krám,“ řekla jí stará paní. „Už je stejně tma a nikdo nepřijde.“

V místnosti bylo teplo a útulno. Nad stolem hořela petrolejová lampa. Trijntje přihodila do kamen kus rašeliny.

„Chlapec si zavdá taky?“ zeptala se vdova Broekmeyerová.

„Rád by, ale to nepůjde, je v arestu,“ odpověděl jí Grondeling.

„V arestu?“

„Zběhl z Královské kadetky a já ho musel odtrhnout od máminy sukně, za kterou se schoval.“

„Božíčku! A teď ho čeká trest?“

„Přirozeně že ho čeká trest. Myslím tři měsíce u trakaře.“

„U trakaře? Co to znamená?“

„Přesně to, co říkám. Přikovají ho k trakaři, aby si dal příště zajít chuť. A přirozeně ho strčí do temné kobky, kde se to hemží krysami. A neděli co neděli dostane tucet ran holí.“

„Pane na nebi! Chuděra malá!“ Vdova se na mě soucitně podívala a já si dělal starosti, jestli na tom trakaři přece jenom není něco pravdy a...

„Jo, to neměl dezertovat. Má štěstí, že je to zatím jenom kluk. Kdyby byl už voják, čekala by ho kulka. Ne, pálenku nedostane. Ale možná bys rád něco jináčího?“ zeptal se a otočil se ke mně.

Vyrazilo mi to dech, bezmocně jsem se na něho podíval.

„Dejte mu hrnek horké čokolády,“ navrhl místo mě.

„Hrnek čokolády. Trijntje, postav na kamna rendlík mlíka.“

A tak jsem dostal pucláček kouřící čokolády. Grondeling se na mě spokojeně podíval: „Jen si užívej, hochu, co nevidět budeš o chlebu a o vodě.“

„Božíčku! O chlebu a o vodě?“

„No ano, kázeň musí být. Kapesné mu taky sebereme. Teď v

kapse nemáš asi nic, Polante? Ani vindru, co? To jsem si myslel.“ Vůbec nepočkal, co odpovím, a obrátil se k vdově. „Asi si myslíte, nač potřebuje takový kluk peníze. Ale až bude žít tři měsíce u trakaře v kobce plné krys, přijde mu aspoň jednou za čas k chuti něco lepšího, než je jen chleba a voda. Ale to by musel desátníkovi něco podstrčit.“

„Chuděrka, dám mu něco s sebou.“

„Jste křesťanská duše, paní, to jsem viděl hned. Ale nesmíte si myslet, že jsme sem přišli žebrot o peníze. Bojím se ostatně, že ten kluk je příliš hrdý, než aby něco vzal. Že mám pravdu, Polante?“

„Tak to strčím do kapsy vám,“ řekla paní Broekmeyerová, zatímco já jen něco rozpačitě zakoktal.

Seržant spokojeně přikývl. „Dobrá. A já to místo něho dám desátníkovi.“

Tak jsem se hned v prvních dnech na pochodu se seržantem Grondelingem naučil spoustu věcí. Nazítrí mu vdova skutečně podstrčila nějaké peníze. „Pánbůh vám za to požehnej,“ poděkoval Grondeling, „pro jistotu to radši honem strčím do torny. Kdepak ji mám? Aha, nechal jsem ji ležet na posteli.“

Když vdova viděla, že se hrne ke schodům, chtěla mu ušetřit těch pár kroků. „Zavolejte Trijntji. Je nahoře, hned vám to přinese.“

„Ne, dojdou si pro věci sám.“ A už byl vpolou schodů.

Čekal jsem dole společně s vdovou, která zatím krájela tlusté chleby na cestu a mazala je máslem. „Co tam ten seržant tak dlouho dělá?“ utrousila po chvíli. „Že by ten svůj ranec nemohl najít?“

Udělal jsem posunek, jako že to taky nevím. Vdova šla ke schodům a křikla nahoru. „Kde vězíš, Trijntje? Pomoz mi mazat chleby!“

„Už jdu, paní!“ ozvala se Trijntje a rychle seběhla ze schodů, za ní sešel seržant a ještě si zapínal batoh.

„Lidičky, lidičky, my se tu ale poměli, Polante,“ vzdychl a díval se stejně jako já, jak se nám zase tetin chlebníček pěkně plní štědrě obloženými chleby.

Když jsme se s mnoha díky rozloučili a zmizeli z dohledu, ukázal mi, co pro mě dostal. „Tumáš, dobře si to schovej,“ řekl mi, „teď si můžeš cestou něco přikoupit, kdybys měl chuť.“ A pak: „Poslyš,

všiml sis, jaké měla ta holka tváře, když seběhla dolů? Víš, potom, co jsem si byl nahoře pro ten ranec?“ Oči mu svítily radostí. „Řekneš možná, že byla ruměná pořád, ale já jí do těch tvářiček nahoře ještě pěkně štípnul. A ty si z toho vezmi poučení: nikdy se nedej odradit. Zpočátku se asi bála mého kníru, ale když jsem se jí pak nahoře zeptal, jestli jí moc nešimrá, povídala na to: „To se mi právě líbí!““

Do Haagu to byl ještě hodný kus cesty. Za Leidenem jsem už sotva nohama pletl. Grondeling se po mně podíval se soucitným úsměvem: „Pročpak tak kulháš? Máš v botě kámen?“ Když jsem jen zavrtěl hlavou, pokračoval: „Puchýř? Z toho si nic nedělej. Ten musíš jednoduše prochodit, tak se ho nejdřív zbavíš.“

Za námi se drncal dostavník do Haagu a já bezděčně zvedl ruku.

„Co to děláš?“ zeptal se Grondeling.

„Mám peníze,“ řekl jsem. „Platím za oba.“

To ho rozesmálo: „Ty jsi mi rozmazánek! Ale co, nastoupíme. Když bych přišel do kadetky s invalidou, ještě by tě nevzali.“

Dostavník dojel až k nám a kočí trhl opratí. „Podívejte se dovnitř, jestli je tam ještě místo,“ zavolal na nás z kozlíku. „Mám už skoro plno.“

„Kolik to stojí do Haagu?“ zeptal jsem se. ■

„Dva pěťáky za tebe, čtyři tuhle za seržanta.“

„Vojáci platí polovic,“ rozhodl Grondeling. „Tři pěťáky za oba.“

„A ten kluk je taky voják?“

„Přesně tak. Královský kadet.“

Schrastil jsem tři pěťáky a vsoukal jsem se za Grondelingem do kočáru. Seržant se jen tak tak vmáčkl mezi dvě ženy, spokojeně se rozhlédl a řekl: „Já sedím.“

„A co ten kluk?“ zeptala se jedna z žen.

„Vemte si ho na klín.“

Žena sundala kabelu z klína, jenže v téže chvíli právě zabrali koně, já ztratil rovnováhu a kecl jí na tlustá stehna. „Tak co, jak se ti sedí u maminky?“ zažertovala ta paní a celý dostavník se rozesmál společně s ní. „Jestli se mu to nelíbí,“ řekl Grondeling, „stačí říct a já si to s ním vyměním.“

„Děkuju pěkně za takovou tíhu,“ vrátila mu to pohotově žena.

Ve Wassenaaru našťestí několik lidí vystupovalo, takže jsem si mohl sednout vedle ní. Nepřestala se o mě mateřsky starat, chtěla vědět, jak se jmenuju, odkud jsem a jestli je to poprvé, co jsem z domu.

„Poprvé z domu? Mluvíte s dezertérem!“ řekl Grondeling. „Je vojensky eskortován zpátky do Královské kadetky. A nesmí se s ním mluvit.“

Žena se už na nic neptala, jen se na mě ustaraně dívala a nepřestávala vrtět nevěřičně hlavou.

Dostavník se notně otrásl, takže se mi kousek před Haagem udělalo špatně. Uvnitř to páchlo výpary a zpoceným šatstvem, byl jsem rád, když kočí konečně křikl na koně: prr!

Než jsme vystoupili, podstrčila mi žena ze svého vaku oplatku a řekla:

„Jestli se ti ještě jednou podaří, utéct těm děsným kadetům, zajdi klidně ke mně. A vy se opovažte pro něho přijít! Vždyť to přímo volá do nebe, že navlékáte do uniformy takovéhle děti,“ obrátila se ke Grondelingovi.

„Děláme z nich chlapy,“ zahromoval Grondeling. „A císař potřebuje vojáky.“

Seržant se rozhlédl kolem sebe, jestli k tomu chce někdo ještě něco dodat, ale při slově císař všichni radši mlčeli.

Všichni, až na ženu s brašnou: „Tak vy prý děláte z těch nebožátek chlapy? Myslel jste asi: vrahy.“

Grondeling po ní pohrdlivě louppl okem. „Buďte ráda, že jste žena, jinak bych vám ukázal, že císařský voják nenechá beztrestně urážet svůj stav. Vrahy! Ženská jedna! Ani neví, o čem to mluví.“

„To vím až moc dobře,“ nedala se. „A není to snad vraždění, co děláte? A ten váš císař je...“ Její sousedka do ní honem dloubla a žena spolkla svá slova. Obrátila se teď ke všem lidem z dostavníku. „Kolikpak jich už zůstalo ve všech těch válkách? O kolika jsme už nikdy neslyšeli, když se šli bít za toho jejich císaře.“

Nevěřil jsem svým uším a napjatě jsem čekal, co odpoví Grondeling. Ale tomu zřejmě už žena nestála za další slovo. A stejně tak přeslechl nářky, co se teď při vystupování z dostavníku ozývaly ze všech stran: hlavně o drahotě, která pramení z Napoleonovy

blokády Anglie. „Tak to bychom měli,“ řekl, když seskočil na pevnou zem. „Dneska je už moc pozdě, abych tě vodil do té mordýřské školy. A mimoto musím do kasáren, do další vrahounské díry. Ženská hloupá!“ Otřásl se a spolkl vzmáhající se vztek. „Mezitím jsem si promyslel, kam tě strčit na noc. Do jedné noclehárny na Spui, kde mě znají. Je to blízko, tady jsme na Rašelinovém trhu. Zítra ráno si pro tebe přijdu a ukážu ti nejdřív Haag. Protože pak budeš mít načas po procházkách, chlapečku.“

Nevěděl jsem, kam se podívat dřív. Nikdy jsem ještě neviděl takový pouliční ruch. Člověk málem nemohl ani přes ulici, aby ho nepřejel nějaký kočár nebo plně naložený vůz, co rachotil kolem.

Grondeling mě dovedl do nocležny U čápa, světil mě do ochrany správci, řekl, aby mi dal něco pořádného k večeři, protože jsme sem v jednom dni dorazili pěšky až z Hoornu, otočil se a už byl pryč.

Díval jsem se za ním oroseným okénkem hostinské jizby, jak si řízným krokem razí cestu tím pouličním ruchem a hemžením, o hodně větší než ostatní lidi; všichni mu ustupovali z cesty.

Můj seržant!

Za mnou to hučelo změtí hlasů, u šenku se pilo, zněl smích i křik. Nikdo si nevšímal dvanáctiletého kluka z provincie, ztraceného ve velkoměstě. Cítil jsem se tak opuštěný, že se mi dělalo nanic. Nechal jsem stát nedojedený talíř šedých bobů a zeptal se správce, kam si můžu jít lehnout. „Jdi nahoru,“ řekl mi, „na půdě si najdeš nějaký kavalec.“

Dlouho jsem naslouchal zvukům zdola. Musel jsem pořád myslet na tu ženu z dostavníku. Co to ještě chtěla říci o císaři? Potom jsem se vrátil v myšlenkách domů, k mamince, k sestřám. A najednou to bylo tady! Stesk. Stěží jsem polykal slzy. Až jsem konečně usnul.

6

Ale následující den měl být ten nejkrásnější v mém životě. Grondeling vešel hned časně z rána do šenku, obrátil do sebe sklenku pálenky, aby prý přišel trochu k sobě - a vzal mě na výzvědy do Haagu.

Nejdřív jsme si to namířili lesíkem do přímořské osady Scheveningen, abychom se podívali na moře a výlov ryb, na pramice a čluny, tažené těžkými valachy z pobřeží do mořských vln, kde pak už pluly samy. Grondeling mi ukázal lovce ústřic, kteří protahovali sítě pobřežním příbojem, a mrkl přitom na mladé děvče v široké kápi, které spěchalo kolem s košíkem plným ryb. Tentokrát nemyslel na prokleté Angličany za obzorem. Ale brzy nám je připomněl starý rybář, spravující na zemi sítě. „Vy už nevyjíždíte na moře, staroušku?“ zeptal se neopatrně Grondeling. Rybář k nám zvedl ošlehanou tvář, rozbrázděnou hlubokými rýhami a vráskami, prohlédl si seržantovu uniformu a místo odpovědi se zeptal: „A kdy nám to moře zase uvolníte? Smíme jen na míli od pobřeží! A za

soumraku už musíme být zase na souši. Copak tohle je ještě rybaření? Nejlepší rybářský revír zůstal Angličanům a my si můžeme hvízdát!“

Stará žena, pracující o kousek dál na téže síti, si neodpustila poznámku. „Císař nás jednoduše připravil o chleba. Copak můžeme žít ze vzduchu?“

„A to si nemůžete vydělávat na živobytí jinak?“ zeptal se Grondeling.

„A jak?“ Starý muž se na něho nedůvěřivě podíval.

„Ale jděte, to snad víte, ne?“

„Pašování? Ne, s tím já nechci nic mít. Tak se člověk dostane leda do kriminálu. Děkuju pěkně.“

„Už nic neříkej, Geerte,“ varovala ho žena. „Přišel možná jenom špehovat.“

Grondeling se hlasitě zasmál a táhl mě pryč. „Nejdřív mě pasujou na vraha a potom na špióna. Pojď, vrátíme se do města. Z lidských řečí si nesmíš nic dělat. Jen co dáme Angličanům na pamětnou, moře se zas uvolní a všechno bude v pořádku. Ne že by si lidi zase nenašli něco, co jim nepůjde pod nos, lidi prostě musejí na něco hurovat, to už je ta jejich přirozenost. Jen počkej těch řečí, co uslyšíš v armádě. Však to slouží ke zdraví, člověku se aspoň uleví.“

Vraceli jsme se zase lesíkem ke kasárnám. Zastavili jsme se u strážného, kterému mě seržant představil jako svého synovce z Hoornu. Vtom vyšel z kasáren důstojník v nádherné uniformě. Zazněly povely, strážný zvedl k poctě zbraň, službu konající seržant pozdravil tasenou šavlí: důstojník nonšalantně zasalutoval a přelétl pátravým pohledem svoje mužstvo. Grondeling strnul ve vzorném pozoru. Já dobře nevěděl, co dělat. Polilo mě horko, když se na mě důstojník v chůzi pousmál.

„To byl velitel kasáren,“ vysvětloval Grondeling s úctou v hlase. „Určitě pochopil, že jsi budoucí kadet.“

„Půjdeme už do kadetky?“ naléhal jsem vzrušeně.

„Ne, nejdřív na execírplac.“

„Na execírplac?“

„Na cvičiště. Tam, co vojáci cvičí. Nechceš se podívat?“

Aby ne!

Prošli jsme úpravnou širokou ulicí s výstavnými panskými sídly. Služebné s dlouhými, vlajícími stuhami na čepcích pilně drhly zápraží a myly okna v jasném zimním sluníčku. S úsměvem se na nás otáčely a jedna křikla na Grondelinga:

„To je váš?“

„Ano. A doma jich mám ještě dvanáct. Tenhle je nejstarší. Že se mi podobá?“

„Jestli vás chce dorůst, musí sebou hodit.“

„Je trochu pomešší, to je pravda. Ale já ho dennodenně krapet popotahuju.“

Služebná se rozesmála.

„Ještě kousek a budeme na cvičišti na Maliebaanu,“ řekl Grondeling. „To něco uvidíš.“

Veliké, čtverhranné prostranství. Už z dálky bylo slyšet povely. Víření bubínku, hlahol trubky. Nedovedl jsem se ovládnout a utíkal jsem napřed. Byl to krásný pohled! Kanóny, tažené čtyřmi až šesti koňmi, zahýbaly širokým obloukem na cvičišti, kavalerie se hotovila k cvičnému útoku s tasenými šavlemi, muž co muž schýlený až k šíji koně. Ordonance popojížděly sem a tam a hlásily se u důstojníků, kteří v sedle přijímali hlášení. Někde uprostřed tvořili granátníci čtverhranný útvar - karé - všichni to byli chlapi jako hora v zářivě bílých kalhotách, bandalíry šikmo přes prsa, medvědice stažené hluboko do očí. A co bylo pro mě nejhezčí: cvičila tu i skupina chlapců v uniformách, většinou mého věku nebo trochu starší.

„Podívej, Polante, tamhle pochoduješ!“ vykřikl nadšeně Grondeling. „Vidíš se tam?“

Ano, už jsem se viděl, jak pochoduju mezi ostatními. Chvíli jsem bez dechu přihlížel a pak jsem to už nevydržel.

„Půjdeme teď do kadetky?“

„Dobrá, když to musí být,“ řekl Grondeling a já si všiml, že najednou nemá vůbec naspěch.

„Možná že se spolu ještě někdy setkáme třeba ve válce,“ řekl jsem.

Přikývl. „Kdo ví. Později tě samo sebou začlení do francouzské armády. Větší štěstí si přát nemůžeš. Napoleonův voják, co chceš víc? Bude ti patřit celý svět. Kamkoli se jen vrtnete, do Německa,

Rakouska, Itálie či Španělska... všude vás bude předcházet pověst: to jsou oni, muži velikého císaře, vítězové na všech bojištích! Budeš si poroučet, udílet rozkazy, všichni před tebou sklappnou jak kudly. Ne že by tě měli tak rádi, ale budou mít plný kalhoty. Už jsem bivakoval v zámcích a palácích. Příkládali

jsme si do krbů pozlacený salonní nábytek a nechali se obsluhovat samotným panstvem. Přineste nejlepší vínko ze sklepa, pane barone. Rozestelte mi postel, pane hrabě, a pošlete mi pár lokajů a komorných, ať mi stáhnou holínky... To je, panečku, život, Polante!“ Vzdychl si a já si bezděčně povzdechl s ním.

„A až jednou přijde zubatá a ta nikoho nešetří, hochu..., kéž by to bylo na bojišti,“ dodal nakonec. „Pravý voják neumírá v posteli, ale s puškou v ruce a na rtech...“ Hlas se mu zachvěl. „... na rtech poslední slova: Ať žije císař! *Vive l'Empereur!*“

Pomaloučku jsme se vraceli do rušného středu města. Měli tu čtverhranný, veliký rybník s labutěmi. Prošli jsme branou, pak další. „Vidíš?“ zeptal se Grondeling, ukázal mi štít nad jedněmi vraty a přečetl nahlas: „Královská kadetka.“

„Hej, pojď sem,“ zavolal na jednoho chlapce v uniformě, který šel právě kolem. „Je přítomen plukovník?“

Chlapec se okamžitě postavil do pozoru. „Plukovník je v kanceláři, seržante.“

„Kde se mám hlásit?“

„U vchodu, seržante.“

„Dobře.“ Pokynul chlapci, že může pokračovat v cestě, a obrátil se ke mně. „Pojď, půjdeme za plukovníkem.“

Vešel jsem s ním dovnitř.

„Plukovník má mnoho práce,“ oznámil nám pobočník, který právě scházel ze schodů, „budete muset chvíli počkat.“ Pak se podíval na mě. „Dezertér?“

„Nový žák,“ odpověděl Grondeling.

Pobočník šel před námi do schodů - já jen lapal po dechu -, a když jsme vyšli nahoru, zaklepal na jedny dveře. Vešel dovnitř a vzápětí se zase vrátil.

„Pojďte. Pan plukovník si udělá na okamžik čas.“

Ustoupil, abychom mohli vejít. Grondeling mě popostrčil dovnitř, postavil se do pozoru, srazil podpatky a řekl řízně - slovo za slovem: „Nový žák, pane plukovníku.“

Plukovník k nám seděl zády a prohlížel si nějaké papíry. Uniformu měl u krku rozepnutou, nohy položené na stole. Za lysnoucí lebkou se vinul proužek kouře z dýmky. Nějakou dobu neříkal nic, čekali jsme v mrtvém tichu na jeho první slovo.

Konečně se zeptal, aniž na nás pohlédl:

„Sirotek?“

„Ne, pane plukovníku. Dobrovolník.“

„Dobrovolník. A jeho rodiče souhlasí?“

„Ano, pane plukovníku. Vlastně... on utekl z domova.“

„Utekl z domova. Hm. A jak je starý?“

Grondeling do mě strčil. Sám nevím, jak jsem to ze sebe vypravil.

„Dvanáct, pane plukovníku. Skoro třináct.“

Grondeling na mě pohlédl s uspokojením. Plukovník se k nám konečně otočil, změřil si mě a povážlivě si uhladil šedivější knír.

„Na svůj věk je malý, seržante.“

„Každý nemůže být granátníkem, pane plukovníku.“

„Hm. Utekl z domu. A proč?“

„Nepohodl se s otčímem, pane plukovníku.“

Chtěl jsem mu povědět všechno; o tom, co Plasman udělal mé mamince, ale Grondeling do mě zase dloubl a já ze sebe vyrazil: „Chtěl jsem se stát vojákem, pane plukovníku.“

„Tak ty ses chtěl stát vojákem. No dobrá. Dobrá. Jméno?“

„Ton... Theodorus Polant, pane plukovníku.“

„Theodorus? Katolík?“

Grondeling zasáhl: „Není nijak horlivý, pane plukovníku.“

„To musí vědět sám, seržante. I kdyby byl třeba muslim. - Má křestní list?“

Grondeling sáhl do náprsní kapsy.

„Křestní list, pane plukovníku.“

„Souhlas jeho otčíma? Nebo matky? Bez toho ho vzít nemůžeme.“

Nové sáhnutí do kapsy. „Souhlas jeho matky, pane plukovníku.“

„Jistě se ho ráda zbavila, co?“

„To jste uhádl, pane plukovníku.“

„Tak dobrá. Dobrá. Škola ti bude v budoucnu otcem i matkou. Ale utíkat se odtud nesmí, rozumíš?“

„Tak hloupý nebude, pane plukovníku.“

„Poprvé: vězení, podruhé: trakař.“

„Už jsem mu to říkal, pane plukovníku.“

„Tak dobře. Dobře.“ A k pobočníkovi, který zůstal u dveří: „Doved' ho do sálu k rekrutům. Co máme dneska za den? Pátek? Zítřejší musí nejdřív k doktorovi.“

„Rozkaz, pane plukovníku.“

Radostí mě až obestřely mrákoty. Přijali mě! Nejraději bych padl před plukovníkem na kolena a políbil mu ruku. Chtělo se mi křičet, aby to slyšela i maminka v Alkmaaru: „Přijali mě! Smím se stát vojákem!“

Grondeling do mě zase dloubl.

„Děkuji, pane plukovníku,“ vypravil jsem ze sebe.

„Hm.“ Schoval můj křestní list a matčin souhlas do zásuvky, zase se otočil, zapálil si dýmku, která mu vyhasla, a zahalil se v oblak dýmu.

„Zítřka se ještě ukážeš nahý doktorovi a bude to.“

„Nahý? A proč?“

„Protože tě doktor musí vidět.“

„A takhle mě vidět nemůže?“

„Ne, osle. Kdypak ses myl naposled?“

„Obličej?“

„Ne, celý.“

„Však ho umyjí, než půjde k doktorovi,“ poznamenal pobočník.

„Umyjí? Kdo mě umyje?“ lekl jsem se.

„Pan plukovník,“ řekl Grondeling.

„Pan plukovník?!“ Zasmál jsem se, abych ukázal, že umím ocenit vtip. Smáli jsme se všichni: pan plukovník, pobočník, seržant.

„Ano, plukovník. A pak dostaneš uniformu.“

„Uniformu?“

„Ano. Svou uniformu. A jestli máš rozum, tak teď svěříš panu pobočníkovi své hodinky. Bezpečně ti je schová.“

„Dostaneš na ně potvrzení,“ řekl pobočník. Viděl, že jen váhavě odepínám svůj drahocenný majetek.

„To nemusí být,“ zamumlal jsem a podal je s krvácejícím srdcem pobočníkovi.

„Jistota je jistota,“ mínil Grondeling a pobočník přikývl, že si to také myslí.

„S hodinkami v kapse nemůžeš cvičit a plazit se blátem. A mimoto: nejsou tu jen samí poctivci.“

Ani jsem nevěřil svým uším. Že by žáci Královské kadetky nebyli poctiví?

A tak jsem se dostal do sálu k rekrutům, kde sedělo u stolu asi

tucet nebo ještě víc chlapců, měli plno řečí, smáli se a byli do toho našťestí tak zabraní, že si mě ani moc nevšímalí.

„Za chvíli ti přidělí na noc pryčnu,“ řekl pobočník. Napsal něco na papírek: „Tady máš potvrzení na ty hodinky.“

„Dobře si to schovej,“ poradil mi Grondeling, když pobočník odešel. Pak mi položil těžké ruce na ramena a podíval se mi zpříma do očí. „Polante! Musím zpátky do kasáren.“ Stěží polkl. „Měj se dobře, hochu. A koukej, ať z tebe vyroste pořádný mužský. A trvej na svém, když budeš v právu a kdyby ti někdo křivdil. Jsi sice pomešší, ale máš pevné pěsti. A kdyby si z tebe dělali legraci, že jsi pod míru, klidně jim řekni: Napoleon taky není veliký, ale s monarchy, co jsou dvakrát tak velcí, klidně vymete podlahu.“ A uvidíš, kdo si pak ještě troufne něco říct. Jinak pěkně poslouvej své nadřízené, jak se na dobrého vojáka sluší, možná že z tebe bude dokonce seržant. A nebo to dotáhneš ještě dál než já! Víš přece, co říkal Napoleon: „Každý voják má ve své tornistře maršálskou hůl.“ Pak se pokusil o úsměv. „Pokládal bych si za čest, kdybych ti ještě musel zasalutovat, generále Polante! Ale kdybychom se na tomhle světě už nesetkali, chlapče...“ Najednou nemohl dál, stiskl mi ruku, až to zaprašťelo, udělal rázně vpravo v bok a dlouhými kroky vyšel ze sálu; kluci u stolu se po nás udiveně podívali. Byl jsem příliš dojatý, než abych se zmohl na slovo, teprve když byl u dveří, vykřikl jsem: „Seržante! Vidíte, že se tu ještě někdy stavíte?“

Pokynul mi rukou, jinak nic.

A byl pryč.

7

Zůstal jsem jako opařený a nevěděl, co dál. Vtom vešel kaprál, také ještě mladý chlapec, jen o málo starší než já. „Jsi nový?“ zeptal se. „Tak pojd' se mnou.“

Šel přede mnou podél pryčnen, které stály po obou stranách sálu, a u jedné se zastavil. „Tahle bude tvoje.“

Na pryčně ležela pokrývka a složené prostěradlo. Přes slavník bylo napnuté nepromokavé plátno, které se v hlavách lože zvedalo,

polštář tu nebyl. Začal jsem si hned stlát a díval jsem se, jak je to na druhých kavalcích. Moc práce mi to nedalo. Potom jsem čekal, co bude dál. Díval jsem se zpovzdáli na chlapce u stolu, kteří se navzájem vychloubačně překřikovali; dva se dostali do hádky a začali se prát, až jednomu vytryskla krev z nosu a utíkal si k pumpě strčit hlavu pod vodu; oknem nad pryčnou jsem viděl, jak chlapec, který ho prve uhodil, utíká za ním a jak mu pumpuje vodu.

V jednu chvíli se ozvalo víření bubnu. Desátník - kaprál - vykřikl: „Nástup k žrádlu!“ a všichni kluci se hned na to tata zvedli od stolu, řítili se za ním ven a stavěli se do řady. Já si šel stoupnout k nim a společně s nimi jsem pak odpochodoval do sálu, který byl jen o kousek dál. U dveří jsem dostal stejně jako ostatní cínový talíř a lžíci; pak jsme procházeli kolem velkého kotle, kde stál kuchař s dvěma pomocníky; kuchař dohlížel a pomocníci ponořovali střídavě velikou naběračku do kotle a kydli každému na talíř porci kaše z podmáslí. S plným talířem jsme si pak šli sednout ke stolu, což se neobešlo bez pošťuchování.

„Ticho! Hubu držet!“ zahromoval seržant, stojící v čele stolu. A pak se obrátil k většímu chlapci. „Pomodlit!“ Chlapec vyskočil z lavice a zadrmolil modlitbu. „Znova!“ křikl na něho seržant. „Nerozumím ani slovo. Ne tak rychle!“

Chlapec začal znovu, nejdřív pomalu, potom přece jen zrychlil, ale seržant tentokrát jen pokýval hlavou a nepřerušil ho. Celý sál pak zaburácel „amen“ a všichni se vrhli na kaši. Pokradmu jsem se díval po ostatních a všiml jsem si, že jich bylo více, co se pokřizovali - našťestí tu tedy nejsem jediný katolík. Právě jsem chtěl zabořit lžici do kaše - od rána jsem nejedl - když do mě strčil můj soused z leva: „Hele, dal bys mi svůj škraloup?“

„Škraloup?“

Ukázal na můj talíř. V nevytopeném sále se na kaši udělal škraloup.

Přikývl jsem a chlapec šikovně stáhl z kaše škraloup a strčil si ho do pusy.

„To je nejlepší ze všeho,“ vysvětlil mi. „Jestli ho nemáš rád, tak mi ho dávej vždycky. Příště pro tebe udělám zas něco já. Jsem tvůj kámoš.“

„Kámoš?“

„Máš pryčnu hned vedle té mojí. Já tu taky nejsem dlouho; přišel jsem začátkem týdne. Zítra půjdeme společně k doktorovi, ten prohlíží jenom v sobotu. Jak ti říkají?“

„Tonek,“ odpověděl jsem prostě.

„Já se jmenuju Klaas. Podle svatého Mikuláše. Ty jsi taky katolík, jak jsem viděl. Vyšlo nám to, měli bychom zůstat spolu. Jestli nás zítra uznají. Ale určitě. Tobě něco je? Mně ne, to vím jistě. Chtěl bych vidět doktora, co by na mně něco našel.“

„Mně taky nic není, pokud vím.“

„Vzali by tě tak jako tak,“ řekl nakonec. „Jsi sice trošku pomenší, stejně jako já, ale to nevádí. I kdybys měl hrb a vodnatelnou hlavu a byl na obě nohy chromý, za vojáka můžeš vždycky. Já ti tu viděl chlapy, co by se podle mě museli nejdřív znovu narodit, než by je pustili na nepřitele.“

Nevěřil jsem úplně všemu, co mi povídal, ale rozesmálo mě to. Měl chytré tmavé oči a kulatou pihovatou tvář. Až na pár měsíců

jsme byli stejně staří a asi tak stejně velcí.

„Tak to by bylo pro dnešek všechno,“ vzdychl si a vylízal talíř. „Ty nechceš?“ podivil se, když viděl, že jsem svůj talíř nechal nevylízaný. „Dovolíš teda?“

Vylizování talířů tu byl zřejmě všeobecný zvyk: kolem mě všichni lízali jako diví. Jeden chlapec si šel s prázdným talířem za kuchařem postěžovat, že dostal míň než ostatní. Když se nahnul nad kotel, aby se podíval, jestli ještě něco zbylo, strčil mu jeden z kuchařových pomocníků obličej do sběračky. Společně s kuchařem jsme se pak všichni váleli smíchy: ten kluk ale vypadal! Koukal sice jako kakabus, ale přitom si otíral všemi deseti kaši z tváří a šup s ní do pusy.

„Pomodlit!“ zahromoval seržant a my zavřeli oči a nasadili vážný výraz. Když předříkávač modlitby řekl „amen“, vrátili jsme se do naší ložnice.

Už se setmělo, na stole hořelo pár svící. Sotva jsme dosedli, odtroubili večerku. „Do pelechu!“ zavelel kaprál. Kluci shodili pár svršků a zalehli na kavalec; udělal jsem totéž. Když jsme všichni leželi, zhasl kaprál svíce a nechal hořet jen jednu, při níž se sám svlékl.

U vchodu do sálu sálala kamínka, ale moje pryčna stála až na samém konci a štěrbinami pod, oknem sem pořádně fičelo. Nechal jsem si sice prádlo a ponožky, ale přesto mi bylo pod pokrývkou pořádně zima; mimoto mi vzrušení z uplynulého dne nedalo spát.

Několik chlapců si začalo prozpěvovat a to, co na sebe pokřikovali, nebylo zrovna nejpěknější; uvědomil jsem si, že jsem měl o žácích Královské kadetky přehnaně pěkné představy. Ale po boku mi ležel Klaas, a proto jsem se necítil úplně opuštěný. Klaas taky ještě nespál, dali jsme se tedy do řeči. Zajímalo ho stejně jako plukovníka, jestli jsem sirotek, kterého poslali nevlastní rodiče do kadetky. „Cože? Ty jsi tady z vlastní vůle?“ divil se. Pověděl jsem mu o Plasmanovi a o tom, co jsem mu provedl s olovem, o seržantovi Grondelingovi, který bojoval snad ve všech válkách, a o naší cestě sem. Klaas mi zase vyprávěl o různých sirotčincích, které vytloukal od svých pěti let a z nichž pokaždé utekl, protože tam dostával víc bití než jídla a musel zastat spoustu nepěkné práce, jako je čištění

latrín, mytí nádobí a cídění bot. Když na botách zůstalo byt' jen smítko, zavřeli ho bratři opatrovatelé na noc do kolny s rašelinou, hlavně vprostřed zimy. Ale s tím on si uměl poradit; když na to přišlo, rozbil jim celou kolnu na cimpr campr. A naposled jim dokonce podpálil rašelinu; všichni se málem zadusili kouřem, kašlali a kuckali, a převor byl ke všemu špatný na plíčky. A tak ho za trest poslali do kadetky, jenže odtud on jim taky uteče, jen ať počkají.

„A ty ses skutečně dal naverbovat za vojáka?“ divil se. „Člověče, nevíš co děláš. To si necháš kvůli císařovi useknout hlavu?“

Vzpomněl jsem si na to, co mi vyprávěl můj přítel seržant o vojenském životě.

„A čím bys ty chtěl jednou být?“ zeptal jsem se ho.

Šeptali jsme si, pokrývky přetažené přes hlavu.

„Já? Nejradši bych chodil po poutích. A ne až jednou, ale hned. Jen co se mi namane příležitost. Dělal bych u koní. A i kdybych směl dělat jen šaška, i to by bylo něco. Jednou jsem nakoukl do cirkusu, právě když tam vystupovali dva paňáčové. Jeden chtěl druhému sestřelit jablko z hlavy, ale jen co se otočil, ten druhý se do toho jablka zahryzнул. Člověče, já se málem potrhál smíchy! No jo, nejradši ze všeho bych cvičil medvědy. Naučil bych medvěda tancovat podle kolovrátku. Nebo bych s medvědem zápasil, to jsem taky už jednou viděl.“

„Ale takový medvěd má přece strašnou sílu?“

„No samo, co sis myslel? Nebezpečí máš v tom vždycky, samo sebou. Jenže když se člověk bojí, může to rovnou zabalit. Bratrů v chudobinci jsem se také nebál. Já mám vůbec pro strach uděláno. Jednou se mě jeden bratr zeptal: ‚Copak ty vůbec nic nedoveďeš?‘ - ‚Ale jo,‘ já na to, ‚umím pouštět prdy, jenže ty vy zase neumíte chytat. Jen si to zkuste. Pšouk!‘“

Otřásl se pod pokrývkou smíchy. „Člověče, tenkrát jsem si to ale vypil! Týden jsem se bolestí neposadil. Ale nedal jsem jim nic znát, a kdybys věděl, jakou jsem měl psinu z toho, co jsem mu udělal. A taky jsem pořád opakoval: ‚Jen počkejte, až budu mít medvěda. Já ho na vás pustím!‘“

„A jak ses vlastně dostal do toho sirotčince? Ty nemáš rodiče?“ zeptal jsem se,

„Měl jsem. Ale doma byla bída s nouzí. Máma s tátou spolu žili jako kočka s myší a nebylo co žrát. Měl jsem hlad, a tak jsem začal krást. Chytili mě s kradenou uzenkou v kapse. Jedna ženská mě viděla. Musel jsem s žandarmy. Táta se pak taky dostal do basy, to mi povídali bratři: ‚Tvůj otec je zloděj,‘ říkali, ‚z něho si příklad neber.‘ Ale co, mně je to fuk,“ skončil své vyprávění. „Stejně budu chodit po poutích. Třeba jen se psy, když mi nedají medvěda. Voříšku, pěkně si sedni! Proskoč hezky obručí a dostaneš od páníčka cukříček. Ták! Chytej!“ hihňal se pod dekou.

Nakonec jsme přece jenom usnuli. Probudilo mě pronikavé troubení. Poprvé v životě jsem slyšel vojenský budíček. Rychle jsem na sebe hodil šaty. Všude kolem mě slézali z pryčen rozespálí kluci. Zase jsme se shromáždili venku stejně jako včera: taky jsem se otočil doprava, když kaprál zahromoval: „Vpravo vyřídít!“ Potom jsme odpochovali do jídelny, kde jsme tentokrát dostali ovesnou kaši.

„Kdo jde dneska k doktorovi?“ zeptal se seržant, když poslední z nás vylízal talíř. Zvedlo se asi deset rukou. „Vy se půjdete koupat!“ poručil nám. „Ostatní nástup na cvičiště!“

V prádelně bylo tolik páry, že jsme všichni vypadali jako bílá strašidla. Museli jsme se svléknout do naha a jeden po druhém vlézt do velkých necek s horkou vodou. Z páry se vynořily dvě statné ženy, které nás bez okolků začaly mydlit a drhnout. Já se podrobil všemu, co bylo v kadetce zřejmě pravidlem, třebaže mi to šlo proti srsti, ale Klaas se odmítl vydat na pospas ženám. „Nechte mě na pokoji!“ křičel na ně a držel se jako klíště okraje necek. Já seděl v druhých neckách - v prádelně byly dvoje - a viděl jsem, jak se vzpouzí. „Buď tiše, králíčku,“ poručila, mu žena, stojící u necek. Byla to statná pradelna s vykasanými rukávy a svalnatýma rukama. Chytila ho a začala mu mydlit krk. „Panenko skákavá, takovouhle špínu jsem v životě neviděla. Voda je úplně černá, jen se podívej.“

Špinavá byla už před tím, to jsem si všiml.

Klaas se nepřestal ze všech sil vzpouzet. Ostatní kluci, co čekali, až přijdou na řadu a zakrývali si rukou rozkrok, z toho měli legraci.

„Na mě nebude šahat žádná ženská!“ řval Klaas.

„Na něho prý nebude sahat žádná ženská. Jen se na něho podívejte. Chlapečku, já bych mohla být tvoje máma.“

„Ale nejste!“

„Ne, naštěstí nejsem,“ pokračovala žena. „A teď buď pěkně tiše, myla jsem už větší, než jsi ty.“ Druhá žena se dala do smíchu a dloubla ji do boku a to tu první taky tak rozesmálo, že Klaase na okamžik pustila. Ten toho hned využil, popadl ručník a začal se utírat.

„Dej sem, ty spratku mrňavá!“ vykřikla žena a chtěla mu sebrat ručník. Chvilí se tahali, Klaas vyskočil z necek, ve kterých dosud stál, a nahatý se hnal ven do zimy.

„To se nestydíš, takhle tu běhat?“ křičela za ním žena. „Hned sem pojď. Ještě si něco uženeš!“

Ale Klaas vyhrál. Utřel se, vrátil ručník a žádal své svršky. Aby ho trochu vytrestala, nechala ho čekat a pokračovala v mytí chlapce, který po něm vlezl do necek. Teprve pak mu hodila šaty. Byla vzteky celá rudá v tváři - ale mohlo to být i tím, že stála skloněná v horké

páře.

U doktora jsme se museli znovu svléknout. Byl to už postarší člověk, který si věčně posunoval brýle na čelo a zase je stlačoval na nos a přitom si nás prohlížel. „Schopný,“ řekl, když nás trochu proklepal a přitiskl nám ucho na záda; museli jsme povědět své jméno a kaprál je zapsal. Někteří z nás se mu zdáli moc hubení, ale to se prý spraví při vydatné stravě v kadetce. Taky nás měřil a ve mně by se v té chvíli krve nedořezal, ale dobře to dopadlo. „Pochybuju, že ještě povyrostu, pane doktore“ prohlásil Klaas s vážnou tváří, „můj táta byl taky takhle mrňavý.“ Ukázal asi tak svou vlastní výšku. „Tak si stoupeň na špičky, až půjdeš na nepřítele,“ utěšil ho doktor.

Když nás tedy všech deset uznal za schopné a zdravé, odnesli nám naše šaty za přepážku a dostali jsme přidělenou uniformu. Nejdřív novou košili a další dvě na převlečení. Pak šedé, plátěné kalhoty a k nim šle, aby nám nespadly. Kamaše. Vázanku, abychom prý v nákrčníku drželi hlavu pěkně zpříma. Šedou plátěnou kazajku vpředu s dvanácti knoflíky, vzadu se dvěma a na rukávech po jednom.

V místnůstce, kde jsme si byli zkoušet boty, nás čekalo ještě to nejhezčí: vysoký cylindr s podbradníkem, kokardou a štětkou, lesklý černý klobouk byl ovinut světle modrou stuhou, na dva prsty širokou, s vlajíci, přečnávajícími konci. Bylo na ní něco natištěno a já v tom poznal nápis: Královská kadetka. Teď aspoň každý uvidí, odkud a kdo jsem!

Už jsme si chtěli v krásné uniformě pyšně vyjít ven, když nás zavolal furýr, který nám všechnu tu krásu vydal. „Hej, ne tak rychle, mladí páni! Co jestli se budete chtít vysmrkat nebo si osušit slzy?“ A dal každému z nás tři červené kapesníky s bílými puntíky. Jeden z nich jsme si museli povytáhnout z kapsičky, aby byl dobře vidět, mimoto nám ještě strčil do ruky pocínovanou železnou lžící a vidličku.

„K neuvěření, jak teď vypadáte,“ řekl a spokojeně si nás prohlížel. Kéž by tu někde měli zrcadlo, abych se mohl podívat!

Bavil jsem se na účet Klaase, který jen zářil. „Safera, něco tak nóbl jsem na sobě jaktěživo neměl,“ vzdychl si. „Táta s mámou by mě v tomhle vůbec nepoznali!“

„Chtěl bys ještě k pouti?“ zeptal jsem se.

Nejdřív neodpověděl a pak řekl: „Je to parádní oblečení, ale stejně jim pláchnu. Jenomže ne hned.“

„A kdy teda?“

„Jestli tu ještě nějakou dobu vydržím, tak jediné kvůli žrádлу,“ prozradil mi. „Poprvé v životě se dosyta najím. Ale až kolem pojedou s poutí, pláchnu. A hned!“

„V tomhle stejnokroji tě hned chytnou!“

„Co tě nemá, ten hned střelím,“ usmál se vychytrale. „A ještě mi zbudou peníze!“

V prázdné ubytovně - ostatní hoši stáli venku v útvaru - nás přijal známý seržant. „Tak vida, teď už jsou z vás lidi,“ pozdravil nás. „Jste přiděleni k druhé rotě - k druhé kumpanii, jak tady říkáme - a já jsem váš seržant. Jmenuju se Kern, seržant Kern, koukejte si to zapsat za uši. Brzo poznáte, že jsem spravedlivý, ale běda vám, když nebudete poslouchat.“

Hned nato nám udělal výklad o vojenské škole. „Královská kadetka má devatenáct kumpanií, každá z nich je pod komandem seržanta. Jak se pozná seržant? Podle nosu? Podle krásných očí? Ne, podle zlatých prýmků, podívejte, tuhle jsou. Viděli jste? A teď vám povím, co je to štáb. Ví to někdo? Neví. To jsem si myslel. Dobytek toho ví víc než vy. Tak dobrá, já vám to řeknu: štáb sestává ze čtyř pobočníků-poddůstojníků, ze dvou poručíků - lajtnantů, z jednoho kapitána a pak samotného kolonela neboli plukovníka.“ Chvilí počkal a pak pomalu opakoval: „A pak samotného plukovníka,“ a přitom se na nás hrozivě podíval, jestli jsme mu dobře rozuměli.

Přikývli jsme, že rozumíme.

„Dobře. Teď mi tedy povězte sami, z koho sestává štáb.“ Rozhlédl se kolem sebe a zastavil se pohledem u Klaase. „Například ty. Z koho sestává štáb?“

„Ze samotného plukovníka a ještě pár lidí,“ odpověděl Klaas.

Seržant se dal do smíchu. „Ze samotného plukovníka a ještě pár lidí! Nejsi ty ten naháč, co tu před chvílí lítal? Na tebe si budu muset dát pozor. - A co ty?“ obrátil se na mě. „Kdo všechno tvoří štáb?“ Pamatoval jsem si plukovníka, kapitána a dva poručíky - lajtnanty, ale na pobočníky jsem zapomněl.

„A čtyři pobočníci-poddůstojníci,“ doplnil mě. „To bych rád věděl, jestli vám to někdy natluču do palice, máte v ní beztak jen kravský lejno. A jak jsme na tom se salutováním? Zdravit umíte? Ukažte!“

Zasalutoval jsem po vojensku, jak jsem to viděl u Grondelina.

„Ty to z nich svedeš jakžtakž nejlíp,“ pochválil mě. „Jak se jmenuješ?“

„Theodorus Polant, seržante, ale říkejte mi Tonek.“

„Tonek není žádné jméno. Budu ti říkat Dorus. Zasalutuj ještě jednou.“

Zaklonil jsem hlavu, podíval jsem se seržantovi přímo do očí a prudce jsem trhl rukou ke klobouku.

„Dobře. Můžeš to někam dotáhnout, když budeš takhle pokračovat. Zato nad ostatními by člověk splakal. Například ty,“ ukázal na Klaase. „Vypadalo to, jako by sis ukazoval na hlavu a chtěl tím naznačit: koukněte, straší mi ve věži. Pamatujte si: pozdrav je pro vojáka *nejdůležitější*. Vojenská služba stojí a padá s vojenským pozdravem. I kdybys zdechal na bojišti nebo tě donesli do lazaretu a měli ti uříznout nohu, když přijde plukovník, tak vyskočíš třeba se smrtí na jazyku a zasalutuješ. Tak, tohle byla první lekce. Rozchod!“

Vyřítili jsme se ven, kde jiný seržant vyřvával rozkazy. „Leh! Vztyk! Leh! Vztyk! Pochodem v chod! Zastavit stát! Vlevo hled! Vpravo hled! Raz - dva, raz - dva!“

Mysleli jsme si, že se máme zařadit, ale seržant na nás zařval: „Volové! Dobytci! V nových uniformách! Honem převlíkat! Kasárenskou čáku a dřeváky!“

„Dřeváky, seržante? My nemáme dřeváky.“

„Tak si je sežeňte! Copak vám furýr nevydal dřeváky? Zeptejte se ho, kam dal rozum! Dřeváky a polní! A taky si rovnou vyzvedněte kbelíky a košťata, můžete hned vydrhnout ubikaci. Rozchod!“

8

Když teď po letech vzpomínám na svá léta na Královské kadetce, je mi, jako bych ještě slyšel hlahol trubky nebo bubnování, signály, které rozdělovaly náš den. Tradadadá: vstávat, tradadadá: umýt! Tradadadá: nástup k prohlídce. To jsme se postavili před své pryčny a seržant Kern kolem nás mlčky prošel, museli jsme mu ukázat ruce, máme-li je na hřbetě i na dlani čisté; některým poručil, ať si vykašou rukávy, protože ne každý se myl i nad zápěstím. „Sklonit!“ poručil a prohlížel nám krky; když nám na něm zůstala špína nebo jsme měli cákance bláta za ušima, švihl nás několikrát rákoskou, kterou svíral v podpaží.

Jednou nás všechny poděsil nečekaným rozkazem: „Sundat ponožky!“ V zimě byla v umývárně třeskatá zima a pořádně tam

táhlo, takže jsme byli našup zase venku; žádného smrtelníka ani nenapadlo, že by měl strčit pod pumpu i nohy. Však také podle toho vypadaly! Všichni jsme museli zpátky do umývárny. Teprve tam jsem začali nahlas reptat: „To je nápad! Mýt si nohy, a ke všemu vprostřed zimy! Kdo to kdy slyšel!“ A nebylo to jen tak, odrbat ve studené vodě všechnu tu zaschlou špínu a vydloubat si smutek zpod nehtů. Několik z nás hnal seržant ještě jednou zpátky. „Jak z tebe má být jaksepatří voják s tak špinavýma nohama?“ hudoval.

Naštěstí se zase ozvalo: tradadadá k nástupu na cvičiště a seržant nás musel propustit, nohy nenohy.

Na cvičišti na nás čekal seržant Van den Broecke, který měl v ruce bičík; když jsme stáli vyřízení v řadě, prošel zezadu kolem nás a kontroloval, máme-li vyrovnané podpatky jako podle pravítka, když někomu vyčnívala pata z řady, dostal ránu. „A jak ty tam stojíš, nemešlo? Co vyšpuluješ zadek? To si myslíš, že ho máš pro parádu?“ Plesk! Pořádné švihnutí a nešťastník si pár dní stěží sedal. A k dalšímu: „Nestůj tak křivě! Vypadáš jako opice. Vypnout prsa a hlavu vzpříma! Zhluboka nadechnout! Ještě! Chci, abyste tu stáli jako Holanďani, a ne jako smečka pavíánů!“

Mně se to všechno ohromně líbilo. Zvlášť hodina tělocviku. Kruhy, žebřík, koza, šplh. Šerm dlouhou i krátkou holí. Klaas a já jsme v tom byli nejlepší. Vždycky nás stavěli proti sobě a my do sebe prali jako diví, ale to už patřilo k věci. Šermovat opravdovou šavlí a bajonetem jsme ještě nesměli; většina z nás ještě ani neudržela dlouhou a těžkou pušku. Brzy, snad už příští rok, budeme doopravdy střílet, zatím jsme však cvičili s dřevěnými flintami, k nimž byl přidělaný kus roury. S takovou výstrojí jsme stěží mohli na veřejné cvičiště na Maliebaan; skřípali jsme zuby závistí, když starší chlapi ráno co ráno pochodovali cvičit ven. Ale však se také dočkáme.

Klaas už nemluvil o útěku. O škole sice mluvil s pohrdáním, vojenská execírka mu jedním slovem lezla z krku, ale v tělocviku a při společných míčových hrách na nádvoří se mu málokdo vyrovnal. A teplým jídlem taky nikdy nepohrdl.

A mimoto kolem zatím netáhla žádná pout'ová atrakce, která by ho uvedla v pokušení.

Mnozí z nás rádi přeslechli ten či onen signál, například nástup k mytí latrín nebo jídelních misek. Byli i takoví, co se snažili za drobný peníz postoupit svou službu druhému; platili to z kapesného, které jsme dostávali. Z něho člověk při troše dobré vůle občas ušetřil pár centů. Každé ráno jsme dostávali čtvrtáček, to je dvacet pět centů, ale sedmnáct jsme museli hned zaplatit za jídlo, zbytek byl určen na šicí potřeby, sami jsme totiž museli látat ponožky a spravovat prádlo. Také jsme si sami museli platit podrážky, ale člověk mohl ušetřit, když chodil co nejlépe v dřevácích.

Bylo sice zakázáno postupovat službu druhému, ale seržanti to příliš nekontrolovali, dokud jim jednou nedošlo při hlášení jmen, že jsou pořád stejná. „Jansen? Zase Jansen? Kolik Jansenů to vlastně máme v rotě? Pošli sem Pietersena. Nejméně tři týdny jsem ho neviděl umývat nádobí!“ Zavolali tedy Pietersena a ten musel za každou službu, z které se vykoupil, strávit jednu noc v base.

Jansen, to bylo nenápadné jméno, pod nímž se Klaas hlásil na méně příjemné práce. Tajně si šetřil na medvěda, kterého si chtěl koupit, až jednou uteče k cirkusu. Já o jeho úsporách věděl, protože jsem ho po večerech vídal, jak počítá pod pokrývkou centy a půlpětáky, a když jsem se ho na to zeptal, svěřil mi, na co si spoří. Opatrně se rozhlédl, jestli ho někdo nevidí, a strčil si peníze, zabalené v kapesníku, pod slavník.

Jednou večer před spaním jsem zase viděl, jak Klaas strká ruku pod slavník, ale na to tata zase seděl vzpřímený a s hrůzou v očích: „Jsou pryč,“ vypravil ze sebe hluše.

„Pryč? Tvoje peníze jsou pryč?“

Přikývl a začal bezhlavě šátrat pod slavníkem. Potom zvolna zvedl hlavu a podíval se na mě zvláštním pohledem.

„Tys to přece neudělal?“

„Já?“

„Třeba z legrace. Abys mě vystrašil.“

„Z legrace! Zbláznil ses?“

Chytil mě za ruku, oči mu přímo hořely.

„Dneska jsi měl službu v ložnici!“

To byla pravda, ale... „Dobře, měl jsem službu. Ale proto snad nejsem zloděj? Pusť mě! Já nevím, kam se ty peníze poděly!“

Pochopil, že jsem to neudělal, z pohledu se mu pomalu vytratil vztek i nečekaná, prudká zášť.

„Když jsi byl pořád tady, musel jsi přece něco vidět. Kdo tu byl ještě mimo tebe?“

Zamyslel jsem se. „Pokud vím, tak nikdo... Jednou seržant.“

Klaas zavrtěl hlavou. Seržant to nebyl, to jsme věděli oba.

„Jednou jsem byl pryč. Na záchodě,“ vzpomněl jsem si najednou. „Netrvalo to dlouho...“

Oba jsme přemýšleli. Slyšel jsem, jak si Klaas sám pro sebe něco mumlá. Najednou vyskočil a zamířil rovnou k pryčně nedaleko dveří. Spal tam trochu starší chlapec, Kobus, s nímž nějakou dobu bydlel v jednom sirotčinci a kterého podezíral, že na něho jednou žaloval tamním bratrům. Už dřív mi několikrát svěřil, že s ním má nevyřízené účty - teď k tomu byla vhodná příležitost. Strhl mu pokrývku z těla, skočil na něho a začal ho mlátit.

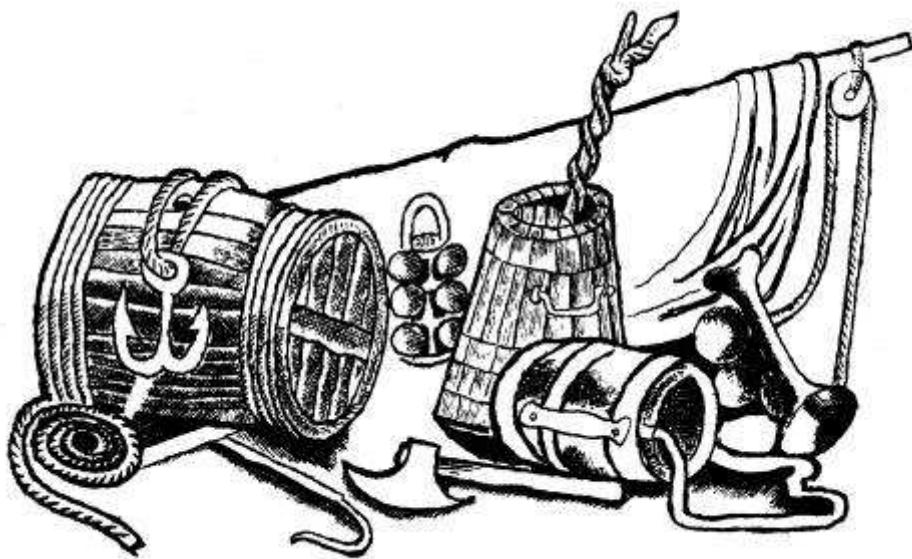
Kobus se bránil, kopal, chtěl křičet, ale Klaas mu pevně stiskl hrdlo.

„Co to znamená?“ lapal Kobus stěží po dechu.

„Vrať mi moje peníze!“

„Peníze? Jaké peníze?“

„Peníze, cos mi dneska vzal!“

„Já? Já tu vůbec nebyl. Jak bych se sem dostal ze cvičení?“

„To je mi jedno, jak ses sem dostal. Vrátiš mi peníze, sic bude po tobě.“

„Jak můžu, když je nemám?“

„Ale máš! Dej sem!“

„Tak si je hledej!“

Podářilo se mu vykroutit a rychle sám otevřel skříňku nad pryčnou.

„Určitě je schoval jinam.“ Klaas se nezdržoval hledáním ve skřínce, místo toho shodil Kobuse i se slavníkem na zem.

„Přísahám, že tě zabiju, jestli mi nevrátiš ty peníze!“

Ostatní kluci se probudili a stáli teď kolem nich. „Co se to tu děje?“

„Ten mrňous mrňavá mě chce zavraždit,“ žaloval Kobus, zvedal se ze země a osahával si zhmožděné hrdlo. „Tvrdí, že jsem mu šlohnul peníze!“

„Můžeš to dokázat?“ zeptal se jeden starší chlapec Klaase.

„Nic nepotřebuju dokazovat. Zním toho pacholka z dřívějšíka.“

Kobus si dodal odvahy, když kolem stálo víc lidí. „Se mi zdá, že tomu spratkovi pořádně nařežu,“ kasal se.

„Jen pojď!“

Teď teprve Kobus viděl, že má proti sobě malého, ale nebezpečného protivníka. „Nejdřív mi zkus něco dokázat.“

Mezitím jsem se do toho vložil já. „Možná že by se to dalo dokázat.“

Ostatní kluci se na mě napjatě podívali: „A jak?“

„Přepočítej mu kapesníky, Klaasi.“

„Kapesníky?“

„Všichni jsme dostali tři, žádný z nás víc. Jestli má ve skřínce čtyři, tak je to důkaz.“

Kobus honem zavřel skříňku. „Dobrá, nemusíš hledat, mám čtyři.“

„Já to věděl! Ty zloději! Zloději zlodějská!“

„Chtěl jsem ti dát jenom za vyučenou.“

„Ale? Tak tys mi chtěl dát za vyučenou!“

„Nesmíš mít u sebe tolik peněz. Musíš je dát do úschovy

seržantovi.“

Klaas ho zase chytil pod krkem.

„Tak honem. Kde jsou ty peníze?“

„Hned ti to povím,“ vytrhl se mu Kobus a pak se obrátil k nám.
„Řeknete to na mě?“

Mlčeli jsme.

Klaas se pohrdlivě zasmál. „My nežalujeme jako ty! A teď rychle: kde jsou ty peníze?“

Kobus ještě chvíli váhal. „Venku. Stejně k nim nemůžeš.“

„Kde venku?“

„Tak dobrá. Za kádí s dešťovou vodou u umýváren.“

Klaas vyletěl ze dveří. Rovnou do náruče seržanta Kerna, kterého sem přilákal ten křik.

„Kampak, mladíku?“

„Ven, seržante.“

„V prádle? A vprostřed noci?“

„Jdu si jen pro peníze, seržante.“

„Pro peníze? Pro jaké peníze? Jsi snad náměsíčník? Tak honem: do postele!“

Klaas kolem něho proklouzl ven, seržant po něm nadarmo hrábl a překvapeně zaklel. „Ten kluk je jak šídlo! Pověz mi, co se tu stalo?“ obrátil se na Kobuse. Ostatní kluci honem zalezli do pelechu.

„On na mě najednou skočil, seržante.“

„Jen tak? Z ničeho nic? Asi k tomu měl důvod.“

Kobus mlčel. Seržant se rozhlédl kolem sebe, ale my byli všichni jako pěny.

V té chvíli se zase vrátil Klaas.

„Aha. Tady ho máme. Tak povídej, proč jsi na něho tak najednou a z ničeho nic skočil.“

„Kvůli něčemu z dřívějšíka, seržante. Byli jsme spolu v jednom sirotčinci.“

„A ty sis na to najednou vzpomněl, co?“

„Ano, seržante, najednou jsem si na to vzpomněl.“

„Co to máš v ruce?“

„To jsou moje peníze,“ vysvětloval Klaas. „Ušetřil jsem si je z kapesného. Nechal jsem si je venku.“

Seržant znovu přešel pohledem po našich pryčnách. Zpod pokrývek se na něho napjatě upíralo několik tuctů klukovských očí.

„Dobrá. Pojď se mnou na strážnici. Tam pro dnešek už nic nevyvedeš,“ poručil Klaasovi.

Když viděl, že Kobus bezděčně spokojeně přikývl, dodal: „A ty zase půjdeš zítra k raportu k plukovníkovi. Ještě si na celou tu věc pořádně posvítíme.“

Kobus přirozeně tvrdil i před plukovníkem, že peníze jen schoval, aby Klaase naučil opatrnosti. Jestli mu plukovník uvěřil, to nevím, ale my věděli svoje. Ať tak či onak, Kobus vyvázl jen s důtkou: a pro příště měl plukovníkovi ohlásit, kdyby si všiml, že někdo z nás přechovává větší sumu peněz například pod slavníkem. Klaas musel vyslechnout, že je to od něho krajně neopatrné, když nedá svoje úspory do úschovny v kanceláři. A tím celá věc skončila.

U nás to ale Kobusovi tak snadno neprošlo. Nikdo se na něho už ani nepodíval. Dělal, jako by mu to bylo jedno, ale příjemné mu to jistě nebylo. Za několik dní nepřišel na ranní nástup. Utekl! Tím líp, doufali jsme, že se s ním už nikdy nepotkáme.

Po čase jsme na něho zapomněli. A Klaas donesl - třebaže nerad a se značnou nedůvěrou - svoje úspory do kanceláře, kde za ně dostal potvrzenku od poddůstojníka, který vedl školní administraci. Nosil ten papírek potom ve váčku na holé hrudi. Každý večer zas a znovu litoval, že nemůže své úspory přepočítávat a ohmatávat v prstech tvrdé měďáky.

9

Vrcholem dne byl teplý oběd o jedné. Signál na trubku: „Oběd se podá-á-vá!“ ještě ani nedozněl a už jsme stáli venku v řadě. Náš kaprál kolem nás procházel s pikslou plnou nakrájeného komisárku a každý z nás dostal jeden krajíc. Nesměli jsme se do něj ale zakousnout, dokud nedostaneme povolení v jídelním sále.

Shromáždilo se všech dvanáct kumpanií. Za úderu bubnu a vyhrávání pištců jsme defilovali po nádvoří všichni s krajícem chleba v ruce; pak jsme vešli do jídelny a zaujali místo u své mísy. Jedna

mísa připadala na pět lidí, Klaasovi a mně se podařilo dostat k jedné.

„Ticho!“ zahřmělo sálem. „Kapitán!“

Všichni jsme strnuli v pozoru, když do jídelny vcházel kapitán. Seržanti vojácky salutovali a podávali hlášení o svých rotách - kumpaniích.

Následoval rozkaz: „Ukázat chleba!“ To jsme museli zvednout ruku s krajíčkem komisárku; kaprálové a seržanti procházeli kolem stolů a přesvědčovali se, že si nikdo předem neukousl; nepomohlo, když člověk schovával okousaný konec v dlani, především náš seržant měl oči jako ostříž. Kdo se provinil, toho poslal pryč bez jídla.

„Ke stolu!“ vykřikl pobočník, který měl ten týden službu, a my se obrátili čelem ke stolu, ale museli jsme mlčet, dokud jeden ze starších chovanců nedočel modlitbu. Polední modlitba bývala delší, všichni jsme ji znali nazpaměť a přesně jsme věděli, kolik nám jí ještě zbývá, než se ozve „amen.“ Jakmile padlo to vytoužené slovo, vrhli jsme se hltavě ke své míse a zabořili do ní bleskurychle lžíce, abychom pro sebe ulovili co největší kus škraloupu, na který jsme měli všichni záslusk - i mně délkou času ohromně zachutnal. Při nakládání na talíř jsme se drali jeden přes druhého, odstrkávali si navzájem lžíce, bručeli a hudrovali, padlo i nejedno zlé slovo, ale běda, když seržant nebo pomocný adjutant zachytili nějakou kletbu, to pak zazněl neúprosný rozkaz: „Přestaň jíst! Čelem vzad! Kleknout!“

Talíř jsme museli nechat na stole, a teprve když se rozhostilo naprosté ticho, ozval se další osvobozující rozkaz: „Vztyk! Čelem vzad! Pokračovat v jídle!“ Ten z nás, kdo zaklel, musel na strážnici a nedojedený talíř musel nechat stát. Však my si s ním už poradili.

Někdy, například v neděli nebo ve svátek, se přišel podívat sám plukovník a přivedl s sebou dámy a pány, kteří se chtěli přesvědčit, jak dobře je o nás v Královské kadetce postaráno. V takové dny bývalo zvlášť dobré jídlo.

Plukovník se po nás laskavě rozhlížel a pak se zeptal: „Tak co, chutná vám chlapci?“

Byli jsme zabrání do jídla a nabírání dalších porcí. Někteří z nás jen zahučeli: „Ano,“ ale s tím se náš kapitán nespokojil a zakřičel na

nás hromovým hlasem: „Pan plukovník chce vědět, jestli vám chutná.“

Seržanti a adjutanti si nás měřili hrozivým pohledem a my vykřikli s plnou pusou jako jeden muž.

„Chutná, pane kapitáne.“

„Chutná, pane plukovníku,“ opravil nás kapitán.

„Chutná, pane plukovníku,“ zařvali jsme znova.

Plukovník spokojeně přikývl a usmál se na pány a dámy.

„Nechcete snad také ochutnat, pane plukovníku?“ zeptal se kapitán.

Plukovník poděkoval omluvným posunkem. „Právě jsem poobědval, pane kapitáne. A když chlapi sami říkají, že jim chutná... Jsou všeobecně spokojeni se stravou?“ zeptal se.

„Jistěže, pane plukovníku, velice spokojení.“ Podíval se na nás jako lítá šelma. „Nikdy jsem neslyšel žádné stížnosti.“

„Dobrá. Tak dobrá,“ pochvaloval si plukovník, ale jedna dáma mu pošeptala: „Ať to řeknou sami.“

„Ať to řeknou sami,“ opakoval plukovník kapitánovi.

„Pan plukovník si přeje, abyste to řekli sami!“ zahromoval kapitán. „Jste spokojeni se stravou?“

„Ano, pane plukovníku!“ zaburáceli jsme jako jedněmi ústy; jen Klaas, který stál vedle mě u mísy, k mému zděšení dodal: „Trošku víc by neškodilo.“

Seržanti a pobočníci si vyměnili ohromené pohledy. Náš vlastní seržant se už už chystal chytit Klaase za límec a vyvést ho ze sálu, když zasáhla udiveně dotyčná dáma: „Vždyť jste se jich sami ptali.“

Plukovník dal seržantovi znamení, ať Klaase pustí. Seržant sice poslechl, ale zasykl: „Však já si tě ještě podám!“

Připadalo nám, že se z nebe snesl sám anděl a udělal zázrak, protože Klaas směl beze všeho dojít. A na počest vzácné návštěvy byly toho dne ještě lívance se sirupem.

Přirozeně že Klaas musel za trest hned ten večer sebrat slamník a pakovat se s ním do věže, kde to příšerně táhlo. Naštěstí Klaas hned tak nenachladl.

„Ještě jednou dostanu tu zatracenou věž a prásknu do bot,“ oznámil nám, když se nazítří vrátil se slamníkem k nám do ložnice.

Pak se na mě vyčítavě podíval a dodal: „Jsem tu stejně jen kvůli tobě. Jinak bych byl už dávno v tahu.“

Na jaře byla v Haagu pout'. Nesměli jsme do města, protože se dřív nejednou stalo, že se některý z kluků opil nebo připleťl do rvačky.

Večer jsme z dálky slyšeli hudbu kolovrátku, smích, troubení, a křik. Klaas si jen zhluboka vzdychl.

Ale neutekl a já teď věděl proč. A bylo mi z toho teplo u srdce. „Jsem tu stejně jen kvůli tobě,“ povídal přece.

V neděli ráno jsme si pokaždé museli vzít čistou košili a zastrčit si do kapsičky kapesník; na to se dával zvlášť dobrý pozor při prohlídce před návštěvou kostela. Vycíděné boty se nám jen blýskaly, na sněhobílých kamaších nebylo ani smítka, stuhy na klobouku jsme měli krásně vyžehlené.

My katolíci jsme měli vyhrazený kostel na Nádvoří, Binnenhofu, kam jednou zavítal i sám pan král s rodinou a družinou dvorních dam a vysokých důstojníků v nádherných uniformách. Oči jsme na nich mohli nechat. Král k nám zvedl ruku v bílé rukavici, královna nám kývla a usmála se, jako by byla naše vlastní matka. Slyšeli jsme, že mluví francouzsky, nikdo zde nehovořil nizozemsky. Bylo nám, jako by kolem nás kráčel průvod nebeských bytostí, které se nohama sotva dotýkaly země. Až mě z toho zamrazilo, ale na tom měla podíl i ta Královská vojenská kapela. Bylo tu najednou tolik nadporučků, generálů a podobně, že se mezi nimi náš plukovník dočista ztratil; když se k němu v jedné chvíli otočil pan král, strnul v pozoru stejně jako jindy my před ním. Bylo to tak vzrušující všechno tohle vidět, slyšet, zažít... Král Ludvík ... Napoleonův bratr! Jestlipak si s císařem tyká?

Jen starší žáci směli při slavnostních příležitostech do kostela na Nádvoří, Binnenhofu, a směli se na vlastní oči přesvědčit, že i král kleká před vyšší mocí. Klaas a já jsme obyčejně pochodovali se skupinou menších chlapců pod vedením několika seržantů a za víření bubňů do kostela v Krtčí ulici, Molsteeg. To mělo zase na druhé straně tu výhodu, že jsme viděli kus města a mohli se sami ukázat v krásné uniformě. Lidé se zastavovali a dívali se na nás, děvčata se na nás smála. Jednoho dne k nám o krok postoupil starší muž, smekl

před námi a řekl pohnutě: „Naděje vlasti!“ V jeho očích jsem viděl slzy.

Naděje vlasti..., to jsme byli my.

Ale jaká byla vlastně naše vlast? Ta Napoleonova?

Prodělávali jsme výcvik, abychom zanedlouho mohli jít do války za francouzského císaře!

Teprve později jsem pochopil, jak to ten starý muž mínil.

Jednou měsíčně jsme museli ke zpovědi k pastorovi. Už jednou si mě prohlížel, jestli bych se mu nehodil za ministranta, a podruhé o tom začal. Copak o to, nebyl bych proti, byla to čest a mimoto bych se dostal víckrát do města, ale nejdřív jsem se podíval na Klaase, bez něhož jsem se nechtěl rozhodnout. A Klaas jen zavrtěl hlavou, abych to nebral.

„A co tvůj kamarád?“ zeptal se pastor, takový udýchaný tloušťák, který se jen stěží shýbal, aby položil Klaasovi ruku na hlavu. „Docela by ses mi hodil. Jmenuješ se Nikolaas, že?“

„Jmenuju se Klaas,“ opravil ho Klaas.

„Dobrá, ale víš přece, že máš za patrona svatého Mikuláše?“

„Já vím jen tolik, že jsem od něho jaktěživo nic nedostal,“ řekl Klaas.

Pastor se zamyslel a pak se rozhodl, že si přece jen vybere radši jiné ministranty.

„Hned jak začal o tom Mikulášovi, tak jsem věděl, že u něho ministranta dělat nebudu,“ svěřil se mi Klaas, když jsme zase stanuli venku. „V sirotčinci mi taky říkali Nikolaas a měli fůru řečí, ať si vezmu příklad ze svatého Mikuláše. Ten byl hned od narození svatost sama, o půstu nechtěl ani mámě k prsu.“

V létě byl budíček už o čtvrté, v zimě v šest. Ale kdo byl přidělen k škrabání bramborů nebo mrkve, musel ten den ještě o dvě hodiny dřív z pelechu: takový nešťastník se pak potácel ještě v polospánku do bramborového sklepa ve Vijverbergu. V zimě byla tma tmoucí, když zrovna nesvítil měsíc; dvorské jezírko bylo zamrzlé a dlažba hladká jako zrcadlo. „Pozor, ať si nesrazíte vaz, král by vám za něj nový nedal, zásoba se vyčerpala,“ varoval doprovázející seržant.

Když jsme došli do sklepa, dostal každý z nás takzvanou škrabku,

prostě nožik na loupání brambor. Všichni jsme se sesedli k dlouhému stolu a dali se do škrábání. „Trochu šetrně, hoši, ne tak tlusté slupky, doba je zlá a vláda má prázdnou kasu,“ napomínal nás seržant. „Co ty to tam děláš?“ obořil se na chlapce, který se neobratně oháněl se škrabkou. „Musí ti z toho zůstat brambora, a ne žádná kostka! Až půjdeš zakrátko na nepřítele, pak teprv můžeš sekat hlava nehlava.“

Když jsme skončili se škrábáním, seřadili jsme se zas venku a šli se do školy umýt. Ruce jsme měli černé jak smola. A když člověk škrábal mrkev, měl šlupičky až za ušima. Seržant, který nám prohlížel vlasy, pak vždycky ucedil: „Oranžisté oranžoví!“ Říkal to vždycky tlumeným hlasem, jen tak na půl pusy, protože tohle slovo bylo v Královské kadetce zakázané.

I to jsem pochopil teprve později, když princ Vilém přistál v Scheveningenu, vyhnal Francouze a my měli zase své Oranžisty. Ale tehdy v kadetce se nanejvýš občas něco utrousilo o hanebně uprchlém místodržícím Vilémovi. V kadetce byl naším bohem Napoleon. Zas a znova jsme slychali o vyhraných bitvách. Jména jsem už dávno zapomněl, ale dobře vím, že jsme pokaždé dostali koláče a čokoládu a směli se jít podívat na přehlídku na Maliebaan.

Císař byl tu ve Vídni, tu zase v Madridu, nebo si dal pozvat na kobereček ruského cara či jiného potentáta.

Jednou v noci uprostřed léta - to mi bylo už asi čtrnáct, bylo najednou ve škole úplné pozdvižení: Angličani přistáli ve Walcherenu, ostřelovali a zabrali Vlissingen. Starší chlapci čekali, že jim všem okamžitě vydají pušky a munici a společně s francouzskými a nizozemskými pluky potáhnou na nepřítele; dělali se před námi mladšími ohromně důležití a byla to pro ně rána, když stejně jako my museli jednoduše pokračovat ve výcviku. „Nesmíte být tak hrr, hoši,“ těšil je seržant Kern, „však se na vás taky dostane. Císař vás bude všechny ještě potřebovat. Ta záležitost tam ve Walcherenu nemá vůbec žádný význam. Angličani by rádi až do Antverp, ale my jim ještě ukážeme.“

A dostalo se mu za pravdu: hned na podzim jsme slyšeli, že Angličané se museli stáhnout z Walcherenu zas na moře. Ale užili jsme si vzruchu, jen co je pravda! Napadení Holandska! Podle

starších kluků moc nechybělo a „naše“ škola zasáhla do obrany „našeho“ Walcherenu!

Jestlipak u toho byl Grondeling? Třebaže jsem tušil, že po našem rozloučení odtáhl zase kamsi do války, využil jsem jedné z řídkých vycházek k návštěvě jeho kasáren. Ale seržant, který měl službu, mi pouze sdělil, že seržant Grondeling je asi někde ve Španělich či v Německu. Věčná škoda - tak rád bych si s ním byl promluvil; taky bych byl rád, kdyby se poznal s Klaasem. A pak to nejdůležitější: jakpak by byl „můj“ seržant asi spokojený se mnou?

Život ve škole mě natolik zaměstnával, že jsem sotva kdy pomyslel na domov, ale najednou to na mě sedlo a zatoužil jsem podívat se za maminkou a za sestrami. Jakpak se jim asi vedlo po ta dvě léta, co jsme se neviděli? A co Plasman? Jestlipak se ho už zbavily?

Ostatní hoši dostávali čas od času týdenní dovolenku k návštěvě domova. Poprosil jsem seržanta Kerna, jestli bych taky nemohl na týden domů, a ten okamžitě souhlasil. „Pročpak ne? Jsem s tebou spokojený. Ty mi snad nezběhneš?“

„Kdepak, seržante,“ slíbil jsem mu s takovým přesvědčením, že ho to rozesmálo. Podíval se na Klaase, který stál vedle.

„A co tvůj kamarád? Toho nevezmeš s sebou? Jste přece jako dvojčata.“

Už jsme o tom spolu nejednou hovořili. Klaas, který sám žádný domov neměl, si od setkání s mou matkou a sestrami moc sliboval. Však jsem mu toho o nich poslední dobou hodně napovídal.

„Ano, seržante, právě o to jsem chtěl poprosit.“

„Dobrá, oznámím to výš a zeptám se, jestli můžete jet už tuhle sobotu. Jestli to pan plukovník schválí - a to jistě ve vašem případě udělá -, stavte se v sobotu v kanceláři a vyzvedněte si oba dva své úspory. Po cestě vám přijdou jistě vhod.“

„Děkujeme, seržante.“ Po vojácku jsme mu zasalutovali.

„Oba své úspory...“ Ano, to souhlasilo. Ve spoření jsem se totiž řídil Klaasovým příkladem.

Jakmile jsem se jednou pevně rozhodl, že se podívám domů, nemohl jsem se dočkat soboty. A Klaas byl nedočkový stejně jako já. Přitom se mě ale několikrát nejistě zeptal: „A co tomu řekne tvá matka, žes mě vzal s sebou?“

„Jsi přece můj kamarád. Tak proč bych tě nevzal?“

„A co tvoje sestry? Jaké jsou? A jak že se to jmenují?“

„Marga a Grétka. Ty budou mít ohromnou radost.“

Ano, jaké vlastně jsou? Když se mě na to Klaas zeptal přímo, zkoušel jsem si je představit. Byly hezké? Jako bratr si to jeden ani neuvědomí: jsou to prostě sestry a basta. Marga na mě sice žalovala matce, ale statečně se postavila Plasmanovi. A pak: holky přece vždycky žalují. Na Grétku jsem měl jen samé hezké vzpomínky. Chtěl jsem svůj domov vidět v tom nejlepší světlo. „Jen aby byl pryč ten chlap,“ vzdychl jsem, „jinak je to u nás doma pohoda.“

A pak nadešla sobota; tu noc jsme sotva zamhouřili oka. Hned

časně ráno jsme se s propustkami a úsporami vydali na cestu. Taky jsem si přirozeně vyzvedl tatínkovy hodinky. Klaase to málem porazilo, že vlastním něco tak krásného.

Z brány kadetky jsme vyšli ještě za tmy, ale ve městě bylo stejně plno lidí, protože právě ten den měla začít výroční haagská pouť. Po celé délce dlouhé ulice Lange Voorhout byly rozestaveny pouťové krámky a boudy se sladkostmi, s pálenkou i různými cetkami. Stála tu i maňásková divadla a z pojízdňích klecí na Maliebaanu se ozývalo vytí a řev divokých šelem, které si mohl každý za patřičné vstupné prohlédnout, na náměstí se stavěl velký cirkus, kde bude tentokrát předvádět své kousky i cvičený slon, jak nám svěřili lidi od fochu. Směli jsme nahlédnout i do stájí. Klaas lačně vtáhl koňský pach, pohladil koně po lysinkách, nakoukl do opičích klecí, přikrytých plachtou, promluvil na cvičené psy, kteří vyli a štěkali, když procházel kolem jejich výběhu. „Pojď už,“ pobídl jsem ho konečně. „Máme před sebou kus cesty.“ Neřekl na to ani slovo.

„Hele, pojď už, musíme jít,“ začal jsem znovu.

Zhluboka vzdychl a nechal se odtáhnout. „Kdy se odtamtud vrátíme?“ zeptal se.

„Víš přece, že máme propustku jen na týden. A pouť trvá do příští neděle.“

Klaas se obrátil k muži, který vedl stavbu cirkusového stanu. „Pane... budete tu taky příští sobotu?“

Muž přikývl: „Ještě celý týden.“

„A máte tu letos taky tančícího medvěda, co se s ním dá zápasit?“

Muž byl soustředěný na práci. „Tančícího medvěda? Ten už nikoho netáhne.“

„Před několika lety jsem jednoho viděl.“

„To byl asi nějaký chudák medvědář, co chtěl vytřískat pár peněz. Kdepak, moderní cirkus - jako ten náš - si teď drží lvy a tygry.“

Klaas se už na nic neptal. Společně jsme se vytratil.

„A přesto bych si koupil medvěda,“ trval na svém, když jsme byli zase sami. „Lvi a tygři... kdo si to může dovolit?“

Když jsme vyšli z Haagského lesíka, cítili jsme se volní jako ptáci, zhluboka jsme vdechovali svěží venkovský vzduch, který jsme tak dlouho postrádali. Nasadili jsme řízný krok.

Ještě jsem si dobře pamatoval cestu: Wassenaar - Leiden - Haarlem, prostě pořád k severu. V tuhle roční dobu bývalo večer dlouho světlo; v jednom dni jsme urazili pořádný kus cesty. Když nás v Lisse dojel dostavník, chtěl Klaas pokračovat v chůzi, ale já dal zastavit. „Peněz mám dost - platím!“ Váhavě a za stálých protestů, že je škoda peněz, Klaas konečně nastoupil. „V životě jsem ještě neseděl v takovémhle vehiklu,“ přiznal se mi.

V diligenci si s úsměvem prohlíželi naše uniformy. „Pánové mají dovolenku?“ zeptal se někdo.

„Ne, my dezertovali,“ odsekl mu Klaas.

„Jen aby vás nechytily žandarmové.“

„Živé nás nedostanou.“

„Jo, jo,“ potřásl nad námi hlavou ten muž.

Měli jsme s sebou batoh plný proviantu; v zájezdním hostinci na Velkém rynku v Haarlemu jsem pro oba objednal hrnek kávy - zase za Klaasových protestů, protože jemu bylo líto pěťáku. Zeptal jsem se šenkýřky, či je ta socha na tržišti.

„To je Laurens Janszoon Koster,“ odpověděla. „Copak to nevíte?“

„Ne, kdo to byl?“

Šenkýřka nevyházela z údivu. „Vy toho skutečně málo víte. Vidíte tu knihu, co drží v ruce?“ zeptala se.

„Ano, čte si v ní. A proč? Co s ní je?“

„Tak se dobře dívejte. Až odbijí hodiny, obrátí stránku.“

Klaas pokrčil rameny, ale já se dal nacytat a nespouštěl jsem ze sochy oči. Když velká ručička věžních hodin skočila na dvanáctku, nestalo se přirozeně nic. Hospodská se zasmála a také ostatní, co nás slyšeli, se začali smát.

„Možná že vůbec neumí číst,“ řekl Klaas.

Zaplatil jsem a táhli jsme dál.

V Zandvoortu jsem mohl dělat průvodce. Od seržanta Grondelinga jsem se naučil, jak přijít k levnému noclehu. Klaas na mě zíral pln obdivu, když jsem vešel ke starostovi a koláři v jedné osobě a požádal jsem o dvě poukázky na nocleh. „Tady jsou naše propustky,“ řekl jsem.

Stejně jako tehdy šel s námi starosta - kolář do zadního pokoje,

kam nám jeho paní přinesla kávu. Namočil pero do inkoustu a neforemnými, tlustými prsty nám napsal ubytovací příkaz.

„Je na tržišti pořád ještě to hokynářství?“ zeptal jsem se.

„Ano, právě tam vás posílám.“

Šli jsme tedy k vdově Broekmeyerové. Nejdřív mě nepoznala, ale když jsem jí pověděl o vysokém seržantovi s ryšavým knírem, rozpomněla se: „Aha, ten!“

Neznělo to příliš nadšeně. Neudělali jsme jí přece nic špatného?

„Pokoj máte stejný: mám ostatně jen jeden. Jděte nahoru, cestu znáš.“

„Trijntje tady už není?“ zeptal jsem se.

„Trijntje!“ vztáhla ruce k nebi. „Ne, ta už tu není. Božíčku na nebi, ostala mi tu s útězkem, jestli rozumíš, co tím chci říct. Měla štěstí, že si ji ten její nakonec přece jen vzal. Bůh ví, co mu namluvila. Tomu děcku už táhne na druhý rok.“

Významně se na mě podívala a pro případ, že bych to nepochopil, ještě dodala: „Je to kluk, a jestli bude mít jednou taky kníry dorezava, nijak zvlášť mě to nepřekvapí. A jak to vlastně dopadlo s tím trakařem?“ zeptala se potom.

„S trakařem?“

„S tím trakařem, ke kterému jsi měl být po tři měsíce přikovaný, protože jsi dezertoval.“

Rozesmál jsem se na celé kolo, ale Klaas ničemu nerozuměl: „Tys přece nikdy nedezertoval?“

„Ne, to byla jen taková legrace.“

Vdova Broekmeyerová pokývala hlavou: „Děláte si legraci ze starých lidí. Ten tvůj seržant je mi ale pěkný ptáček. Škoda že tentokrát nepřišel s tebou. Kde vůbec vězí?“

„Už jsem se s ním v životě neviděl.“

„Trijntje taky ne. No, jděte nahoru, zatím vám něco přihřeju k večeři.“

„O čem to mluvila?“ zeptal se Klaas, když jsme byli nahoře.

„Ten seržant Grondeling... neměl on zrzavé kníry?“

Toho večera jsme si ještě dlouho povídali o Trijntji a seržantu Grondelingovi a o ženách a děvčatech vůbec a nazítrí se nám

nechtělo vstávat. Protože jsme chtěli dorazit do Alkmaaru ještě za světla, museli jsme sebou pak pořádně hodit.

Táhlo už na šestou.

Cestou jsme si nedopřáli čas na teplé jídlo, a když jsme došli do Heila, měli jsme hlad jako vlci. Proto jsme zapadli do krčmy U koníčkáře. Hostinský vyvalil oči: „Panenko skákavá, Tonek! Ty ses ale změnil!“ Postavil před nás talíř husté hrachové polévky a několik silných krajíců žitného chleba. „Co to máš za hodnot? Seržant?“

„Ne, to teprv přijde,“ odpověděli jsme. S plnou pusou horké polévky jsme toho ale jinak moc nenamluvili.

Později si k nám přisedla i šenkýřka. Chvilí přihlížela, jak se ládujeme polévkou, a pak se zeptala: „Už to ví?“

Polekal mě její soucitný tón a hned jsem si vzpomněl na matku: „Co mám vědět?“

Hostinský zaváhal: „Ne, ještě jsem mu to nepověděl.“

„Stalo se něco doma? Snad maminka ne...“

„Ne, neumřela, to ne,“ doplnila mě rychle šenkýřka, ale mě to vůbec neuklidnilo.

„Tak co je s ní? Je snad nemocná?“

Podívali se na sebe a hostinský zaváhal: „No ano, dalo by se říct, že je nemocná...“ Načež to šenkýřka řekla naplno: „Tvá matka to už delší dobu neměla v hlavě v pořádku... nakonec musela do blázince.“

„Ano, je v blázinci. Tam ji strčili,“ potvrdil hospodský.

Mohl jsem tušit, že mou matku potká jednou něco podobného, ale přesto to byla tak nečekaná rána, že se mi zatmělo před očima, „V blázinci? Maminka že je v blázinci?“ Vstal jsem od talíře. „Pojď, Klaasi, jdeme. A co moje sestry?“ zeptal jsem se. „O nich nevíte nic?“

Oba zavrtěli hlavou.

„Ne. Ty máš sestry?“

Měl jsem na jazyku ještě jednu otázku: A co Plasman?, ale nějak jsem to jméno nedokázal vyslovit. Podle mého mohl za všechno on: to jeho vinou se maminka...

Vyšli jsme z hostince a spěchali jsme k Alkmaaru. Šel jsem tak rychle, že mi Klaas ani nestačil. Byl ostatně vyplašený stejně jako já.

Možná že to s tvou matkou není vůbec pravda, snažil se mě utěšit. „Lidi toho napovídají.“

„Ba ne, tohle bude pravda,“ řekl jsem a vzpomněl jsem si na to, jaká maminka byla po Hendrikově a potom po tatínkově smrti.

Čím dál jsme šli, tím větší vztek mě popadal, a nakonec mě úplně zaslepil. Ten bídák!

Už se smrákalo a branný Geert chtěl zrovna zavřít bránu, když jsme dorazili k městu. „Jsi to opravdu ty, Tonku? S tak fešáckou uniformou?“ zeptal se nejistě. „V tom klobouku s kokardou se mi zdáš o moc větší!“ Hned nato zvázněl: „Jdeš asi kvůli paní matce? Už to víš?“

„Ano, vím,“ odpověděl jsem mu a táhl Klaase do města.

Mlčky jsme procházeli opuštěnými ulicemi; několik pozdních chodců, které jsme potkávali, se udiveně dívalo po dvou chlapcích v uniformách; zvedl jsem občas jen ruku na pozdrav a spěchal jsem dál, bál jsem se, aby se se mnou nikdo nedal do řeči. Po tak dlouhé nepřítomnosti mi město připadalo cizí, a přesto důvěrně známé. Starý průplav... Rybí trh... Osm úderů z věže Velkého kostela - ten zvuk bych poznal všude na světě; bylo mi až slabo u srdce.

Most poblíž kapličky, kde Hendrik spadl do vody. A pak... Nade dveřmi dosud visel štít se sedmi hvězdami.

„To je váš obchod?“ zeptal se Klaas, na kterého to udělalo veliký dojem.

Nahoře se svítilo. Zaklepal jsem u postranního vchodu a srdce mi bilo až v hrdle. Kdo otevře? Marga? Nebo *on*?

Nad hlavou se nám otevřelo okénko. Okno, z kterého jsem tenkrát... Objevila se v něm neznámá žena. „Kdo jste? Co chcete?“

Něco jsem zakoktal. Nerozuměla mi. „Vyjdete za paní Polantovou?“ zeptala se a zvědavě si nás prohlížela. „Ta je...“

„Ano, to vím. Ale co moje sestry?“ vypravil jsem ze sebe.

„Sestry? Ty jsi ten chlapec, co tehdy odešel? Nejsem zdejší, ale slyšela jsem o tom. Pojd' sem, muži. Chtějí vědět, kde teď bydlí sestry Polantovy. My jsme z Krommenie, můj muž převzal váš obchod.“ V okně se objevila další hlava a ozval se mužský hlas: „Musíte jít do Bontekoeovy uličky, třetí dům zleva, myslím, že ani nemá číslo. Je to blízko. Najdete to?“

„Ano,“ řekl jsem, poděkoval a táhl Klaase s sebou.

Byl to spíš brloh než domek, ale nic jiného jsem nečekal. Bezbarvé dveře se samy otevřely, když jsem do nich strčil. „Je někdo doma?“ zavolal jsem.

V temné chodbě se objevila dívčí postava. Grétka! Podívala se na nás, zprvu ze sebe nedokázala údivem vypravit slova, pak vykřikla: „Tonek! Jsi to ty, Tonku?“

Přikývl jsem a přemáhal dojetí. „A tohle je můj kamarád Klaas.“

„Bože na nebi! Margo!“ vykřikla sestřička. „Náš Tonek se vrátil! Je v uniformě a má tu kamaráda!“

I Marga se na mě dívala, jako bych vstal z mrtvých. Nejdřív se nezmohla na slovo, pak se jen zeptala: „Víš už, co je s naší matí?“

„Ano, to vím. A kde je Plasman?“

„Ten je pryč,“ odpověděly jako jedněmi ústy.

Oddechl jsem si, ale zároveň mě to skoro zamrzelo. Měl jsem s ním nevyřízené účty, nesmí mi pláchnout. Tentokrát z toho tak lehce nevyvážne.

„Proč stojíte u dveří?“ zeptala se Grétka. Dovedla nás s Margou

do chudobné světničky. Ve světle petrolejky bylo vidět, jak je všechno sešlé. Dřív by mi to ani nepřišlo, ale ve škole jsem si zvykl na čistotu a pořádek. Byl bych si přál, aby zvláště před Klaasem nevypadaly sestřičky tak neupraveně. Jestlipak to Grétka vycítila? Zastrčila si rozpuštěné vlasy pod čepeček a zeptala se: „Jedlí jste už?“ Zasedli jsme ke stolu, který jsem znal z dřívějšíka. Už tehdy se kýval.

„Ano, dali jsme si něco v hospodě v Heilu,“ odpověděl jsem.

„To je dobře, doma toho totiž moc není. Postavím ohřát mléko. Kávu nemáme, ta není k zaplacení.“

„Z čeho žijete?“ zeptal jsem se.

„Marga chodí do práce, já si něco přivydělám doma šitím a starám se o domácnost. Taky nám občas něco dají z farnosti, o to se stará náš pan farář, ujal se nás jako poručník.“ Zavěsila nad oheň kotlík s mlékem a podívala se na naše uniformy. „Vám to ale sluší!“

„A co Plasman? Kde je?“

„Vrátil se zase ke své sestře, víš přece, k té, co bydlí na valech. Musela si ho vzít k sobě, nikdo ho nechtěl. A u nás zůstat nemohl. Bylo to už tak pro ostudu, ještě když byla máti doma, a když jsme pak zůstaly samy... Po tvém odchodu to s ním bylo ještě horší. Nadával, řádil, matku dokonce bil. Strachy už nespala, nejedla, od rána do večera plakala. Ale před ním ne, protože to ho vždycky rozzuřilo. Nakonec už chuděrka nevěděla, co dělá a co říká. Bály jsme se, že si něco udělá, zapálí dům nebo tak. A pak si teda pro ni přišli a on musel taky hned z domu.“

„Vídáte ho ještě někdy?“

„Ne, nikdy. Ví, že tu není už co vzít.“

„Ještě tolik pije? A chodí večer co večer ke Zlatému andělovi?“

„To asi. My vlastně ani nevíme.“

„Však já si ho ještě podám,“ řekl jsem. Marga mlčela. Grétka se na mě bojácně podívala.

„Obchod jsme musely popustit jiným,“ dala se zase do vyprávění Marga. „Měly jsme plno dluhů. Matka mu dala skoro všechny peníze a ty, co před ním schovala, ty on stejně našel. Taky jsme musely zaplatit babiččin pohřeb.“

Na babičku jsem sice nikdy moc nedal, ale přesto mě zbolelo, že

je mrtvá.

„Až do smrti se s matkou nesmířily. A bylo to zrovna před vánoce. Maminka chtěla jít ještě za ní, ale...“ Marga smutně pokrčila rameny.

„Kdypak bych mohl k matce na návštěvu?“ zeptal jsem se.

„Dnes večer už ne, ale zítra ráno ano, když poprosíš jeptišky o dovolení.“

„Vy za ní nechodíte?“

Zaváhaly. „Moc často ne. Jde z toho strach, všechny ty ženy, co... A máti stejně nic nechápe ...“

„Už vás nepoznává?“

„Ano, to ano, ale jinak se jí všechno plete. Pokaždé začne o Plasmanovi. I tam z něho má ještě strach. A my jen pořád opakujeme, že *on* už u nás není.“

„A o mně... o mně se nikdy nezmínila?“

„Ale ano. Když byla ještě doma a při smyslech.“

Klaas se celou tu dobu mlčky rozhlížel kolem sebe nebo se díval na mé sestry, a když se ho Grétka zeptala, jestli si u nás nepřipadá cizí, odpověděl: „Kdepak! Tonek je přece můj kamarád a vy jste jeho sestry. A tak pěkně jste mě obě přijaly.“

To byla tedy pravda.

„Ty žádné sestry nemáš?“ zeptaly se ho a udivilo je, když odpověděl.

„Já ani nevím. Od pěti let vlastně nemám domov. Jsem... jsem ze sirotčince,“ dodal po chvíli.

Bylo jim ho líto. Grétka před něho mile postavila hrneček teplého mléka.

Začal jsem vyprávět o škole. Na maminku jsem už tolik nemyslel. Povídal jsem o seržantu Grondelingovi a o naší cestě do Haagu. Obě sestry se prohýbaly smíchy, když Klaas líčil, jak musel se slavníkem na zádech do basy nahoře ve věži, kde na trámech viseli hlavou dolů netopyři a sladce si spali, zatímco on nezamhouřil oka zimou. Grétka se posadila vedle něho a zeptala se, jestli si smí vzít do ruky jeho klobouk a prohlédnout si kokardu, a pak mu pohladila hladkou látku na rukávu. „Co je to vlastně za uniformu?“

Vyložili jsme jim to, jak nejlépe jsme uměli. „Jsme žáci kadetky

krále Ludvíka, ale sloužit budeme v Napoleonově armádě.“ Bylo to na ně příliš složité, ale uniforma se jim líbila, to bylo jasné. Doufaly, že nás uvidí hodně lidí, až zítra půjdeme městem.

„Vidíte, my se tady smějeme a povídáme. A matka je mezitím ...“ vzpomněl jsem si.

Najednou bylo po radosti, tatam byla naše veselost. Už se také připozdilo. Kam nás uloží, Klaase a mě? Nahoře byla ještě jedna světnička a Marga se šla pozeptat k sousedům, nemají-li zbytečný slavník nebo matraci. Vrátila se s obojím, a dokonce se jí podařilo vypůjčit i dvě pokrývky. To bylo štěstí, nahoře byla totiž pořádná zima.

„Poslyš, ty máš ale prima sestry,“ řekl Klaas. „Především Grétku.“

„Marga je taky hodná holka,“ navázal jsem na to, protože jsem chtěl, aby měl dobré mínění o obou dvou.

„Máš pravdu, Marga taky,“ souhlasil okamžitě, „ta nám došla pro ty houně. Taky bych měl rád sestry,“ dodal po chvíli.

Když jsme se uvelebili, začal znovu o Grétce, ale já byl myšlenkami u maminky. Zítra ji uvidím, tam v tom ...

Byli jsme zvyklí na časně vstávání, ale když jsme se nazítří ráno běželi umýt k pumpě, byla Marga už v práci a Grétka pro nás přinesla od pekaře čerstvý chleba. V chlebníku nám zůstalo ještě něco k zakousnutí. „Vidím, že se nemáte ve škole špatně,“ žasla Grétka, když jsme vytáhli tlusté plátky slaniny.

Já mezitím sbíral odvahu k návštěvě matky. Klaas to vycítil a zničehonic se zeptal: „Nemám jít s tebou?“

Myslel to upřímně, natolik jsem ho už přece znal. Nejdřív jsem to chtěl odmítnout, pokládal bych se za slabocha, kdybych si netroufal jít sám. Ale znova mi dokázal, jak věrného v něm mám přítele, a mimoto bych byl sám rád, kdyby viděl mou matku a mohli jsme si o ní potom spolu pohovořit.

Vyrazili jsme tedy společně, ale nejdřív jsme slíbili Grétce, že se vrátíme k obědu.

Byl jsem připraven na nejhorší, ale přesto mě polekalo, jak maminka vypadá a jaké má divné oči. Na ostatní ženy jsem se snažil

dívat co nejméně. Některé vedly hlasitou samomluvu, jiné plakaly, smály se a podivně gestikulovaly. Matka se na mě nejdřív podívala mlčky, smetla si vlasy z obličeje a pak se zeptala šeptem: „Hendriku? Jsi to ty, Hendriku?“

„Ne, maminko, já jsem Tonek. Víte přece: Tonek. A tohle je můj kamarád Klaas, vzal jsem ho s sebou.“

Díval jsem se jí do očí a hledal v nich jiskřičku poznání, ale pohled měla prázdný.

„Tonek...“ opakovala nechápavě.

„Hendrik je už dlouho mrtvý, maminko.“

„Ano, Hendrik je mrtvý, je to tak.“ Najednou u mě hledala ochranu. „Zavřeli mě sem, ale já přece nic neprovedla. Bože, Hendriku, pomoc mi odtud.“

„Paní, poslouchejte mě dobře,“ vložil se do toho Klaas. „Tohle není Hendrik, to je Tonek. Znáte přece Tonka?“

Poprvé se na něho podívala. „Ano... přirozeně,“ řekla. Potom se zase obrátila ke mně. „Tvůj otec už taky umřel, víš to?“ Hned na to zvažněla. „Poslyš, viděl jsi toho chlapa?“

Nemusela vyslovit jeho jméno, hned jsem pochopil.

„Ne, maminko, ten je pryč.“

Schoulila se a zachytila se mě oběma rukama. „Určitě sem za mnou přijde.“

„To ne, sem on jistě nepřijde!“

„Ale ano, ano, uvidíš, že přijde...“

Však já se už postarám, aby nepřišel, pomyslil jsem si, třebaže jsem v té chvíli nevěděl, jak mu v tom zabránit.

„Přece vám říkám, maminko, že je nadobro pryč. Jak by sem mohl přijít?“

„Já chci domů,“ zasténala matka. „Já už tu nechci zůstat. Jsou tu na mě zlí.“

„Kdo je na vás zlý, maminko?“

„Kdo?“ Bázlivě se rozhlédla. „Všichni,“ zašeptala. „Řekni to otci, až ho uvidíš, že tu jsou na mě zlí a že chci domů.“

„Dobrá, řeknu to otci.“

Naše návštěva nesměla trvat moc dlouho. Jeptiška, která nás prve dovedla do sálu, nás přišla upozornit, že bude lépe, když zase

půjdeme: maminka se tím zbytečně rozčiluje.

„Vidíš, jak je na mě zlá?“ zašeptala mi matka do ucha. „Ta je nejhorší ze všech.“

„To nemyslíte vážně,“ usmála se sestřička. „Chceme jen vaše dobro. Jen co se trošku uklidníte a bude vám líp, můžete zase domů.“

„Ano? Budu moct domů?“ Maminka se najednou rozveselila jako děcko, když dostane hračku. „Dobře, tak už jděte a řekněte otci, že už brzo přijdu domů. Ale tamtomu, tamtomu nesmíte říct nic, slyšíte?“

„Ne, nic mu neřekneme, můžete se spolehnout.“ Stoupla si k nám malá, tlustá ženuška a začala se poťouchle smát, když nás sestřička odváděla ze sálu. Matka si přitiskla ruce na uši a sklonila hlavu. Teď se rozesmály i ostatní ženy. Jeptiška si vzdychla a po straně se na nás významně podívala.

Konečně jsme stanuli na ulici. Klaas mi položil ruku na rameno. „Nic si z toho nedělej,“ těšil mě, „tvoje matka si přece nic neuvědomuje.“

Nezmohl jsem se na odpověď.

Nejdřív jsme s Klaasem zamířili do Bontekoeovy uličky, ale já se najednou rozmyslel a zabočil jsem na valy, kde bydlela Plasmanova sestra. Sám jsem nevěděl, co tam vlastně chci. Mám zaklepat a podívat se, jestli je ten chlap doma? A kdyby byl - co pak? Skočít na něj a pustit se do něho? Žádný strach jsem z něho neměl, i když byl mnohem větší a silnější. Mimoto jsme na něho byli dva, měl jsem s sebou přece Klaase.

Ale když jsme ho znenadání potkali nedaleko domu jeho sestry, cítil jsem k němu jen odpor a pohrdání. Takový obejda! Chytil jsem Klaase za ruku a společně jsme mu zastoupili cestu.

„Co chcete?“ zeptal se celý zkoprnělý. Potom mě poznal. „Aha, to jsi ty, opice šeredná! Vyfešákováná! Mám si s tebou ještě něco vyřídit, parchante!“

„Jen si to zkus,“ odsekl jsem mu. „Ale jedno ti povím; ať tě ani nenapadne navštívit mou matku v blázinci, kam se stejně dostala tvou vinou.“

Zasmál se. „Mou vinou? To spíš tvou vinou! Připravil jsi mámu o rozum svou hubatostí a tím, cos mi proved ten večír. Klidně jsem moh jít za starostou a dát tě zavřít za pokus o vraždu! Neudělal jsem

to jen kvůli tvý nešťastný mámě!“

„Hele, já ti pověděl svoje: buď půjdeš matce z cesty, nebo z toho tentokrát nevyvázneš živý.“

Viděl jsem, že nebere mou pohružku vážně. Sklouzl pohledem k mé náprsní kapsičce. „Jemináčku, ty ses vymustroval. A máš i stříbrný hodinky! Jen jestlis k nim přišel poctivě.“

„Spíš než ty k těm penězům, cos prochlastal v hospodě,“ odsekl jsem mu.

„To jsou jistě hodinky nebožtíka pantáty, cos nám šlohnul z prádelníku, co?“ pokračoval klidně. „Tvá máma je slíbila mně, ale když je pak hledala, byly pryč. Ty nejsi jen vrahoun, ale ke všemu i zloděj.“ Drze mi sáhl po hodinkách: „Dej sem! Patřej mně!“

Praštil jsem ho přes ruku: „Jen se opovaž!“

Chtěl se na mě vrhnout, ale pak si to rozmyslel, protože jsme začali budít na ulici pozornost a Plasman dobře věděl, že tu nemá zastání. Klaas mě chytil za paži: „Pojď, nešpiň si s tím lotrem ruce. Však dostane, co si zaslouží.“

„Tak pánové jsou na mě dva? Dva opičáci?“ posmíval se Plasman a v opileckých očích mu nebezpečně blýsklo.

„Pojď, Tonku,“ naléhal Klaas. „Teď ne, později.“ Teď ne. Pochopil jsem ho.

„Počkáme si na něho večer,“ vysvětloval Klaas. „Až se setmí a nebude tu tolik lidí.“

Přikývl jsem. Umluveno. Tak večer.

Z věže odbila desátá. Měli jsme před sebou skoro celé dopoledne. Snažil jsem se soustředit: co jsem to ještě chtěl v Alkmaaru? Navštívit velebného pána Vinkensteyna - Marga říkala, že dosud žije. A pak paní Van Zantenovou a jejího muže, lazebníka ...

Zeptal jsem se Klaase, půjde-li se mnou, ale ten chtěl spíš dělat společnost Grétce a já mu tedy ukázal, jak se jde do Bontekoeovy uličky. Sám přijdu až k obědu.

Starý dobrý farář byl dosud jediný člověk, který mě poznal na první pohled. Objal mě jako vlastní otec. „Tonku, chlapče, co já se na tebe namyslel. Najednou jsi byl pryč! Co ses to, prosím tě, všechno navyvádl ten poslední večer?“

„To přece víte, velebný pane.“

„Ano, vím, přirozeně že vím. Celé město toho bylo plné. Slyšel jsem to i od samotného Plasmana.“

„On byl u vás?“

„Ano, to by ses divil. Přišel hned tenkrát. Ještě chodil s hlavou nakřivo. A žes mu to prý udělal ty. Nevěděl jsem, jestli mu mám věřit. Mohl se přece někde narazit v opilosti.“

Velebný pán pokýval hlavou; všiml jsem si, že za těch pár let ještě víc zestárl. „Hochu, hochu, Tonku, to byl přece jen až moc silný tabák. Pánbůh stál našťestí na tvé straně - mohlo to dopadnout hůř.“

„A proč k vám vlastně přišel?“ zeptal jsem se.

„Copak to nechápeš? Přišel si pro ty hodinky!“

Zatvářil jsem se tak zkoprněle, že se velebný pán zasmál. „No ano, mně to taky připadalo jako strašná drzost. A tak jsem si pro jednu zalhal - náš Pán mi to ráčí odpustit - a pověděl jsem mu, že jsem ti je už dal. Tvoje paní máti je přece určila pro tebe. A vidím, že se dostaly do správných rukou,“ řekl spokojeně, pohled upřený na stříbrný řetízek, který mi visel z kapsičky. „Jdi mu radši z cesty,“ radil mi, „je to nebezpečný člověk.“

Pokřčil jsem jen rameny, jako by mě celý Plasman už ani trošku nezajímal.

Chvilí bylo ticho. „Jak to dopadlo s tvou matkou, to už přirozeně víš,“ řekl velebný pán.

„Dneska jsem byl za ní.“

„Ubohá žena.“

„To má na svědomí on!“

Prchlivý tón v mém hlase mu jistě prozradil, že jsem s Plasmanem ještě neskončil. Velebný pán jen vzdychl a neřekl už nic.

Cestou na Sýrový trh, kde měl pan Van Zanten svoji oficínu, jsem narazil na ševcovskou dílnu paní Borstlapové. Neodolal jsem a nahlédl jsem dovnitř - no ano, seděla dosud za pultem, v třesoucí ruce čajový šálek, stejně jako tehdy. „Mám vám zase skočit pro pálenku s hořkou za dva pětáky?“ zeptal jsem se.

Podívala se na mě nepřítomně zamženýma, krátkozrakýma očima.

„Vy mě nepoznáváte? Já jsem Tonek.“

„Tonek...?“

„Ten, co u vás pracoval.“

Teď jí to přece jen došlo a zavolala pronikavým, přeskakujícím hlasem: „Chrisi! Je tu Tonek!“

„Stavím se dole,“ řekl jsem jí a sestoupil do ševcovské dílny, odkud se ozývalo známé poklepávání kladívka. Uviděl jsem Chrisův hubený, nachýlený hřbet. Zpola se otočil, podíval se na mě přes kovové brýličky a zaklonil šedou, vrásčitou hlavu: „Co to máš na sobě za parádu?“ zeptal se a já si najednou vzpomněl, jakou měl pifku na všechny uniformy od té doby, co mu jeden oficír zůstal dlužen za holínky.

Dělal jsem, že jsem to přeslechl.

„Jakpak je, Chrisi?“

Něco zabručel. „Parádní oblíknutí, jen co je pravda. Dej se klidně zabít pro toho trulanta z Korsiky!“

Taková narážka na velkého Napoleona nebyla bez nebezpečí, ale Chris se držel svého kopyta a každý mu mohl být ukradený. A mě se bát nemusel, že bych ho snad udal.

Řekl jsem mu, že zatím nejsem Napoleonův voják, pouze kadet pana krále.

„Aha, králíka.“

„Králíka?“

Jízlivě se zazubil. „Ty toho taky víš! Jako Francouz si Ludvíček plete naše slova. Místo král říká králík.“

To mi v kadetce nikdo nepověděl; musel jsem se to dozvědět až od Chrise.

Společně jsme se chvíli dívali na nohy, které se míhaly před oknem dílny.

„Ještě poznáváš lidi podle bot, Chrisi?“

„Už vypadni a pozdravuj ode mě králíka,“ zabručel Chris.

Marga mi potom pověděla, že po mně vyhodil ještě tři uředníky, protože jen pořád lítali k Černé kočce pro pálenku s hořkou, místo aby se učili, jak se ohánět sídlem a dratví.

Paní Van Zantenová, která by mě prý měla ráda za syna, mě objala a láskyplně přitiskla na prsa: „Tonku, pamatuješ si ještě, jak

jsme spolu šli do Heila vyměnit tu falešnou minci?“

Chlapec, který teď místo mě roztloukal v měděném hmoždíři aloe, se mi závistivě díval po uniformě.

„Pojď se ukázat manželovi,“ pobídla mě paní Van Zantenová a táhla mě do oficíny, kde pan Van Zanten právě holil jednoho zákazníka. Několik jich ještě čekalo, až přijdou na řadu, bylo ale pondělí a to tu nebývalo plno. „Podívej, muži, koho to tu máme!“

„Tonek po generálsku!“ uhádl hned pan Van Zanten. „Chce se dát taky oholit? Moc vousů na něm nevidím!“

„Přišel jsem se jen zeptat, jestli vám nemůžu pomoci,“ řekl jsem.

„Pěkně děkuju, Tonku, ale na to jsou mi moji zákazníci příliš milí. Jen dočkej času, jako císařský voják budeš mít ještě dost možností, jak ukládat bližnímu o život.“

Lidé, co čekali na holení, se zasmáli a já se smál s nimi.

Už nechybělo mnoho do oběda; skončil jsem pochůzku a vracel jsem se k domovu; cestou jsem se ještě stavil u prodavačky ryb a koupil jsem jako překvapení k obědu tučt čerstvých platýzků.

Když jsem se blížil k domu v Bontekoeově uličce, slyšel jsem už z dálky, že se děvčata smějí. Klaas jim zřejmě předváděl, jak to chodí v sirotčinci. Napodoboval unylé hlasy mnichů, rázoval dlouhými kroky po místnosti a promlouval káravě k židli: „Nikolaasi, Nikolaasi, děláš hanbu svému jménu, kterým tě obmyslili tvoji rodiče. Kdyby ten dobrý světec věděl o tvém chování, sestoupil by z nebes na zem a vlastnoručně by tě potrestal, jakož já teď činím jeho jménem: plesk! plesk! plesk!“

Marga, jejíž smích jsem skoro nikdy neslyšel, se teď přímo za břicho popadala. Grétce tekly po tvářích slzy. Poprvé jsem si jasně uvědomil, že Klaas u nás v kadetce maří čas a že by se mu mnohem líp dařilo jako šaškovi v cirkusu - tam by měl budoucnost zajištěnou.

Klaas pokračoval ve svém šaškování i po mém příchodu; přestal teprve, když jsem vybalil ryby. Děvčata zavýskala radostí, Marga hned sháněla pánev na smažení. Byla to vpravdě sváteční hostina v té nuzné světničce.

Později po jídle jsem začal o tom, jak bychom si to - Klaas a já - mohli vyřídit s Plasmanem. „Jen mu to osladte! Dejte mu co proto!“

rozohnila se pomstychtivě Marga. Grétka se tvářila nešťastně, aspoň se mi to zdálo. Dívala se ustaraně na Klaase, a když pak opětoval její pohled, rychle sklopila oči. Bylo vidět, že je do ní celý pryč. Kdykoli vyslovil její jméno, znělo to jako pohlazení.

Asi v deset večer, ještě ani nevyšel měsíc, jsme se potulovali po městských valech, kde bydlela Plasmanova sestra. Tak pozdě večer už nebyl nikdo na ulici, takže jsme se nemuseli schovávat. Jen aby právě ten večer nezůstal doma... Ne, kdepak. Konečně se objevil. Vrávorál, něco si pro sebe brblal, potácel se nebezpečně blízko vody zrovna v zákoutí u Utopence. Zacloumal mnou bezuzdný vztek. „Vyřídím si to s ním-sám!“ zašeptal jsem Klaasovi, vykročil jsem Plasmanovi v ústrety a hned jsem se do něho pustil. Zprvu ho to zaskočilo, ale hned vystřízlivěl a začal kolem sebe kopat a bít. „Ty zmije! Ty hade šeredná!“ nadával mi, sápal se po mně a nakonec mě chytil. Zakousl jsem se mu do zápěstí, takže hned zase pustil, podíval se v polotmě na svou ruku a otřel si ji o bradu. Začal ze mě mít strach. „Potvoro mrňavá! Vrahu vrahounská!“ řval na mě a přitom ustupoval a chránil si tvář pažemi. Zakopl, hned se zase zvedl a hledal nějaký kámen nebo hůl.

„Mám ti píchnout?“ zeptal se Klaas.

Naznačil jsem mu rukou, že si poradím sám, ale Plasman využil té krátké chvílky, kdy jsem se ohlédl na Klaase, zvedl kus dřeva, co se tu někde válelo, a srazil mi klobouk z hlavy. Báł jsem se, aby se mi cylindr nevyválel v blátě, shýbl jsem se pro něj a v tom jsem dostal takovou ránu do hlavy, že se mi před očima zajiskřilo. Ve dřevu byl určitě hřebík či co, protože mi po tváři i do očí stékala krev. Zapomněl jsem na klobouk a znovu jsem se vrhl na Plasmana. Krev mě ale tak oslepila, že se mu nakonec podařilo jednou tlapou mě chytit a druhou mě mlátil do hlavy.

„Do vody s tebou! Krysy je nejlíp utopit!“ sípal a vlekl mě k vodě. Zmítal jsem se a on mě mlátil hlava nehlava.

Vtom mě najednou pustil, protože na něho skočil Klaas a vrazil mu vši silou hlavou do břicha; vzápětí jsem uslyšel tlumenou nadávku a žbluňknutí; ne já, ale Plasman spadl do vody!

„A teď pryč, Tonku!“ cítil jsem, jak mě Klaas chytil za ruku. Chtěl jsem utíkat s ním, ale včas jsem si vzpomněl: „A co můj klobouk?“

„Já ho mám. Pojď honem!“

Asi po stu metrech jsme se zastavili, pro samou krev jsem nic neviděl, Klaas mi ji pomáhal vytrít z očí.

„A když se utopí... co pak?“ koktal jsem.

„Jen ať se utopí,“ máchl rukou Klaas. „Nikdo to neviděl. Je tam hluboko?“ zeptal se.

„Ne, asi se vyškrábe ven.“

„No tak!“

Vrátili jsme se několik kroků a to už bylo slyšet čvachtání a nadávky a bylo vidět, jak se na břeh drápe temná postava.

„Udá nás. Neměli bychom rychle pryč z města?“ zeptal se Klaas.

„Brána je zavřená, ale neboj se: Plasman nás neudá. Dá si pozor. Všichni by mu to přáli a to on dobře ví.“

„A mimoto: když se vrací každý večer takhle na mol z hospody, může lehko spadnout do vody sám od sebe,“ dodal na uklidněnou Klaas. „Pojď, půjdeme domů.“

Marga a Grétka nešly přirozeně spát; čekaly na nás celé roztřesené napětím. Dostali jsme horké mléko, abychom se trochu vzpamatovali. Marga mi hned začala čistit klobouk. „To bláto necháme uschnout a pak se snadno vykartáčuje,“ ujišťovala mě, když jsem se s Klaasem vrátil od pumpy, kde mi vymyl krev z vlasů a tváře. Krvácení už ustalo a rány nebyly našťěstí hluboké.

„Určitě vás neudá,“ mínily obě sestry. „A i kdyby, tak řekneme, že jste byli pořád s námi,“ dodala Grétka.

„A co ta moje hlava?“ zeptal jsem se. „Nejlíp bude, když zítra hned brzy ráno vyrazíme.“

„Musí to být?“ poděsila se Grétka.

„Ano, musí,“ rozhodla Marga.

Já si to myslel taky, co kdyby si přece jen šel stěžovat a kdyby nás tu chytili a zavřeli; ve škole by nás pak prohlásili za zběhy.

Ještě dlouho jsme o tom rokovali, až jsme únavou už ani neudrželi oči a usnuli jsme vsedě u stolu.

Marga se z nás přirozeně vzbudila první a hned nás pobízela, abychom radši šli. Grétka nebyla k utišení. „Copak nemůžete odejít až zítra? Schovaly bychom vás nahoře v komůrce a řekly bychom, že už jste šli.“

Klaas se na mě nejistě podíval, ale Marga si myslela, že bude lepší, když vyrazíme co nejdřív. Jako starší sestra si zvykla na rozhodné vystupování a já jí neuměl odporovat.

A tak se tedy stálo. Grétka plakala a Klaas se na ni něžně a soucitně díval; při loučení mu padla kolem krku a políbila ho. Také mě obě sestry snad poprvé v životě políbily.

„Kdy vás uvidíme?“

„Však my zas někdy dostaneme dovolenou.“

„Napíšeš mi někdy?“ zeptala se Grétka Klaase.

Udělal nemohoucí posunek. Neuměl psát - stejně jako já.

Za ranního rozbřesku jsme vyšli z brány.

Cesta do Haagu nám trvala dva dny. Dorazili jsme ve středu večer. Pout' byla zrovna v nejlepším. Z kapesného mi nezbyl ani cent, jinak bych byl pozval Klaase do cirkusu. Sám neměl celou cestu vůbec žádné výdaje, a proto jsem více méně očekával, že teď sáhne do svého váčku on. Ale nestalo se tak. Dokonce se ani nechtěl projít po pouti a hrnul se rovnou ke kasárenské bráně.

Chytil jsem ho za ruku. „Klaasi..., nezáleží na tom, kdy se dneska večer vrátíme. Neměli bychom jít nejdřív ještě...“

Klaas se podíval stranou „A ty máš peníze?“

„Ne, já ne. Ale ty přece máš.“

Zavrtěl hlavou.

Trvalo mi hodnou chvíli, než jsem to pochopil. „Snad jsi své peníze nedal mým sestřím?“ zeptal jsem se dojatě.

Zaváhal, než ze sebe vypravil.

„Dal jsem je do úschovy Grétce,“ řekl konečně. „Kde by byly v lepších rukou?“

II

Ve škole se nám přirozeně smáli, když jsme se ze sedmidenní dovolené vrátili za čtyři dny. „Máma byla ráda, že se tě zas zbavila, co?“ ptali se kluci.

Mezitím jsme už natolik postoupili (Klaas a já), že jsme směli cvičit s opravdovými puškami na střelnici v dunách. To byla vzrušující novinka. V naší skupině byl nejlepším střelcem Klaas, ale já nebyl o moc horší.

Na královy narozeniny jsme se směli účastnit přehlídky na Maliebaanu. Protože jsme byli oba poměrně malí, dalo nám práci držet krok s ostatními, já musel občas udělat dva krůčky navíc, což

budilo značné veselí mezi diváky, rozestavenými v hustých řadách kolem cvičiště. „Puško, kam to pochoduješ s tím vojákem?“ volali největší vtipálkové, ale já dělал, že nic neslyším, a hleděl jsem upřeně před sebe jako granátníci, kteří se tyčili vysoko nade mnou se svými mohutnými medvědicemi.

Přehlídka na mě udělala ohromný dojem. Sám jsem byl účastníkem té nádherné podívané, blízko mě halasily povely, signály na trubku, bubnování. Vdechoval jsem dráždivou vůni upocených koní a ostrý pach střelného prachu při střelbě slepými náboji. Po cvičišti se plnou rychlostí přehnala artilerie, až mi tráva a hrudky hlíny litaly kolem uší. Vojenská hudba mě přímo chytla za srdce, bylo toho na mě až moc, víc, než jsem snesl. A pak ty barevné vlajky nad hlavou, třepotající se ve větru a slunci! I naše vlajka byla mezi nimi. Chvilí jsem si představoval, že ji musím hájit proti přesile nepřátel a že všude kolem mě je plno padlých druhů, jen já ještě zbývám, abych zachránil prapor našeho regimentu. Padnu-li i já, pak jedině s ním v ruce...

V přední řadě hned u cvičiště se mačkaly služky v dlouhých zástěrách, které dostaly na dnešek volno; také hodně veteránů se tu opíralo o hole a sledovalo usazenými očima pohyby různých útvarů. V pozadí přihlíželi bohatí měšťané v otevřených kočárech; měli tu bratry, otce, syny, přátele a známé mezi oficíry, kteří udíleli v nádherných uniformách ze sedla koní rozkazy.

Ach, kéž by to byla skutečnost, a ne jen hra!

Příští jaro, muselo to být v roce 1810, došla zpráva, která způsobila mezi důstojníky a poddůstojníky velký rozruch: Nizozemí bylo přivtěleno k Francii. Klaas a já jsme vlastně nechápali, co je v tom za rozdíl, měli jsme přece krále, který mluvil jen francouzsky a byl Napoleonovým bratrem? Nové na tom bylo to, že teď musel jít za vojáka každý a musel chtít nechte sloužit v císařské armádě. Říkalo se tomu: konskripce. Na klobouk jsme dostali červenobílomodrou kokardu místo dřívější červeno-žluté a museli jsme na oslavu nastoupit na cvičiště Maliebaan a provolávat: „Ať žije císař!“ místo dřívějšího „Ať žije král!“ Potom jsme dostali hrozinkový mazanec a pivo No dobrá: ať žije císař, když nám tak dopřává.

Slyšeli jsme, že našeho krále odvolal jeho velký bratr jako malého kluka a nechal ho odcestovat pěkně v tichosti a za noci. Do Holandska přišly francouzské oddíly a nám v kadetce se najednou začalo velet po francouzsku. Ze začátku s tím byla spousta těžkostí, než jsme pochopili, že „demi tour á droite!“ znamená prostě „čelem vzad!“ a „rompez les rangs“ není nic jiného než „rozchod“. Po našem to bylo mnohem jednodušší!

I modlit před jídlem jsme se museli francouzsky. Byl mezi námi jeden jediný kluk, který to uměl, my ostatní měli dávat dobrý pozor, abychom se to taky naučili. Zatím nám to moc nešlo, zato klít jsme uměli francouzsky na šup, především když se ve škole zavedla i francouzská strava jako příprava na pozdější stravování ve francouzské armádě. Dostávali jsme cibulačku - soupe a l'oignon - místo naší staré známé hrachovky. „Mordyjé“ a „nom-de-tento“ a „nom-de-tamto“ kleli po francouzsku dokonce i naši seržanti.

V pozdním podzimku dostalo šest set nejstarších žáků školy rozkaz k pochodu na Versailles - to je místo ve Francii nedaleko Paříže; chlubili se nám, že je vybrali, aby se stali kadety římského krále - „du Roi de Rome“. Ten římský král byl císařův novorozený syn. Řekli jim, že tamní výcvik prý už nebude dlouho trvat a že mohou počítat s tím, že je brzy nasadí proti nepříteli. Kdo to momentálně byl - ten nepřítel - to sami nevěděli. Anglie tedy určitě, ale mimoto prý i další země, s tím se u Napoleona muselo vždycky počítat.

Nedlouho nato naši kadetku zrušili docela; my, co jsme zbyli - bylo nás na dvě stě padesát chlapců - jsme si museli sbalit svých pár švestek a Vydat se pod vedením jednoho poddůstojníka do Antverp. Tam nás měli přivítat k francouzské flotile, jež zatím kotvila na Šeldě a chystala se na Angličany. To byla vzrušující vyhlídka. V Haagu zůstali jen ti nejmenší a pak nováčkové. Měli být opět rozesláni do různých sirotčinců a chudobinců, odkud je prve naverbovali. S pláčem se za námi dívali, když jsme za hlasitého zpěvu pochodovali z brány.

Byl prosinec a na venkovských cestách leželo plno sněhu. Byla to pořádná lopota, probrodit se tou břečkou, takže jsme do Antverp dorazili teprve za čtyři dny, celí zkřehlí a unavení. Ale co jsme toho viděli cestou! Velké město jako Rotterdam, kde jsme se ubytovali na noc; široké řeky, přes které jsme se museli dát převézt, protože led by nás byl ještě neunesl; byl slabý a bortil se před přídí přetíženého přívozního člunu.

„Ollanders! Ollanders!“ volali na nás rozesmátí Antverpané, když jsme vpochoďovali do města. „No jo, Holanďani!“ křičeli jsme zas

my na ně a mávali jsme jim na pozdrav. Ale slyšeli jsme i méně pěkné věci, například: „Hele, císař bude mít zas čím krmit kanóny!“

V širokých ulicích s honosnými domy s mramorovým průčelím jsme si mohli oči vykoukat. A což teprv ty velkolepé lodě na Šeldě! Jestlipak je to ta flotila, kterou nám slibovali? Stípl jsem Klaase vzrušeně do paže, ale on jen vzdychl. Dovedl myslet jen na jedno jediné: že tady jsme ještě dál od Alkmaaru. Co teď, až zase dostaneme týdenní dovolenou? Málem jsme na ni zas měli nárok, když do toho přišlo tohle přežazení.

Krátce po návratu z Alkmaaru do školy v Haagu jsme s pomocí seržanta Kerna začali čilou korespondenci s Grétkou. Ta také neuměla psát, a proto si nosila dopisy na přečtení k panu učiteli Peereboomovi. Pan učitel jejím jménem odpovídal a ty dopisy nám pak četl seržant Kern. Říkám „nám“, protože Klaas vždycky chtěl, abych byl u toho pro případ, že by si všechno sám nezapamatoval. Umínil si, že se také naučí číst a psát, obtíž byla ale v tom, že se na vojenské škole takové věci nevyučovaly, tady se člověk mohl učit jen tesařině, kovářství, puškařství a podobně.

Pokusil jsem se Klaase potěšit a předpovídal jsem mu, že určitě zas najde někoho, kdo by za nás psal a předčítal dopisy, ale Klaas se obával, že u maríny budou umět psát jen francouzsky a s tím by si neporadil ani alkmaarský pan ředitel...

Krátce po příchodu do Antverp dostala malá skupina o síle asi dvaceti mužů rozkaz, aby pokračovala v pochodu do Rupelmonde, ležícího na stejné řece jako Antverpy - na Šeldě. Naštěstí jsme v té skupince byli oba dva a hned v Rupelmonde nás zavezli na palubu lodí César. Byla to velká chvíle! Když jsme přirazili k lodi, tyčila se nad námi jako mořský palác. Hbitě jako opice jsme se vyšplhali po laně, které nám hodili, a když jsme seskočili na palubu, zubila se na nás francouzská posádka.

Nerozuměli jsme poznámkám, které o nás dělali, ani projevu velitele, před nímž jsme stáli v pozoru podél brlení lodi. Věděli jsme jen, že musíme vyčkat, až skončí, a pak hned vyhodit klobouky do výše a vykřiknout: „Vive l' Empereur!“ Jedině to a několik francouzských povelů nás naučili v kadetce.

Na palubě byl čirou náhodou jeden holandský důstojník: poručík

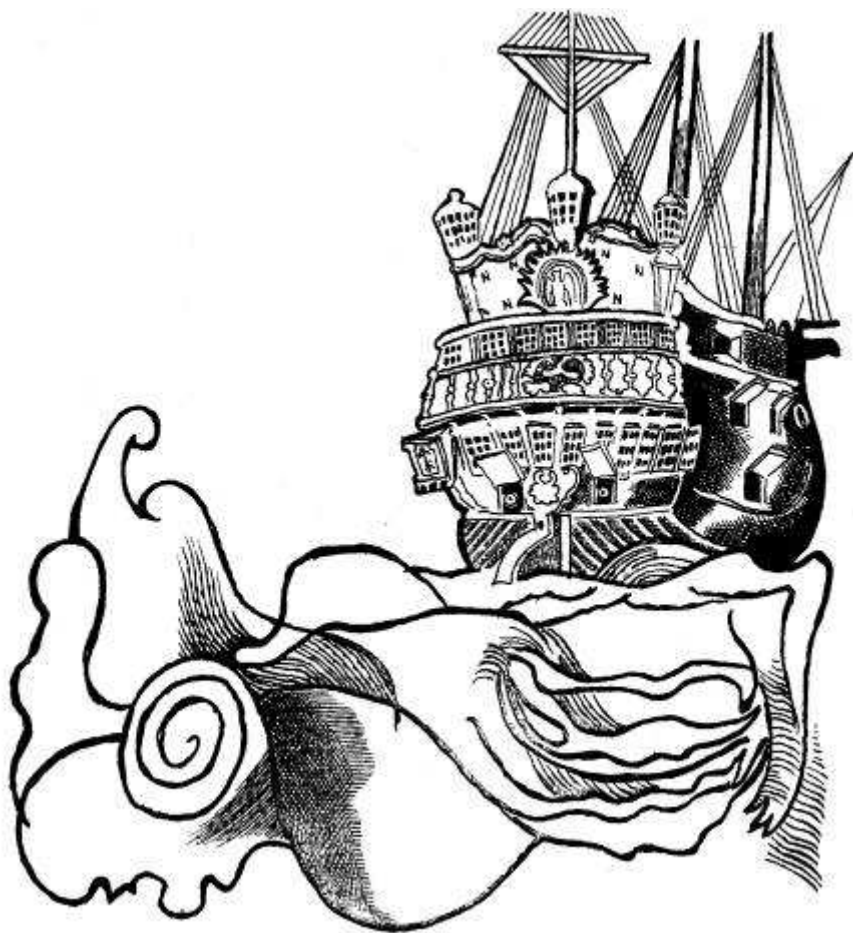
Fabricius, a ten se nám stal oporou i útočištěm. Vyprávěl nám, že mezi deseti řadovými loďmi, kotvicími kolem Césara, jsou i čtyři dánské - vždyť Dánsko také přece vede válku s Anglií a brzy společně s námi zažene anglickou flotu, která zatím hlídkuje u ústí Šeldy. To nás tu tedy čekalo! Toho se smíme účastnit! Uslyšíme dunění děl a svistot kulek v ráhnoví!

Přidělili nás k druhé hlídce na přídi. Naším přímým velitelem byl Jean Baptisté, námořník první třídy. Měl za úkol udělat z nás pořádné námořníky. Nebylo to snadné, pokud jsme neviděli skutečné moře, ale zatím nás naučil francouzsky klít a nadávat. Od božního rána až do večera nám spílal idiotů a holandských prasat - „cochons Hollandais“. Mimoto měl kus lana, kterým nás pořádně švihal a proháněl. „Do toho, lenoši! Šplhejte nahoru! Rychle! *Vité! Vité!* Cože? To ještě nejste nahoře?“

Co se šplhání týče, nemohl si na Klaase ani na mě příliš stěžovat; oba jsme byli rychlí jako rtuť a nikdy nás nepopadl strach ani závratě jako jiné hochy, když se museli vyšplhat až na nejvyšší ráhno a tam se předklonit a uvolnit nebo naopak upevnit plachtu. Sotva jsme však plachty napnuli, museli jsme je zase skasat, dřív než se stačily nadout větrem a nést nás k západu, kde jako hlídací pes číhali Angličani.

Posádka Césara byla rozdělena do tří kumpanií, každé velel první námořní poručík, zvaný lajtnant, kterému asistovali dva podporučíci a několik kadetů - těm se běžně říkalo „skopové kýty“ - „gigots de mouton“. Jinak tu byl ještě jeden seržantmajor a čtyři člunaři - bocmani, šest ubytovatelů, takzvaných kvartýrmistrů, dva tamboři a dva pištcí. My jsme byli plavčíci - pulci, ale oficiálně jsme se jmenovali námořní kadeti římského krále - „pupilles du Roi de Rome pour la marine“. To byl titul, kterého měl člověk plnou pusou. Náš kapitán měl hodnost plukovníka, a tak znělo i jeho oslovení. Bylo nám to dost divné, ale usoudili jsme z toho, že pro Francouze má větší význam pozemní armáda než flotila.

Na francouzskou stravu jsme si zvykli už v Královské kadetce, ale teď jsme k ní dostávali i přiděl vína stejně jako ostatní členové posádky. Brzo jsme si na takovou každodenní traktaci zvykli a neradi bychom se jí vzdali.

Krátce po našem příchodu začalo silně mrznout a my museli ráno co ráno vysekávat Césara z ledu.

Kéž bychom tu měli brusle! To bychom Francouzům ukázali, že umíme i něco víc než neuměle brebentit francouzsky! V noci bývala krutá zima; leželi jsme v závěsných sítích pevně zavinuti v jediné dece a jektali jsme zuby. Přirozeně že jsme pak za dne kašlali a kýchali, ale nedávali jsme na sobě nic znát a bez reptání jsme plnili všechny příkazy. Drhli jsme palubu, olejovali plachty, mazali řetězy, zalévali lodní spáry smolou a stáli na hlídce, i když nám severák hvízdal kolem uší a řezal jako břitva.

Naučili nás šermovat šavlí a ohánět se puškou, bít se holí, tomu se říkalo „batonování“ podle slova baton, což je šermovací hůl; nebo se prát takzvaně po ševcovsku - á la savate, prostě padni, kde padni, dovoleno bylo všechno. Po čase jsme si uvědomili, že Francouzové jsou lehkovážnější než my Holanďani, ze všeho si dovedli dělat legraci a nic nebrali vážně, brzo jsme si na to zvykli a také jsme začali brát věci na lehkou váhu, člověk musí umět vzít s vtípem třeba i tu smrt.

Volné chvíle jsme trávili při lotu, dámě, piketu. O peníze se hrát nesmělo, to se trestalo vsazením do klády - „le boulet“, kdy člověka prostě vsadili přikutého ke kládě do tmy. Kdo prohrál, dostal na nos dřevěný kolíček na prádlo a směl si ho sundat, až když zase vyhrál. Při lotu musel ten co vyvolával, přidat vždycky nějaký vtíp; my tomu sice ještě nerozuměli, ale stejně jsme se zasmáli. Později, když jsme začínali chápat, jsme poznali, že ty žertíky nebyly zrovna nejslušnější. Ale co!

O svátek jsme si na palubu přivalili pár sudů, ozdobili je vlajkou a zbudovali z nich pódium, a kdo něco uměl - třeba hrát na housle nebo něco veselého vyprávět - ten si na to jevištěátko jednoduše vylezl a už se jelo.

Večer v kajutě se vyprávěly peprné historky, kterým jsme sice nerozuměli, ale přesto jsme je mohli sledovat podle živých posunků vypravěče a podle zvuků, které přitom vydával. Nejčastěji to bylo o rvačkách v přístavních krčmách, ale přirozeně i o ženách.

Naším prvním ranním úkolem byl úklid lodí, pak se vyzvánělo k snídani, pro kterou chodili plavčíci. Byl to suchý chleba, hlt kořalky a kousek cibule nebo česneku. Kdo měl tak zmlsaný jazýček, že se neobešel bez másla nebo sýra, mohl si to přikoupit od čtyř markytánek na palubě; potom se mu to strhlo z gáže. Markytánky měly krámek, kde prodávaly i knoflíky a nitě, tabák a jablka. Pro pány důstojníky měly v zásobě i něco ostřejšího, ale to se mužstvu neprodávalo.

U oběda to šlo následujícím způsobem: na železný špíz se napíchlo syrové maso, přidělené každé četě, a to se usněrovalo režnou nití; každý ten rožeň měl číslo příslušné hlídky. Já jako plavčík jsem pak musel do lodní kuchyně a tam jsem ponořil rožeň

do kotle s vodou, který stál na ohni; když se maso uvařilo, vyzvánělo se k obědu; vyfasoval jsem chleba a u sklepníka džbánek vína, po čtvrt litru na muže. Z masa se vyvařila polívka, v níž jsme si máčeli chleba.

K večeři byla zase polévka a někdy „gourgane“ - rozmačkané fazole. To, co zbylo po rozdělení pití ve džbánu, patřilo plavčíkovi. Kořalku jsem tehdy ještě neměl rád, a proto jsem ji začal postupovat za dva franky měsíčně Jeanu Baptistovi. Od té chvíle jsem najednou už nebyl „to malý prase holandský“, ale jeho „malý Holand'ánek“ - „mon petit Hollandais“. Klaas, který dělal plavčíka druhé četě, vedl mnohem výnosnější obchody s oběma tambory, ale byl u nich mnohem hůř zapsán a často dostal lanem, které měl náš člunař Jean Baptisté stále po ruce.

Postupně jsme si všimli, že náš bocman mluví jinou franštinou než mužstvo. Však to taky nebyl opravdový Francouz, ale rodilý Korsičan a byl na to jaksepatří hrdý. Už jen proto, že byl krajanem velkého císaře Napoleona. Když nesakroval na nás Holand'any, nadával na Francouze. „Jeden Korsičan vydá za deset Francouzů,“ říkával. „Jen se podívejte na Napouléona!“ Takhle totiž on vyslovoval Napoleonovo jméno a tak jsme mu také říkali. Za jeho zády ovšem, protože jinak s ním nebyly žádné žerty.

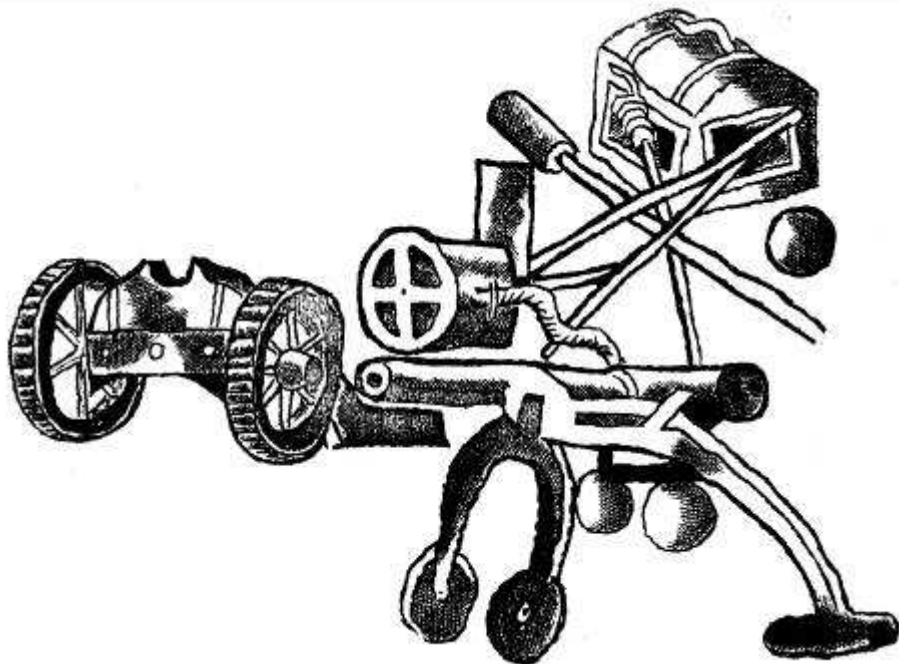
Když se přihlásilo jaro a na Šeldě roztál led, připravili jsme Césara pro všechny případy k vyplutí. Na loď došly těžké střelné zbraně: dvanáctiliberní děla, dvanáctifuntovky a osmačtyřcítky na svrchní palubu, do mezipalubí děla šestatřicítky a dolů osmnáctilibrovky. Všechny kluky z kadetky to notně vzrušilo! Co kdyby všechny ty kanóny najednou vypálily!

Lanoví a úpony se po zimě musely řádně prohlédnout. Seděli jsme s Klaasem dobrou polovinu dne nahoře na stěžni. I tady nám přezdívali dvojčata, protože jsme byli pořád spolu. Bavilo nás ukazovat, na co všechno si troufáme a co umíme, takže jsme od Jeana Baptista dostali novou přezdívkou: „ty malý opice holandský“. A taky že jsme se šplhali jako opice, balancovali jsme na hladkých, kulatých ráhnech, a když nás zavolali dolů, sjeli jsme jako blesk po prvním laně, co se nám namanulo. Mnohem těžší bylo naučit se

jmenovat francouzsky všechna ta lana, plachty a lodní součástky. Kolikrát jsme si to s Klaasem cvičili. „Vyjmenuj mi všechny plachty na hlavním stěžni.“ - „Grand voile, grand hunier, grand perognet, grand... grand... co grand?“ - „Grand cacatois,“ napověděl jsem.

„To se v životě nenaučím,“ vzdychal Klaas, ale já mu nedal pokoj, dokud to neuměl, jako když bičem mrská: hlavní plachta, košovka, nadkošová, vrchní nadkošovka. Naštěstí se plachty na předním stěžni jmenovaly stejně, ale místo slůvka: velké - „grand“ se k nim prostě připojilo slovíčko: malé - „petit“, jen ta nejspodnější se jmenovala jinak, po našem spodní plachta, po jejich „mizaine“. Potom ovšem zbývaly ještě k vyjmenování stěhové plachty a kosatka a plachty na vratiplachtovém stěžni.

Mezitím nastal velký den, kdy jsme zvedli kotvy a v čerstvém východním větru vypluli po Šeldě. „Jdeme na Angličana?“ ptali jsme se Jeana Baptista a on nám francouzsky odpověděl, že jim jdeme srazit palice a přidal k tomu ještě celou řadu jadrných nadávek. Holanďani a Francouzi sice za moc nestáli, když je člověk porovnal s Korsičany, ale Angličané byli ze všech nejhorší, vyvrhelové všech národů.

Společně s námi vyplulo ještě několik lodí a už jsme toužebně vyhlíželi otevřenou moře. Jenže jakmile se před námi objevil vlissingenský maják, dostali jsme rozkaz skázat plachty a spustit kotvy. Angličtí hlídací psi před ústím Šeldy si mohli dát s klidem zase šlofíka.

Byla nás jinak celá flota: řadové lodi jako náš César, pak fregaty, korvety, kanonýrské čluny a takzvané „garnátky“, pojmenované podle malých ráčků. Ty jezdily hbitě sem a tam mezi Vlissingenem a Breskenssem jako hlídací psi a držely v šachu Angličana, aby nám snad nedopatřením nevplul na Šeldu! Za ústím Šeldy hlídala nepřítel middelburská věž zvaná „Dlouhý Jan“. Jediný podezřelý pohyb nepřítel a hned se to hlásilo do Vlissingenu.

Mezi řadovými loděmi byly dokonce tři holandské: „Tromp“, „Chatham“ a „Královský Holanďan“ s šedesáti, čtyřiaosmdesáti a čtyřiasedmdesáti děly. Také z fregat měly čtyři kompletní holandskou posádku. A třebaže s námi - s holandskými plavčíky - se jednalo svrchu, všimli jsme si, že Francouzi mají v naše námořníky důvěru. Jméno našeho velkého admirála ze 17. století - Maartena Trompa - jim nebylo neznámé a vyslovovali je s úctou. Jméno „Chatham“ Klaasovi ani mně moc neříkalo, a proto jsme se jednoduše osmělili a zeptali se na ně lajtnanta Fabricia, od něhož jsme se dozvěděli, že náš námořní hrdina Michiel de Ruyter jednou doplul po Temži až k Chathamu poblíž Londýna a slavně tam porazil Angličany; na něco takového by se Francouzové prý nezmohli!

„Možná že jo - s naší pomocí?“

Usmál se, jako bychom plácli něco hloupého. Rozhlédl se kolem sebe -- protože na palubě se nesmělo mluvit holandsky - a vysvětlil nám, že naše flotila, která tu právě kotví, nemá proti Angličanům vůbec žádnou šanci. Na anglických lodích jsou zkušené námořníky, kteří se dennodenně mohou cvičit v boji na otevřeném moři. Z naší posádky naproti tomu - a to platilo stejně pro Francouze jako pro Nizozemce - nebyla dobrá polovina nikdy v životě na moři. Až vyplujeme, složí většinu z nás nejspíš mořská nemoc a nebudeme ani s to postavit se ke kanónu. „A mimoto... co se *našich* mužů týče... proč by se nějak moc snažili?“ Podíval se zádumčivě na admirálskou loď. „Vidíte tu vlajku na stěžni? Je snad naše? Co kdyby se tak

změnila v oranžovou?“

Po těch záhadných slovech nás opustil. „Proč bychom se snažili?... Co kdyby se ta vlajka změnila v oranžovou...“

Bylo to divné, že s námi poručík takhle mluvil. Jistě jen proto, že nás bylo na palubě tak málo Holanďanů. Připadal nám taky na lajtnanta strašně mladý; hádali jsme mu tak dvacet, rozhodně ne víc. Byli jsme s Klaasem náramně pyšní na jeho důvěru a dali jsme si dobrý pozor, abychom jeho slova neopakovali před jinými.

Jestlipak Jean Baptisté viděl, že jsme mluvili s „naším“ lajtnantem? A jestlipak něco tušil? „Jen počkejte, rozsekáme je na maděru, ratatouille,“ zabručel, ale zapomněl k tomu dodat, že myslí Angličany. I beztak jsme mu rozuměli, Angličani byli Napoleonovi úhlavní nepřátelé. Od té doby jsme mu začali přezdívat: Ratatouille a pak jsme to zkrátili na: „Ratatá!“

Zato poručíkovi Fabriciovi jsme začali říkat „lajtnant Oranž“, protože jsme od něho slyšeli vícekrát o našich vlastních panovnicích - o Oranžských, kteří by podle něho měli sedět v Nizozemí na trůně. Ti teď ale bloudí ve vyhnanství v cizině a čekají na Napoleonův pád. A k tomu pádu nepochybně dojde, protože jeden člověk přece nemůže ovládat celý svět! Strašně mě to polekalo. Nikdy jsem si z toho moc nedělal, když se v Holandsku mluvilo posměšně nebo nenávistně o Napoleonovi, ale slyšet něco takového z úst našeho vlastního poručíka, to bylo docela něco jiného!

Když byli poblíž Francouzi, procházel kolem nás, jako by nás ani neznal; v nejlepšíh případě na nás potají mrkl. A já hned celý zahořel. Někdy jsem se na něho pokradmu díval: zvláštní člověk, velký, plavý, uprostřed menších a tmavovlasých Francouzů. I pohled měl zvláštní, jako by viděl něco, co nám zůstalo, utajeno.

Klaas se s takovými věcmi tolik nezanášel, ale mně nedávaly pokoje. Jestlipak má „lajtnat Oranž“ pravdu? Musí velký císař skutečně jednou padnout? Dosud jsme přece slyšeli jen o vyhraných bitvách...

Škoda že tu nebyl seržant Grondeling, aby nám pověděl svůj názor. Všichni poddůstojníci z kadetky - o našem Ratatá darmo mluvit - nezbožňovali přece Napoleona pro nic za nic?

Nedovedl jsem se s tím vypořádat a zkoušel jsem to pustit z

hlavy. Jak jinak bych mohl dělat s radostí svou každodenní práci na Césarovi?

Po čase nás ale lajtnant Oranž zase oslovil... A když nám vyprávěl o bídě, jaká se rozhostila v Holandsku, jak tam francouzské tlupy drancují, jak okrádají prosté námořníky a rybáře o chleba, jak ochromili obchod něčím, čemu se říká kontinentální systém nebo tak nějak..., neubránil jsem se vzpomínce na domov, na maminku, na sestry, pro které jsem nemohl nic udělat.

Toho večera se mi stalo snad poprvé v životě, že jsem nemohl a nemohl usnout.

Někdy ze mě má sklíčenost jakoby nic spadla a já byl bezstarostně veselý. V takové náladě jsem si jednou bezděčně pískal na palubě, když tu si mě zavolal pištec Francois Joseph.

„Hrál ty jsi někdy na něco? No, to nevádí,“ dodal k tomu rychle, když jsem zavrtěl hlavou. „Potřebuju jednoho pištee a ty by ses na to - se mi zdá - docela hodil. Máš teď moment čas?“

„Až do oběda.“

„Dobrá. Pojd' teda se mnou.“

Sešel se mnou po schůdkách do mezipalubí a ukázal mi, abych si sedl rozkročmo na hlaveň šestatřicetiliberního děla jako na koně. „Tak, tady nás nikdo nebude rušit a nikdo ti taky nehodí nic na hlavu, když budeš hrát falešně,“ řekl a vtiskl mi do ruky flétnu a odněkud vytáhl ještě jednu pro sebe. „Přilož si ji ke rtům a dělej přesně to, co já.“

Připadalo mi to dost legrační, objal jsem nohama hlaveň děla a opřel si chodidla o hlomoznu, potom jsem se podíval, jak Francois fouká a na které dírky klade prsty. Nejdřív se mi to dvakrát nevedlo, ale po několika pokusech se mi podařilo vyloudit docela čistý, dlouhý tón.

„Bravo! Très bien! Encore!“ povzbudil mě.

Klaas mě postrádal na palubě a přišel se podívat, kde vězím. „Co to děláš? Ty ses zbláznil?“ zeptal se, ale Francois Joseph ho poslal pryč a ještě se na něho obořil, že si na mě troufá mluvit holandsky.

Když jsme potom byli zase s Klaasem sami, pustil se do mě: „Jestli z tebe udělají muzikanta, už se toho zatracenýho inštrumentu

nezbavíš, copak to nechápeš?“

Myslíl jsem si, že možná žárlí, protože jeho nepotkala ta čest stát se hudebníkem, a proto jsem mu řekl, že bych se docela rád naučil hrát na flétnu a kdo ví, možná dostával i větší žold.

„Lepší žold! Muzikanti dostávají ještě míň než my! A kam to chceš dotáhnout dál? Nejvýš na kapelníka a co z toho?“

„A kam to chceš dotáhnout ty?“ zeptal jsem se. „Na generála?“

Potrhl šprýmovně rameny. Já si ale myslel, že si přece mohu rozhodovat sám, co chci a co nechci dělat, a pokračoval jsem tedy klidně v učení.

Francois Joseph byl se mnou spokojený. „Velmi dobře. Moc dobře,“ chválil mě. „Ještě nějaký čásek a můžeš s námi pískať budíček. A až to zvládneš, začneme s parádním maršem v obvyklém i rychlém tempu.“

Napouléone byl méně nadšen mým muzicírováním. „Hm. Hraješ na flétnu. To umí každý idiot. Ale stát se matrózem, možná i námořníkem první třídy jako já, to není jen tak. Kam to chceš vlastně dotáhnout? Na mizernýho muzikanta, nebo na pořádnýho chlapa?“

Ta slova mi nešla z hlavy. Klaasův úsměšek jsem sice zkoušel přehlédnout, ale nakonec přece jen rozhodla poznámka lajtnanta Oranže. „Chceš být pištec? No, to musíš vědět sám. V tom případě se ale aspoň nauč hrát holandskou hymnu Wilhelmus, kdo ví, kdy se ti bude hodit.“ Neušlo mi pohrdání v jeho hlase a najednou jsem věděl, co udělat.

K zoufalství svého učitele jsem potom už nevyhloužil jediný kloudný tón. „Parbleu! A začalo to tak slibně,“ stýskal si.

Sám nevím, jak to přišlo, ale najednou jsem kladl prsty na nesprávné dírky a foukal jsem tak falešně, že si můj učitel zacpával uši. „Přestaň! Přestaň!“ sténal a vytrhl mi flétnu z ruky. „Anebo to snad děláš schválně?“ Podíval se na mě s podezřením.

Zatvářil jsem se nevinně a nabídl jsem mu, že to zkusím znovu, ale o tom nechtěl ani slyšet. „Ne, vypadni! Jdi mi z očí! Už tě nechci ani vidět!“

„Zkuste to s Colasem,“ navrhl jsem mu.

Klaasovi se tu totiž říkalo po francouzsku: Colas.

„S tím tvým dvojčetem z Holandska? To bude asi další

budižkničemu. Pěkně děkuju!“

A tak jsem se z toho vyzul. Pověděl jsem Klaasovi, že jsem ho navrhl místo sebe, ale že se mi za to Francois Joseph pěkně poděkoval.

Klaas na mě zahrozil pěstí, ale byli jsme už zase kamarádi.

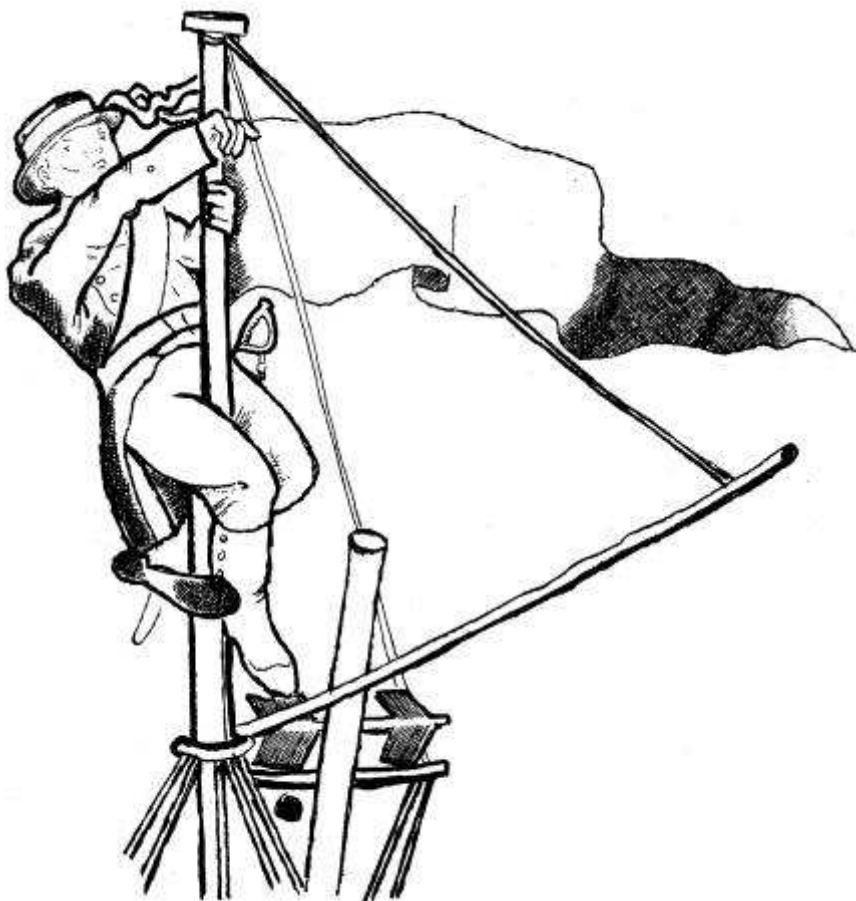
12

Abychom se na vlissingenské rejdě neukousali nudou, pořádali pro nás každodenní cvičení: museli jsme co nejrychleji napnout a zase skasat plachty, vyměňovat „rozstřílená“ ráhna a čnělky, spouštět čluny a „pod nepřátelskou palbou“ nouzově přistát. I s děly se občas cvičilo a to pak vypadalo skoro jako doopravdy, především když jsme na široké hladině Šeldy pořádali fingované boje, při nichž se k sobě přiblížily dvě lodě, my přeskákali na nepřátelskou palubu a za mohutného řevu a mávání šavlí či dýkou jsme se pustili do „Angličanů“. V zápalu boje pak skutečně padaly trefné rány; někdo utřil zkrvavený nos, jiný modřinu pod okem, některý zase ještě dlouho kulhal po palubě a byl terčem soucitných posměšků svých druhů.

Za odlivu jsme někdy vypluli ve velké formaci k ústí Šeldy, a když se zvedl příliv, vraceli jsme se zpět ke svému kotvišti. Ze břehu tomu se zájmem přihlíželi různí povaleči, výskající uličníci s vyzutými dřeváky v ruce běželi dlouhý kus podél vody s námi.

K střetnutí se skutečným nepřítelem však nikdy nedošlo. Až jednoho dne dostal náš César a ještě několik řadových lodí příkaz ke krátkému souboji - měla to být naše odpověď na provokaci dvou anglických brig, které se vyzývavě parádovaly sem a tam před ústím Šeldy s francouzskou vlajkou vystrčenou na slepém ráhnu pod přídí: to byla urážka, jakou jsme si nesměli nechat líbit.

Ted' šlo tedy do tuhého! Všichni na palubě přímo zjankovatěli vzrušením. I Klaas a já. Zapomněli jsme na to, co nám říkal lajtnant Oranž, když jsme si to s větrem v plachtách mířili přímo na brigy. Angličané začali pálit!

Jejich cílem byl náš César, naše velitelská loď. Kolem nás stříkala voda, jak do ní padaly dělové koule; jedna z nich nám prorazila trup, jiné hvízdaly v úponách.

„Tribord: feu!“ zavelel náš plukovník z velitelského můstku k palbě z pravoboku.

Najednou vypálilo sedmatřicet kanónů. Loď se vzepjala; musel jsem se chytit, aby to se mnou nehodilo na palubu. „Trefa! Trefa!“ křičel Klaas a poskakoval vedle mě jako pomínutý; slyšel jsem ho jako z dálky. V uších mi zalehlo. Neodvažoval jsem se podívat, trásl jsem se jako osika.

„Armez! Tout á babord!“

Přesně podle tohoto rozkazu jsem se společně s ostatními potácel na levobok, odkud jsme měli vypálit druhou salvu, jakmile se César obrátí. Mezitím na nás brigy znova vypálily plnou dávku a znova kolem nás vystříkly gejzíry vody, jedno ráhno z našeho velestěžně zapraštělo a zlomilo se vpůli, v té chvíli jsem si ani nevzpomněl, jak se mu říká francouzsky, třebaže jsme si to tak pilně procvičovali.

„Na ně! Na ně! Zahákovat je!“ hulákal Klaas holandsky.

„Levobok: feu!“ velel k palbě po francouzsku důstojník.

Znovu jsme se museli chytit, abychom neupadli. Kolem lodi se vznášel oblak střelného prachu, štípal nás do očí, brigy jsme vůbec neviděli. Nebe i země se rozplizly v šerou masu, protkanou žlutými záblesky. Po přímém zásahu se na Césarův vzňala přední spodní plachta.

Klaas a já jsme měli na starosti plnění nábojnic pro šestatřicetiliberky, zas a znova jsme pobíhali s prázdnými nábojnicemi do prachárny a plnili jsme je novou náloží: ve spěchu jsme do sebe nejednou vrazili. Strach ze mě spadl, vychutnával jsem teď každou novou salvu; čím houšť - tím líp, blesklo mi hlavou. Nahoře na palubě se rozléhal radostný křik; ozývaly se výkřiky, že jedna z brig přišla o dobrou polovinu velestěžně. Oblak střelného prachu se nakrátko rozplynul a my jednou ze střílen zahlédli, jak na brize šplhají muži bleskurychle po úponách a strhávají zplhlé plachty.

„Attaquez! Attaquez!“ pobízel k útoku Klaas, tentokrát kupodivu francouzsky.

„No jo! Tak atakujte!“ křičel jsem s ním.

Ale brigy se začaly stahovat. Nebylo to těžké pochopit. Angličani nás chtěli vylákat na otevřené moře, kde bychom se stali snadnou kořistí anglické floty, čekající v záloze. Ale náš plukovník nebyl tak hloupý! Když se vynořilo více lodí s anglickou vlajkou na stěžni, vzdali jsme se pronásledování, obrátili jsme se k moři zády a vepluli zase na Šeldu.

Neutrपěli jsme velkou škodu. Několik dřev v trupu se dalo snadno spravít a shořelá plachta byla hned vyměněná. Neměli jsme žádné mrtvé, a dokonce ani raněné. Konečně jsme se tedy utkali s

nepřítelem, ostatní lodě nás zdravily jako hrdiny čestnými salvami! Zahnali jsme přece do moře několik drzých brig!

Tamboři a pištcí z Césara hráli veselé melodie, na palubu naší lodi se přišel osobně podívat pan admirál a dal se podrobně zpravit o boji. Náš velitel ho potom doprovodil na admirálskou loď a vrátil se v povznesené náladě; zřejmě si spolu pořádně popili na vítězství.

A nám vyvalili na palubu celý sud!

Tak jsme s Klaasem přestáli křest ohněm a ohromně se nám to zalíbilo: nepřítel páčil o sto šest, ale všechno vedle. Tohle byla bitva podle mého gusta: podobala se spíš velké veselici s ohňostrojem, rachejtlemi, jáсотem. A nakonec nás ještě oslavovali jako hrdiny. Jestlipak je celá válka taková? A jaképak to asi bylo na anglických brigách? Jestlipak i my stříleli všechno vedle? Nebo že by tam nebyla tak veselá nálada jako u nás?

Najednou jsem si na něco vzpomněl. „Hele, Klaasi, neviděls lajtnanta Oranže?“

Odpovědi jsem se nedočkal. Klaas usnul, jen co zalehl. Pokoušel jsem se rozpomenout, jestli jsem během bitvy neviděl někde „našeho“ poručíka. Přirozeně že velel jako ostatní důstojníci. Musel přece. Vzpomněl jsem si, že jsem ho zahlédl na můstku těsně vedle plukovníka, který vedle něho vypadal ještě menší a podsaditější.

Když jsme se ale vrátili domů, nebylo po něm najednou ani stopy. Že by neměl chuť oslavovat vítězství nad Angličany?

13

Každé ráno jsem se musel s Klaasem a ještě několika kluky vyšplhat po upínačkách. Když jsme se dostali nahoru na kříž stožárového koše, připnuli jsme k brámové čnělce peň s vlajkou. Při západu slunce se zase sundávala vlajka i fábory. A jednou jako na potvoru mi celá ta paráda vyklouzla z ruky! Chňapnu po ní a udělám pochopa po hlavě dolů. Zřejmě jsem přitom vzýval všechny svaté, takže jsem za přispění svatého Theodora spadl do úpon, zachytil jsem se parduny a zůstal jsem viset ve vzduchu. „Pomoc! Pomoc!“

Klaas se bleskurychle spustil dolů, pokusil se dostat až ke mně,

ale nepodařilo se mu to. Pomoc však přišla zezdola. Jean Baptisté a ještě jeden námořník se pro mě vyšplhali a za chvíli jsme všichni tři stáli ve zdraví na palubě. „To nic, to je maličkost,“ stačil jsem ze sebe ještě vypravit lámanou franštinou a poroučel jsem se k zemi.

Když jsem se probral, ležel jsem na marodce. Ratatá mi seděl u kóje a kroutil nade mnou hlavou.

„Co se to vlastně stalo?“ zeptal jsem se.

„Chtěl sis zkusit, jestli se dá skočit po hlavě z brámové čnělky. A podařilo se ti to. Skoro. Měl bys tu teď ležet se zpřeráženými nohama, to by ti patřilo. Bolí tě někde něco?“

Osahal jsem se. „Ne, nebolí.“

„Tak dobrá. Zítra ráno ať tě zase vidím v úponách. To lenošení tady v kóji ti nesvědčí.“

„Můžu dostat trochu vody?“ zeptal jsem se.

„Dostaneš něco lepšího. Na speciální předpis od chirurga.“

Nalil mi do kafáče vína a s úsměvem přihlížel, jak piju. „Chutná?“ Jen co vytáhl paty, spal jsem jako špalek.

Nazítří tedy zase nahoru. Od té doby jsem se té zatracené čnělky držel líp.

Můj pád mě na Césarovi proslavil. Musel jsem se jít hlásit k veliteli do kapitánské kajuty - zrovna když seděl s rodinou u snídaně. Plukovník si totiž poslal pro ženu a děti, s nimiž chtěl strávit týden či čtrnáct dní dovolené v Goesu. Vlídne se na mě podíval: „Mohl to být ošklivý pád, ale stačil ses ještě včas zachytit. Jsi šikulka,“ dodal a obrátil se ke své paní. „Co ty o něm soudíš, má milá?“

Teď se na mě podívali všichni čtyři.

„To by šlo,“ přikývla uznale paní plukovnicková.

Plukovník spokojeně zabručel. „Dobrá.“ A zase se obrátil ke mně: „Rád bych si tě vzal s sebou na dovolenou. Umíš obsluhovat u stolu?“

„Obsluhovat u stolu? Pane plukovníku, já ještě v životě...“

„Moje paní tě to naučí.“

Polkl jsem a řekl, že se vynasnažím.

Jet na dovolenou s panem plukovníkem... Ve službě dovedl pouštět hrůzu, tenhle plukovník Mourras, ale tady v kajutě docela

ušel. Byl pomenší, zavalitý, měl načervenalý nos a dlouhé šedé kníry.

„Dobrá, vyřídím si to s tvým nadřízeným. Máš ještě něco na srdci?“ zeptal se, když viděl, že jsem zaváhal u dveří.

„Já jen... jestli by s námi směl můj kamarád, pane plukovníku?“

„Jaký kamarád? Napouléone? Chci říct: Jean Baptisté?“

„Myslím Colas, pane plukovníku.“

„Aha, ten. Ne, děkuju pěkně, jeden dareba stačí. Připrav se na cestu.“

Klaas se přirozeně mračil, jak se dalo čekat. „Ty mě tu necháš samotného?“

„A co mám dělat?“

„Mohl jsi odmítnout.“

„To akorát - plukovníkovi!“

„Já bych to byl udělal.“

„No jo, ty!“ Začal jsem být jedovatý, protože jsem věděl, že to myslí vážně. Nečekané dobrodružství mě lákalo. Plukovníkovy dcery, jedna v mém věku a druhá trochu mladší, tak asi dvanácti - až třináctiletá, mi připadaly docela milé. A taky mi trochu lichotilo, že si plukovník vybral právě mě.

„Za dva týdny jsem zas zpátky,“ řekl jsem.

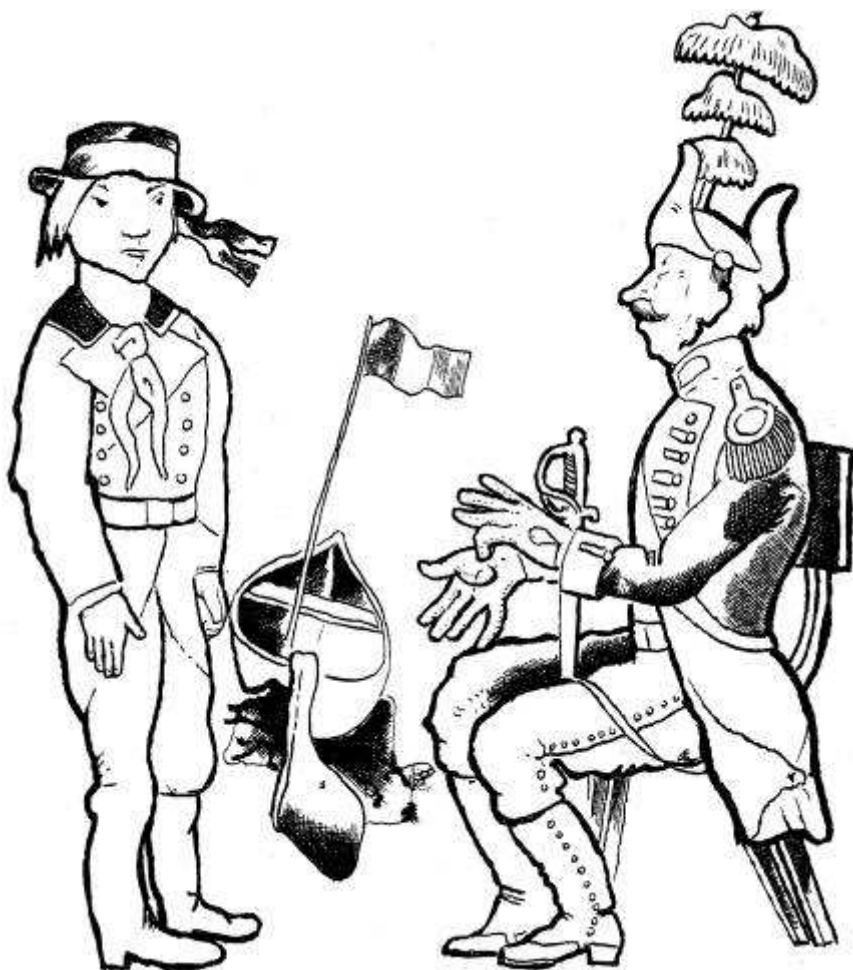
Klaas se ke mně otočil zády. „Za mnou pak ale nechod!“

Bylo na něm vidět, že se ve mně zklamal. Měl mě za falešníka. Ale já se přece plukovníka ještě ptal, jestli může s námi!

A to už k mám přišel Ratatá. „Tak honem, pakuj se, jedeš s plukovníkem, budeš mu dělat v Goesu pucfleka. Jako kdyby si jeho paní nemohla vzít s sebou služku!“

Klaas se zazubil.

Udělal jsem nemohoucný posunek, nastrkal jsem si v cuku letu do rance trochu prádla a šel jsem s Napouléonem na palubu, kde se právě spouštěl provazový žebřík. V silném větru a příboji se trochu rozkomíhal, takže jsme paní plukovníkovou museli podpírat. „No tak! Chytni ji pořádně!“ houkl na mě plukovník, když viděl, že si moc netroufám. „Jestli moje paní spadne do Šeldy, budeš se muset odpovídat před válečnou radou z nezodpovědného zacházení s cenným námořním materiálem!“

Ted' teprve jsem si troufl chytit ji opatrně za ruku. Byla heboučká. Matrózové, čekající dole v člunu na madame la Colonelle, se rozesmáli. Byli připravení, že ji zachytí do náručí. Děvčata už seděla bezpečně na přídě na lavičce a dívala se ustaraně nahoru. Ale nakonec jsme dostali i jejich matku v pořádku z paluby lodě. Celá zadýchaná sklesla na polštářek na zadní lavičce a vděčně mi stiskla ruku. I plukovníkovi spadl kámen ze srdce, že to tak dobře dopadlo; spokojeně na nás mrkl a poděkoval nám jako svým dětem: „Merci, mes enfants.“

Když jsme odrazili od lodi a já se ještě ohlédl, šklebilo se na mě u brlení skoro všechno mužstvo.

Jen Klaas mezi nimi nebyl.

14

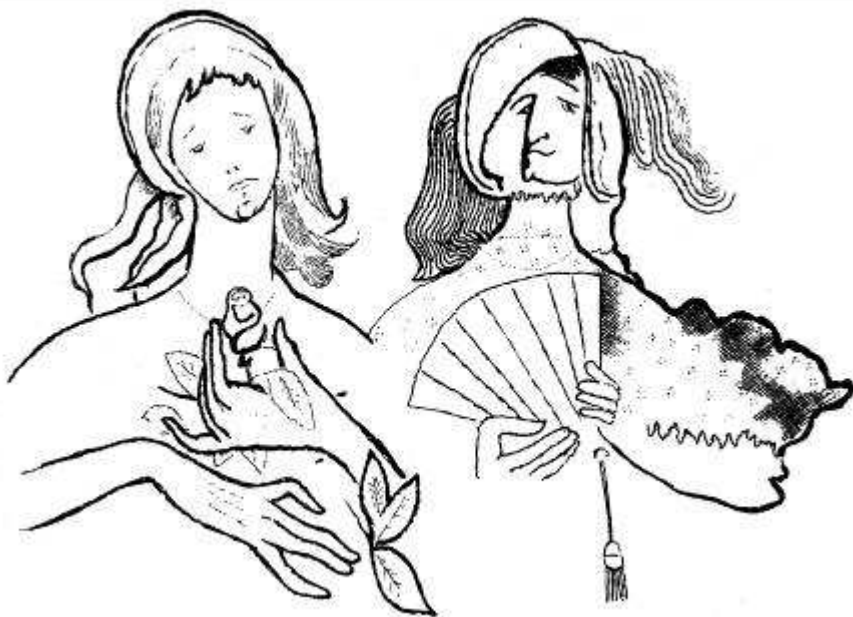
Bylo pěkné počasí; z Vlissingenu jsme vyjeli v otevřeném kočáře. Plukovník a jeho manželka seděli rozvalení na zadním sedadle, obě děvčata na přední lavičce, já vedle kočího na kozlíku. Tak královsky jsem ještě nikdy nejel. Kočár měl pěkné pérování a to bylo taky štěstí, protože cesta byla samý výmol a hrbol, takže to chvílemi pořádně zadrncalo. Z kočáru se v takových chvílích ozývaly uděšené výkřiky dam a jadrné kletby pana plukovníka.

Kočímu, už postaršímu člověku, jsem dobře nerozuměl, nebyl taky nijak zvlášť hovorný; když už promluvil, tak většinou jen na koně, ten zřejmě neměl s jeho dialektem žádné problémy, vždycky zařehal a přidal trochu do kroku, aby pánovi ukázal, že rozumí.

Díval jsem se po walcherenské krajině, po lukách vroubených hlohy, po stádech ovcí, selských usedlostech, skrčených za hrází. Několikrát jsme potkali selský povoz, vpředu seděl sedlák a vedle něho panímáma v širokém zeelandském čepci a s buclatými pažemi, opálenými do červena. „Dobrýtro!“ volali jsme na sebe, když jsme se míjeli, také koně zařehali na pozdrav.

Za mnou v korbě kočáru bylo nějaký čas ticho, potom jsem slyšel paní plukovníkovou, jak se pro to či ono obouvá do svého manžela. „Imbecile!“ zaslechl jsem ji. Na takové oslovení našeho velitele jsem nebyl zvyklý. Plukovník své paní ani moc neodporoval, jen občas zabručel něco jako: „Allez, allez, teď trochu přeháníš, má milá.“, Co jí to asi provedl?

Děvčata mlčela, zřejmě byla zvědavá na to, co má na srdci jejich máti. Byly to dvě nóbl slečinky s krásnými francouzskými jmény: Liána a Yvetta. Mohl jsem si je trochu líp prohlédnout u malého přístavu Arnemuiden, kde jsme museli vystoupit a dát se převézt s kočárem na další ostrov, Zuid Beveland.

Mladší plukovnická dcerka - Yvetta - měla jemnou tvářičku a velké, výrazné oči; tehdy v kajutě jsem si ji netroufal tak dobře prohlédnout. Podobala se matce a to byla nápadně hezká žena. Starší z nich, Liana, se mnou jednala dost z vysoka, ale podobně se konec konců chovala i ke svému otci.

V Goesu jsme vystoupili u Vévodské koruny. Plukovník, jeho žena a dcerky dostali pokoje v předním traktu s výhledem na tržiště. Mně hospodský řekl, ať si zalezu do sena nad stájí. Náhodou to zaslechl i plukovník a hned byl proti tomu: když mám obsluhovat u stolu, nesmím prý smrdět hnojem. Ubytovali mě tedy na půdě u děveček. Tam jsem se měl jako v bavlnce, holky mě sice škádlily, protože jsem byl v patnácti ještě takové vyžlátko, ale dobře se o mě staraly, ba nosily mi z kuchyně všelijaké dobroty. Byly dvě: Dirkje a Riekje, obě nosily čepce jako všechny zdejší ženy. Před spaním si sundaly polovinu ze šesti nebo sedmi sukní, které nosily jednu přes druhou; nedalo mi to a pokukoval jsem jim po obnažených pažích a hrdlech, vykukujících vyzývavě z živůtků; někdy zůstala jedna z nich

několik minut v nadržaných bavlněných kalhotách. „Dívej se jinam, utřinose,“ volaly na mě celé rozesmáté. „Počkej si, až povyrosteš!“

Po křestu ohněm u ústí Šeldy jsem se vlastně už cítil dospělý, někdy jsem si přejel rukou po bradě, jestli mi neroste aspoň chmýří. Při pohledu do zrcadla se mi zdálo, že už vidím stín vousů. Jen škoda, že jsem byl pořád tak malý!

Když Riekje, která chodila spát poslední, konečně zhasla, obě děvečky si ještě dlouho spolu šeptaly a chichotaly se ve tmě. Možná že si povídaly o podkoním Stoffelovi, který s nimi někdy laškoval, jak jsem viděl. Jednou jsem zaslechl: „Plukovník? Prosím tebe, kozel stará!“ Ještě dobře, že to neslyšel! Nic mi do toho vlastně nebylo, co si to spolu šuškal, ale stejně mě to znepokojovalo: už ta pouhá přítomnost dvou mladých žen na temné půdě; teprve když ztichly a já podle jejich pravidelného dechu poznal, že spí, usnul jsem taky.

Obsluha u stolu se mi moc nevedla; ruce se mi strašně trásl, když jsem se s plným omáčníkem skláněl ke slečinkám. Když jsem jednou pobryndal sněhobílý ubrus, převzala mou službu rezolutně paní hospodská, která mě hned od počátku sledovala s nedůvěrou. Já ať se prý držím práce, kde nemůžu nic zpackat, jako je cítění plukovníkových bot, udržování jeho uniformy a tak. To všechno se odbývalo v ložnici; madam vstávala pozdě a ležela tedy ještě v posteli, plukovník chodil v podvlékačkách a slečinky pobíhaly zpola oblečené sem tam po místnosti. A já abych jim hledal zatoulanou stuhu! Nebo mi nastrčily špičatou botičku, ať ji prý zašněruju. Když jsem před nimi poslušně poklekl, chichotaly se nebo brebentily francouzsky něco, čemu jsem nerozuměl.

Bylo to o mně? Yvetta mě laškovně pohladila po skloněné hlavě: „Comme il est brave, ce petit.“

V duchu jsem si to překládal: Jak je poslušný, ten maličký. Maličký! Ať se podívá na sebe, jestli je větší!

Místo po koňské mrvě jsem teď páchl toaletními vodičkami a voňavkami, děvečky si mě na půdě dobíraly, že jsem jistě ležel v posteli s paní plukovníkovou. Jak se vůbec mohly opovážit? Taková dáma jako madame Mourrasová! Byla to vlastně urážka i pro pana plukovníka!

Od té doby jsem si ještě méně než předtím troufal pohlédnout k paninu lůžku, při svém každodenním ranním pořízení v ložnici. Slušelo jí to, jak si zpříma seděla v lůžku opřená poduškami, na vlnitých vlasech ranní čepeček s růžovými stuhami; usrkávala z šálku kávu, kterou jsem jí přinesl. Vždycky mi za všechno mile poděkovala, nechápal jsem, že si dovede tak zostra vyjet na svého muže, který ji zřejmě dráždil každým slovem; dokonce i na jeho komplimenty jako: „Tobě to dnes sluší, moje milá,“ odpovídala posměšným trhnutím rameny.

Často jsem na paní myslel. A taky na Yvettu, která se jí tak podobala. Ve svých snech jsem si někdy popletl matku s dcerou. Teď teprve vím, že jsem se zřejmě poprvé v životě zamiloval a to do děvčete, které jednou určitě vyroste ve stejnou krasavici jako jeho matka. A slečinka byla ve svých dvanácti letech přirozeně už natolik ženou, že poznala, co se to se mnou děje. Dovedla po mně škádlivě a tajnůstkářsky házet očkem a komandovala mě ještě víc než její sestra.

Jednou mi škodolibě přistrčila Lianinu knihu, uvelebila se pohodlně v křesle a řekla: „Tak, a teď mi něco přečti.“

Doufal jsem, že se z toho vyvlíknou s výmluvou, že neumím číst francouzsky.

„Čti prostě to, co tam stojí, i když tomu sám nerozumíš. Stačí že tomu rozumím já.“

Teď jsem tedy musel s pravdou ven. „Já se nikdy neučil číst,“ přiznal jsem se rozpačitě a odstrčil jsem knihu.

„Cože? Ty neumíš číst?“ divila se. „Už je ti patnáct a neumíš ještě číst? Mně je teprve dvanáct, ale číst umím, jen si poslechni.“ A hned se pustila do čtení, jenže já neměl chuť ji poslouchat a vyšel jsem z pokoje. Za sebou jsem slyšel vysoký, jasný dívčí smích.

Toho dne jsem se rozhodl: naučím se číst a psát.

Myšlenkami jsem teď často býval hodně daleko; ani jsem nevnímал, když na mě mluvily před spaním děvečky, i jim jsem byl teď k smíchu a dobíraly si mě, jestli prý nejsem zamilovaný. „Starejte se o sebe,“ utrl jsem se na ně.

„Aha, pán se zlobí, to znamená, že je zamilovaný.“ Dirkje, která se právě myla, se otočila na Riekji. „A my víme do koho, že,

Riekje?“

„Tak? A do koho teda?“ zeptal jsem se hloupě.

„Do paní plukovníkové, přirozeně!“

„Jste holky selský, pitomý!“ vztekal jsem se.

Načež se Dirkje postavila jen tak v živůtku proti mně a našpulila na mě vlhké rty, ještě vonící mýdlem: „Pojď sem, dám ti pusu na usmířenou.“

„Já se tě o žádnou pusu neprosím!“ otočil jsem se vztekle.

„Může dostat lepší,“ mínila Riekje. „Ale to tu teda nemusíš ani spát, abys věděl. Řekneme hostinskému, že jsi na to moc velký.“

Taky že mu to řekly, hned nazítří ráno, jenže krčmář jen pokrčil rameny: „Ale jděte, je to ještě kluk.“

„To si nemyslete,“ odporovala Dirkje. „Vypadá tak, protože je to mrňous, jenže my víme svoje.“

Hostinský se naštěstí na nic nevyptával, já ale beztak potil krev. „No dobrá,“ připustil, „promluvím se ženou... na půdě už není místo, a aby spal ve stáji, to zas nechce plukovník.“

Otázka, kde budu tedy spát, se vyřešila vzápětí. Plukovník sešel celý rozladěný dolů mnohem dříve než jindy a ohlásil, že pojedou na pár dní do Antverp jednat s generálem Tentononc a já že pojedou s ním.

Toho dne nesnídal na pokoji, jeho paní ještě spala, měla prý špatnou noc po malém nedorozumění, které ani plukovníkovi zřejmě nedalo usnout. Stoffel, s kterým jsem čekal venku na diligenci do Antverp, mi svěřil, že to malé nedorozumění bylo ve skutečnosti hádka jako hrom; plukovník hulákal, jako by byl v kasárnách, a Yveta seběhla s pláčem ze schodů a volala, že tatíček chce zabít jejich mamá! Tak daleko to sice nedošlo, ale... vtom se Stoffel zarazil, protože předjela diligence a plukovník vyšel ze dveří. Při nastupování se ještě podíval nahoru k oknu, ale nikdo mu nezamával na rozloučenou. S povzdechem se vsoukal do kočáru.

„Pojď sem,“ kývl mi kočí, když se uvelebil na kozlíku a zatroubil na poštovní trubku signál k odjezdu. Myslil jsem si, že si mohu sednou vedle něho, ale on jen chtěl, abych si z kozlíku vylezl na střechu a hlídal tam zavazadla. Uvázal jsem je pevně řemeny, aby nespada, ale brzo se ukázalo, že jsem měl připoutat i sebe. Kočár tak

házel a drkotal, že jsem vůbec neslyšel, co se děje uvnitř ale když jsme později jeli chvíli krokem, protože cesta byla takřka nesjízdná, zaslechl jsem u zadního okénka plukovníkův hlas. Vyprávěl vtipy lámanou holandsčinou, někdy se ozýval takový smích, že se kočár přímo otrásal. Plukovník byl veselá kopa, když ho nedržela zkrátka jeho paní.

Později se cestující utišili. Bylo k polednímu, představoval jsem si, jak tam vevnitř rozbalují uzlíky s namazanými chleby, pečenými kuřaty a uvařenými vejci. Na mě na střeše si nikdo nevzpomněl. Nakonec se ke mně otočil kočí, jehož čelisti se už hodnou chvíli pohybovaly. „Ty s sebou nic nemáš?“ zeptal se mě. Když jsem zavrtěl hlavou, přistrčil mi kus rezného chleba a půl uzenky.

Po obědě jsem několik hodin neslyšel ani hlásek, všichni si zřejmě zdírmli. Teprve když jsme přešli woensdrechtský přívoz a blížili se k Antverpám, začalo pode mnou být živo.

„Tak co, jakpak ses měl nahoře, mon petit?“ zeptal se mě plukovník, když na konečné vystoupil v značně povznesené náladě a viděl, jak se celý zdřevěnělý spouštím ze střechy. „Byl jsi pěkně na vzduchu, rozhodně ses měl líp než my uvnitř, k posledku se tam vůbec nedalo dýchat.“ Najednou ho něco napadlo. „Poslyš, měls ty vůbec něco k jídlu?“

Uklidnil jsem ho, že se se mnou kočí rozdělil o vlastní chleba, když viděl, jaký mám hlad.

„Heleme, to je od něho pěkné,“ řekl plukovník. „Dám mu za to něco extra.“ Strčil kočímu něco do dlaně a ten hned roztáhl neholenou tvář v blaženém úsměvu.

Stáli jsme před „Zlatou šunkou“ hned za mariánským kostelem, tady prý plukovník vždycky přenocuje, kdykoli musí do Antverp. Když jsem za ním vešel se zavazadly, živě se vybavoval s hostinskou. „A jemu ustelte u mě v pokoji,“ říkal jí právě, „Mám rád kluka pořád při ruce.“

„Zařídíme, pane plukovníku.“

Nahoře se hned převlékl do civilu, nemohl jsem ho skoro ani poznat, vypadal teď jako starosta nebo ředitel cirkusu. Staral se o mě jako vlastní otec, směl jsem si přisednout k jeho stolu a sám si vybrat, co bych rád; jen víno objednal hned pro oba. Nejdřív mi strčil

pod nos jídelní lístek a udělal tím pádem stejný objev jako jeho dcerky, že totiž neumím číst. Vybral tedy i pro mě, a tak se stalo, že mi předložili to nejskvělejší jídlo, jaké jsem kdy okusil: ostře kořeněnou žlutou polévku, drůbež, zvěřinu a po jídle sladký krém. Měl jsem hlad jako vlk a pořádně jsem se činil, takže z mé porce nezbylo nic. Zato plukovník nebyl při chuti po svém debužirování v kočáře. Po každém chodu mi přistrčil svůj zcela vyjedený talíř: „Tumáš, dojez to.“

O to víc však pil. Po první dopité láhvi dal přinést druhou a třetí; stále jsem si s ním musel přitukávat. „Vive l' Empereur! Vive la France!“

Čím víc pil, tím byl důvěrnější. „Hele, ty se tam na půdě nemáš špatně, co?“ mrkl na mě a dloubl mě do žeber. „Za to vděčíš mně. Hospodský by tě byl strčil do stáje, ale já mu povídal: To nejde, smrděl by hnojem. Ha, ha, co tomu říkáš?“ Nakonec si povzdechl: „Hned bych s tebou měnil.“

Potom si začal trpce stěžovat na svou paní, která je chorobně žárlivá a dělá mu soustavně scény, varoval mě, abych se nikdy neženil, není nad mládenecký život. Ať žije svoboda - Vive la liberté! Ne že by neměl rád ženské, ale to neznamená, že se jeden musí hned ženit. Kdyby se tak člověk mohl oženit s tuctem ženských a čas od času je měnit: dvě dvacetileté za jednu čtyřicátnici. Turkové, ti vědí, jak na to: mají harémy. „A víš ty vůbec, co je to harém?“ zeptal se, protože mi viděl na očích, že ho nechápu. „Ne? Ty nevíš, co je to harém? Harém je... harém je... Pojd', projdeme se spolu. Znáš tady jedno místo poblíž přístavu, není to daleko a je tam veselo. Pomoz mi vstát, po jídle mi to vždycky dělá potíže.“

Když jsem mu pomáhal na nohy, všiml jsem si, že i mně vstoupilo víno do hlavy. Snažil jsem se nedat na sobě nic znát, podepřel jsem vrávorajícího plukovníka a společně jsme se potáceli z šenku. Můj pán bodře kynul ostatním hostům a ti se na nás s úsměvem ohlíželi a radili nám: „Jen se pěkně držte jeden druhého.“

„Myslí, že jsem opilý,“ svěřil se mi plukovník, „ale já můžu pít kolik chci, nikdy se neopiju.“ Hned nato ale vrazil do sloupu, třebaže jsem se pokoušel strhnout ho na poslední chvíli stranou. „Do čeho jsem to mordsettento zase vrazil?“ bručel a třel si natlučenou holeň.

„Co je to za nápady postavit uprostřed cesty sloup? To zas ti hloupí Belgičani. Pitomější dobytek se ještě nenarodil. Imbéciles!“ Rozhlédl se kolem sebe: „Kde to jsme? Aha! Už vidím. Musíme tamhle, co hoří ta červená lampička. Světlo věčné... Dovedeš to odtud přečíst? Aha, pravda, ty neumíš číst. Jmenuje se to tam: U věčného světla. Tak pojď.“

Když jsme přišli blíž, dolehla k nám hudba a změt' hlasů. Uvnitř bylo nakouřeno, až se to modralo; viděl jsem muže a ženy rozsazené kolem soudků, každý měl v ruce pořádný korbel piva. Nějaký muž jen v košili roztáčel klikou kolovrátek, vzadu v lokále se tancovalo. Hospodský nám udělal místo u jednoho soudku. „Tady se cítím jako doma,“ řekl plukovník a spokojeně si kecl. „Není to tu šik, není to tu nóbl,“ rozhlédl se se zalíbením kolem sebe, „ale člověk se tu cítí volný a hned pookřeje. Jedna věc je jistá,“ mrkl na mě. „Tady by mě moje paní nikdy nehledala. Chápeš?“

Ano, myslím, že jsem ho začínal chápat.

Vzadu vstaly od stolu dvě ženy s tvářemi nalíčenými sytou červení a zeptaly se, mohou-li si přisednout. „Ale ano, děťátka, jen pojďte, pojďte,“ zval je plukovník a hned si jednu přitáhl na kolena. Druhá se celá rozesmátá podívala na mě, byla zřejmě na rozpacích, jak se ke mně chovat, pak si přisunula stoličku a přisedla si ke mně. Mezi sebou mluvily vlámsky, patrně antverpským dialektem, ale znaly také několik slov francouzsky; jedna hladila plukovníka po holé lebce, foukala mu do šedých licousů a já nevěřil svým uším, když ho oslovila jako svoje malé čuňátko: „Mon petit cochon.“ Jemu to ještě ke všemu polichotilo! Mhouřil oči samým blahem a pořád šeptal: „Ať žije láska - ať žije svoboda. Vive l' amour, vive la liberté.“

Hospodský přinesl víno, ale plukovník ho vrátil, ať donese šampaňské. Sám se chopil láhve a podařilo se mu - za pomoci ženy, sedící mu na klíně - vystřelit zátku až do stropu; šampaňské jim teklo po rukou, žena mu ho trochu vychrstla i na hlavu a on se otrásl jako zmoklý pes. Pak nám všem nalil. V životě jsem ještě nepil šampaňské; bylo nasládlé a příjemně píchalo na jazyku a v hrdle. „Šampaňským se neopiješ,“ řekl plukovník, když viděl, že váhám, „to můžeš pít jak vodu. Jenže voda je pro kachny, v tom je ten

rozdíl.“

Vzpomínám si jen matně, co se dělo dál; vím pouze, že mi plukovník nakázal, abych točil klikou kolovrátku, zatímco sám tančil se ženou, kterou si na ten večer vybral za přítelkyni. Později mi vzal kliku z ruky, strčil mi tu krásku do náručí, že prý je teď řada na mně, ať ukážu, co umím. Nikdy předtím jsem netancoval, a proto jsem se bránil, ale žena si mě přitáhla do náručí a točila se se mnou, až mě z toho polilo horko a obestřely mě mrákoty. Kolem sebe jsem viděl křepčit matné stíny, petrolejky na stropě se prudce komíhaly.

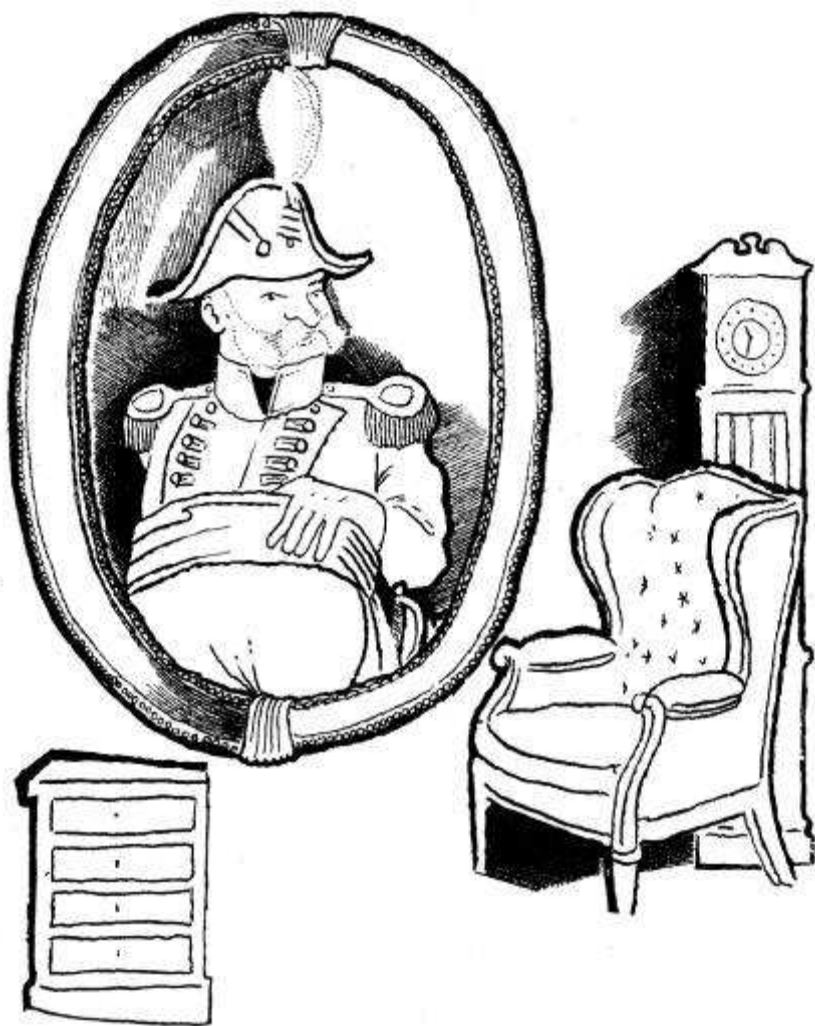
Najednou se mi z toho všeho udělalo špatně, vytrhl jsem se ženě a utíkal jsem se vyzvracet do úzké uličky za hospodu; příběhlo tam za mnou nějaké psisko, zavrtělo ocáskem, a když jsem se vypotácel z uličky, šlo si na mou věru očuchat, co jsem vydával.

Plukovník mezitím někam zmizel, nikde ho nebylo vidět; žena, co seděla vedle mě, už také odešla, ale když mě viděla tak bezradného, zavolala na mě: „Ten dědula se ti zas vrátí, nedělej si starosti. Je ti moc špatně? Pojd' ke mně.“ Namočila si cíp šátku do sklenice s pivem, ochladila mi čelo a setřela lepkavý pot z tváří. Pak si mě přitiskla mateřsky na prsa a zeptala se: „Co tady děláš? Na tohle jsi ještě malý. Jdi domů - já to povím tomu starému.“

Ani nevím, jak jsem se zas dostal do Zlaté šunky. Když jsem se vzbudil, svítilo do pokoje slunce. Poduška mi kysele páchla. Bylo mi pořád ještě nevalně a sám sebe jsem se štítil, když jsem se konečně poradil na posteli. Na druhém lůžku ležel plukovník a chrápal s otevřenou pusou. Stejně jako já neměl po příchodu domů sílu k vysvěcení svrchních šatů.

Umyl jsem se, vyčistil jsem si z uniformy špínu a odvážil jsem se dolů do hostinské místnosti, kde si mě posměšně prohlíželi. „Jakpak je, mladíku?“ zeptala se hospodská a přinesla mi pucláček černé kávy, chleba a šunku. „Jakpak jsme se to bavili včera večer?“ Něco jsem zakoktal, chleba a šunku jsem se ani nedotkl a pospíchal jsem ven, nadýchat se čerstvého vzduchu.

Procházel jsem se poblíž Zlaté šunky, abych byl po ruce, kdyby mě plukovník potřeboval, a brzo jsem se začal cítit líp.

Šelda byla nedaleko, šel jsem se tedy podívat, jaké lodě to tam kotví. Bezděčně jsem si vzpomněl na našeho Césara a padla na mě tesknota, zastesklo se mi po známém prostředí a každodenní práci na palubě. Postrádal jsem Klaase, kéž by tu byl se mnou! Kdy vlastně uplynou ty dva týdny? Chybělo jen pár dnů. „Za mnou pak ale nechod!“ řekl mi sice tehdy Klaas, ale nebral jsem ho vážně: měl prostě vztek, že musel zůstat sám; možná že dokonce žárlil... K

tomu měl ale pramalé důvody!

Asi po hodině jsem zase vešel dolů do hostince, po plukovníkovi nebylo ještě ani vidu ani slechu. Mezitím mi vytrávil, a když jsem se s tím svěřil hostinské, honem mi přinesla smažená vajíčka a čerstvé mléko; moc jsem si pochutnal. Potom jsem se šel podívat za plukovníkem, byl už vzhůru, ale bylo mu špatně a raději zůstal ležet; musel jsem mu zout boty a přinést mu šálek kávy; na jídlo neměl ještě pomyšlení.

„Ach, pane plukovníku, vypadáte špatně, snad nejste nemocný?“ starala se hostinská, když můj pán k polednímu konečně sešel dolů. Plukovník jen něco zabručel.

Návštěvu u velitele města raději odložil, posedával dole u výčepu, později si dal pivo a šel na díkůvzdání do mariánského kostela. Hned potom se zase odebral nahoru. Pořád ještě neměl chuť k jídlu.

Když jsme se ale nazítří vraceli zase dostavníkem do Goesu, byl už ve své kůži. Teď bylo méně cestujících než při cestě tam, takže jsem také mohl dovnitř a vychutnávat všechny vtipy a příběhy. Teď teprve jsem poznal, že se plukovník v Antverpách ohromně bavil. „To je panečku město!“ liboval si. „Tam si člověk užije! Vive la liberté!“

Čím více jsme se blížili ke Goesu, tím byl zamlklejší. Přitáhl si mě k sobě a pošeptal mi: „A pamatuj si: mojí paní ani slovo, rozumíš? Pas un mot, tu as compris?“

Nu ano, to jsem pochopil sám od sebe.

Paní plukovníková se ho hned zeptala, jak bylo u velitele města. „Prima! Prima! Skvělý člověk, ten generál. Podrobně jsme probrali poslední tažení a nové císařovy plány. Velmi zajímavé, ale nesmím o tom mluvit, vojenské tajemství, jak chápeš. Ptal se po tobě a kladl mi na srdce, ať vyřídím uctivé poručení.“

Madam kývla. Jestlipak mu opravdu věřila?

U večeře se ho zeptala, čím si to proboha tak strašně pokecal civilní šaty. Zatvářil se nevinně. „Pokecal? Jak to? Možná že mi ukápló víno. Večeřel jsem s panem generálem.“

„V civilu? U pana generála jsi byl snad v uniformě?“

„Ne, miláčku, ne, ne. Generál navrhl, abychom šli do restaurace,

kam mě pozval, v civilu. V generálské uniformě by ho přirozeně každý hned poznal... Podívejte, tamhle sedí velitel města!“

„A on měl jistě dobrý důvod, proč si to nepřál,“ doplnila ho paní plukovnicková.

Plukovník už nic neříkal, jen se na mě vyčítavě podíval. Při balení jsem si těch skvrn všiml, ale odjížděli jsme moc brzy a dostavník už stál přede dveřmi...

Paní plukovnicková se rozhodla, že prázdnin už bylo právě tak dost; děvčata musí zase do hodin hudby, ručních prací, dějepisu. I ona sama by už zase ráda domů. Plukovník jí nebránil. Nazítří se mělo vyjet.

Protože se jednalo už jen o jedinou noc, uvolily se Riekje a Dirkje, abych spal u nich na půdě. Ve skutečnosti ze mě chtěly vytáhnout, jak jsem se měl s plukovníkem ve velkoměstě.

Propašovaly nahoru láhev vína a několik sklínek; musel jsem si k nim přisednout na kraj postele a povídat; Riekje nalévala a naléhala na mě: „No tak, co jste to tam vyváděli, když jeho paní nebyla nablízku?“

Bylo to zvláštní, ale zatímco se plukovník v Antverpách dobře bavil, i já tam získal zkušenosti. Ať tak či onak - nějak jsem tam zmužněl, nebyl jsem už takový jelimánek, takže jsem prohlédl, jakou hru to se mnou ty dvě hrají a nepropůjčil jsem se k ní. S nevinnou tváří jsem jim pověděl skoro totéž, co napovídal své paní můj pán: plukovník povečeřel s velitelem města a já se trochu prošel po městě. Mají tam krásný kostel Panny Marie. A na Šeldě kotví hodně lodí.

Jenže tohle ode mne slyšet nechtěly. „Když nám nechceš říct nic jiného, hybaj do pelechu!“ osopily se na mě zklamaně.

Měl jsem pocit, že jsem jim dal, co jim patřilo. A protože jsem byl po cestě unavený, hned jsem usnul.

Nazítří jsme zase nastoupili do kočáru a vrátili se na Césara.

Už ze člunu jsem se díval po Klaasovi, ale mezi námořníky nahnutými přes brlení jsem ho neviděl.

Zmocnila se mě zlá předtucha.

A první, co jsem slyšel, jakmile jsem vstoupil na palubu, bylo:

„Hele, ten tvůj kamarád Colas, ten je pryč.“

Vyrazilo mi to dech. Dezertoval! Klaas zběhl! Už jsem ho viděl, jak ho chytí, přivedou zpátky a zavřou v podpalubí o chlebě a vodě. Osel jeden! Nejdřív mě to rozzlobilo. Taková hloupost! Stále jsem si namlouval, že na tom nemám vinu. Copak za to můžu, že mi plukovník nařídil, abych s ním jel do Goesu? A copak je to tak strašné, odkroutit si čtrnáct dní sám?

Ale pak mi začalo být smutno. Život na palubě bez Klaase mi připadal prázdný a bezcílný. Kdy se s ním zase uvidím? Se svým kamarádem Klaasem. Jestlipak utekl k cirkusu? Věděl jsem, že si ušetřil nějaké peníze a že ty úspory zmizely s ním.

Na palubě se zatím konaly přípravy na císařovy narozeniny. Tento rok se měly slavit zvlášť slavně, protože se proslýchalo, že Napoleon přijde osobně navštívit naši flotu. Vyhlídka na tuto událost pohnula paní plukovnickovou k rozhodnutí, že zůstane přece jen až do patnáctého srpna - to byl ten velký den - s dcerkami na lodi. To znamenalo, že jsem byl uvolněn z běžné služby a místo toho jsem obsluhoval ve velitelské kabině. Ostatní mi to záviděli. „Proč zrovna ty? To kvůli tvým krásným očím?“ ptali se. „Jo, to asi,“ odpovídal jsem jim.

Čistil jsem holínky, vykonával drobnější práce pro madam a pro slečny a mimoto jsem musel hrát dámu s plukovníkem. Měl tu hru velmi rád, ale těžce snášel, když nešťastnou náhodou někdy prohrál. Zprvu se to nedělo moc často, ale po několika partiích jsem prohlédl jeho triky a oplácel mu je. „Allez, nechme toho, nemám dneska svůj den,“ říkával rozladěně. „Rozdej si to s děvčaty.“

Nad nimi jsem přirozeně vyhrával snadno, aspoň nad Yvettou. Jenže ta snášela prohru stejně špatně jako její otec a ke všemu hrála falešně. Dělal jsem tedy, že nic nevidím, když tajně posunula kámen, a nechával jsem ji vyhrát. Dívala se na mě potom zpola nevěřičně, zpola pátravě velkýma očima, které vypadaly tak nevinně. „Hele, nenecháváš mě snad vyhrát schválně? To nechci! Musí se hrát poctivě!“ Když jsem se dal do smíchu, rozesmála se taky, pochopila, že jsem ji prohlédl, a nakrabila pusinku; v takových chvílích byla neodolatelná a já cítil, jak ji zase začínám mít rád. Jak je to možné,

že jsem na ni v Antverpách málem zapomněl? Večer v kóji jsem o ní před usnutím ještě chvíli snil a ráno jsem se nemohl dočkat, až mě zase povolají na zád' a já sejdu pod velitelský můstek do plukovníkovy kajuty k jeho paní a dcerkám.

Jestlipak si paní plukovníková něčeho všimla? Liana tedy určitě. Někdy se na nás dívala posměšně. Nedovedl jsem už myslit na nic jiného než na slečinku, která byla vlastně zpola ještě dítě.

Klaase jsem někdy dočista vypustil z hlavy...

Až jednoho krásného dne vyšplhal po lanu, visícím z Cézara, a seskočil mi na palubu rovnou před nosem.

„Klaasi!“ vykřikl jsem a nedokázal jsem samým vzrušením potlačit slzy.

„Vidíš, už jsem zase tady,“ řekl sklíčeně a já si najednou všiml, jak je unavený.

„Odkud jdeš? Přišel jsi sám, nebo tě přivedli?“

Zavrtěl hlavou. A to už se k nám hnal Napouléone. „Helemese, tak panstvo je už zase tady. Na palubě je to přece jen lepší než na souši, co? Nedali ti nažrat, že? Tak pojď se mnou k plukovníkovi, panáčku.“

Klaas mi chtěl ještě něco povědět, ale to už ho Ratatá popadl železnou rukou a odváděl ho pryč. Vpolou cesty se Klaas otočil a zavolal na mě: „Pozdravujou tě vaši z domova.“

Z domova?

Čekal jsem v nesnesitelném napětí, až vyjdou z kapitánské kajuty. Na zádi, kde jsem nazdařbůh hledal nějakou práci, jsem slyšel plukovníkovo hromování: samé mordset-tento a mordset-tamto. Ale Klaas šel s pyšným úsměškem, když ho Ratatá vedl do podpalubí. Přiskočil jsem k němu a řekl mu: „Zajdu kvůli tobě k plukovníkovi.“

Ratatá s Klaasem zatřepal a na mě zahrozil pěstí: „Ani slovo holandsky! Tohle je francouzská loď!“

„Jak je doma?“ zeptal jsem se ještě.

Pokrčil rameny. Zřejmě je tam tedy všechno při starém.

„Plasman... tam ještě je?“

Klaas zavrtěl hlavou. Potom sešel do podpalubí. Já se hned vydal do velké kajuty pod velitelským můstkem. Měl jsem tam volný přístup, musel jsem vždycky jen zaklepat, abych věděl, nejdu-li

nevhod. Měl jsem štěstí: paní plukovníkova a její dcerky tam ještě byly - to mi mohlo usnadnit práci.

„Pane plukovníku..., dostane Colas přísný trest?“

„Ne tak přísný, jak si zaslouží. Měsíc v kládě.“

Celý měsíc připoutaný ke kládě. A v té tmě! „Ale pane plukovníku..., vždyť se přece vrátil sám!“

„Chudák chlapec. Je to vskutku přísný trest,“ vložila se do toho madam.

„Dezertoval!“

„Dobrá, ale sám přece slyšíš, že se zase dobrovolně vrátil.“

„To bych mu taky radil. Jinak bychom ho stejně chytili.“

Yvettě neušel můj zoufalý výraz. „No tak, papá..., je to přece kamarád našeho Toine...“

Na palubě mi totiž místo Tonku říkali Toine.

„Máš pravdu, vždycky jsem je viděl pohromadě. To máš ale jaksepatří kamaráda! Dezertéra!“

„Kdybych byl nejel s vámi do Goesu, nikdy by byl nezběhl!“

Jen jsem to vyslovil, uvědomil jsem si, že je to čistá pravda. „Šel za mou matkou a sestrami až do Alkmaaru,“ dodal jsem ještě.

„Tak? Doufal snad, že ho schovají?“

Zaváhal jsem, ale pak jsem to přece jen řekl. Co jsem tím vlastně sledoval? Doufal jsem snad, že tím plukovníka obměkčím?

„Colas je zamilovaný do mé mladší sestry, pane plukovníku.“,

Plukovník propukl v ryčný smích. „Ach, láska,“ zajíkal se, „láska prý táhne víc než deset valachů.“

Zato paní plukovníkovou dojalo pomyšlení, že Klaas kvůli děvčeti podstoupil měsíční vězení v temné kobce. „Co ty o tom víš?“ vyjela si na svého muže.

„No tak, papá...,“ doprošovala se Yvetta, která byla tatínkův mazlíček.

„Podívej, Yvetto, tohle není nic pro děvčata,“ odbýval ji otec, ale zároveň ji hladil po vlasech. Potom se obrátil ke mně. „Když už jste takoví kamarádi, chceš si ten trest odsedět za něho? Chtěl bys místo něho...“

„Ale papá!“

„Tiše, ať to řekne sám.“

Když viděl, jak jsem polkl, než jsem ze sebe dostal slovo, znovu se rozesmál. „No tak dobrá, pro tentokrát mu to prominu. Ale jestli se to stane ještě jednou, dám vás vsadit do klády oba!“

„Děkuji, pane plukovníku,“ zakoktal jsem.

Yvetta se na mě triumfálně podívala.

„Bon. Jdi to říct svému příteli. Nebo to raději vyříd' mým jménem Jeanu Baptistovi. A můžeš mu říct ještě něco; tímto tě povyšuji na kapitána plavčků: capitaine des mousses.“

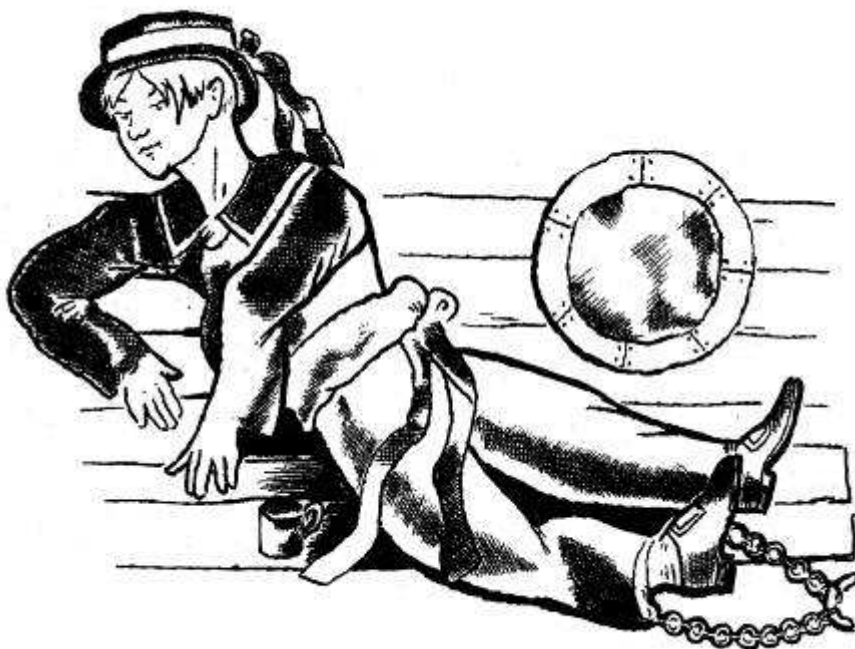
Kapitán plavčků! Moje první povýšení!

„Cože, prominutí trestu? Mám ho pustit? Dezertéra?“

Ratatá na mě koukal jako na zjevení, potom odešel do kapitánovy kajuty a za chvíli z ní zase vyšel a nevěřičně kroutil hlavou. Kývl mi, ať jdu s ním, a jeden po druhém jsme tedy slezli do podpalubí. Jean Baptisté sundal z háku lampu a svítil nám na cestu v husté tmě. Klaas seděl opřený o jedno lodní žebro, kotníky přikuté ke kládě. Podíval se na mě; viděl jsem, že plakal.

„Jsi volný,“ řekl jsem.

Odvrátil hlavu, utřel si rukávem oči.

„Protože ses sám dobrovolně vrátil,“ dodal jsem tou nejlepší franštinou, abych zase nepobouřil našeho Jeana Baptistu.

„A protože to bylo poprvé,“ dodal k tomu honem Ratatá. „Jen to zkus ještě jednou, a uvidíš ten tanec!“ Odemkl zámky na petlicích a sevření povolilo. Klaas si protáhl nohy, promasíroval kotníky a vstal.

Později, když jsme spolu byli sami, zeptal se mě: „To ty?“

„Co já? Jak to myslíš? Řekl jsem jenom plukovníkovi, že jsi můj kamarád.“

„A to stačilo? Proto mě pustil? To sis ho v Goesu tak otočil kolem prstu?“

„Jeho paní taky povídala, že by tě neměli trestat tak přísně.“

Přikývl a pak mi podal ruku.

„Byl jsem u vás doma. Plasman už tam není. Ale to jsem ti už říkal. Odešel z Alkmaaru, nikdo neví kam. Tvoje máti se už nemusí bát.“

„Je ještě pořád v...“

„Ano.“

„A co moje sestry? Pověz mi o nich něco. Měly radost, že tě vidí?“

„Ano.“ Pousmál se. „Byly na mě moc hodné. Daly mi ještě na cestu chleba a sýr, protože jsem neměl peníze...“ Zarazil se, uvědomil si, že vím o jeho úsporách a že si domyslím, jak s nimi naložil. „Cestou jsem nespal, ani tam - ani zpátky; neměl jsem propustku a nemohl jsem požádat o nocleh.“

„Ale u nás doma ses měl dobře?“

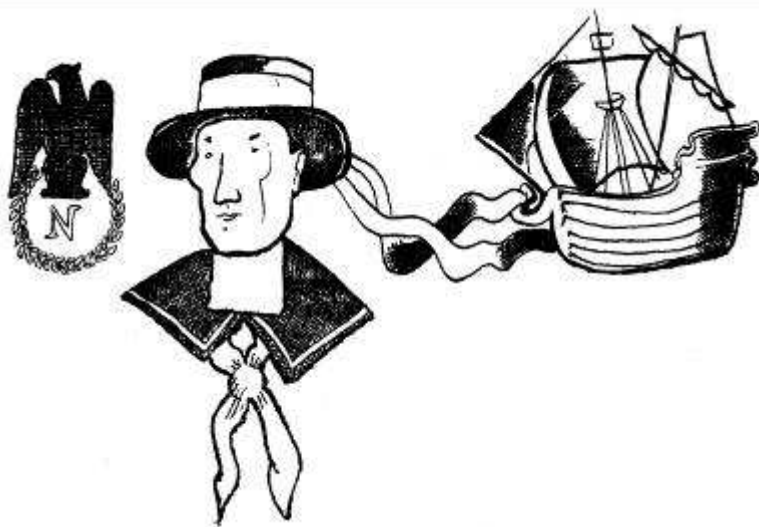
„Ano. Byl bych tam rád zůstal.“

Teď jsem tedy mohl vyslovit otázku, která mě páčila na rtech.

„Tak proč ses tedy vrátil?“

Usmál se a vyhnul se odpovědi.

„Bál jsem se trestu, co mě čeká. Ale pomohl jsi mi ty...“ Otrásl se. „Bylo to strašné tam dole v lodi, úplně sám ve tmě. Nedovedl jsem si ani představit, jaká je to hrůza. A celý měsíc! Byl bych se zbláznil, než bych zase vyšel na denní světlo.“ Zahleděl se před sebe s trpkým úsměškem na rtech. „Takhle by neměli člověka trestat, je to strašná špinavost a podlost.“

Setřásl to ze sebe jako noční můru, obrátil se ke mně a zeptal se lehkým tónem.

„A jaképak to bylo v Goesu?“

„Byl jsem rád, že jsme zas na palubě. Ale když jsem slyšel, že jsi...“

„Musím ti ještě něco říct...“

„O Grétce?“

Rychle se na mě podíval: „Proč myslíš?“

„Nebylo ti zatěžko zas odejít?“

„Plakala, když jsme se loučili. A já asi taky. Ale o tom jsem mluvit nechtěl.“ Počkal chvíli, až se zase odtrhne myšlenkami od mé sestry. „V Holandsku se toho strašně změnilo od té doby, co jsme odešli. Tady to ani tak nepozoruješ, ale tam tím víc.“ Ukázal bradou k severu. „Nemůžeš se ani objevit v uniformě, aby na tebe nepokřikovali; mají na Francouze strašnou pifku. Tenhle rok přišlo do Holandska spousta francouzských tlup; já sám je neviděl, ale vím to od tvých sester. Prý to tam pořádně plundrují, rabují, všude je bída a hlad. Lidi nemají práci, všechno podražilo. Není vlastně dobře, že sloužíme císaři. Lidi říkají, že se zase vrátí Oranžští. Mluvil jsi s naším lajtnantem?“

„Ne, po svém návratu ještě ne.“

„Musíme se ho na to zeptat.“

Byl to nádherný a uklidňující pocit, že jsem měl večer zase Klaase vedle sebe v naší kóji. To, co mi pověděl o situaci v Holandsku, mi nedávalo pokoje. Jestlipak je to všechno pravda? Přirozeně že je... Lajtnant Oranž nám přece povídal totéž. Jenže teď, když s tím přišel i Klaas, připadalo mi to ještě mnohem skutečnější.

Nazítří museli nastoupit všichni plavčíci. Napouléone k nám promlouval svou korsickou franštinou, které se zprvu dalo těžko rozumět, ale na niž jsme si pomalu všichni zvykli. Nejdřív poukázal na odstrašující příklad Colase. Tím, že dezertoval, dopustil se zrady na něm, na své lodi, na francouzské flotile a nakonec na samotném císaři. Ještě štěstí, že si provinilec sám včas uvědomil ostudnost svého činu a vrátil se zas dobrovolně na palubu. A také štěstí, že má plukovník tak dobré srdce. Příště by ho neminulo protažení pod kýlem a to je trest, který přežije jen málokdo. Dobře, že to Colas ví předem. A dále: plukovník se rozhodl povýšit Antonia Polana na kapitána plavčků.

Tím se tedy končí jeho zahálčivé živobytí v kapitánské kajutě. „Už jsem to projednal s plukovníkem, taková služba je pod důstojnost kapitána plavčků.“ Musel jsem předstoupit před ostatní a Napouléone pokračoval: „Od nynějška jste povinnováni poslušností nejen mně, ale také Polanovi, rozuměli jste?“ S těmi slovy mi přišpendlil na rukáv červenou plátěnou pásku, kterou jsem si pak sám musel přišít, a prohlásil slavnostně: „Vidíš, co je na ní: dvě zkřížená košťata. Spodní částí se čistí paluba a násadu použiješ, když uvidíš okounět nějakého darmošlapa. Měj to znamení v úctě. A teď rozhod a do práce, bando!“

„Vidíš, že sis tam v Goesu udělal u plukovníka očko,“ předhodil mi Klaas, když jsme spolu osaměli.

Nic jsem mu na to neřekl. Byl jsem rád, že s ním zas mohu šplhat po upínačkách, balancovat na nejvyšším ráhnu, že už nemusím dělat poskoka a „pucfleka“ - sám jsem cítil, jak je to nedůstojné. Jen Yvetta, Yvetta, která se tak překvapivě zastala Klaase... Určitě jen

kvůli mně!

Jestlipak to na ni udělalo dojem, že mi její otec udělil první povýšení a jmenoval mě kapitánem plavčíků?

Ratatá mi přesně popsal, v čem spočívá má funkce. Po budíčku se musím postarat, aby se mé mužstvo řádně obléklo. Prohlédnout jim uši, krky, ruce a pak předvést svou „kumpanii“ před službu dne. Každý den musím vybrat četku na úklid lodi. V sobotu mám dohled při pumpování, kdy z podpalubí musí zmizet všechna nabraná voda. To je prácička na několik hodin, kterou všichni z duše nenáviděli. Nováčky musím zasvětit do obsluhy brámové plachty a také do ostatních prací.

Většina chlapců mě poslouchala bez reptání, jen s Klaasem jsem míval potíže, nešlo mu do hlavy, že by se měl řídit mými pokyny. Říkal mi: „Pan kapitán zkřížených košťat“

„Hele, nedělej mi potíže,“ prosil jsem ho, když nás druzí neslyšeli. „Není to přece má vina, že tohle musím dělat. Přízpůsob se trochu.“

Zasmál se a vzdychl: „Tak teda jo.“

Jako by mi tím prokazoval milost.

Císařovy narozeniny! Ze všech stěžňů vlály francouzské vlajky a z nejvyšších ráhén byla napnutá lana s barevnými praporky. Za hřmění děl se v celém loďstvu konala slavnostní přehlídka.

Plukovník a jeho štáb procházeli kolem mužstva nastoupeného u brlení Césara; já podával hlášení o svých plavčících. Z můstku přihlížela madam a její dvě dcerky, všechny tři slavnostně vyšňořené. Děvčata byla ve francouzských barvách, měla červené kloboučky s bílými a modrými stuhami; stačil jsem s Yvettou vyměnit jediný pohled, než jsem vydal rozkaz: „Nahoru po úponách!“ Sám jsem šplhal jako první a zaujal se svými muži slavnostní postoj na ráhnech. Vojenská hudba hrála, bubny vířily, všichni jsme museli zároveň zamávat kloboukem a provolat: „Vive l'Empereur!“ Strhlo mě to, zapomněl jsem, že nejsem Francouz; patřil jsem k posádce francouzské lodi, Napoleon byl *mým* císařem; Yvetta se dívala z můstku k nám nahoru; pustil jsem z hlavy Oranžské a zlobil jsem se na Klaase, který ucedil nějakou jízlivou poznámku. Ale dvojité porce

při slavnostním obědě se nevzdal!

Večer byly všechny lodě osvětlené. Ze břehu, kde se tísnili diváci, se ozýval jásot, když se po celé délce lodi a na velitelském můstku rozzářily lucerny a my plavčíci zavěsili do ráhnoví pestré čínské lampióny. A což ten odraz tisíce světél ve vodě.

A nahoře na nebesích hvězdy! Když na admirálské lodi začala hrát hudba, přímo jsem se zalykal dojetím.

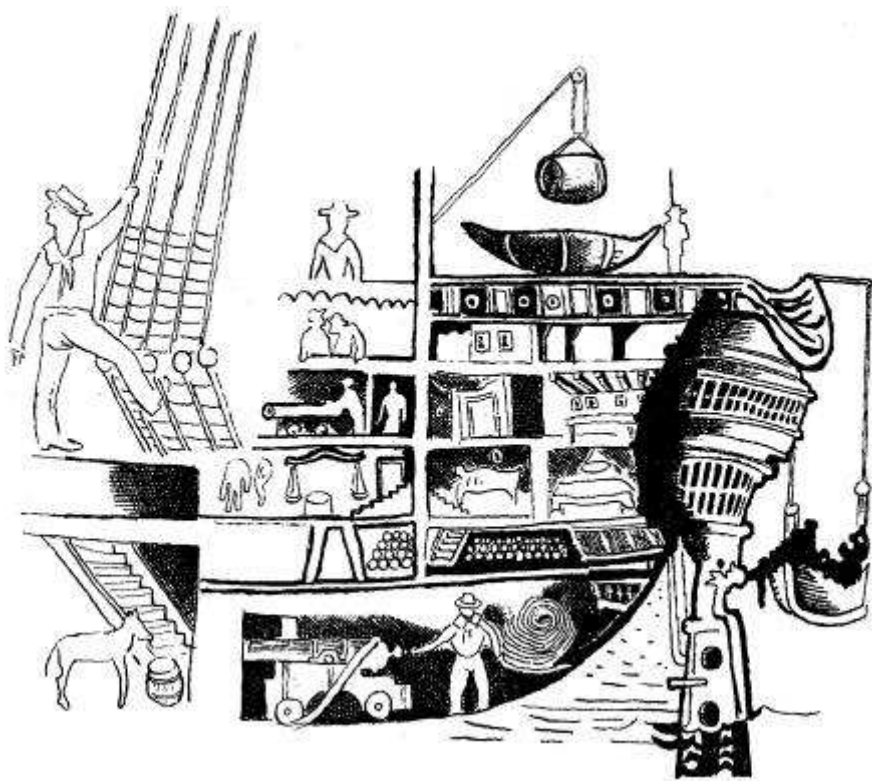
Přešel kolem nás lajtnant Oranž. Kývl nám, na rtech jízlivý úsměšek, který mi tak vadil u Klaase. Bylo to jako studená sprška. Že by to přece jen nebylo v pořádku, když se člověk dá strhnout v podivném vytržení tou nádhernou podívanou?

Za několik dní se uskutečnila slíbená císařská návštěva. Stejně jako ostatní lodě i Césara jsme ještě jednou důkladně vydrhli, nablýskali, tu a tam olízli novým nátěrem. Důstojníci a poddůstojníci chodili vzrušeně sem a tam a navzájem se pletli pod nohy, plukovník si tentokrát rázně vyjel na madam, když se jí zachtělo mluvit do příprav na císařskou návštěvu; slyšeli jsem ho, jak z velitelského můstku hromuje, že ne ona, ale on je kapitánem na téhle lodi. Byl tak nervózní, že s ním nebylo vůbec k vydržení; kolikrát jen zrudl, když mu něco nebylo po chuti. Především lajtnant Oranž si to často odnesl; už jen proto, že to byl Holanďan, nebyla na něm nit dobrá. My plavčíci zas měli vítr z našeho Ratatá, lítal po palubě jako tornádo a já si jako kapitán plavčíků musel zodpovědět každý kousíček mědi, který se neblýskal, jak náleží. Hned jsem musel k nepořádně udělané práci přitáhnout viníka za pačesy.

Ale dobrá. Výsledkem všeho toho hromování, šikanování, běsnění, třeštění a neúměrného používání nechvalně proslulého lana bylo, že náš César vypadal jako ze škatulky, když jednoho rána vyplula na Šeldu skvěle vyšňořená jachta a zakotvila uprostřed loďstva.

Vyrovnaní u brlení jsme napjatě sledovali, co se bude dít.

Z jachty se spustily tři čluny s císařskou gardou; poznali jsme je podle medvědic s červenou kokardou a podle dlouhých šavlí. Z paluby sestoupila malá zavalitá postava a zaujala místo v prvním člunu. Císař? Ano, císař! Sám císař! Císař sám ve vlastní osobě!

Bylo to k neuvěření: člověk jako my z masa a krve; maličko chybělo a byl by sklouzl, když sestupoval do člunu, pohupujícího se na vlnách. Jeden z důstojníků ho chtěl chytit pod paží, ale císař mu odstrčil ruku.

Člun, doprovázený gardou, zamířil k admirálské lodi, z jejíhož stěžně vlála císařská vlajka. Čestné salvy vypálené z paluby zahalily loď v oblak dýmu.

Během celé hodiny nebo i déle jsme se pokoušeli odhadnout, co se děje na admirálské lodi. Konala se tam slavnostní přehlídka, hudba hrála, bubny vířily. Potom sestoupil císař s celou společností znovu do člunů a vydal se na obhlídku jednotlivých řadových lodí. Konečně jsme byli na řadě my! Všechno jsme měli nastudované do nejmenších podrobností: čestné salvy, společný nástup; já jsem s ostatními plavčíky bleskurychle vyšplhal po upínačkách a dohlížel,

aby každý zaujal předepsané místo na ráhnu. Dole u lodního můstku bylo nastoupeno všechno důstojnictvo s plukovníkem v čele. Signály, hlahol trubky, bubnování, břeskne povely.

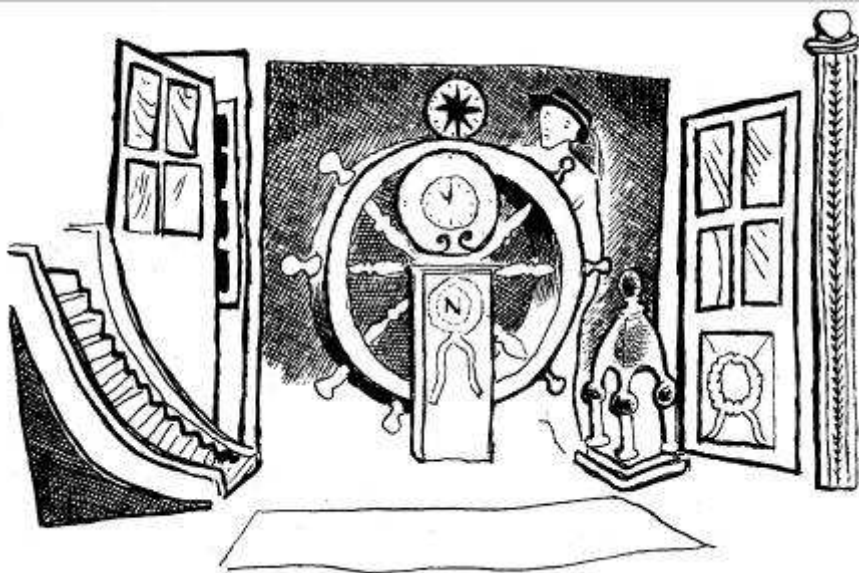
Shora jsem dobře viděl na císaře: stál vzpřímený a mluvil úsečně s admirálem a jinými důstojníky, kteří ho provázeli při přehlídce. Byl zavalitý a pomenší, ale svižně vyšel po můstku, takže mu admirál - už ne nejmladší - sotva stačil. Salutování, seznámení, náš plukovník šel s pochýlenou hlavou vedle císaře kolem mužstva, nastoupeného v trojstupech podél brlení; císař se občas zastavil a promluvil několik slov s některým šťastlivcem. K těm vyvoleným patřil i Ratať, později jsme to od něho bezpočtukrát slyšeli: „Jméno?“ ptal se císař. „Jean Baptisté Delaroche, Výchosi. Korsičan.“

„To rád slyším. Krajan. Bravo. Bravo. Jste s ním spokojen, plukovníku?“ - „Velmi spokojen, Výchosi.“ - „Bravo. Od Korsičana se nedalo čekat nic jiného.“

Vždycky, když nám Ratať tahle císařská slova zas a znovu opakoval, dodával k tomu: „Nikdo mi nemusel říkat, že je to císař - stejně bych to byl poznal. Ten pohled! Ten hlas! A pak ten korsický přízvuk. Že si ho ještě neodvykl! To je ale člověk! To je člověk! Napouléone.“

Já nebyl Korsičan, já byl Holanďan. Ani nevím, co mě to popadlo. Mohl jsem být za to přísně potrestán, ale prostě mi to nedalo, musel jsem to udělat. Myslím, že jsem císaři a všem těm vysokým francouzským důstojníkům chtěl ukázat, co si troufá holandský kluk, když na to přijde. Nebo že bych to byl udělal kvůli Yvettě? Stál jsem na nejvyšším ráhnu velestěžně a najednou ... jsem vyšplhal ještě o pár metrů výš až k velké kouli na samém vrcholku, které jsme přezdívali bambule. Nejednou jsem se s Klaasem dohadoval, jestli by na ní člověk mohl stát. - „To víš, že jo, jestli si chceš zlámat vaz,“ říkal Klaas. Jenže to já nechtěl a to se mi taky nestane.

Vylezu teda nahoru k té kouli, ostatní kluci na mě koukají celí zkoprnělí a také trochu zděšení. Obejmu tu kouli rukama a chytím se bleskosvodu, který z ní trčí. Vší silou se k němu přitáhnou, nohama mrskám ve vzduchu. Zatnu zuby a celý zadýchaný se vyškrabu nahoru na kouli. Už jsem na ní. Teď se zdvím. Božíčku na nebesích, vždyť já stojím! *Já na ní stojím!*

Kolem mě širošírá zem, pode mnou třpytná hladina Šeldy. A přímo dole maličké postavičky a pohybující se lodičky. Nade mnou nebe, rackové mi krouží s křikem nad hlavou, vítr mi hladí opocené čelo. Napřímím se, natáhnu nohy, chodidla mám přímo přisátá k hladké kouli. Jednou rukou svírám hromosvod, druhou strhnu klobouk z hlavy, zamávám s ním a volám... co volám? „Ať žije Holandsko!“ A pro případ, že by mi nerozuměli, to opakuju ještě jednou francouzsky: „Vive la Hollande!“

Na velitelském můstku, kde prve všichni bez pohnutí přihlíželi, je najednou živo. Napouléone se vytrhne z řady, pospíchá k velestěžni, přiloží ruce k ústům jako hlásnou troubu a křičí: „Lez dolů, imbecile! Copak ses zbláznil!?“

Rozkaz je rozkaz. Spustím se na kolena, sevřu hromosvod oběma rukama a pomalu kloužu z koule; znovu zamrskám nohama ve vzduchu, ale brzo se zachytím chodidly stěžně, pustím se jednou rukou a podaří se mi čapnout lano. Teď se tedy držím, mám záchytný bod, jsem v bezpečí. Ještě chvíli a už zase stojím na svém místě na ráhnu.

Z velitelského můstku se ozve smích. Císař řekne plukovníkovi:

„Zavolejte sem toho hochu.“

„Okamžitě k císaři, pacholku!“ huláká Napouléone. „Však já ti ještě ukážu. A pohni sebou! *Císař čeká!*“

Císař na mě čeká. Do tří vteřin jsem dole. Ratať mě chytne za límec a vleče mě na velitelský můstek. K císaři. Sám nechápu, jak se to stalo, ale teď stojím před nejmocnějším mužem světa, před nadpřirozenou bytostí, která poráží krále jako kuželky. Mohl bych se ho dotknout rukou, jak je blízko. Dívám se mu do temných očí, které si mě měří pohledem, před nímž se každý chvěje. Není vlastně o moc větší než já; všichni důstojníci kolem něho ho převyšují nejmíň o hlavu.

„Tady máte toho darebáka, Výsosti,“ sípe celý zadýchaný Ratať. „Neujde svému trestu!“

Každý čeká, co řekne císař.

„Jak se jmenuješ?“

Všichni se na mě dívají. Kolem je mrtvé ticho. Jako bychom tu byli jen císař a já.

„Tonek Polant, Výsosti.“

„Théodore Polán,“ opraví mě plukovník. Císař ho zdrtí pohledem a plukovník okamžitě zmlkne.

„Ty nejsi Francouz, co?“

„Holand'an, Výsosti.“

„Škoda. Co se mě týče, mohl bys být klidně Francouz. Nebo Korsičan! Odkud jsi?“

„Z Alkmaaru, Výsosti.“

„Alkmaar?“ Císař se kolem sebe tázavě podívá. Lajtnant Oranž mu napoví. „Severní Holandsko, Výsosti.“

„Severní Holandsko. Nebál ses?“

Za císařem vidím Yvettu, která se na mě nadšeně dívá.

„Jeho Výsost se ptá, jestli ses nebál.“

„Já ani nevím, pane plukovníku. Já...“

„Mluvíš s císařem.“

„Možná že ano, Výsosti, já už ani nevím. Najednou mě to tak napadlo, ani jsem neměl čas na nějaký strachy.“

Císař se na mě nějakou chvíli dívá mlčky. A pak:

„Co jsi to volal tam nahoře?“

Musím mu říct i tohle? Mám mu to říct? Troufnu si na to?

Lajtnant Oranž zasáhne. „Jen to klidně řekni. Volal jsi: Ať žije Napoleon, že? Vive Napoleon?“

La Hollande... Napoleon... podobá se to sobě takhle na dálku? Potím se krví.

„No tak, ztratil jsi řeč?“ zeptá se císař.

Tak teda dobrá: raz-dva-tři, ať už je to pro všechno na světě venku. „Volal jsem: ať žije Holandsko, Výsosti. Vive la Hollande.“

Všeobecné zděšení. Vidím, jak Liana odvrací svou pyšnou tvářičku. Nikdo si netroufá promluvit. Ale pak poruší ticho klidným hlasem sám císař.

„Proč by to nemohl volat? Holandsko je přece francouzská provincie.“

Všichni si oddechnou. „Toho chlapce mi povyšte při první příležitosti,“ řekne ještě císař. Rátatá obrátí oči v sloup. Na plukovníkův pokyn mě chytí za ruku. „Zasloužil bys spráskat,“ vrčí, když mě odvádí. „Do konce života žít o chlebu a vodě. A jednou týdně by tě měli protáhnout pod kýlem. Toho chlapce mi povyšte při první příležitosti! Pověsit by tě měli! Na nejvyšší ráhno.“

Po císařské návštěvě se přímo roztrhl pytel s rytířskými kříži. Náš plukovník dostal řád čestné legie a také četní důstojníci z jeho štábu dostali ten či onen metál. Patrně ještě za to zahrnutí anglických brig od ústí Šeldy - což bylo ostatně jen krátkodobé vítězství, protože se brzy vrátily. Jedině lajtnant Oranž se musel obejít bez císařského vyznamenání. Snad proto, že byl Holanďan?

Když se císař vrátil se svou družinou na admirálskou loď, zvedl se nečekaně ostrý severovýchodní vítr, který pak v noci přešel v bouři. Náš César se kymácel na vlnách a trhal za čtyři kotvy, jež ho poutaly. Bylo tak strašné počasí, že císař musel zůstat na lodi o dva dny déle. Bouře se utišila až třetího dne.

Na Césarovi bylo hotové pozdvižení, když byl hned následujícího dne vydán rozkaz k zdvižení kotev a napnutí plachet. Jestlipak teď udeříme pod císařským dohledem na Angličana? V ohromném zápalu a nadšení jsme byli hotovi pro císaře zvítězit či zemřít.

K boji ani k vítězství však nedošlo a nikdo také nepadl. Jeli jsme

jen doprovodit císařskou jachtu a to bylo vše. Směli jsme ji eskortovat až do Terneuzenu; pak jsme se obrátili a lavírovali proti větru až k našemu starému kotvišti před Vlissingenem.

Na palubě teď panovala všeobecná sklíčenost. Jen Ratatá si ničím nedal zkazit dobrou náladu: vždyť s ním promluvil sám císař a nazval ho svým krajanem.

Já se ještě často vracel v myšlenkách k půvabné francouzské slečince, která odcestovala se svou matkou a pyšnou sestřičkou. Směl jsem jim snést objemná zavazadla a Yveta mě dojala posledním smutným pohledem, nad nímž mi až srdce usedalo-, pak odjel jejich člun ke břehu, kde na ně už čekal kočár. Sbohem, moje milá holčičko, která ses mě zprvu tolik natrápila. Adieu, Yvette chérie..., jestlipak tě ještě někdy uvidím?

Lajtnanta Oranže upřímně rozesmálo, když jsme se ho s Klaasem zeptali, proč právě jeho císař opominul při udílení vyznamenání. Položil mi ruku na rameno a řekl:

„Rytířský kříž by sis byl zasloužil ty za to své: Vive la Hollande! ze samého vrcholku velestěžně. Víš, na co jsem musel myslet, když se tě císař ptal, jestli ses tam nahoře nebál? Že se měl zeptat někoho jiného, protože ty jsi byl v té chvíli jediný, kdo nebyl celý podělaný strachy. Všichni ti oficíři kolem něho včetně admirála se báli vyslovit jen jedno slovíčko, kterým by si to u císaře mohli pokazit. A nejen ze strachu, le by jim snad mohlo ujít vyznamenání nebo postup! Kde se objeví Napoleon, tam všichni zkamení strachem. Lidé se dají ohromit pověstí o jeho velikosti, jeho neomezenou mocí nad jejich bědným životem; vidí v něm boha a zároveň d'ábla, uprchlého z pekla. Nadpozemskou sílu, ničivou bouři, bijící hromy a blesky. Strach se někdy mění v chorobu, která zachvacuje celé národy. Ale buďte klidní: čas ukáže, že velký císař je také jen chybným člověkem, který si příliš troufal, dal se zmást a opít svými úspěchy, zaslepit zbožňováním svých vojáků a neopodstatněným strachem knížat a jejich lidu. I jeho stihne osud jako každého. Spolehněte se: neujde svému trestu.“

Nechal nás stát celé zmatené.

Že by byl velký císař jen člověk jako my?

Zčistajasna jsme se dozvěděli, že císař za svého nuceného pobytu u naší flotily vymyslel plán. Jedna nebo několik menších lodí se mají na zkoušku pokusit proniknout za temné noci anglickou blokádu a zamířit k Le Hávru nebo do Nantes.

Vybrali si na ten krkolomný kousek dvě fregaty. Stala se však neslýchaná věc: mužstvo odmítlo vyplout, dokud mu nevyplatí dlužný žold. Ukázalo se, že tahle odbojná posádka je vesměs složená ze samých Holanďanů. Byla to náhoda, že tak nebezpečný úkol byl svěřen zrovna jim? Nebo snad zkoušeli jejich věrnost francouzské vlajce?

Nejpodivnější na celé věci bylo to, že mužstvo nebylo hned vsazeno do okovů a postaveno před stanný soud, jak se dalo čekat, ale posádka obou fregat byla vyměněna za francouzskou a neposlušní Holanďané byli rozprášeni po celém loďstvu. Tím se jim znemožnila společná insubordinace. Autorita velení loďstva tím však značně utrpěla.

Z Césara odešlo dvacet francouzských námořníků a přišlo za ně dvacet holandských. Francouzové se na ně přirozeně dívali svrchu. Napouléone měl zas plnou pusou holandských prasat - „ces cochons Hollandais“ - nesměli jsme s nimi promluvit ani slovíčko. Po čase se takový zákaz nedal pochopitelně dodržet, brzy jsme se od nich dozvěděli, že pravý důvod jejich činu byl docela jiný: nechtělo se jim riskovat za císaře život. Angličany pokládali spíš za spojence než za nepřátele. Netajili se také škodolibou radostí, když se později proslechlo, že obě fregaty nedojely ani do Le Hávru, ani do Nantes a mohou být tedy s klidem odepsány společně s jinými loděmi, jež vypluly odjinud a s nimiž se měly spojit a utvořit malou samostatnou formaci v týlu anglické blokády. Zdali francouzské mužstvo přišlo v námořní bitvě o život nebo úpí v anglických věznicích, to jsme se nikdy nezvěděli.

Ratatá běsnil a hromoval, plukovník chodil se zachmuřenou tváří. Neporazitelné francouzské armádě se nějak nevedlo. Proslýchalo se, že dostává na frak ve Španělsku a Portugalsku. Císař teď shromažďoval velké pozemní vojsko a chtěl s ním táhnout na

ruského cara, s nímž prý byl donedávna ještě jedna ruka, ale který se mu teď troufal stavět na odpor.

Všechny země, podrobené Francií, musely na toto tažení verbovat vojska, také Holandsko, říkal nám lajtnant Oranž, jenže náš lid má právě dost těch věčných obětí pro císaře, dodával k tomu. Tu i onde prý došlo k rebeliím, krvavě potlačeným francouzskými vojáky.

Dánští námořníci z flotily - a těch bylo hodně - se vrátili domů, když Dánsko vypovědělo spojenectví s Francií; následkem toho musely čtyři řadové lodi a dvě fregaty odplout do antverpských doků, protože neměly dostatečnou posádku; ke všemu jsme přišli o řadu dělostřelců, které nám císař odvelel na ruské tažení.

To nic, mínil Ratať, jen co odvezou cara do Paříže jako zajatce a přivtělí konečně k Francii i velikou Rus, zúctuje se s odbojným Holandskem a nevěrným Dánskem a pak hned tradá na slíbenou návštěvu do Anglie.

To léto se namouduši zdálo, že se mu dostane za pravdu; z Ruska přímo přšely zprávy o vítězství. Na lodích zas a znovu hřměly oslavné salvy a na stěžně co chvíli vylétly vlajky. A když francouzské vojsko vítězně vpochodovalo do Moskvy, zdálo se, že i tahle válka je už vyhraná. Zbývalo, aby car všech Rusů přilezl pěkně brzy na kolenou s prosíkem.

Jenže právě tahleta konečná událost na sebe dávala čekat. Nadešel podzim, začala zima, zásobování dobrého půl miliónu vojáků dělalo nevýslovné potíže, muselo se začít s ústupem. A ústup se nakonec zvrhl v zběsilý útěk. Kolovaly příšerné zvěsti o katastrofálním přechodu řeky jménem Berezina. Barbarští kozáci na malých stepních koních se sesypali jako rozdrážděné vosy na zbytky Napoleonovy hrdé armády a dobili každého, kdo klesl vyčerpáním na zasněžené cestě. Císař předjel prchající vojsko na rychlých saních, aby co nejrychleji dorazil do Paříže, zažehnal hrozící paniku a okamžitě naverboval nové vojsko, novou velkou armádu - Grade Armée. Nové vojáky. Víc vojáků. Ještě víc vojáků pro císaře. Už žádné draze vykoupené odklady, žádné náhradní služby. Vlast je v nebezpečí!

Ale byla ta ohrožená vlast i naší vlastí?

Celou zimu, jaro a celé léto vládlo v loďstvu zvláštní napětí.

Všichni jsme cítili, že se toho roku naplní osud Francie. S novým, narychlo sehnaným vojskem táhl Napoleon znovu na Rusa. A objevili se zas další nepřátelé: Prusko a Rakousko. Především „rakouská zrada“ Francouze velmi popudila - nebyla snad císařovna sama Rakušanka?

Každé příznivé vojenské hlášení vzbudilo nové naděje: Napoleon je přece největším vojevůdcem Evropy; všechno se v dobré obrátí i přes tu ruskou mizérii. Ale na podzim roku 1813 přišla veliká rána: porážka u Lipska. Konec. „Nepřítel stojí na hranicích Francie. Paříž má na dosah ruky!“ A z Holandska se řinul proud podivných zvěstí a zpráv: prý tam dorazili kozáci. V Amsterdamu a jiných městech vypuklo povstání! Co teď?

Na flotile z cista jasná hotové pozdvižení. Zvednout kotvy! Vzhůru k východu! V čerstvém západním větru se plulo do Antverp. Angličané na volném moři mohli klidně přestat s hlídkováním. Z ohlašované císařské návštěvy nebude zřejmě nic... Ratatá, který obviňoval celý svět z nezdarů „svého“ Napoleona, vrhl poslední nenávistný pohled dozadu a uplivil si přes brlení: „Mizerové!“

Všichni námořníci dostali rozkaz sbalit své věci a na pevnou zem. Nastoupit! Pochodem v chod! Kam? K severu. Proč k severu? To je přece jasné. Holandsko se musí přivést k rozumu.

A co my? Co máme dělat my? Co můžeme dělat? Ve flotě už zbyli skoro jen Holanďané. Nemůžou na nás přece chtít, abychom taky maširovali na sever a pomáhali francouzským okupačním jednotkám, když jim teče do bot. „Jen počkejte,“ řekl nám náš lajtnant, „teď už to nemůže dlouho trvat a vrátí se nám sem Oranžští. To pak už nebudeme bojovat za cizího císaře, ale proti němu. Zatím ale ani muk, vy dva!“

To určitě! Sice jsme ani nemukli, ale samým vzrušením jsme celou noc nezamhouřili oka.

A pak přišla řada na nás. Sbalit, odevzdat závěsné sítě, odevzdat zbraně. „Odevzdat zbraně? A proč, Napouléone? Co se s námi stane? Kam nás pošlou?“

„Do Holandska ne, abyste věděli. Pošlou vás někam, kde budete v bezpečí.“

„V bezpečí? Copak tady nejsme v bezpečí?“

„Pošlou vás do Francie. Tam je to ještě bezpečnější.“

„Do Francie? My nechceme do Francie!“

„Že ne? Taková krásná zem, ta Francie - C'est pourtant un beau pays, la France..., to mi věřte. Třebaže se nevyrovná Korsice.“
Napouléonovi se třásl hlas.

Chudák Ratatá. Má snad zůstat sám na lodi, kde už není co dělat? Copak ho jeho císař už nepotřebuje?

Vylodili jsme se tedy na pevninu, prozatím nám ještě velel náš poručík, lajtnant Oranž. Plukovník se mračil stejně jako Napouléone. Vzal si mě stranou a řekl. „Kdybyste náhodou táhli přes Remeš, pozdravuj moji ženu a dcerky.“

„Remeš? Kde to leží, pane plukovníku?“

„Ve Francii, kde jinde, copak to nevíš? Tys vážně ještě nikdy neslyšel o Remeši? Jestli se tam dostaneš, uvidíš nejkrásnější katedrálu na světě.“

Jenže já nevěděl ani to, co je katedrála, hlavně se mi ale potvrdilo, že Ratatá mluvil pravdu: dokud se neskončuje s povstáním v Holandsku, odvedí nás někam „do bezpečí“, do Francie. Ani v Antverpách jsme nesměli zůstat: mohli bychom se ještě spřáhnout s tamním obyvatelstvem, které už taky žehralo na francouzskou nadvládu. Vyskytly se i případy, že holandsští vojáci zběhli i se zbraněmi a antverpští občané je ukrývali před žandarmy. Ti nejodvážnější z těchhle dezertérů si dokonce připjali na prsa oranžovou stuhu a parádovali se po náměstí. Kdyby je chytila patrola, postavili by je bez milosti ke zdi!

Do města jsme vpochodovali v doprovodu francouzských vojáků, kteří udržovali hlučící dav v bezpečné vzdálenosti puškami s nasazenými bajonety. Jako zajatci! Byli jsme zajatci! Už dlouho se to dalo tušit, ale plně jsme si to uvědomili, když za námi zapadla brána, zavřená na závoru.

Klaas se trpce usmál: „Měl jsi tam tehdy na stěžni přece jen provolat slávu Napoleonovi a nekřičet: Ať žije Holandsko. Ať žije císař, co to s námi tak dobře myslí!“

Chytil jsem ho za ruku. „Poslyš, Klaasi, kde zůstal náš lajtnant? Viděl jsi ho?“

Klaas se rozhlédl. „Před chvílí tu ještě byl, ještě než přišli

žandarmové... Zřejmě vzal roha! A má pravdu. Do Holandska! Měli jsme to udělat taky!“

To se snadno řekne. Jestlipak se nám ještě naskytne příležitost k útěku? Lajtnant Oranž měl jako důstojník víc možností než my...

Náš lajtnant byl pryč! Teď teprve jsme se cítili opuštění a ztracení.

Na prostranném nádvoří citadely jsme se setkali se stovkami dalších Holanďanů, které sem nahnali z různých lodí; večer a v noci přicházeli další a další. Byl prosinec, krutá zima, na nádvoří se proháněl severák a vháněl nám do očí špínu a prach. Museli jsme si nazdařbůh hledat místo na holé zemi, nedali nám ani pokrývku, ani trochu slámy. Kdekdo nadával a sakroval na francouzské zrádce. „Nejdřív jsme museli volky nevolky do jejich armády bít se za císaře, teď tohle!“

Většina z nás zůstala stát, podupávali jsme a šermovali rukama, jen abychom nezmrzli. O kašel a kýčání nebylo nouze. Mnozí se té noci ošklivě nachladili, někteří z toho měli i smrt. My dva jsme si našli místečko na prkenné podlážce strážní budky, schoulili jsme se s Klaasem k sobě; v prvním ranním šíření jsem viděl utíkat tučnou krysu.

Bylo svatého Mikuláše a z floty nám poslali jako dárek trochu jídla a pití, přivezli taky fůru dříví, takže jsme si na nádvoří mohli rozdělat oheň. To byla tlačnice! Všichni se snažili dostat co nejbližší k teplu.

A další noc pod širým nebem! „Já uteču. Jdu za lajtnantem Oranžem,“ svěřil mi Klaas. Jenže..., jak se odtud dostat? Klaas se vydař na výzvědy, ale brzo se celý zkroušený vrátil. Brány byly na zavoru, venku stály hlídky. Nezbývalo, než se smířit s osudem a čekat, až se naskytne příležitost. Naštěstí došla zpráva, že hned nazítří se pokračuje v pochodu. Ale kam? To nám nikdo nepověděl... Ale co..., horší než tady to nebude.

Byla ještě tma, na věži právě odbila pátá, když se otevřela hlavní brána. Hrnuli jsme se ven, ale hned nás sevřel kordon francouzských vojáků, kteří namířili bajonet na každého, kdo chtěl vybočit z řady. Museli jsme nastoupit do tří útvarů a začalo se s počítáním: bylo nás na tisíc pět set mužů. Každý dostal příděl pálenky a půl komisárku.

Shltli jsme to jak vlci, celí vyhladovělí. Pak se zase čekalo a my přešlapovali na zmrzlých nohou. Mezitím vyšla z domů řada antverpských obyvatel, dělníci, uklízečky, služky, postávali v nevelké vzdálenosti od vojáků, křičeli a jásali. Nad čím jásali, to jsme nechápali - že by byl už v dohledu císařův konec? Bylo jasné, že stáli na naší straně, ženy nám posílaly vzdušné polibky. Začali jsme tedy výskat a jásat taky - na zlost francouzským oficírům, kteří kolem nás nervózně obcházel, pobledlí nevyspalostí a promrzlí na kost a čekali zřejmě na rozkazy. Žehrali mezi sebou na tu sběř - na tu rapaille, dělali výhružné posunky a křičeli na lidi, ať se nesrocují. Odpovědí jim byl posměšný smích.

Za několik hodin se objevila skupinka vyšších důstojníků. Byl mezi nimi i náš plukovník! Také nás zahlédl a přišel nám popřát šťastnou cestu. Šťastnou cestu..., ale kam? „Bon voyage, mes enfants.“ Bylo vidět, že je dojatý, oči se mu leskly. „Vidíš to, Klaasi?“ - „Že by slzel mrazem?“ mínil Klaas. „Au revoir, mon Colonel,“ loučil jsem se s ním, přesvědčený, že s námi upřímně cítí. „Au revoir... na shledanou... Doufám, že se s ním ještě potkám, až budu mít kvér v prackách,“ bručel pomstychtivě Klaas.

A pak konečně zazněl dlouho očekávaný rozkaz: „Pochodem v chod! En avant... marche!“

Podle zimního sluníčka, které krátce nato vykouklo, jsme poznali, že pochodujeme k jihu, jak se dalo čekat. Vítr nás šlehal do zad, ale my byli rádi, že můžeme pořádně rozhýbat nohy. Někdo začal zpívat a ostatní se brzo přidali. Holandské písničky. Francouzská eskorta zapškle a mlčky poslouchala. Zazněla i nová holandská, kterou jsme my od maríny ještě neznali:

*„Chudá jako veš
francouzská verbež!
Francouzi hloupí
kradou a loupí!
Nechcem je tady,
 pryč s těmi smrady!
Táhni si domů, mesijé,
ať d'as si s tebou užije!“*

V poledne se na obzoru vynořila masivní věž. „Mechelen,“ prohodil kdosi. Před mechelenskou branou jsme museli zastavit. Ozval se rozkaz: „Ouvrez les sacs!“ Cože? Že máme otevřít rance? Otevřít batohy? Nikdo z nás to nechápal. Brzo se ukázalo, že máme odevzdat nože a všechno, čím bychom mohli udělat škodu. Všeobecné protesty. Reptání: „Zbláznili jste se? S čím si máme krájet chleba a maso?“ - „Mlčet! A nože sem!“ Hrozili nám bajonety, vráželi do nás pažbami. „Vive la France! Vive l’Empereur!“ Provolal Klaas slávu Francii a císaři a hodil francouzskému vojákovi pod nohy svůj nůž. Utržil za to sice pár pořádných štulců, ale to už jsme volali všichni: „Vive la France! Vive le grand Empereur!“ Francouzští vojáci byli bez sebe vzteky, ale nemohli nám přece zakázat provolávat slávu Francii a velikému císaři? Možná že mezi nimi byli i muži podobného smýšlení jako my, netroufali si to však dát najevo.

Rozdělili nás do dvou kolon, každé po sedmi stech až osmi stech mužích. Jakmile jsme vpochodovali do města, musely kolony na opačnou stranu. Naši skupinu nahnali do prázdného kostela. Před vchodem stál na stráži peleton pěšáků, a jako by ani to nestačilo, namířili na nás ještě dva kanóny. Císař nás zřejmě pokládal za vzácnou kořist, kterou musí dobře hlídat! Zamávali jsme posměšně na kanonýry, kteří stáli připraveni s doutnákem v ruce. Naposled jsme si zakřičeli: „Vive la France! Vive l’Empereur!“ Pak za námi zapadly těžké dveře.

Ve velkém kostele byla ledová zima. Marně jsme hledali trochu slámy, abychom si natáhli unavené údy. „Copak jsme galejníci?“ protestoval plavý námořník, který měl vazbu jako zápasník z povolání a od počátku vystupoval jako náš mluvčí. „Copak jsme udělali, že s námi takhle zacházejí? Sloužili jsme věrně císaři, v tom je celý náš zločin! - Cože? Ty se toho vraha ještě zastáváš?“ křikl na jednoho seržanta, který se ztěžka opíral o hůl a zřejmě utrousil nějakou poznámku.

„Tohle všechno musí být nějaký omyl,“ hájil se seržant. „Není možné, že by to rozkázal císař!“

„A kdo teda? Ty se s tím císařem tak dobře znáš?“

„Ano, já císaře znám. Byl jsem s ním na ruském tažení.“

Ten hlas... kdepak jsem ho jen slyšel?

„No prosím! A to nevíš, že vás tam zradil, aby si zachránil vlastní kůži?“

Odevšad se ozývalo souhlasné mručení. „No baže! Zrádce to je. Sprostá zrada.“

Protlačili jsme se blíž. Najednou jsem chytil Klaase za ruku. „Klaasi!“

„Co je?“

„To je můj seržant!“

Určitě to byl on, třebaže se k nepoznání změnil od té doby, co jsme spolu pochodovali z Hoornu do Královské kadetky v Haagu a on mi cestou pěl hotové ódy na císaře a život vojenský. Ryšavý knír mu zešedl, jiskrné oči, dřív tak triumfální, mu potemněly a pohasly v šedivé, vyzáblé tváři. Ale byl to on!

Proklestil jsem si cestu kupředu. „Seržante! Seržante Grondelingu! Poznáváte mě?“

Podíval se na mě. „Tonek!“ vydechl a přitiskl si mě volnou rukou na prsa. Kolem nás se ozval smích, námořník pokrčil rameny a obrátil se k ostatním „Prodělal tažení na Rus a pořád se zastává císaře!“

„Pojďte sem,“ řekl Grondeling a táhl nás kousek stranou, kde jsme mohli volně vydechnout. „Tonek! Však jsem si prve pomyslel, jestli tu budeš taky. Ale nikde jsem tě neviděl... a taky ses změnil..., zesílil jsi, zmohutněl..., hotový mužský! Odkud jdeš? Z námořnictva? A kdo je tohle?“

„To je můj kamarád, seržante. Jmenuje se Klaas. Taky z kadetky, však víte.“

Několikrát přikývl; zdálo se, že si musí vzpomenout, jak to tehdy vlastně bylo. „No pravda, ano, doprovodil jsem tě tehdy do kadetky... Od té doby se toho hodně stalo, Tonku.“

„A vy jste prodělal tažení na Rus?“

„Ano, ano. Byl jsem v Rusku..., ale o tom teď nebudeme mluvit.“ Obličej se mu zkrivil bolestí. „Těžko se mi stojí. To ta noha, stará střelná rána.“

„Pojďte sem, seržante, posadte se tady.“

S naší pomocí se seržant posadil na stupeň postranního oltáře.

„Máte hlad?“ zeptal se a vytáhl pro každého z nás z tornistry kus chleba. „Jen to snězte, já hlad nemám. - Jo, Rusko,“ rozpomenul se. „Neporazili nás, to není pravda. A od Moskvy jsme neutíkali před Rusy, ale před zimou, před tou strašnou ruskou zimou. A to, co povídal ten chlap, že náš císař zradil, to je lež. Císař musel rychle zpátky, aby postavil další vojsko. Jen tohle tady...tohle tady nechápu...“

Byli jsme namačkaní v uzavřeném prostoru a začínalo se nám těžko dýchat. Několik mužů vylomilo z podlahy pár dlaždic a vši silou je mrstilo do oken, zčásti zakrytých prkny; na podlahu bříinklo vyražené sklo. Teď sem aspoň proudil čerstvý vzduch.

Mezitím se začalo stmívat, v zimě se brzo sešeří, za chvíli jsme byli v husté tmě; jen u některých oltářů ještě hořela zpola vypálená svíčka. Později našťestí vyšel měsíc; na jednom z kostelních oken jsem rozeznal hlavu svatého Antoníčka s rozbitou svatozáří. Vztahoval k nám žehnající ruku. Už jsem sice valně nevěřil, ale přesto mě to uklidnilo.

Podíval jsem se, jestli seržant Grondeling neusnul. Ne, nespal, zíral široce rozevřenýma očima ke kostelní klenbě. „Slyšeli jste někdy o Moskvě?“ zeptal se. „A o velkém požáru Moskvy? Moskva je hlavní město Ruska, bydlí tam car. Když jsme ji viděli zdálky, zdála se nám jako země zaslíbená. Tolik věží...“

„K velké bitvě, po které prahl císař, pořád nedocházelo. Táhli jsme stále dál a dále do Ruska, stále dál a hlouběji, car se před námi stahoval taky pořád dál a dál. Měli jsme naspěch, museli jsme si hledat ležení. Ve vojsku byl hlad; táhli jsme vypálenými vesnicemi a městy, kde nebylo kouska jídla. Ani pro nás, ani pro koně. Zásobovací kolona zůstala daleko za námi, povozy trénu uvízly v bahně. A toho bláta na ruských cestách! Nezbylo než pobít koně, stejně na tom byli bídně, roznemohli se nám z nezralého ovsa.“

„A pak se objevila Moskva doufali jsme, že tam najdeme všechno, co nám chybí. A to vzrušení, ta radost, když jsme čekali, až Moskvané odevzdají císaři klíče od nechráněného města. Ale kde nic - tu nic, nikdo nepřicházel. Nakonec jsme opatrně vešli do města. Nikdo se nám nestavil na odpor. Moskva byla opuštěná. Všechno obyvatelstvo uteklo, zůstalo jen pár nuzáků, co už neměli co ztratit, a

pár Francouzů, kteří se ze strachu před Rusy zamkli ve svých domech a teď vycházeli ven a padali nám kolem krku.

Vylidněné město. A jaká kořist nás tam čekala! Zlato, drahokamy, stříbrné servisy, vzácné kožešiny. Usadili jsme se v nejhonosnějších domech; cítili jsme se tam jako velcí páni, zatápěli jsme si v krbu zlaceným nábytkem, potaženým saténem; kufry jsme si cpali válečnou kořistí. Chtěli jsme se s tím pochlubit doma: podívejte, jaké suvenýry nám pro vás dal báťuška car!

Se zablácenýma holínkama, zpití starým, ušlechtilým vínem z místních sklepů jsme zalezli do prachových peřin. A pak v noci. Nejprve se z jednoho jediného domu vyvalil kouř a dým, vyšlehly plameny. Pak z druhého. A z dalšího. Hned na to ze dvou, že tři zároveň. Hoří! Hoří! Kdopak si to tak neopatrně zahrával s ohněm? Té noci hodně foukalo; plameny přeskočily na sousední střechy; hodně domů je tam ještě ze dřeva. Hoří! Hoří! Město hoří! Potáceli jsme se z domů, rozespálí a opilí. Co si počít? Mnozí zahynuli v plamenech s uloupeným pokladem v náručí. Po ulici se míhaly temné postavy: otrhaní žebráci, kriminálníci, které Rusové schválně vypustili z vězení; mávali hořícími loučemi, vbíhali s nimi do domů, a když zase vyběhli, šlehalo jim za zády plameny. Dostali jsme rozkaz, abychom je bez pardonu postříleli, ale jako by jim bylo všechno jedno, byli zpití stejně jako my, jenže zpití žhářstvím, nenávisť k nám a láskou ke své ruské vlasti.

„Uhaste požár! Uhaste požár!“ křičeli naši důstojníci. „Moskva je naše zástava. Jen s ní přinutíme cara, aby se nám vzdal!“ Ono se to snadno řekne: uhaste požár. Ale jak? Vždyť vzplál snad na všech místech zároveň! Nevěděli jsme, co si počít, kam se uchýlit, bloudili jsme ulicemi v pekelné výhni, déšť jisker nám dštil do tváře, ožíhal vlasy, propaloval uniformy.

Uprostřed Moskvy je Kreml..., tam stál carův palác, kde spal náš císař, i on na pokraji sil po šíleném vypětí posledních týdnů. Nejprve se zdálo, že oheň palác ušetří, ale pak se obrátil vítr. Bylo nutno vzbudit císaře. Konečně se našel někdo, kdo se toho odvážil. „Sire, město hoří!“ Císař se sotva stačil prodrat dusivým kouřem a plameny; mezitím se roznesla zpráva, že v palácových sklepeních jsou skladiště střelného prachu. Drancíři vtrhli do paláce, carské

poklady jim daly zapomenout na nebezpečí. Vtom oťrásl Moskvou děsivý výbuch, kdo se nedržel, toho to smetlo k zemi; střecha paláce se zřítila, zbouraly se stěny a pohřbily v sutinách každého, kdo byl uvnitř.

Svatý Antoníček na nás shlížel shůry. Hodiny mýjely a seržant vpravěl dál:

„Když požár dohasl, hledali jsme si znova přístřeší ve zbylých staveních. Napoleon se nechtěl Moskvy vzdát. Ještě čekal, že ho car přijde poprosit o vydání hlavního města, že přijde s mírovým návrhem. Ale car o sobě nedal ani slyšet. Přешel podzim a nadešla zima. V domech nám začalo být chladno. Konečně přišel rozkaz k ústupu.

Za vojskem táhla dlouhá karavana povozů s válečnou kořistí, s francouzskými ženami a dětmi, s raněnými, kteří nás prosili, abychom je nenechali padnout Rusům do rukou. Bylo těžké chránit tuhle karavanu z boků, zas a znovu ji napadali kozáci na malých, rychlých koních, ne jeden vůz vzal za své a na rozkaz důstojníků lehl popelem i s drahocennou kořistí.

Mezitím uhodila zima a zase jsme neměli cestou co jíst. Poráželi jsme jednoho koně za druhým. Kdo už nemohl vydržet hladu a vydal se kousek od karavany hledat něco k snědku, padl jistojistě do rukou kozáků, kteří ho porubali nebo ho vysvlékli do naha a zahnali za hlasitého smíchu do sněhu. Rusko byla jediná velká sněžná pláň. Sníh nás oslepoval, chytal se nám do vlasů a vousů, z obočí nám visely rampouchy. Holínky jsme dávno prochodili a nohy jsme si omotávali kdejakými hadry. Prsty nám přimrzaly ke zbrani, když nám puška vypadla z rukou, neměli jsme sílu ji sebrat. A s takovými vojáky měl císař bojovat proti Rusům, kteří se kolem nás rojili. Člověk se potácel kupředu, občas zakopl o kamaráda, zpola pohřbeného ve sněhu; všude kolem cesty byly takové sněžné hroby, pahrbky. Uniformy, beztak nevhodné pro ruské zimy, nám v čárech visely na těle, choulili jsme se do pokrývek a koží, které jsme sebrali mrtvým.

A ty noce! Pálili jsme vůz za vozem, a když nás napadli kozáci, neměli mnozí z nás sílu vstát od ohně, kde si stěží vydobyli místo. Nazítří je stejně našli mrtvé, jen ti nejsilnější to přežili. Z velké

armády o půl milionu mužů jich nakonec zůstala jen chabá desetina.

Ty noce... tiché a jasné s tisícerými hvězdami, jiskřícími na nebi. A v tichém praštění mrazu se z dálky ozývalo vytí vlků... i ti nám byli na stopě... Slyšeli jste o Berezině? Mosty byly zničené. Tu i onde jsme splašili trochu dřeva a narychlo jsme sroubili most, který se přirozeně z bortil, když jsme přes něj táhli pod ruskou palbou; muži, ženy, děti, koně se zřítili do hlubin, proud je unášel spolu s ledovými krami, marně křičeli, volali o pomoc...

Berezina...“

Zíral před sebe a mlčel, přemohla ho únava a dojetí, které vyvolalo to jméno v jeho vzpomínkách.

Najednou se otevřely jedny dveře. Mysleli jsme, že dostaneme jídlo a pití, ale kdepak, hodili nám dovnitř jen pár otýpek slámy, kterou jsme si měli rozdělit. „A to je všechno? I těm prasatům se hodí aspoň kůrka chleba!“ vykřikl plavý námořník. „Pojďte, chlapi, půjdem si pro to sami.“ - „A co ty kanóny venku? A vojáci?“ Námořník neposlouchal. „Pojďte, vyrazíme dveře!“

Pod jeho vedením udělalo několik mužů jakési beranidlo. Raz - dva -- tři... bum! Prásk! Jedny dveře povolily, muži se v klubku vyvalili ven.

Ozvaly se výkřiky: „Halte lá! Stát! Zpátky!“ Les bajonetů jim zahradil cestu. „Du pain! Chleba! Chceme jíst!“ Ostrý rozkaz. Cvakly uzávěry, napjaly se spouště. A znova: „Zpátky! Okamžitě zpátky! Prasata! Cochons! Jinak...“

Seržant Grondeling se zvedl a opřel se o hůl: „Nechte mě...“

„Ale seržante! Zastřelí vás!“

„Mě ne,“ řekl. „Nebudou střílet na ruského veterána.“

Letmým pohybem se dotkl medailí na prsou a belhal se ke dveřím, ztěžka napadal na zchromlou nohu.

Šli jsme s Klaasem za ním, pokoušeli jsme se ho ještě zadržet, ale odstrčil nás, ohnal se vztekle holí. „Vojáci!“ vykřikl. „Já byl s císařem u Bereziny...“ V téže chvíli třesky výstřely a on padl na kostelní schody společně s plavým námořníkem a ještě několika muži. Hned po výstřelu se Francouzi vrhli kupředu, šlapali po mrtvých a raněných, přirazili dveře a zapřeli je břevnem.

Nejdřív jsme v hrůze ustoupili, ale teď jsme se zase tlačili ke dveřím. „Seržante! Seržante Grondelingu!“ vzlykal jsem. Skulinou ve dřevě jsem ho tam viděl ležet, nehybného v tratolišti krve. I na zádech se mu černala rána, střela mu zřejmě proletěla hrudníkem. Celý roztřesený jsem sledoval, jak francouzský důstojník prohlíží raněné. I přes zavřené dveře bylo slyšet jejich sténání. Plavý námořník se ještě snažil pozvednout a důstojník ho dobil ranou z pistole. Pak ukázal na mrtvé. Naházeli je na vůz, se seržantem a námořníkem jich bylo pět.

Raněné nechali odnést. Na místě, kde padl „můj“ seržant, zůstala jen jeho hůl.

V kostele se rozhostilo tísnivé ticho. Klaas mě odtáhl ode dveří. „Tak pojď...“

K půlnoci se znenadání otevřely dveře do sakristie; nějaký poddůstojník na nás vztekle křikl: „Ještě jeden pokus o průlom a pustím do vás kartáče! A teď nástup do desetistupů a pro jídlo.“

Na každou desetičlennou skupinu byl kotlík polévky a půl komisárku; muži si mlčky vzali jídlo a dveře sakristie zase zapadly. „Bonne nuit!“ křikl na nás ještě ten chlap přání dobré noci.

Sláma nestačila pro všechny. Asi tucet nebo i více mužů se uchýlilo na kazatelno! a dřevěné schůdky k ní. Najednou se ozval praskot: kazatelna nebyla stavěná na takovou zátěž a zborčila se. Vzteklé i bolestivé výkřiky. Postižení se za hlasitého klení škrábali z trosek. Ale ozval se i smích: „Třísky na topení! Nemá tu někdo křesadlo a troudník?“ Zanedlouho zaplápolal uprostřed kostela ohníček, kouř se vinul vzhůru k rozbitým oknům. Bylo nám tepleji, ale také se hůř dýchalo. Prázdnými kotlíky jsme vybili další okenní tabulky.

Ze spaní nebylo té noci nic. Muži se snažili vypočítat, kolik raněných odnesli francouzští vojáci: došli k čtrnácti pohřešovaným, když se nepočítalo těch pět mrtvých. Za prvního ranního rozbřesku se znovu otevřely dveře; směli jsme ven. Kostelní schody byly posypány pískem.

„Nástup! Pochodem v chod!“

Pochodovali jsme městem Mechelen v doprovodu pěší i jízdní

eskorty, těch několik lidí, co bylo v tak časnou hodinu na ulici, nás nadšeně pozdravovalo. Když jedna žena zahlédla mezi dospělými nás chlapce, chtěla nám honem něco podstrčit. Klaas už natáhl ruku, ale náš strážný odstrčil ženu hrubě pažbou a rozšlápl chleba, který jí vypadl z ruky. „Ty lotře zbabělá!“ vykřikla žena a také další lidé dali najevo své rozhořčení. „Vždyť to jsou ještě kluci!“

Usmáli jsme se a zamávali jí, abychom aspoň nějak vyjádřili svou vděčnost.

„Pohyb! Nezastavovat se!“ štěkl na nás voják. „A maširovat! Sales Hollandais!“ Špinaví Holanďani... ,tak tím jsme pro ně byli!

Toho dne jsme pochodovali do Bruselu.

17

Pochodovat. Pochodovat. Už si nevzpomínám na jména měst a vesnic, kterými jsme procházeli. Ráno ještě před svítáním setřást z šatů slámu, na které jsme spali. Umýt se, když k tomu byla příležitost. Sebrat tornu a nastoupit. Vyvolávání jmen. Všichni přítomni? Někdy jeden či dva muži chyběli. Klaas mě zapřísahal, že zůstává jen kvůli mně - stejně jako tehdy v kadetce. Jinak by byl už dávno utekl. Rád bych věděl, jak by se s tak chabou znalostí francouzštiny protloukl se zdravou kůží až do Holandska - Klaas si nikdy nedal práci s učením cizí řeči. A co uprchnout společně, jak mi navrhoval? A být taky společně chycení, zavření v temné kobce o chlebu a vodě. Anebo zastřelený jako dezertér? Zatímco konec války se každým dnem blížil a stejně nás budou muset brzy propustit?

Dnem i nocí mě pronásledovala vzpomínka na to, co se stalo před mechelským kostelem. To strašně nespravedlivé zastřelení člověka, který přece bojoval a trpěl pro císaře a Francii. A i těch ostatních, co se v zoufalství chtěli dostat ven... Copak jsem byl po všechna ta léta slepý? Tohle byla tedy pravá skutečnost za vnějším zdáním vojáckého života, který mi líčili jako velkolepý a vznešený.

Tehdy v tom písku, nasypaném na kostelním portále, se pod Grondelingovou holí něco zalesklo. Rychle jsem se tenkrát shýbl a sebral to. Medaile! Na jedné straně francouzský orel, na druhé

jméno: Slavkov. Tu medaili jsem teď nosil v kapse, měl jsem něco, co jsem mohl pevně sevřít v dlani, když mě v některých chvílích přímo zahlcoval vztek a odpor.

Po Mechelenu se naše situace pomaloučku zlepšila. Někdy jsme dokonce spali na pryčnách. V polévce plavala vláčekna masa. Chleba. Víno.

Zandarmy z naší eskorty vystřídali o něco později veteráni a ti nebrali ostrahu tak vážně. Trápily je většinou staré neduhy a rány, nechtělo se jim do dlouhých denních pochodů.

Někdy jsem pozoroval znechucený výraz na tvářích těchto mužů, propuštěných z aktivní služby a využívaných jen k méně nebezpečným úkolům. Jestlipak si uvědomují, že to všechno bylo k ničemu? Že se dali obludit vyprávěním o velikosti Francie a nepřemožitelnosti Napoleonových vojsk? Na prsou měli na vybledlých a roztřepaných stužkách podobné medaile, jakou jsem svíral v dlani.

Kde nebyla k dispozici stodola nebo kostel, tam nás rozstrkali po domácnostech k místním obyvatelům. I ti se cítili obětmi velkého císaře, který poslal na smrt jejich syny. Čím dál jsme postupovali, tím víc nás tu ve Francii okukovali, tím větší rozruch jsme budili. Holanďané! Odkud až jdete? Co jste všechno zažili?

Donesly se nám vzrušující zprávy. Francouzská vojska se prý stáhla z Nizozemí a v Scheveningenu se vylodil princ Oranžský. Tu poslední zvěst nám nikdo nemohl potvrdit, ale něco takového se proslýchalo. Kéž by tu s námi byl náš lajtnant! Ten by jistě věděl co a jak!

Místo něho velel teď naší holandské četě poručík Bijl de Vroe, který se o nás otcovsky staral. Zprávu o vylodění prince se také pouze doslechl z nejistého pramene, mohl nám ale potvrdit, že Francouze z Holandska už vyhnali a že Rusové, Němci a Rakušané překročili Rýn a pochodují k Paříži přes zoufalý odpor Napoleona. Bude muset přijít s prosíkem a pak bude na světě mír a my se budeme moci vrátit domů. Musíme se na tenhle poslední pochod dívat jako na zdravotní procházku a pěknou příležitost k prohlídce Francie...

Vzpomněl jsem si na slova našeho bocmana Ratatá, že Francie je

krásná země. Ano, krásná země to byla, to je jisté. Země se starými městy a velkolepými kostely. Země lesů a řek a široširých plání, zvlněných jako mořská hladina. Velká země... převeliká, zdálo se, že jí nikdy nebude konec. Nebyla tak hustě obydlená jako Holandsko: někdy jsme pochodovali dlouhé hodiny a nenarazili na lidské obydlí. Vinice byly teď holé, ale jaký to musel být krásný pohled na zemi blahobytu, když tu s podzimkem bývalo plno hroznů. A těch podivných stromů, jaké v Holandsku nerostly! Statky, obehané vysokou zdí jako pevnosti - dobře, že se sedláci chránili, vždyť celá země byla plná dezertérů, zběhlých žoldáků, kterým se nechtělo na poslední chvíli padnout za císaře ve ztracené bitvě.

Velká země to byla a Francouzové to dobře věděli. Když vyslovovali její jméno: „La France“, chvěl se jim hlas skrývanou hrdostí. Mluvili a přeli se s rozmáchejšími gesty než my Holanďani; hlasy měli jasnější a pronikavější, zalíbené do zvuku své mateřštiny.

Země cibulačky, chleba a vína, různých druhů sýra, které musel člověk rozumně vychutnávat: každý výrobce nadšeně vychvaloval ten svůj. Země trpké bídy a nuzoty, ale také země bohatých pánů, kteří bydlili v zámcích s vysokými věžemi a měli celou řadu služebnictva v livreji. U široké řeky Loiry jsme viděli několik takových zámků uprostřed velkolepých parků.

Podivuhodná zem! Ale jak daleko jsme byli od domova? A jak najdeme cestu zpátky?

V poručíkovi de Vroeovi jsme našli nového ochránce. Napadal trochu na levou nohu, ale statečně s námi pochodoval, a už jen proto nám byl milý. Přezdívali jsme mu „lajtnant Pajdula“, ale nemysleli jsme to zle či posměšně. On sám se tomu od srdce zasmál, když to jednou náhodou zaslechl. Zvěsti, že náš princ Vilém přistál u Scheveningenu a byl tam nadšeně přivítán, byly čím dál tím určitější a náš lajtnant nám vyložil, že Holandsko bude mít po dlouhé době zase svého krále. Opravdového krále, ne loutkového, jako byl Ludvík Napoleon, který „svůj“ lid nedokázal ani oslovit nizozemsky!

Od lajtnanta Pajduly jsme se také dozvěděli, že nepůjdeme až úplně na jih Francie, to by ani nešlo, tam už pronikli Angličané, ale do města, které leží mnohem blíž a jmenuje se Limoges. Eskortu

veteránů jsme mezitím už ztratili; mohli jsme si teď denní pochody dělit, jak jsme sami chtěli, nebo spíš tak, jak to rozhodl náš lajtnant. Čas od času nám i sobě dopřál celodenní odpočinek, abychom si trochu ošetřili nohy; o puchýře nebyla díky prochozeným podrážkám žádná nouze. V takový den jsme dostali pravidelný denní přiděl chleba a masa a na každého ještě tři souš kapesného navíc. Za tři souš se toho moc nepořídilo, stačilo to sotva na lahvičku vína a tu jsme často dostali tak jako tak od našich příležitostných ubytovatelů. Přelili jsme si ji do polní láhve, zavěšené na opasku, abychom měli něco na cestu.

Z Antverp jsme vyšli pátého prosince a začátkem února jsme dorazili do Limoges. Do tohoto města byli staženi různí váleční zajatci. Mimo Holanďany jsme tu potkali Španěly, Skoty, Angličany, Němce, Rakušany, Rusy a co já vím. Pokoušeli jsme se domluvit, ale nevedlo se nám to. Jen Němcům a Rakušanům jsme trochu rozuměli. Rusové se drželi stále pohromadě. Vypadali zbědované v špinavých a potrhaných uniformách a odraných beranicích. Měli dlouhé, zaknocené vousy a vlasy a v nich podle všeho vši. Ale při vši té mizérii krásně zpívali, to se zas musí nechat, zpívali hlubokými i vysokými hlasy, někdy to znělo jako varhany, jeden nebo dva z nich k tomu hráli na harmoniku. Hrdlo se mi stáhlo dojetím a zastesklo se mi po domově. Klaas také zase začal, že by chtěl pryč; věděl jsem, po kom se mu stýská! Od Rusů jsme se naučili slovo: „taváryš“, které znamenalo něco jako soudruh, kamarád. Když nás nějaký Rus potkal, plácl nás mohutnou tlapou do ramene, zeširoka se usmál a řekl: „Taváryš!“ My mu odpovíděli stejně: „Taváryš!“ Nebo řekli: „Napoleon!“ a naznačili mocný kopanec. To byla aspoň jasná řeč!

Klaase a mě ubytovali u dřevákáře. Ten sice sebral úhradu za byt a stravu, ale maso nebo zeleninu jsme u něho jaktěživo nedostali, poledne co poledne postavil na stůl hrnec s horkými brambory a to bylo všechno. Když jsme mu to jednou řekli, odvolal se na drahotu. Jeho žena po nás loupla zle okem a řekla, že neumí čarovat.

Snad to bylo tou chudou stravou nebo vyčerpáním po dlouhém a úmorném pochodu, ale za několik dní jsem s vysokou horečkou zalehl do pelechu a schoulil se pod jedinou příkrývkou, co jsem měl. Přišel se na mě podívat sám lajtnant Pajdula a postaral se, abych se

dostal do špitálu. „Nic to není, za týden bude jako rybička,“ řekl Klaasovi. Ale dopadlo to jinak.

To blaho, ten nepoznaný přepych! Ležel jsem na měkké matraci na čistém prostěradle pod několika vlněnými pokrývkami. Nade mnou se mateřsky skláněly usměvavé jeptišky a ptaly se, jestli bych nechtěl k snídani vajíčko na měkko.

Klaas se přišel jednou podívat, jak se mi vede; zrovna jsem dostal oběd a Klaas mlčky přihlížel. Když jeptiška odnesla prázdné talíře, řekl mi, že mu taky nějak stoupla teplota a že bude nejspíš muset na pár dní do nemocnice. S povzdechem se vrátil k dřevákáři a k míse vařených zemáků.

Protože jsem ze všech Holanďanů v sále jako jediný rozuměl francouzsky a dokázal se domluvit, žádaly mě občas jeptišky, abych vylezl z postele a šel s nimi za tím či oním nemocným, který jim něco chtěl, ale neuměl jim povědět, co má přesně na srdci.

Protože jsem byl katolík, měly mě tu ve zvláštní oblibě a říkaly mi, jakou jim dělá radost, že nepřijdu rovnýma nohama do pekla jako někteří jiní v sále, jichž jim bylo upřímně líto.

Šeptem mi svěřily, že nikdy nebyly pro Napoleona. Dříve měla Francie krále a to byl ctihodný muž, který podporoval církev. Jenže tomu srazila hlavu bezbožná lůza, co drancovala kláštery a vraždila jeptišky a kněze. Dokonce královnu dovezli na popraviště, ale brzo potom se začali popravovat navzájem a to prý byl boží trest. A pak přišel Napoleon a dal se provolat za císaře a vedl války, jež měly proslavit Francii. A co z toho pošlo! Jako by mohla dojít velikosti země, v níž se zahnízdil Satan!

Také farář, který navštěvoval každý den náš sál, se na mě obracel s žádostí o pomoc, když od něho něco chtěl některý Holanďan; šlo-li o protestanta, musel jsem se ho zeptat, nechce-li se obrátit na katolickou víru, dřív než bude pozdě. Některým z nich skutečně už mnoho času nezbyvalo, bylo jim to vidět na vpadlých tvářích, na něž už vtiskla pečeť smrt.

Než jsem se nadál, musel jsem pomáhat u zpovědi umírajícího. Farář se posadil k jedné straně postele a naklonil se nad nemocným, který těžce lapal po dechu, já si sedl na druhou stranu; k nohám postele poklekly dvě jeptišky. Na nočním stolečku stál krucifix a

hořící svíčka. „Nejdřív by se měl pomodlit před zpovědí,“ rozhodl velebný pán. Přeložil jsem to tomu nešťastníkovi, ale ten to již nevnímal. „Nemohl bys to udělat za něho?“ zeptal se farář. „Pokusím se, mon pere.“ Neměl jsem sice tušení, jaká to má být modlitba, ale nikdo stejně nerozuměl, co si tu mumlám holandsky: „Otče náš... prosím o požehnání... přiznávám svoje viny... naposled jsem se zpovídal... Kdy ses naposled zpovídal?“ zeptal jsem se umírajícího. A když jsem nedostal odpověď, řekl jsem: „Neví, kdy se naposled zpovídal, mou pere.“ - „No dobrá, přejdeme tedy k dnešní zpovědi,“ rozhodl se farář. „Ať se vyzpovídá z největšího hříchu, který kdy spáchal, bude to mít aspoň odbyto.“ - „Jaký máš největší hřích?“ zeptal jsem se umírajícího. Byl to už starší člověk, nebylo dost dobře možné, že by jaktěživo nehřešil. Podíval se na mě prázdňým pohledem, jako by v dálce za mnou viděl něco, co nám zůstalo skryto. „Rotterdam,“ vypravil ze sebe konečně. „Co povídá?“ - „Říkal: Rotterdam.“ - „Rotterdam? Že by tam spáchal nějaký smrtelný hřích?“ Zeptal jsem se na to. „Moje matka,“ zašeptal. „Co povídá?“ - „Říkal jen: matka. Mére. Maman.“ - „Dopustil se smrtelného hříchu na své matce?“ - „Co je s tvou matkou?“ zeptal jsem se. „Chci... chci...“ - „Tak co?“ Zalapal po dechu. „Chci domů... do Rotterdamu... k mamince...“ - „Chce za svou matkou do Rotterdamu.“ Farář si povzdechl: „Nuž což. Zeptej se ho, jestli lituje svých hříchů, to úplně stačí. Dám mu rozhřešení.“ - „Lituješ svých hříchů?“ zeptal jsem se, ale umírající mi nerozuměl. „Řekni mu, že stačí, když přikývne.“ - „Chceš se vrátit domů?“ zeptal jsem se. Muž přikývl. Farář mu zvedl z pokrývky bezvládnou, vyzáblou ruku a položil mu ji na srdce. „A teď odříkej za něho: Bože milosrdenství, odpusť mi hříchy, které jsem spáchal; lituji jich a slibuji, že se nikdy víc podobných těžkých hříchů nedopustím.“

Jedna z jeptišek položila pak na noční stolek ceduličku s rozhřešením a modlitbami, které by se měl nemocný pomodlit, kdyby se náhodou uzdravil. Pan farář mi řekl, abych šel s ním do nemocniční kaple. Tam bylo ještě několik duchovních, kteří uznale pokyvovali, když jim velebný pán povídal, co jsem zač. Zeptali se mě, nechtěl-li bych zůstat ve špitále i po svém uzdravení a pomáhat při zpovědi Holanďanům, neznalým francouzštiny. Byl jsem sice už

takřka zdravý, ale když jsem se, mohl mít dobře v nemocnici, proč bych nesouhlasil... řekl jsem tedy, že ano.

Jakmile se to vyřídilo, kladli mi na srdce, abych vždy zachoval v tajnosti, co se dozvím od umírajících, protože zpověď je svatá. Slíbil jsem to. „Dobrá, zvedni tedy dva prsty pravé ruky a přísahej před Bohem, že tenhle slib nikdy neporušíš.“ Počkali, až složím přísahu, pak mi přetáhli přes hlavu bílou komžičku, zdobenou krajkou, která mi sahala až po kolena. Přes to ještě černou tógu. Do levačky jsem dostal hořící svíci, do pravice malý zvonek s jasným hlasem.

Podívali se na mě se zalíbením. I velebný pán se ustrojil do ornátu, vytáhl ze skříně stříbrný kalich a krajkovou roušku a řekl mi, ať jdu před ním a klinkám zvonečkem. Tak jsme zase vešli do nemocničního sálu, jeptišky před námi poklekly a křižovaly se se skloněnou hlavou.

U lůžka umírajícího stál dosud krucifix s hořící svíci, ten muž ještě žil. Měl jsem se ho zeptat, jestli si zatím nevzpomněl na nějaké těžké hříchy. Už nebyl schopen odpovědi. Jedna z jeptišek mu pozvedla hlavu a vložila mu do pootevřených úst hostii. Snažil se polknout a jeptiška mu pomáhala hostii pozřít. Pak už jen krátká modlitbička, několik křížků a náš úkol byl splněn, mohli jsme se vrátit do sakristie, kde jsem sundal ministrantské šaty a krátce nato zalezl zase do postele.

Nemocný zemřel až za dva dny a po celou tu dobu mu na nočním stolku hořela svíce. Jeptišky se už o něho nestaraly, dostal přece poslední pomazání, jeho duše byla zachráněná.

Pan farář mi vtiskl do ruky půlfrank, protože jsem se tak dobře zhostil svého úkolu, a řekl, že mě čeká ještě větší odměna, když se mi podaří obrátit několik svých protestantských krajanů na víru pravou. „Setrvají-li ve svém bludu, budou navěky zatraceni, to snad víš?“

Přisvědčil jsem, že to vím. Velebný pán Vinkensteyn z Hrnčířské ulice nám to svého času taky povídal.

„Luther a Kalvín byli nebezpeční svůdci ve službách satana, je ti to známo?“

„Luther a Kalvín?“

„Tys ještě nikdy neslyšel o Lutherovi a Kalvínovi? To dokazuje

tvou nevinnost, můj synu. Kež ti ji Pán dlouho zachová.“

„Tak jsi to přece dotáhl na ministranta,“ poštíval Klaas, když mě jednou zastihl při výkonu mé funkce. „A jak je to s tebou? Jsi pořád ještě marod, nebo co? Pobíháš tu jako čamrda.“

„A co mám dělat?“ zeptal jsem se podrážděně. „Chtějí, abych tu ještě chvíli zůstal a pomáhal faráři s lidmi, co neumějí francouzsky.“

„Chceš říct, že se ti tady vede líp než u dřeváčkáře a že ses na mě proto s klidem vykašlal.“

Měl jsem vůči němu přirozeně výčitky svědomí. „Dobrá, pokusím se z toho ještě vyvlíknout,“ slíbil jsem mu.

Klaas lhostejně pokrčil rameny. „Kvůli mně to dělat nemusíš. Já už se nějak protluču. Měj se!“ Otočil se a už si mě nevšímal.

„Klaasi!“ zavolal jsem na něho, ale to už vyšel ze sálu. Nechtěl jsem se v jeho očích zesměšnit a vyběhnout za ním na ulici tak, jak jsem byl.

Později mě to dopálilo. Klaas se pro všechno hned urazil!

Nicméně jsem hned to odpoledne řekl faráři, že se cítím už úplně zdravý a že bych se radši vrátil ke kamarádům. Nechtěl o tom ani slyšet.

„Ty si tu nemáš co poroučet,“ řekl. „Nejsi svobodný člověk a já se bez tebe neobejdu. A mimoto, můj synu, konáš tu bohu libou práci ve službách víry.“

To byla možná pravda, ale když já měl výčitky svědomí vůči Klaasovi. Radši jsem na něho ani nechtěl pomyslet. Později mu snad všechno vyložím a dokážu mu, že je ke mně nespravedlivý.

Jednoho dne navštívil nemocnici kardinál, docela milý staroušek. Když mu farář vyprávěl i o mně, nastavil mi ruku v rukavici, abych mohl pokleknout a políbit nádherný prsten s fialovým kamenem, který se mu na ní skvěl. Stařeckým, chraplavým hlasem se mě zeptal, nechci-li navrhnout svým protestantským krajanům, aby se zřekli kacířské víry a vrátili se do bezpečného lůna mateřské církve. Hlasitě jsem opakoval tu otázku celému sálu, ale vyslovil jsem ji tak, aby pochopili, že jedním na příkaz kardinála. Nejprve neřekl nikdo nic; muži se vykláněli z postelí, zvědaví na opravdického kardinála.

Jeden z nich se osmělil a řekl, že by si o tom rád promluvil jen se mnou.

Kardinál spokojeně kývl, když jsem mu tlumočil to přání, a vyšel s ostatními duchovními ze sálu.

Přistoupil jsem k nemocnému a ten mě přijal se slovy. „Já bych se chtěl stát katolík. Můžeš mi v tom pomoci?“

Jeho tvář mi připadala známá. I on si mě pozorně prohlížel. „Nepotkali jsme se už někde?“ zeptal se a pak znenadání dodal. „Počkej, už to mám! Ten vlečný člun! Chtěl jsi do Hoornu.“

Teď jsem si vzpomněl taky. „Hein!“

„Přesně tak. Táhl jsi tenkrát jak mezek, protože ti bylo líto kobyly. Chtěl ses stát vojákem a to se ti povedlo, jak vidím. Já k vojákům nechťel, ale už tehdy jsem si říkal: však on nás dostane všechny, ten Napoleon, mě stejně jako tebe. A taky že mě dostal... teď tady ležím. - Hele, co je vám do toho? Tohle je naše věc!“ vyjel si na muže ze sousedních postelí, kteří natahovali uši.

„Myslel jsi to prve vážně?“ zeptal jsem se tiše.

„Že se chci stát katolíkem? To víš, že jo. A taky ti hned řeknu proč. Protože tady se s katolíky zachází líp než s našincem.“

„Podle čeho tak soudíš?“

„Ale jdi, to víš právě tak dobře jako já. Když přichází v jedenáct noční sestra, dostáváte vy katolíci ještě trochu vývaru, nějaké ovoce nebo paklík tabáku a my protestanti nedostáváme nic. Mám pod matrací ještě čtyři franky, jestli mi to zařídíš, jsou tvoje.“

Rozesmálo mě to: „A jak si to představuješ, stát se zničehonic katolíkem?“

„Můžu se třeba vyzpovídat nebo tak nějak. Na svědomí toho mám dost.“

Zklamalo ho, když viděl, že váhám. „Snad ti nebrání tvé katolické svědomí?“ zeptal se posměšně.

„Budu jim tlumočit tvou prosbu, to klidně,“ řekl jsem mu. „Ale ty čtyři franky si můžeš nechat. A když se mě zeptají přímo, jestli to myslíš vážně, tak já lhát nebudu.“

Kroutil nade mnou hlavou. „Taková nevinná lež? A ještě ti může vynést čtyři franky.“

No dobrá, šel jsem tedy do sakristie.

„No a co?“

„Říká, že by se chtěl stát katolíkem a že by se rád vyzpovídal.“

Nikdo se mě neptal, jestli to myslí vážně. Pan farář spokojeně kývl na kardinála, popadl krucifix, vtiskl mi do ruky hořící svíci a šel přede mnou rychle do sálu.

Heina jsem našel v jiné náladě než prve. Nepodíval se ani na faráře, ani na mě a jen se zeptal:

„Pověděls jim, že se chci stát katolíkem?“

„Ano, chtěl jsi to přece?“

„Ale zase jsem se rozmyslel. Když jsi za to nechtěl vzít ty čtyři franky, pomyslel jsem si: má pravdu. Člověk musí umět stát na svém. Řekni tomu pábníčkáři, ať kouká vypadnout s celou tou svou opičárnou. A ten vývar a ten paklík tabáku že si můžou klidně strčit za klobouk.“

Musel jsem to přetlumočit, třebaže jsem volil jiná slova. Pan farář popadl krucifix, sfoukl svíci a rozzlobeně se klidil. Hein na mě mrkl. „Jen co mi bude líp, tak ty čtyři franky spolu propijem.“

Farář se ještě jednou vrátil a pověsil mu nad postel černou stuhu, to znamenalo, že takový zkažený kacír nemůže doufat v sebemenší milost. Od té chvíle okolo něho jeptišky chodily s odvrácenou tváří a nosily mu jen to nejnnutnější a to ještě s největším sebezapřením. Naštěstí jsem věděl, kde stojí hrnec s teplou polévkou a jak přijít k paklíku tabáku nebo k trošce ovoce.

„Já chtěl být voják... a čímś chtěl být ty?“ zeptal jsem se, když jsem se opatrně rozhlédl v potmělém sále, není-li nablízku noční sestra. „Nechtěl jsi na moře?“

Hein zavřel oči. „Ano, to chci pořád a taky že se mi to vyplní.“ A pak ještě dodal zasněně: „Ale nebudu se plavit na pravidelné lince ze Stavorenu do Enkhuizeny a tak. Ne, člověče, já chci na širé moře! K dalekým břehům, kde jsou opice, tygři a divoši černí jak smola. A nejradši ze všeho bych byl pirátem, ale s tím bych byl musel začít dřív. Plavit se s pirátskou vlajkou na stěžni, víš?“ Strhl černý fábor, zavěšený nad lůžkem, a zamával s ním. „Umrlčí lebka a dva zkřížené hnáty! Zahákovat obchodní loď a shrábnout ke kořisti i kapitánskou dcerku! Ach! Počkej, já vím ještě něco lepšího!“ Zakoulel očima a zdrtil pohledem jeptišku, spěchající do sakristie. „Přepadnu se svými

muži ženský klášter! Ha ha! A dám jim tam co proto!“

Připomněl mi Klaase. Jak si byli ti dva podobní! Jeden krotitel medvědů na poutích, druhý pirát...

Tím spíš jsem si zneklidněle vzpomínal, kdy jsem to vlastně viděl Klaase naposled. Jistě už před týdnem...

Požádal jsem o dovolení, abych si směl k dřevákáři skočit pro něco, co jsem tam zapomněl. Cestou jsem potkal několik chlapců, které jsem znal ještě z Césara.

„Klaas? Myslíš toho svého kamaráda? Druhé dvojče, co?“ zasmáli se. „Copak ty nic nevíš?“

A zatímco jsem na ně jen zíral a kroutil hlavou -

„Ten vzal přece roha. Už dobře před týdnem.“

18

To byla těžká rána. Klaas utekl! V kapse ani vindru! Bez schopnosti dorozumět se francouzsky! S jedinou chabou znalostí, že Holandsko leží někde na severu!

Později jsem se utěšoval myšlenkou, že Klaas se vždycky nějak protluče.

Sám jsem také toužil po návratu do vlasti. Po Alkmaaru. Po sestrách. Po mamince... Jestlipak je máti ještě...? Báł jsem se sice pomyslet, jaké to najdu doma, ale touha po domově byla silnější než obavy. Jak dlouho nás tu budou ještě držet?

A pak - asi za týden - k tomu konečně došlo: kurýr přinesl tu velkou zvěst: Paříž je obsazená, válka prohraná, je mír. Válka prohraná? Mír? A co císař? Císař? Ten musel opustit Francii. Cože? A kam šel? Na Elbu. Kde to je? To je ostrůvek nedaleko italských břehů, vzpomněl si někdo.

Celé město bylo na nohou. Všichni na ulicích. Jásot, pláč, objímání. Mír! Hlahol zvonů. Bim-bam, bim-bam! Nabité kostely; muži a ženy děkují na kolenou Bohu a všem svatým, že je konec té mizérie. Císař je ve vyhnanství, dostanem zase krále! Honem, kde jen máme vlajku s královskou lilií na bílém poli? Na radnici ji zřejmě měli schovanou, jedna vlaje i z kostelní věže. Kdo nemá vlajku,

pověsí z okna jednoduše prostěradlo, to je přece také bílé a lilii si člověk musí prostě přimyslet; stará bílá košile stačí při nejhorším taky. V ulicích se hraje, zpívá, tancuje. Váleční zajatci se objímají s Francouzi. I nás objímají.

„Taváryš! Taváryš!“ křičí Rusové a líbají se navzájem, líbají každého, kdo se jim namane, nemusí to být mladá, hezká ženská, stará bábuška dostane taky svůj díl. „Taváryš! Taváryš!“ Ukážou nám, čemu se říká tanec: pěkně na bobku, ruce zkřížené na prsou a vyhazovat nohy, doprava doleva, doprava doleva. A toho výskotu! K večeru se všem už nohy pletou. U cesty vyspávají muži kocovinu. Potulní psi si je chodí očichat.

Na druhý den se koná velký průvod. Vojenský velitel v doprovodu všech důstojníků, skvělý jezdecký průvod táhne městem za bílou korouhví s vyšívanou zlatou lilí. Na oficírských čákách se skví bílé kokardy místo dřívějších císařských. Vive la France! Vive le Roi! Ať žije král! Ať žije Francie! Starosta se šerpou a v plné parádě předčítá z radničního balkónu královskou proklamaci. Nikdo nerozumí ani slovu - až na ty, co stojí úplně blízko; studeně prší, je teprve březen, ale jásot rozehlívá; nikomu není zima. Všichni vědí jen jedno a to jim stačí: hromadný vrah Napoleon musel do vyhnanství a Francie dostane zase krále, mírumilovného a bohabojného člověka, který už nebude posílat muže na smrt.

Mír. Teď snad budeme smět zpátky do Holandska. Nu ano, proč ne? Vždyť jsme svobodní. Pročpak tu nejsi, Klaasi?

Sraz na náměstí. Naši vlastní důstojníci s dýkou po boku. Rozdávají se oranžové stužky. „Tumáš, dej si ji na čáku!“ Kde se vzala - tu se vzala, je tu i oranžová vlajka! Jeden z četařů ji hrdě zvedá a za ní pochodujeme v rozedraných uniformách ven z města. „Ať žije Holandsko! Ať žije král Vilém I.“ - „Cože? Už ne princ Oranžský?“ - „Člověče, ten je teď přece králem! Ty taky houby víš!“

Půl nemocnice je na nohou a chystá se ven. Kdo ještě zůstává v posteli, ten se může vzdát naděje, že z ní vůbec kdy vyleze. Vidím i Heina. Je ještě bledý, potácí se, takže ho honem vezmu pod paží. „Půjdu s vámi, abys věděl,“ řekne.

Nakonec se stačil ještě zotavit. Pochod do Holandska se musel o pár dní odložit, před odchodem bylo třeba ještě to či ono zařídit především co se týče ubytování a stravy.

Nemocnice se mi postarala o překvapení. Před odchodem mě obeslali ke kardinálovi a ten mi poděkoval a podstrčil mi padesát franků; v životě jsem neviděl tolik peněz pohromadě. Zato pan farář byl skoupější, ten mi dal na cestu jenom požeňání. A jeptišky mi slíbily s milým úsměvem, že se za mne budou modlit.

19

„Všichni sbalení a napakovaní? Rotní, máte nastoupené všechny muže? Tak do toho! Pochodem v chod! Adieux, Limoges! Vzhůru do Holandska! A pěkně zvedat nohy! Ukažte těm Francouzům, že umíte pochodovat!“

Vojenskou hudbu jsme neměli, muselo nám stačit několik bubeníků, ale ti, pane, bubnovali, až uši zaléhaly. Místní obyvatelstvo nás potleskem provázelo z města.

Zpátky do Holandska! Francie je pěkná země, což o to, ale chleba, sýr i polévka tu chutnají jinak než doma v malém, útulném Holandsku, kde člověk zas uslyší rodnou řeč, kde se v zimě bruslí a sáňkuje, kde se točí křídla mlýnů v bystrém větru a kde se pod nebem plným beránků nadouvají hnědé, šedé a červené plachty. Ani ty dřeváky neumějí ve Francii jakseptí udělat, rozhodně ne ty se zdviženou špičkou. Klaas a já jsme to našemu dřevákáři pěkně předkreslili, ale nevěděl si s tím rady a vlastně o tom ani nechtěl slyšet - co jemu bylo do Holandska?

Nám ale bylo tím spíš! To se nám to pochodovalo, když jsme se každým krokem blížili k domovu! Pro ty, které právě propustili ze špitálu, nebo co z něho dokonce sami utekli, jsme dostali vůz a koně; na druhý povoz jsme si směli naložit saky paky. Já měl smůlu: nějaký mizera mi vykradl batoh. Všechno pryč: košile i prádlo, zánovní nátělníky a úplně nové holínky, za které jsem dal těch kardinálových padesát franků. Zloděje jsem nikdy nedopadl: bylo nás šest set nebo ještě víc, nemohl jsem se každého ptát, jestli by mi

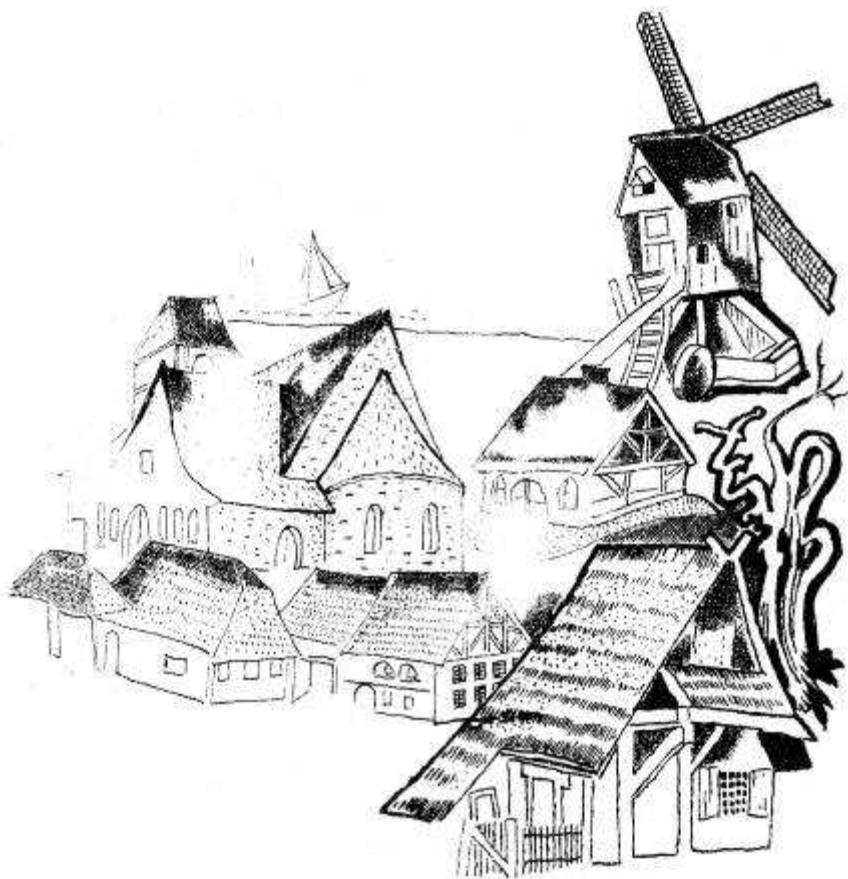
neukázal, co má ve svém ranci. Musel jsem se spokojit s tím, co zůstalo na voze: se zašpiněnými kaťaty a prochozenými bagančaty.

Tahle smůla mi ale nemohla pokazit radost. Ve všech městech a vesnicích, kudy jsme táhli, vlály vlajky; namlouvali jsme si, že vlají na naši počest. Všude nám provolávali slávu, když lidé slyšeli, že jsme z Holandska, volali: „Vive la Hollande!“ jako jsem to svého času udělal za mnohem riskantnějších okolností já. Kdybychom byli Turci nebo Číňani, patrně by se stejným nadšením provolávali slávu Číně nebo Turecku!

Tentokrát jsme si to namířili přes Paříž, kde se to hemžilo německými, anglickými a ruskými důstojníky. Viděli jsme proslulé kozáky, kteří na svých malých, kosmatých stepních koních vyhnali z Ruska Napoleona i s jeho půlmiliónovou velkou armádou. Pařížané měli před kozáky strach a my jsme to chápali, když jsme je viděli, jak se opilí potácejí po ulici. Povíдалo se, že rabují a nenechají žádnou ženskou na pokoji; když někde nenašli pálenku, vypili prý petrolej z lampy!

Na prohlídku Paříže nám nezbyl čas, ani jsme po tom netoužili. Chtěli jsme dál. Dál! V Bruselu nám bylo, jako bychom už cítili rodné Holandsko. A slyšeli jsme tu už i holandštinu nebo aspoň řeč, která se jí velmi podobala.

V Antverpách se ke všemu objevil náš starý plukovník. Doslechl se o našem příchodu a přišel se podívat, neshledá-li se s někým z Césara. Bylo nás ještě asi dvacet, mě si přitiskl na srdce jako ztraceného syna. „Nepotkal jsi náhodou v Remeši mou ženu a dcery?“ Když jsem jen zavrtěl hlavou - upřímně řečeno: při tom dlouhém, vyčerpávajícím pochodu jsem ani nepomyslel na francouzské děvčátko, kterého jsem měl svého času plnou hlavu - vzdychl si a řekl: „To je určitě mrzelo, moc si tě oblíbily, zvlášť ta naše nejmladší. Pamatuješ se na ni?“ - „Yvetta,“ řekl jsem. „Oh, mon brave petit!“ Dojatě mě objal kolem ramen. „Kde je tvůj kamarád?“ zeptal se. „Ten, co tenkrát dezertoval. Nejmenoval se Colas?“ - „Ano, pane plukovníku. Holandsky: Klaas. Ten pláchnul znova.“ - „To je ale kus kluka!“ - „Ale brzo se s ním uvidím v Alkmaaru. To je to město, odkud jsem, víte?“

Byl jsem o tom skálopevně přesvědčený: Klaas mě bude čekat u Grétky a hned mě začne popichovat: „Tak co, ty jsi přišel taky? Jestlípak tě velebníček a jeptišky pustili?“

Plukovník nás všech dvacet pozval k večeři na Césara, který kotvil na Šeldě; přepravili jsme se na loď kapitánským člunem. Vzalo nás to za srdce, když jsme zase stanuli na důvěrně známé lodi.

Na palubě jsme se setkali jen s lodní hlídkou.

„Napouléone tu už není, pane plukovníku?“

„Ne, císař se bez něho nemohl obejít, povolal ho do armády. Kdo ví, jestli ještě žije.“

Podíval se na naše čáky: „Co to máte? Co znamená ta oranžová

stužka?“

„To je barva našeho prince Oranžského, pane plukovníku. Stal se teď naším králem... Ale, smíme-li se zeptat, kdepak vy máte císařskou kokardu? Tu bílou, co nosíte teď, jste dřív nemíval...“

Zasmál se, ale zároveň si povzdechl.

„Jste ještě mladí, však taky poznáte, že všechna světská sláva bývá pomíjivá. Máme teď na trůně zase krále: Ludvíka XVIII. To je muž, co pořád mluví o míru. Co nevidět pošle všechny svoje oficíry do penze.“

„Na co si máme připít?“ zeptal jsem se, když jsme zasedli ke stolu a dostali mnohem lepší jídlo, než na jaké jsme tu byli zvyklí. „Ještě na císaře nebo na krále?“ - „Jen klidně opakuj to, cos tehdy provolával na císaře a na mě z velestěžně: Vive la Hollande!“

A na to jsme si tedy připili: „Ať žije Holandsko! Ať žije náš vlastní král!“

Plukovník nepřestával nalévat a my popíjeli. Chtěli jsme si užít, dokud jsme na francouzské lodi, v Holandsku víno tak štědře nepoteče.

Po jídle padla na plukovníka tesknost. Zahleděl se smutně před sebe a začal: „Je to pryč, mes enfants. Sen o francouzské slávě odtáhl s císařem na Elbu. Tam teď sedí náš velký Napoleon, na tom nešťastném ostrově, v životě se s ním už nesetkáme. V nejlepším případě mu Angličani velkodušně povolí, aby ho pochovali do francouzské země. Víte, o čem se mi oněhdy zdálo, děti? Že vstal z hrobu a povolal svá rozdrčená vojska. Zase jsem slyšel budíček, víření bubnů, hlahol polnice. „Nuž vzhůru, muži! Vlast vás volá! Do zbraně! Kupředu! K útoku! Aux armes! En avant! Attaquez!“ Viděl jsem, jak se zvedají ze země, v níž byli pochovaní: kostry, nic víc než kostry, ale oční důlky jim plály starým ohněm. Císařská garda! Chápali se zrezivělých šavlí a pušek. Stáli tam jako bílé přízraky. Jsme tady. Nastoupení. Présents! Jen poroučejte!“

V duchu jsem mezi nimi viděl svého seržanta Grondelinga. Plukovníkovi se po tváři kutálely slzy.

Jen stěží se zvedal, takže jsem ho ještě s jedním chlapcem musil podepřít.

„Necítím se dobře...“ zašeptal a ztěžka se o mě opřel. „Pomoz mi

do kajuty.“

Dovedli jsme ho do prostorné kajuty, stáhli mu holínky a uložili ho do postele.

Vzal mě za ruku a ustaraně se zeptal: „Dostanete se beze mě na pevninu?“

„Bez starostí, pane plukovníku. Však my si poradíme.“ To už ale spal.

Dalo nám práci dostat se bez nehod do člunu, který nás zase odvezl na pevnou zem. Šel jsem raději hned spát, nazítří nás zase čekal dlouhý pochod.

A na druhý den - patnáctého května, na ten den v životě nezapomenu - jsme za víření bubňů a s hrdě vlajícím praporem vpochodovali do holandské Bredy.

20

Ach, to přijetí, jakého se nám tam dostalo! Celé město bylo na nohou, aby nás uvítalo. Návrat ztracených synů! Ale mezi rozjařenými tvářemi bylo i mnoho obličejů, z nichž se dal vyčíst strach. Ženy, jež mezi námi marně hledaly své muže a zoufale se nás ptaly, víme-li něco o tom či onom, o muži, kterého před tolika a tolika měsíci povolali do císařského vojska a od těch dob nebylo o něm ani slechu. Většinou držely na ruku malé děcko, další děti se jim věšely na sukni, příliš malé, než aby chápaly, jen si nás zvědavě prohlížely. Podělili jsme je aspoň chlebem, pokud jsme nějaký měli.

Následující den jsme se v Rotterdamu dozvěděli, že náš oddíl byl rozpuštěn a že se máme na vlastní pěst vrátit domů. Kdo neměl žádné papíry, tak jako já, ten dostal s sebou lístek, na němž stálo, že má nárok na volný průchod a ubytování.

Hein se ke mně přidal, měli jsme zatím stejnou cestu. Nepřetržitý pochod mu ještě dělал obtíže, takže jsme si za zbylé peníze zaplatili cestu dostavníkem do Haagu a potom do Haarlemu. Za nocležiště jsem si zase vybral Zandvoort, a tak jsem se opět dostal do hokynářství na rynku. Místo vdovy Broekmayerové jsem se tu ke

svému překvapení setkal s Trijntjí, která mi pověděla, že její bývalá paní se odstěhovala na venek a jí zatím přenechala krám. Trijntje mě zprvu nepoznala. Vzpomněla si, až když jsem jí pověděl, s kým jsem u nich byl poprvé. „Aha, ten seržant.“ Obličej jí strnul. „Jak že se to jmenoval? Grondeling? Ani nepamatuju, že by mi to byl tehdy pověděl. Nevíte náhodou, co je s ním? Kde vězí a tak?“ - „Už nežije,“ řekl jsem. - „Cože? Že nežije? Tak on je mrtvý!“ Otfáslo to s ní, třebaže na něho zřejmě nevzpomínala vždycky v nejlepším. „Padl ve válce?“ Popsal jsem jí drama v mechelenském kostele: jak statečně vykročil ven v rozhořčení nad tím, co nám provedli francouzští vojáci, a jakou cenu za to zaplatil.

Pomalu přikývla a sklouzla pohledem na sotva šestiletého chlapce, který nás sledoval zpozzdálí velkýma očima. Kývla mu, ať jde blíž.

„Tohle je můj synek,“ řekla, přitáhla si ho něžně k sobě a pohládila ho po vlasech. „Pozdrav pěkně, Barte, a podej ruku. Hned se poznáte i s manželem, jen co přijde z práce. Je tesař. Jděte zatím nahoru, stojí tam dvě postele, můžete si na ně odložit věci. Přiloupám ještě pár brambor.“

Už jsem chtěl jít s Heinem nahoru, když tu mě něco napadlo. „Pojď sem, Barte.“ V kapse jsem nosil ještě stále medaili, kterou jsem zvedl v Mechelenu před kostelem. Nablýskal jsem ji o rukáv. Dítě se na ni žádostivě dívalo. „Tumáš, Barte, to je pro tebe. Popros maminku, ať ti ji připne na kazajku.“

Trijntje se na mě letmo podívala a já z jejího pohledu vyčetl, že pochopila. „To je od pána milé, že ti dal takový penízek,“ řekla. „Smí si ho maminka taky prohlídnout?“ Podívala se posměšně na medaili. „A pro tohle riskují život. Za takový kousek plechu.“ Hlas se jí malinko zachvěl, ale hned se zase opanovala. „Co je to vlastně za ptáka na zadní straně?“

„Císařský orel,“ odpověděl jsem.

Chlapeček se vytáhl na špičky, aby taky viděl.

„Podívej se, Barte, má na hlavě korunku. Vypadá jako papoušek pana notáře, když naježí chocholku.“

Chtěla chlapci vrátit medaili, ale nemohla se k tomu odhodlat. „Maminka ti ji schová,“ řekla, „až budeš trošku větší.“

Hein té historii s medailí vůbec nerozuměl. „Jak jsi k tomu metálu přišel?“ zeptal se, když jsme byli nahoře. A když jsem mu to pověděl, dodal: „Jsi hloupý, žes ji dal pryč. Mohl jsi ji nosit, to dělá dojem.“

Zasmál jsem se. Jestlipak by toho byl sám schopen? Honosit se s medailí, kterou si nevysloužil?

Hein byl někdy s poctivostí na štíru, to jsem věděl už dávno. A potvrdilo se mi to znovu nazítří, když se zeptal, nemohl-li by se mnou do Alkmaaru místo za svou matkou do Scharwoudu. „Možná že vůbec nestojí o setkání se synáčkem. Víš, já tenkrát do armády musel. Přišlo to právě včas, protože jsem šlohnul tomu lodníkovi prachy. Pamatuješ přece na toho chlapa s vlečným člunem? Myslel jsem si: on si vydělává vsedě a já se můžu málem strhnout...“

Když jsem mlčel, zeptal se najednou troufale: „Tys cestou nic nepostrádal?“

„Cože? Snad nechceš říct, žes mi právě ty vybrakoval batoh?“

„Jen klid, hochu, zdálo se mi, že bude lepší, když ti ty věci zatím schovám. U mě byly aspoň v bezpečí, mohl jsem ti je na voze líp ohlídat. Nedovedeš si představit, jak se tam kradlo.“

„To je od tebe pěkná sprostárna.“

„No jo,“ vzdychl si, „tohle já dělám často bez rozmyšlení. Ale když mám někoho rád jako třeba tebe, tak mě to potom mrzí a ke všemu se přiznám. Tumáš, tohle je můj batoh. Můžeš si to zase vzít, je to ještě všechno. Až na jedny podvlíkačky, co mám právě na sobě. Ty dostaneš potom.“

„Můžeš si je nechat,“ odsekl jsem vztekle, ale div divoucí, nedokázal jsem se na něho doopravdy zlobit. „Víš co, rozdělíme se,“ navrhl jsem mu. „Jinak bys zase ty přišel zkrátka.“

„Jsi kamarád k pohledání,“ řekl mi, upřímně dojatý. Chytil mě za ruce a podíval se mi do očí. „Přísahám ti, že tvé věci budou od nynějška u mě v bezpečí. A jestli na ně někdo vztáhne ruku, uvidíš, jak si to vypije!“

Když složil tuhle přísahu, vyrazili jsme spolu do Alkmaaru.

Ten den nás nedojel žádný dostavník. Museli jsme jít pěšky, ale Hein se statečně držel, však se mezitím už sebral a zesílil. Čím víc jsme se blížili k Alkmaaru, tím jsem byl neklidnější. V jakém stavu asi najdu sestry? A maminku? Uklidňoval jsem se myšlenkou, že tam už určitě bude Klaas. Také jsem to několikrát opakoval Heinovi, dokud mě jednoduše nezarazil, že už o tom neznámém Klaasovi nechce slyšet.

„Co to pořád meleš?“ obul se do mě. „Jestli je to u vás doma stejná mizérie jako u nás, tak zase práskneme do bot a bude. Máš přece ještě strejdu v Hoornu? Co kdybychom zapadli k němu?“

„Tamhle už je naše věž,“ ukázal jsem mu. Srdce mi bilo až v hrdle.

„Ještě štěstí. Už pomalu začínám cítit nohy.“

Strážný od brány, Geert, tam už nebyl. Rychle jsme procházeli potemnělými ulicemi.

„Tady?“ zeptal se Hein Bez valného nadšení, když jsem zaklepal na oprýskané dveře v Bontekoeově uličce.

„Ano.“

Kdo nám asi otevře? Slyšel jsem hlasy Margy a Grétky a také nějaký mužský hlas. - Že by Klaas?

„Je tu Klaas?“ zeptal jsem se Grétky, jen co se objevila ve dveřích. Byla tak ohromená, že se zprvu nezmohla na slovo.

„Tonku! To jsi ty?“ Pak se podívala na Heina, jako by to byl přízrak. „Ne... Klaas tu není,“ vykotala. „Tys ho nevzal s sebou?“

„Já jsem Hein,“ představil se Hein a mile se usmál.

„Klas tu není? A koho jsem to prve slyšel?“ zeptal jsem se.

„To je Thijs.“

„Thijs?“

„Thijs. Chlapec ze sousedství. Někdy sem chodí na večeri... umí číst a psát a chce nás to taky naučit. Ale kde je teda Klaas?“

„Doufal jsem, že bude u vás.“

„S kým to tam mluvíš?“ zavolala Marga z vnitra domu.

Prošel jsem do pokoje, kde svítilo světlo. Marga odložila tabulku, kterou držela v ruce, a vstala: „Tonek! Ty ještě žiješ?“

Myslely jsme už... tak dlouho jsi o sobě nedal vědět... Kde je Klaas? Snad se s ním něco...“

Nemohl jsem než pokrčit rameny. Hluboce mnou otřásl, že jsem ho tady nenašel, jen stěží jsem polykal slzy.

„Aspoň že ses vrátil ty,“ utěšovala se Marga a přistoupila ke Grétce, která se dala do pláče. Sevřel jsem je obě v náručí. Marga se vši mocí opanovala. „To bude maminka ráda!“

„Maminka?“ Podíval jsem se na ni s úzkostí a napětím.

„Už je jí zas líp.“

„Neříkej! Matce že je líp?“

„No ano, propustili ji. Počíná si sice někdy dost divně, ale máme ji zase u sebe. A taky něco přivydělá, vzala si na úklid pár domů.“

„A kde je teď?“

„U paní Van Zantenové. Tam, cos pracoval. Bude tu co nevidět.“

„Půjdu za ní.“ Chtěl jsem se s ní vidět sám, ne v přítomnosti Heina a toho cizího hochy. Ten mezitím také vstal a řekl celý nesvůj: „Měl bych vás nejspíš nechat o samotě.“

„Ale ne, proč? Můžeš klidně zůstat,“ rozhodla Marga. A hned se obrátila ke mně. „Tohle je Thijs. Thijs van Doeve, truhlář, však víš. Učí nás číst a psát.“

Podal jsem mu ruku. Podíval se na mě s pochopením, hned se mi zalíbil.

„O tobě už ví všechno,“ řekla Marga. „Ale kohos to přivedl s sebou?“

„Já jsem Hein,“ představil se Hein znova. „A vracím se s Tonkem z Francie, kde nás drželi v zajetí.“

Marga se obrátila ke Grétce. „No tak, Grétko, neplakej, uvidíš, že se vrátí i Klaas.“

„Na to můžeš vzít jed,“ řekl jsem, třebaže jsem si tím už nebyl zdaleka tak jistý. „Klaas se umí dostat z bryndy. No, já už půjdu.“

„Chceš, abych šel s tebou?“ zeptal se Hein, který se necítil u mých sester ve své kůži.

„Ne, jen zůstaň tady. Hned jsem zpátky.“

„Tonku!“ vykřikla paní Van Zantenová, jakmile mě spatřila. Přitiskla si mě bouřlivě na mohutnou hrud', vlepila mi hubičku na obě tváře a hned mě táhla s sebou do oficíny. „Johano! To

nehádneš, koho ti to vedu!“

Maminka zametala vkleče podlahu; ohlédla se, ale nedala najevo, že mě poznává. „Už jí neslouží oči,“ vysvětlila mi honem paní Van Zantenová. Zvedla matku a ta teď teprve poznala, kdo jsem. S pláčem se ke mně přitiskla. „Tonku, všichni říkali, že jsi už mrtvý, stejně jako...“

„Ale kdepak, maminko. Jsem zdravý jako rybička. Však vidíte sama.“

Paní Van Zantenová jen pokývala hlavou. „A já si myslela, Johano, že o toho chlapce nedbáš. Sám mi to jednou povídal! Nech tu práci pro dnešek být, děvče, a jděte spolu pěkně domů.“

„Neměla bych to nejdřív dodělat, paní?“

„Ale kdež, to stačí. A ten Tonek! Hotový mužský! To je škoda, že není doma můj manžel. Musel k pacientovi, však víš, kolář Fokkema. Šel mu nasadit pijavky proti horečce.“

Když si máti šla na chodbu pro šál, pošeptala mi rychle paní Van Zantenová. „S tvou matkou už není žádné pořízení, Tonku. Nechávám ji trochu přivydělat ze soucitu, ale nestojí to za ty peníze. Dobře, že ses vrátil. Už si nemusíš hrát na vojáka, co? Koukej si najít nějakou pořádnou práci, abys taky něco vydělal. Promluví se svým mužem... Právě říkám tvému chlapci, Johano, že ho pan Van Zanten možná zase přijme do práce.“

„To by byla krása. Bůh vám to zaplat', paninko,“ řekla maminka.

Najednou mě to zmohlo. Dotklo se mě, že paní Van Zantenová zaměstnává matku jen ze soucitu; představil jsem si, že zakrátko bude možná totéž říkat o mně.

Na ulici jsem vzal matku pod paži a pevně ji k sobě přitiskl.

„Jakpak je, maminko?“

„Dobře, chlapče, moc dobře. Ale tam to byla hrůza, však víš, kde myslím. Ten člověk tam za mnou pořád chtěl přijít.“

„Ale ne, maminko, to jste si jen myslela.“

Zavrtěla hlavou. „Nevěříte mi, to vím. Ale já ho pořád viděla za oknem. Díval se na mě tak zle, viděla jsem, jak hýbe pusou.“

Určitě říkal něco jako: jen počkej dneska v noci, až budou všichni spát. A pak nadával a klel.“

„Už je pryč, maminko.“

„Ano, je pryč. A pan farář mi slíbil, že se sem už nevrátí.“
Povzdychla si. „A ty jsi pořád nešel. Kdes byl celou tu dobu?“

„To vám všechno ještě povím, maminko. Nebyla to má vina.“

„Ne? A vzpomněl sis na mě někdy?“

„Ach ano. A kolikrát.“

„Říkají, že jsem se pomátla. Dost možná že je to pravda, nic si nepamatuju. Ale teď už je mi mnohem líp, můžu dokonce zas vydělávat.“

„Ano, maminko.“

„A paní Van Zantenová je se mnou moc spokojená. Říká, že jsem taková čistotná. Proto mi dává často něco s sebou. Zrovna včera jsem dostala kastrůlek zbytků, to jsme se poměli... A tuhle taky, už ani nevím, co to bylo.“

Přišli jsme do naší uličky. Už v chodbě jsem slyšel Heinův hlas. Líčil humorně moje ministrantská dobrodružství ve francouzském špitále a obě sestry svým vyprávěním rozesmál. I Grétku.

Ten klidný chlapec, co tu byl prve, už odešel.

Nad ohništěm visel kotlík s kyselým zelím a zanedlouho před nás Marga postavila plný talíř a přidala i kousek špeku.

„A co víno?“ zeptal se Hein.

„Vino?“

„Ano, na to jsme zvyklí.“

„Tak vy jste takoví jemnostpáni? To se honem zase vraťte do Francie,“ zasmála se Marga.

Byl jsem rád, že Hein vyvolal tak veselou náladu. I maminka se nakazila. „Vino?“ zeptala se a také se tomu zasmála.

U sousedů jsme zase vypůjčili několik pokrývek. Měli jsme za sebou dlouhý pochod a na mě padla únava. Zato Heina jsem musel několikrát pobízet, aby šel se mnou nahoru, pořád měl ještě co povídat a spát se mu zřejmě nechtělo.

„Poslyš, ta Grétka...“ začal, když jsme konečně byli nahoře. „Máš ty to ale milou sestřičku. Hele, co myslíš... je něco mezi ní a tím klukem od vedle?“

Zaskočilo mě to. „Ale kdež! Grétka má přece Klaase.“

„No jo, jenže ten tu není.“

„Určitě ale přijde. Já ho znám. A vím taky, že na něho Grétka čeká.“

„Myslíš?“

„Nemyslím, vím to. I kdyby zůstal pryč léta.“ Ale jen jsem to dořekl, už jsem si tak jistý nebyl. Snad jsem jenom chtěl věřit, že by na Klaase čekala léta, kdyby na to přišlo.

„Dovede se tak mile smát,“ povídal ještě Hein, než si přetáhl pokrývku přes hlavu. „Nemohl jsem se toho nabažít. Ještě teď mi ten smích zní v uších...“

Nazítří jsem se na to zeptal Margy. „Poslyš, Margo..., mezi tím chlapcem z včerejška a naší Grétkou snad není nic, že ne?“

„Mezi kým? Mezi Grétkou a Thijssem? Ale ne, přirozeně že ne. Jak jsi na to přišel?“

„Já ne, to si myslel Hein,“ odpověděl jsem nešikovně.

„Tak? Že si to myslel Hein?“ Zamyslela se, ale pak řekla rozhodně, jako by to záleželo jen na ní. „Ne, Grétka má Klaase a nikoho jiného.“

„Přirozeně. Já to věděl,“ přisvědčil jsem, uklidněný.

Matka odešla brzo ráno do práce. Marga si vzala ten den volno, aby s námi mohla v klidu projednat, co a jak. „Máti dělá, co může,“ řekla Marga, „ale má tak špatné oči, že ani nevidí, kde leží smetí, a taky hned zapomene, kde už utírala prach. A mimoto jí co, chvíli vypadne něco z ruky. Tuhle upustila japonský talíř u paní Barendsové, to je paní radního sekretáře; naštěstí jsme ho nemusely platit - kde bychom na to vzaly? Bylo by dobře, Tonku, kdybys mohl taky něco vydělat.“

Rád bych, ale jak? Nechtěl bych za poskoka k panu Van Zantenovi, nechtělo by se mi k němu, ani kdyby byl ochoten vyučit mě na skutečného lazebníka v oficíně a kdyby mě bral s sebou na své každodenní ranní obchůzky k ctihodným občanům, kteří se dávali holit doma. To tak, držet lazebnickou misku a poslouchat řeči o počasí!

Ale co tedy? Co jsem uměl? Vyučil jsem se jen na vojáka, jinak nic.

V minulých dnech mluvil Hein hodně o službě na moři a o

penězích, které člověk dostane od verbířů³ když se dá najmout na loď. Plavit se do dalekých, teplých zemí... Ale kdybych byl tak dlouho z domova, jak bych se mohl starat o svou matku a sestry? Čekal jsem, kdy Hein zase začne o životě námořníka, ale kupodivu o tom teď mlčel.

Marga nám poradila, abychom šli za panem farářem Vinkensteynem: zná přece tolik lidí, možná že mi něco poradí. Podle starého zvyku jsem se za ním vypravil do Hrnčířské, ale tam už nebydlel. Už dlouho děti neučil katechismu a o životě svatých, žil teď v ústraní na dvorci svatého Bartoloměje; sám se podobal svatému s věnečkem šedivých kučeravých vousů a bledou, lysou lebkou. Utíral si slzy dojetí nad naším shledáním a velebil jako boží zázrak, že jsme se ve zdraví dostali ze spárů toho molocha, biče, seslaného samým satanášem na hříšné lidstvo. Ted' si konečně mohl vylít srdce - dříve se vyjadřoval opatrněji, když mluvil o velkém Napoleonovi a jeho věčných válkách.

Nu ano..., a co se mě týče. Po dobrodružném životě, jaký jsem vedl v minulých letech, se zřejmě nehodím pro nudnou práci ve městě, ale co takhle práce na venku? Nemýlí-li se, má jeden z mých vzdálených příbuzných statek poblíž Alkmaaru? Ano, to souhlasí. Strýc Manus. Tak vida, to by stálo za zprubnutí.

Hein táhl zase se mnou, tichý a duchem nepřítomný.

Strýce Manuse jsme našli venku u stáje. „Dobry den, strýčku,“ začal jsem zvesela, a když si nás nedůvěřivě změřil, pověděl jsem mu, kdo jsem.

Nejdřív se zamyslel. „Aha, syn Jana Polanta. To jsi ty? A ten druhý, to je tvůj přítel? No, pojed'te dál. Podíváme se, jestli má pro nás panímáma trochu kafe.“

Zatímco jsme si s Heinem zavdávali horkou kávou, ke které jsme dostali i pořádný kus mazance, šel si strýček do spíže pro džbáněk pálenky. Museli jsme mu povídat o našich dobrodružstvích. „To jsou mi věci,“ bručel si strýc zas a znovu, „to jsou mi věci. Slyšíš, ženo? Ne, neslyší, je hluchá. No co, teď je aspoň Napoleon bezpečně odstavený na tom ostrově, panáček jeden. Jak že se to tam jmenuje? Elba? Aha, Elba, už jsem zapomněl. No, jen at' si tam sedí. Nakonec mu pěkně připálili pod zadkem. Kde že to bylo?“ To jsme taky

nevěděli. „No co, na tom přece houby záleží, kde to přesně bylo,“ řekl strýc Manus a znova si nalil.

Povídal jsem o flotile a o Francii a Hein si přisadil vyprávěním o francouzském špitálu, aby nepřišel zkrátka. „Slyšíš to, ženo?“

Ne, neslyšela nic.

„No jo, ale práci, práci pro tebe nemám, chlapče. Je mi líto, ale kdo si teď může držet pacholka, doba je zlá. Ten váš Napoleon nám tu pěkně zavařil, celá země šla k čertu. Měli mu zakroutit krkem, místo aby ho posílali na ten ostrov, jak že se to zas jmenuje? No jo, ale císařovi se krkem zakroutit nedá. Panstvu se na život nesáhne. To jen našinci. To kluky, jako jste vy, ty zabíjejí, střílejí... No co, pojďte se mnou, ukážu vám stáj. Ještě jednu skleničku. Ta byla! Mám jen šest krav, dřív jsem jich měl dvakrát tolik! Tři jsou zrovna březí, například ta hnědka s lysinou, ta se vždycky dobře otelí a je to dobrá dojnice. Ne, práci pro tebe nemám, leda by sis chtěl občas něco přivydělat, kdybys chodil s býkem.“

„S býkem, strýčku?“

„S tímhle tady.“ Poklepal po šíji statnému černobílému býkovi. Zvíře k němu obrátilo hlavu a zabučelo.

„Zná vás,“ prohodil jsem.

„Aby ne! Je to chlapík. Kryje všechny krávy tady po okolí. Tele co tele by mu mělo říkat táta. Kdyby se ti chtělo chodit s ním po vesnicích a troubit na roh? Jakmile to nějaká slyší - myslím kráva - hned ví, kolik uhodilo.“

Zazubil se na mě. „Není zlý. Má mírnou povahu, jen se mu podívej do očí. Tak co, Strakáči?“

Strýček si všiml, že váhám. „Pro chlapa, jako jsi ty, co viděl kus světa, to vlastně není žádná pořádná práce. A vyděláš si s tím s bídou na suchý chleba.“

„To by nešlo,“ uznal Hein. „Takhle na práci s motykou a lopatou byste nás nepotřeboval?“

Nevěřil jsem svým uším. Copak Hein pomýšlel taky na sedlačinu?

Strýc Manus se na nás podíval. „Vy přece ani neumíte držet lopatu.“

„A to je taková věda?“ zeptal se Hein.

„Věda to není, ale musí se to umět. A jakpak byste se u vojáku

naučili, co je to pořádná práce? Plahočit se jako sedláci? Ne, můžete chodit s býkem a troubit na roh, jinak pro vás nic nemám.“

„No, tak my zase půjdeme, strýčku,“ povzdychl jsem si.

Přikývl, celý šťastný. „Ano, já taky zas musím do práce, hoši.“

„Hele, Heine..., nechtěl tys na moře?“ zeptal jsem se, když jsme zase vyrazili k městu.

„Přirozeně že chtěl,“ přisvědčil neochotně. „Ale to snad nemusím tak honem.“

U brány jsme se ke svému překvapení setkali s jedním mužem z Limoges. „To jsem já: Zrzek,“ řekl a vyprávěl nám, že bydlí tady poblíž a že se právě upsal Josefu Marjanovi, verbíři z Doelenveldu, na šest let k pěchotě - do infanterie. Když jsme se ho zeptali, kolik za to dostal, ukázal nám dva nové, lesklé dukáty.

„Udělejte to taky,“ poradil nám. „Budete nadosmrti zaopatření. Budete mít co pít a jíst, Napouška mají teď pěkně pod zámekem na tom ostrově, kdo by si teď začínal s válkou? Bude to klid'ánko, chlapi, život v pohádce, jedna báseň. Jako v bavlnce.“

Nedokázal jsem myslet na nic jiného než na ty dva dukáty.

„A kde je ta posádka?“ zeptal se Hein.

„V Den Helderu.“

Den Helder... To bylo z Alkmaaru jen několik hodin cesty.

Hein mě dloubl do žeber: „Co si o tom myslíš? Jdem na to?“

Vyrazili jsme za Josefem Marjanem. Museli jsme mu podepsat papír, na kterém to všechno prý stálo. Já se dovedl jakžtakž podepsat, Hein udělal křížek. Potom nám Josef Marjan odpočítal každému šest zlatých.

Šest zlatých! To zdaleka nebyly dva dukáty!

„Zrzek dostal víc!“ protestovali jsme.

„Zrzek? Myslíte toho, co přišel před váma? Ten se jmenuje Wezerman.“

„Ať se jmenuje, jak se jmenuje, dostal dva dukáty.“

„Ale to je chlap jako hora. Dva metry! Vás jsem si vzal jako dorost.“

Zazubil se. Chlap zatracená!

Ukázal nám ještě, kde se máme hlásit, a nám nezbyvalo než jít. S

šesti zlatými na osobu.

Šest zlatých! Stejně to byl pěkný kapitál. Hned jsem koupil šunku a hezký šrůtek, doma budou mít aspoň co jíst. Hein to zařídil jinak: zaskočil ke zlatníkovi Brouwersovi a koupil pro maminku stříbrnou sponu, pro Margu stříbrný řetízek s křížkem a pro Grétku to nejhezčí: prstýnek z double s kamínkem. Prasklo na to sice všech šest zlatých, ale radost doma byla veliká. Grétka si samým vzrušením ani nevšimla, co jsem přinesl já, padla Heinovi kolem krku a vlepila mu hubičku na obě tváře. Dokonce i máti, která právě přišla z práce, se zálibně prohlížela v zrcátku, pověšeném na dveřích.

„Byl bych přinesl i láhev vína, ale...“ řekl Hein a významně obrátil obě kapsy.

Pro víno jsem tedy došel já a tím bylo i po mém žoldu. Ale zato jsme se toho dne v našem chatrném domečku v Bontekoeově uličce pěkně poměli.

22

Dva dny poté si pro nás přišel seržant a odvedl nás ještě s několika dobrovolníky do Den Helderu. Děvčata šla s námi až k bráně na Koňském trhu a mávala nám, dokud jsme jim nezmizeli z očí. „To jsou vaše holky?“ zeptal se seržant.

Když jsme přišli do kasáren v Den Helderu, přidělili nás k patnáctému bataliónu. Naším velitelem byl kapitán Holthof, kterému jsme přezdívali „Kozí bradka“, protože nosil prošedivělou špičatou bradku. Nebo jsme mu říkali „Velebníček“, to zas pro jeho táhlý, nabádavý hlas, kterým oslovoval své mužstvo.

Dostali jsme nové uniformy: čáky s oranžovou kokardou, opasky se lví hlavou na přezce - holandský lev zase přišel ke cti! A taky těžkou anglickou pušku, s kterou jsme se teprve museli naučit zacházet. Jako staří mazáci jsme směli pomáhat seržantovi při výcviku bažantů; taky že jsme jim ukazovali, zač je toho loket! Večer v kasárnách jim Hein vyprávěl o všech bitvách, kterých jsme se podle něho účastnili, a o našem tažení s Velkou armádou na Rus. Poslouchali s vytřeštěnýma očima jeho vyprávění o požáru Moskvy a

o tom, jak jsme se s holýma rukama ubránili vyhladovělé vlně smečce, která se na nás vrhla s pěnou u huby a očima podlitýma krví. Poslouchal jsem ho stejně napjatě jako ti bažanti a tak jsem se také dozvěděl, jak ruské ženy obskakovaly vítězící vojáky velkého císaře.

„Koukněte na něho!“ ukázal Hein na mě. „Toho vůbec nechtěly pustit!“

V Den Helderu by se Hein mohl dát snadno naverbovat do maríny, kdyby se byl nedal k pěchotě. Už se ale slovem nezmínil o životě námořníka a těšil se jen na naši první dovolenku. Konečně to bylo tady. Směli jsme na sobotu a na neděli domů. To bylo radosti, když jsme přišli do naší uličky s chlebníkem plným dobrot, které jsme nakoupili za ušetřený žold. Hein dával k lepšímu jednu veselou historku za druhou. Sestry se nad jeho vyprávěním o kasárenském životě mohly smíchy potřhat. Jediné, co ho trápilo, bylo to, že jsme tu při našem příchodu zase natrefili toho tichého chlapce, který se ostatně zase hned skromně klidil se slovy: „Stavím se tu zas zítra nebo tak...“

„To sem chodí každý den?“

„Ale kdepak, tak jednou, dvakrát za týden,“ řekla rychle Grétka. „Víš, že už umím napsat své jméno? Ukážu ti to.“ A napsala je úhledně na tabulku a přistrčila ji pyšně Heinovi, ale ten se na to ani nepodíval a tabulku zase odstrčil: „Víš přece, že neumím číst.“

Když jsem pak zase osaměl s Margou, zeptal jsem se jí, jak je to vlastně s Grétkou. To už zapoměla na Klaase? A koho má tedy ráda? Klaase? Heina? Thijsse?

Marga pokrčila rameny. „Já ani nevím. A když se mě na to ptáš přímo: myslím, že to neví ani ona sama. Thijs je pro ni něco jako bratr. Hein se jí líbí. Je takový veselý a všechny nás vždycky rozesměje. Ale kdyby se nazítří vrátil Klaas, bude to on a nikdo jiný. Jenže... jen jestli se vrátí.“

Jen jestli se Klaas vrátí... Dlouhé dny jsem si na něho vlastně ani nevpomněl, ale najednou se mi přímo stáhlo hrdlo: co se s ním asi stalo? Žije ještě? To by už přece byl zpátky. Kdo z té mizérie vyvázl se zdravou kůží, ten se přece už dávno vrátil.

Pomaloučku jsem se vzdával naděje. Klaase už v životě neuvidím.

„Hein jí neměl dávat ten prstýnek, to od něj nebylo správné,“

řekla ještě Marga. „Prstýnek je pro děvče něco jiného než spona nebo přívěšek. Taková holka si hned všelicos představuje...“

Řekla to, jako by nebyla jen o dva roky, ale o deset let starší než Grétka. Chvilí se mi zdálo, že má trpký hlas. Bála se snad, že jí nikdy nikdo žádný prstýnek nedá?

Při loučení v neděli večer nastalo zase všeobecné objímání, viděl jsem, jak Grétka položila Heinovi hlavu na prsa a podívala se mu mile do očí. Celou cestu až do Den Helderu o ní pak nadšeně mluvil. „Byl jsem blázen, že jsem se dal zase naverbovat do armády,“ rozumoval nakonec. „Co si takový voják vydělá? I kdybych to dotáhl na seržanta? Měl jsem se vyučit nějakému řemeslu. Jen si vezmi toho Thijse, sám je za dva nic, ale jeho táta má truhlářskou dílnu a on si do ní za čas pěkně zaleze. Nevěřím mu ani za mák. Klidil se hned, jak jsme přišli. Asi se mě bojí. Ale jen co vytáhnu paty, bude zase s Grétkou jedna ruka.“

Znenadání přišel rozkaz, že se celý náš útvar musí přesunout do Zutphenu. Polekalo nás to. Zutphen... kde to vlastně leží? Musíme prý přes Zuiderské moře do Hardewijku, vysvětloval nám Kozí bradka. Potom ještě pořádný kus pěšky. „Já pláchnu,“ povídal Hein. „Tak daleko já nechci.“

Ale když jsme se nalodili a s čerstvým větrem v plachtách pluli přes širou hladinu, přišel na jiné myšlenky. „Už vím, co udělám. Musím se nějak vyvlíknout ze zdejší služby a stanu se lodníkem pobřežní dopravy, jako jsem to chtěl vždycky. Nemusím do dalekých zemí, co bych tam hledal? Co je mi do černochoů, tygrů a slonů? A kdybych chtěl vidět opičáka, podívám se na tebe.“

Šel si promluvit s kapitánem a vrátil se celý zkrroušený. „Zeptal jsem se toho chlapa, co stojí taková šalupka. Spoustu peněz - to by člověk šetřil do aleluja. Měl bych mu prý začít dělat poskoka. Pěkně děkuju. To můžu právě tak dobře chodit s tím bulíkem a troubit na roh, jak povídal tvůj strejda. Škoda,“ povzdychl si zhluboka a vdechl slaný mořský vzduch. Zahleděl se s pohrdáním na vojáka, kterého trápila mořská nemoc a který se celý zelený nahýbal přes brlení. „Jen se na něho podívej! Nesnáší ani pár vlnek. Krmí rybičky.“

Zutphenská kasárna byla plně obsazená, museli nás ubytovat po rodinách. Hein i já jsme se dostali k řezníkovi Gansboomovi. Mohli

jsme to chytit hůř. Tady jsme dostávali na chleba silná kolečka játrového salámu; k obědu žebírka nebo čerstvou šunku; řezníková paní, tlustá a usměvavá, se o nás dobře starala.

Brzy ráno se už ozývalo srdceryvné ječení zapichovaných prasat nebo bázlivé bučení krávy, která tušila svůj osud. Gansboom byl trochu přihloupělý, pomalý tloušťák, ale měl v sobě i něco z nebezpečného mordýře, protože míval zápěstí až k lokti často od krve. Jeho žena ho před námi často omlouvala. „Piet je takový dobrák, neublížil by mouše.“

Měli hezkou, asi patnáctiletou dcerušku Annemieku, která se před námi bohužel většinou schovávala, někdo jí zřejmě nakukal, že na vojáky si musí dát pozor. Bavila ji hudba, dlouhé hodiny hrála na piano, co stálo v zadním pokoji, a zpívala při tom jasným hláskem. Říkali jsme jí s Heinem Pěnička, protože věčně zpívala píseň o pěnkavce. Oba jsme ji už znali z paměti. Pěnička ťukala zobáčkem na zamrzlé okno a prosila: Pusťte mě dovnitř jen na chvílku. - Ach, pěničko, ptáčku, milý zpěváčku, pojď dovnitř, ohřej se u ohýnku. Annemiečina otce to zas a znovu dojívalo k slzám a sentimentálně se na nás díval: „Jak se vám to líbí? Řekněte upřímně: nezpívá jako andílek?“

„Přesně tak,“ přisvědčili jsme oba.

Otec vstal ze židle, aby dcerušku objal, ale Pěnička se odvrátila a ohrnula nosík. Heina napadlo, že zná píseň o námořníkovi, který spadne za bouře přes palubu a drží se plovoucího dřeva. „Zmítám se uprostřed vlnobití, ó Pane, zachraň mé živobyті. Ó Pane, jak strašně ta bouře mě kručí, snad nechceš, ó Pane, bych vypustil duši? Pane, už všechna mě opouští síla, v svou náruč bere mě podmořská víla.“

Rád by tu píseň zazpíval za klavírního doprovodu, ale Pěnička k ní neměla noty, takže Hein spustil bez piana. Hlas mu burácel jako sama bouře; řezník obdivně kýval a Annemieke o nás poprvé projevila zájem.

Jinak byl život v Zutphenu dost nudný; už jsme se těšili na první dovolenou. Dva dny budou dost krátké, Kozí bradka by nám měl dát nejmíň týden.

Jednoho dne došel na řezníkovu adresu dopis pro Heina. Ani tomu nemohl věřit. „Dopis pro mě? Za celý život jsem ještě nedostal

dopis...“

Pak to pochopil a hned také vyletěl: „To je určitě od toho chlapa, co chodí za Grétkou! Od koho jiného? Co ode mě chce?“

Řezníkova žena nám to psaní přečetla. Nebylo od Thijse, ale od samotné Grétky!

„Milý Heine,“ psala, „co tomu říkáš? Píšu tenhle dopis úplně sama! Daří se nám dobře, doufáme, že vám taky. Přejdeš zas s mým bratrem na dovolenou? Mnoho pozdravů také od matky a Margy.

Grétka.“

Hein při předčítání zbledl jako stěna. Když mu řeznice podala dopis, zíral na něj chvíli mlčky a pak si ho strčil do kapsy.

„Naučil ji psát,“ řekl mi potom. „Víš, co s tím dopisem udělám? Tohle!“ Přetrhl ho vpůli a hodil ho do ohně.

Polekal jsem se jeho výrazu. „Číst a psát!“ hlas se mu chvěl bezmocným vztekem. „Ji to naučí! A ze mě tak udělá pitomce. Jen ať si vezme toho kluka! Ten se k ní hodí líp!“

„Byl to přece milý dopis, Heine,“ domlouval jsem mu.

Zavrtěl hlavou. „Chtěla mi jen ukázat, oč je chytrější. Ten mizera jí jistě povídal: ‚Napište mu pěkně dopis, ať to pochopí. Ať se jdou vycpat! Oba dva!‘“

Vzdal jsem to. Nebyla s ním vůbec řeč.

Požádali jsme o čtyřdenní dovolenou, ale když jsme ji po čase dostali, nechtěl Hein se mnou. „Mám jiné plány,“ řekl. A pak ledabyly utrousil: „Dal jsem se naverbovat na Východ.“

„Co to povídáš?“

„Dostaneš za to fůru peněz. Na dlaň.“

Věděl jsem přirozeně, že se v kasárnách verbuji dobrovolníci do Východní Indie. Ale rozhodli jsme se přece...

„Chtěl bych vidět kus světa,“ řekl Hein. „Tady mi je těsno v tomhle všivým kraji.“ Udělal posunek, jako by se dusil.

„Kolik dávají, když se přihlásíš?“ zeptal jsem se.

„Před odjezdem šest dukátů. Po příjezdu taky něco. A mimoto dvojitý žold, člověče, dvojitou dietu, všechno dvakrát! být tebou, podepíšu to taky. A vytřem jim zrak!“

„Sám víš, že nemůžu pryč.“

„Ne? A proč? Tvá máma bude mít radost z těch dukátů. A z toho, co dostaneš k tomu! Ale když nechceš, zůstaň si tady. Pojedu sám.“ Otočil se a nechal mě celého zmateného stát.

Šest dukátů rovnou na ruku a později ještě něco... Rozhodl jsem se, že požádám o radu kapitána.

Podíval se na mě soucitně a zavrtěl hlavou: „Nedělej to, Tonku. Je to příšerná země. Nikomu tam nemůžeš věřit, a než se naděješ, chytneš zimnici nebo jinou smrtelnou nemoc. Život vojáka tam nestojí za zlámanou grešli. Jsi tam osamocený, Bohem i lidmi opuštěný, musíš bojovat proti divochům, co si člověka zaživa upečou a snědí, když jim padne do rukou. Pověz to i svému příteli. Ať řekne, že se upsal v opilosti a nevěděl ani, co podepisuje.“

Když jsem vyšel ven a rozhlížel se po Heinovi, narazil jsem zrovna na majora, co verboval do Indie. Tomu přišly k smíchu kapitánovy řeči. „Co o tom může ten Kozí bradka vědět?“ utrousil neuctivě. „Copak tam byl? Onemocnět a umřít můžeš všude, jenže tady třeš bídu a tam můžeš vydělat majlant, když v tom umíš chodit. Viděl jsem lidi, co se odtamtud vrátili s žokem peněz. A nemusíš proto hnout prstem, necháš za sebe dělat černochy.“

Moc dobře jsem se v tom nevyznal. Jak můžu za sebe nechat dělat černochy, když budu sloužit ve vojsku? A to ti černoši pracujou pro člověka jen tak?

Potloukal jsem se kolem, když začal vypočítávat jiným, jaké výhody plynou ze služby na Východě. Viděl jsem, jak hoši váhají, jak spolu rokují a konečně se upisují - ať už jménem nebo křížkem. A pak - aniž jsem sám věděl - tam najednou stálo i moje jméno. Napsal jsem je sám, pěkně celé: Theodorus Polant.

Krátce poté se udály vzrušující věci. Během jedné přehlídky museli vystoupit z řady všichni „koloniálové“ a odevzdat zbraně. Bylo nás na sto padesát a společně jsme odpochovali zpátky do Hardewijku, kde se to jen hemžilo dalšími dobrovolníky. Bylo tu i hodně cizinců: Francouzů, Angličanů, Němců, nedávno to byli nepřátelé, teď spolubojovníci v novém vojsku krále Viléma! Zasmáli jsme se tomu a zapomněli na všechno nepřátelství, spolkli jsme i

vztek, který v nás zůstal z francouzského zajetí.

Chodil jsem po městě a přistihl jsem se, že stále vyhlížím Klaase. Kdybych ho tak zastihl mezi ostatními... Ale ne, jak bych mohl. Byl přece mrtvý, Klaas byl mrtvý.

Asi po týdnů nás zase nalodili na pobřežní čluny a dovezli nás do Amsterdamu. Odtud jsme pokračovali pěšky do Haarlemu, kde jsme se s Heinem dozvěděli, že nás přidělí ke čtvrté rotě prvního praporu východoindické pěchoty, ke čtvrté kumpanii prvního bataliónu východoindické infanterie, jak se tomu po vojáků říkalo. Směli jsme si dojít pro nové uniformy: modrý plátěný kabátec se světle modrým límcem, klopami a patkami, žlutými lacetkami a červenými tresami, sami sobě jsme se ohromně líbili. K tomu plátěné kalhoty a kamaše, šedý havelok a krátký plášť, čáku s korunkou, královským W a třemi lvími hlavami. Dostali jsme i těžkou anglickou karabinu, s kterou jsme se už naučili zacházet. Dále přirozeně tornistru a polní láhev na opasku. Pracovní oděv z bílého plátna, policejní čepici a podobně. Dalo to práci složit tohle všechno do batohu ještě s ručníkem, kouskem mýdla, mazáním na pušku, šitíčkem, cídídem na boty a na měděné knoflíky. Zabralo nám to celý den.

Chtěl jsem ještě odevzdat matce těch šest dukátů, co nám slíbili. Taky bych se rád ukázal doma v tak krásné uniformě. Jestlipak k tomu budu mít ještě příležitost? Záleželo to na tom, z kterého přístavu odjedeme. Hein mi pro jistotu sdělil předem, že rozhodně nehodlá jít se mnou, chci-li ještě do Alkmaaru. Jen ať klidně pozdravuju Grétku a jejího učeného přítele sám.

Osud však rozhodl jinak. Napoleon se vrátil. Lidé se shlukovali na ulicích, z tváří jim čísela hrůza a strach. Ani si to netroufali vyslovit nahlas: on se vrátil!

Příliš klidný život na Elbě Napoleona začal nudit.

Zachtělo se mu kanonády, místo aby poslouchal křik racků kolem ostrůvku. Chtěl zase vést svou armádu, vidět, jak se před ním v prachu plazí králové, chtěl znovu zažehnout svět. Podařilo se mu uprchnout anglickým strážcům a dorazit do Francie. Okamžitě zmizely bílé kokardy a bílé vlajky s královskou lilií. Ti, co ho ještě včera proklínali, honem zas provolávali: „Vive l'Empereur!“ Na porážky se rázem zapomnělo, vzpomínalo se jen na vítězství, jižní

Francie jásala: s Napoleonem se vrátí stará sláva. Byly sice vyslány oddíly, aby se zmocnily nebezpečného štváce, ale ty zakolísaly, jakmile zase uviděly pomenšího muže s pronikavým pohledem, který jim neohroženě vyšel vstříc se slovy: „Kdo chce zastřelit svého císaře, ať to udělá.“ Nikdo nevystřelil. Veteráni padali na kolena a líbali mu holínky. A král v Paříži slezl v cukru letu z nově získaného trůnu, sebral manželku a děti a práskl do bot.

Museli jsme nastoupit na kasárenském nádvoří, kde k nám promluvil vrchní velitel: „Muži, věřte tomu nebo ne, Napoleon uprchl. Větší pitomci než Angličané se tak hned nenajdou. Francouzské vojsko k němu zas přeběhlo a mašíruje teď k severu, to znamená naším směrem. Jenže jestli si myslí, že se mu podruhé podaří přivtělit Holandsko k Francii, je vedle. My provolali slávu oranžskému rodu a tak to taky zůstane!“

Odmlčel se a my pochopili a vykřikli jednohlasně: „Hurá! Sláva Oranžským!“

„Dobře tak. Slyším, že holandský lev si umí zařvat,“ pokračoval. „Je to ještě mladý a bujarý lev, žádná opelichaná šelma s obroušenými drápy, ten se s francouzským orlem vypořádá, až budou cucky lítat. Muži! Král vám důvěruje. Já vám důvěřuju!“

„Ať žije král! Ať žije náš velitel!“ volali jsme.

Spokojeně přikývl. „Tak tedy: pakovat, pročistit zbraně a zítra o šesté vzhůru na pochod! Rozchod!“

V šest hodin nástup k pochodu... „Zase nějaká novota,“ bručel Hein, „já myslel, že pojedem do Východní Indie. Kdypak konečně uvidím ty opice, tygry a černochoy?“

Chápal jsem, že za tím špičkováním skrývá své city. I já byl z toho všeho zmatený. Trvalo dlouho, než jsem ten večer usnul. Táhnout proti Napoleonovi... Dřív jsme mu provolávali slávu jako svému císaři, teď to byl náš úhlavní nepřítel, hroživé nebezpečí. Co nás čeká? Skutečná bitva? Vzpomínal jsem na to, co mi o boji vyprávěl „můj“ seržant Grondeling. V duchu jsem slyšel hřmění děl, třesk zbraní. Viděl jsem v duchu, jak se na mě řítí francouzský voják s bajonetem na pušce a s vražedným zápalem v očích. Budu muset zabít, abych sám nepřišel o život. Zamrazilo mě. Jako bych si poprvé uvědomil, co to znamená být vojákem. A přitom jsem se

upsal z vlastní vůle!

Ale když jsme nazítří pochodovali z Haarlemu a celé město nám mávalo, noční myšlenky se zase rozplynuly. Vzhůru na bojiště! My už ho naučíme móresům, toho Napoleona! Snad si nemyslí, že si podruhé strčí do kapsy naše Holandsko?!

Kus cesty za Haarlemem se ozval povel: zastavit stát! V časném ranním slunci nás dojel vrchní velitel Bischoff. Zastavil koně, lesklého černého hřebce, který netrpělivě hrabal kopytem, a oslovil nás ze sedla: „Muži z prvního praporu! Jdete na nepřítele. A kdo je náš nepřítel? Nikdo menší než velký francouzský císař, který povstal takřka z hrobu. Počítali jste s tím, že budete sklízet vavříny v daleké Indii, ale ty vás čekají i blíže domova. Buďte stateční v boji. Mluvím k vám jako voják k vojákům: nepřátelská kulka si nejspíš najde toho, kdo se před ní zbaběle křčí!“ Zasmál se, jako by tím chtěl dát najevo, že on se nepřátelským střelám nikdy nevyhýbá. „Dobrá,“ dodal k tomu, „až skončíte s tímhle a až bude císař s konečnou platností a jednou provždy zneškodněn, pak budete moci hájit nizozemské barvy v naší koloniální říši. A teď třikrát: Ať žije král! Ať žije vlast!“

„Ať žije král! Ať žije vlast!“ provolali jsme z plných plic; velitelův kůň přitom polekaně trhl hlavou, až mu pěna z pysků litala.

A pak: N?. rameno zbraň! Pochodem v chod!

Byla polovina června, čekal nás teplý letní den. Nebyla to žádná slast pochodovat v plné polní. K propoceným zádům se mi lepil nabitý batoh se srolovaným pláštěm nahoře.

V Leidenu dostal každý z nás předem dukát z verbovného a nazítří v Bredě pro povzbuzení další dva: teď jsme měli nárok už jen na tři. V Tilburgu se shromáždil celý pátý regiment východoindické infanterie. Plukovník provedl přehlídku. Muž co muž dostal přiděleno padesát ostrých nábojů - šlo do tuhého. S vojenskou kapelou v čele - to aby se nám líp pochodovalo - jsme vyšli z města směrem na Brusel. Tam se to hemžilo cizími uniformami, především anglickými a skotskými. Byli tam i brunšvičtí vojáci s hrůzostrašnou lebkou vpředu na čáce. Společně s Bruselany jsme se posmívali Skotům v kostkovaných sukních, pod nimiž jim vykukovala chlapská kolena. Člověku šel až mráz po zádech, když zavřískly jejich dudy.

Pětidenní oddych. Scházely se další koloniální oddíly. Utvořili z

nás „indickou“ brigádu pod vedením vrchního velitele Anthinga.

A znovu nástup k pochodu. Nabíjet pušky! Cože? To je nepřítel tak blízko? Toho večera jsme poprvé stavěli na stráž hlídky a vysílali zvědy. Dodalo mi to kupodivu pocit bezpečí. Bezstarostně jsem zavřel oči, nemusím se aspoň bát nočního přepadu. Přesto jsme ale s Heinem usínali s puškou v ruce.

Nazítří za úsvitu stojí šestnáct bataliónů pěchoty společně s jízdními a dělostřeleckými oddíly na silnici vedoucí k Halu. Čeká se na přehlídku. Nemá ji vykonat nikdo menší než syn samotného krále, princ Oranžský. Přijíždí s nejméně stočlenným důstojnickým štábem a projíždí pomalu v čele své družiny mezi vyřízenými řadami. Vypínáme prsa před Jeho královským Veličenstvem.

Přehlídka trvá dobré dvě hodiny, protože princ tu i onde pozdrží koně a promluví pár slov s některým poddůstojníkem, buď že vyjádří svou spokojenost, nebo naopak poukáže na nedostatky, které jsou neprodleně napraveny.

Pak následuje velké defilé, každá divize táhne s hromovým hurá kolem prince.

Když velcí páni zase odjedou, dáme se znova na pochod, tentokrát bez bubnování. Srdce mi prudce bije. Že by se šlo už na nepřítel? Ještě ne. Celé odpoledne a celou noc jsme pochodovali v hustém dešti a teď zase stojíme na stejném místě: na široké silnici do Halu. V dálce však slyšíme temné dunění bojové vřavy.

Co to? Cožpak nemáme být při tom?

Velitel naší kumpanie, kapitán Mulder, mám vysvětluje, k čemu sloužil ten pochod v kruhu. Byla to válečná lest! Čím větší je pohyb vojska, tím větší dojem o jeho mohutnosti; bylo třeba přelstít cizí špióny.

Po několikahodinovém odpočinku, kdy se stejně nedalo spát, jsem povolán k zásobovací službě: rekvírovat proviant a furáž. Táhneme se seržantem po okolních sedlácích a vykupujeme dobytek i drůbež: krávy, prasata, slepice a kachny. A taky mouku na pečení. Vracíme se s celým stádem dobytka a s podřezanou drůbeží, svázanou za nohy do velikých trsů. Sedláci si nemají co stěžovat, dostali řádně zapláceno, my nejsme žádní Francouzi.

Vrátíme se právě včas, abychom viděli, jak se v době války

udržuje vojenská kázeň. U kočáru, v němž strávil noc generál Anthing, stojí lavice, na ní jsou přivázaní dva vojáci, kteří loupili u sedláků. Statný seržant z jedenáctého bataliónu, ve kterém oba provinilci sloužili, jim uštědřuje sto ran rákoskou. Vojáci křičí bolestí. Polomrtvé je pak hodí na nákladní povoz; seržant si opráší ruce jako po špinavé práci a zazubí se na generála, který přihlížel se znechuceným výrazem z povzdálí, zda se výkon trestu děje podle vojenského řádu. „Tohle byla lekce pro vás pro všechny. Kdo se ještě proviní loupeží, dostane kulku,“ řekne generál a my víme, že to myslí vážně.

A znovu nástup!

A pochodem v chod směrem, odkud se nepřetržitě ozývá dunění. „No tak! Hod'te sebou!“ křikne Hein, který se bojí, že přijdeme pozdě. Muži se zasmějí, ale smýšlejí podobně. Chceme být přítom, třebaže si jsme vědomi nebezpečí. Jsme prostě vojáci a před námi je bojiště. Hlasité reptání, ba klení, když se po několika hodinách zase ozve rozkaz: Zastavit stát! K čemu to? Nikdo tomu nerozumí. Copak nás král nepotřebuje? „Je na nás opatrný. Šetří si nás na černoušky!“

Zase začne pršet. „Jen houš', hoši, stejně jsme promoklí na kost. Tohle se taky ještě snese.“ Sedíme s puškou mezi koleny a za chvíli jsme celí zkřehlí.

Nástup! A po půlhodinovém pochodu zas: Zastavit stát!

Rozdílí se chleba. Ale na jídlo není pomýšlení.

Kolem pochodují oddíly cizích vojáků, nepřejícně po nich pokukujeme. Zajásáme, když se plným tryskem přirítí ordonanční důstojník. Možná že nám nese rozkaz, po němž prahneme. Ne, žene se k dalšímu útvaru, k těm privilegovanějším; nám nezbývá než čekat.

Musíme vystřelit z pušek a znovu nabít. Mnohým z nás zvlhl prach.

Nová naděje. Ale zase nic. Čekat. Čekat na vytrvalém dešti. A pak za soumraku. Zpátky do tábora!

Co to znamená? Že by byla tahle bitva prohraná? Tak přece Napoleon ještě jednou zvítězil? A to jsme mu to nemohli překazit?

Zpátky do tábora! A v jednu hodinu v noci: nástup a pochodem v chod! První ranní rozbřesk přináší nové dunění děl.

Jenže to teď zní blíž. Vítr k nám přináší v poryvech útržky vojenské hudby. Signály na trubku, bubnování, svolávající k útoku! Srdce se nám může rozskočit.

A zrovna když si myslíme: teď, teď to přijde, ozve se už po kolikáté: zastavit stát! Je to jako hloupý vtip. Právě tak dobře jsme mohli zůstat v haarlemských kasárnách!

A zase kolem nás táhnou cizí regimenty, někdy z plna hrdla zpívají, jindy napjatě mlčí, prudce oddychují po rychlém, možná několikadenním pochodu odněkud z Německa či ještě z větší dálky. Jiné oddíly se vracejí z bojiště. Vojáci na smrt unavení, ale přesto rozesmátí se vzrušeně dohadují v řeči, které nerozumíme. A pak povozy plné raněných na cestě k lazaretu. Zpod plachet vykukují zkrvavené, nedbale ovázané hlavy s šíleným výrazem v očích. Někteří ranění sténají bolestí, jsou v tváři popelaví strachem, co je čeká: amputace, nebo smrt.

Tohle jsem si tehdy představoval v Haagu na cvičišti Maliebaan?

Před námi zuří bitva. Střelba sílí. Občas přes nás přeletí granát nebo kartáč a vybuchne v lesíku za námi. Vdechujeme ostrý pach střelného prachu.

A pak najednou... zadržíme dech... nepřetržitý jásot; přichází odevšad, zdá se, že stoupá přímo ze země, z dešťových par, plynoucích nad poli a houstnoucích mezi stromy. Bitva je vyhraná! Napoleon udělal i s vojskem čelem vzad!

„Ať žije princ Oranžský! Ať žije král! Ať žije Holandsko!“ křičíme a vyhazujeme čáky, střílíme do vzduchu. Ale v našem vítězném pokřiku se chvěje i zklamání, že my na tomhle vítězství podíl nemáme.

A to tedy byla, jak se později dozvíme, bitva u Waterloo. Nic jsem z ní neviděl.

Ale nazítří nám ukážou bojiště. Ten pohled si my vojáci nesmíme nechat ujít; vždyť budeme co nevidět vysláni na Dálný východ.

Nikdo neřekl ani slovo; s hrůzou jsme se dívali na mrtvolky, jimiž byla poseta zem, tisíce, další tisíce roztrhaných těl, hlava zabořená do bahna v zatopeném trychtýři po granátu, slepé oči zírají z tratoliště krve k šedému, deštivému nebi. Tam, kde odhodlaní muži utvořili

čtverhran - karé, leží jen hromada mrtvých těl. O kus dál se vedl boj na bodáky, onde útočila kavalerie: lidé a zvířata - mrtvoly a mršiny - tu leží v jedné změti. Koně s rozpáranými břichy a vyhřezlými vnitřnostmi. Vojáci různých národností - Němci, Rusové, Angličani, Skotové, Holanďani a Francouzi - bratrsky sjednocení ve smrti, jež nečiní rozdíl mezi národy, rasami, uniformami. A o kus dál trosky výzbroje: zlámané pušky, zborčené lafety děl, hlomozny s polámanými koly, puklé hlavně kanónů, prázdné i plné nábojnice.

O tomhle mi „můj“ seržant nevyprávěl. Snad že to sám nechtěl vidět? Já to teď vím.

U Quatrebrasu, kam nás vedou potom, zazní salva: tři lidé se zavázanýma očima a spoutanýma rukama klesají ke zdi. „Dezertěři a k tomu okradači mrtvol,“ křikne na nás s pohrdáním seržant, který prve velel: Palte! Podle medailí na prsou to musí být veterán velkého císaře. Odvrátím se, stěží potlačuju nevolnost. Také Heinovi se dělá špatně.

Ale když po několika týdnech zase vpochodujeme do Holandska, seběhne se, co má nohy, a všechno nás vítá: nás, hrdiny od Waterloo, nás, zachránce vlasti!

I my sami začínáme věřit, že jsme bojovali jako hrdinové v té slavné bitvě. Hovoříme zasvěceně o Napoleonových chybných výpočtech a o rozhodné roli, jakou sehrálo Holandsko pod vedením prince-vojevůdce. Jména jako lord Wellington a polní maršál Blucher nám s lehkostí splývají ze rtů. Ba pravda, anglický vojevůdce čelil jako skála francouzským výpadům a Blucher se objevil na bojišti s Prusy v pravou chvíli. Ale náš mladý princ stál úplně vpředu a vprostřed palby, a utrpěl dokonce průstřel ramene!

Jo, kdyby nebylo nás Holanďanů...

V Bredě bylo celé město ve slavnostním hávu; ulice se na naši počest vyšňořily zelení a pestrými lampióny; z otevřených oken na nás sypali kvítí, naši důstojníci dostali věnce a žádný z nás prostých vojáků si nemohl stěžovat na nedostatek polibků a objetí od místních dívek a žen. Měšťanstvo nás zvalo ke stolu a u sklenky dobrého vína jsme museli zas a znova vypravovat o Waterloo; Hein se dostával tak do ráže, že už mnoho nechybělo a byl by skolil vlastnoručně samotného Napoleona. No ano, a teď byl konečně mír. Skončila poslední válka, po ní už nepřijde žádná jiná. Mír všem národům. Nebezpečný válečný štváč půjde do vyhnanství na ostrov až někde v Africe, kde ho budou hlídat žraloci. Ti si s ním určitě poradí líp než Angličani.

V Utrechtu byla velká sláva, v Amsterdamu jsme parádovali před palácem na Damu společně s místní posádkou a střeleckými spolky, všichni ve slavnostních uniformách, kapely vyhrávaly hymnu Wilhelmus, stovky bubnů zavířily zároveň vítězný tuš a na balkóně se objevil sám král a jemu po boku královna a princ Oranžský s rukou dosud na pásce. Při pohledu na tu ovázanou paži proběhlo davem zachvění, i na nás to udělalo hluboký dojem: co kdyby byl princ padl! „Ať žijí Oranžští! Ať žije král! Ať žije náš princ, hrdina od Waterloo!“ křičeli jsme až do ochraptění společně s ostatními.

Po všem tom vlasteneckém veselí nás v našem vlastním posádkovém městě Haarlemu čekala studená sprcha. Holandsko se zřejmě nabažilo slavností a vrátilo se mezitím k obvyklé střízlivosti. Přišli jsme do kasáren, na nichž nevlála ani jediná vlajka nebo fábor. V kuchyni nehořel ani oheň, nebylo na čem vařit večeři. Museli jsme se nejprve vypravit se zásobovací službou pro potraviny a sami si dojit do skladu pro nejnutenější prádlo. Heina, mě a ještě několik mužů poslali jednoduše pro dřevo, schylovalo se už k půlnoci, když jsme poprvé utišili kručící žaludky. Pro haarlemské obyvatelstvo, které tak nevlídně přivítalo zachránce vlasti, jsme nenašli jediné dobré slovo.

Špatně jsme si zvykali na obvyklý posádkový život, který nám už zase začínal. Kdy se konečně nalodíme k plavbě do země opic, tygrů a divochů? Prý až v říjnu, říkali. A teď byl teprve

srpen. Pro útěchu každý z nás dostal hrst stříbrňáků za účast ve vítězné bitvě. Připadal jsem si jako boháč; zbývala otázka, jak obšťastnit matku a sestry takovým pokladem. Požádal jsem si o několikadenní dovolenou a k mému údivu chtěl Hein tentokrát se mnou. Waterloo mu zřejmě pomohlo překonat vzdor vůči Grétce. Dával si jedinou podmínku, že se nesetká s Thijssem. Jestli ho prý najde u nás doma, udělá hned čelem vzad.

Dostali jsme krátkou dovolenou, ale museli jsme slíbit, že toho nezneužijeme a nepokusíme se na poslední chvíli pláchnout. Takový slib jsme dali snadno. Kam bychom se jinak poděli? Mimoto nás lákalo dobrodružství daleké cesty.

Vyrazili jsme tedy do Alkmaaru. Když se na obzoru objevila kostelní věž, zatajil se mi jako vždycky dech. Co se asi všechno stalo od té doby, co jsem nebyl doma? A co tomu řekne maminka, až se dozví, že jsem se dal naverbovat na Východ? A jestlipak vědí, že jsme byli u Waterloo? Ne, jakpak by mohli?

Už jsme prošli branou a tamhle... tamhle za rohem už byla Bontekoeova ulička... Zaklepal jsem. Otevřela mi sama maminka a padla mi s pláčem do náručí. „Tonku... chlapečku, můj milý, velký chlapečku... Tonek se vrátil!“ křikla dozadu. „Žije! Tonek je tady! Pojd'te honem!“

Ze zadní místnosti bylo prve slyšet hlasy, teď se tam rozhostilo ticho. Zaslechli jsme i mužský hlas. Hein, který stál za mnou, zamumlal: „Ten chlap je tady. Já se pakuju.“

„Je tady Thijs, maminko?“ zeptal jsem se.

Zírala na mě: „Thijs? Ne. To není Thijs. To je ...“

V téže chvíli jsem to pochopil. „Vrátil se Klaas? Řekni, vrátil se? Tak řekněte něco!“

Na konci chodbičky stanul opravdu Klaas. I v polotmě bylo vidět, jak pohubl a jak na něm visí zbytky potřhané uniformy. Za ním se vynořily jako dva přízraky Marga a Grétka.

„Ano, to jsem já,“ řekl Klaas zvláštním, bezbarvým hlasem. Šel jsem k němu, uchopil jsem ho za obě ruce; díval se na mě zapadlýma očima a po tvářích se mu řinuly slzy.

Chtěl jsem se ho zeptat, kde byl, co dělal po celou tu dobu, ale on už sklouzl pohledem na Heina.

„Kdo je to?“

„To je Hein. Můj přítel. Společně jsme...“

Obrátil se na mou sestru. „Je to on?“

„Klaasi,“ zaprosila Grétka, ale on se na ni utrl: „Je to on, ptám se.“

„Co mi chceš?“ ozval se Hein a popošel kolem mě kupředu.

Klaas k němu pomalu přistoupil, teď stál přímo proti němu a hlas se mu třásl. „Tak to tys dal mému děvčeti prstýnek?“

„O čem to mluvíš, člověče? A kde máš to svoje děvče? To myslíš Grétku?“

„Buď tiše, Heine,“ vložil jsem se do toho a sám jsem se obrátil ke Klaasovi. „Je to úplně jinak, než si myslíš. A s tím prstýnkem to nesmíš tak brát... to nic neznamená...“

Grétka se také pokoušela promluvit, „Klaasi..., zůstals tak dlouho

pryč... nevrátil ses s Tonkem... a my si mysleli...“

Ale v té chvíli to Klaase zmohlo. Vrhł se na Heina, povalil ho na podlahu a sevřel mu rukama hrdlo. Vší silou jsem ho strhl za ramena. „Copak ses zbláznil, Klaasi? Nic mezi nimi není! Nic! Vůbec nic!“

Ale Klaas byl jako pominutý, sápal se v slepé zuřivosti na Heina, tloukl mu hlavou o zem; neslyšel ten křik a jek kolem sebe. Hein se mezitím vzpamatoval z prvního leknutí a pokoušel se mu vymanit. Podařilo se mu to, protože byl silnější, a já už viděl, jak se teď pusť do Klaase a dá mu co proto. Honem jsem bral starého přítele v ochranu, ale Klaas se oháněl i po mně a několikrát mě tvrdě zasáhl. Hein se naštěstí uklidnil, sám pochopil, že Klaas pro něho není v tomhle stavu žádný protivník, a proto ho jen rázně odstrčil.

„Pokousal mě,“ řekl a olízl si zápěstí. „Koukej mazat! Se vzteklým kocourem se-neperu. Ještě bys začal škrábat.“

Klaas se zvedl a třásl se po celém těle. „Ještě si to s tebou vyřídím,“ vyhrožoval v bezmocném vzteku, naposled se zoufale podíval na Grétku a potácel se ven.

„Klaasi! Klaasi!“ volala za ním Grétka, ale to už za sebou přirazil dveře.

A tak jsme tu stáli a zdrceně se dívali jeden na druhého. Hein si oprášil uniformu a prohlížel si zakrvácené zápěstí: „Máš ty to ale pěkný kamarády,“ řekl. „Máš takových víc?“

„Pojďme dovnitř,“ navrhl jsem.

Grétka zůstala stát, byla ještě celá nesvá. „Co teď udělá? A kde zůstane na noc? Musí přece někde spát.“

„Kdy přišel?“

„Dnes odpoledne. Pár hodin před vámi. Hned viděl ten prstýnek a...“

„Ale teď už ho nemáš,“ všiml si Hein.

„Ne, přirozeně že ne...“

„Ale celou dobu jsi ho nosila?“ Pokusil se usmát.

„Tak pojd'te,“ řekl jsem. Šli jsme dovnitř a zasedli stísněně ke stolu.

„Tonek se vrátil. Vidíte? Tonek se vrátil!“ řekla najednou matka a začala zase plakat.

„A Hein taky,“ dodala Marga a sestersky na něho pohlédla.

„Vyprávějte mi o Klaasovi,“ vyzval jsem je. „Proč se tak dlouho nevracel?“

„Chytili ho cestou do Holandska a zavřeli ho ještě ve Francii do vězení. Drželi ho tam, i když všichni ostatní už byli na svobodě.“

„Ukradl chleba, protože byl polomrtvý hladem,“ vyprávěla matka a mě zarazilo, jak normálně zase mluví.

Grétka se přitom dala do srdceryvného pláče. Heina to tak dojalo, že ji vzal za ruku a mile se na ni usmál.

„Nech toho, Heine,“ napomenula ho nezvykle přísně Marga. „Už takhle je z toho celá pryč.“

Hein okamžitě stáhl provinile ruku jako přistižený při činu, načež Marga začala veselým tónem: „Budete mít asi hlad. Podívám se, jestli tady máme něco k snědku. A vy zatím povídejte, odkud jdete. Vůbec nic o vás nevíme.“

„Nejdřív se podívejte, co jsem vám přinesl,“ řekl jsem, sáhl do kapsy a položil jsem na stůl své tři dukáty a to, co mi ještě zbylo ve stříbře. Matce zajiskřilo v očích.

„Takových peněz!“

„A to dostanete ještě,“ neodpustil jsem si. „Než odjedu ... asi za měsíc ... dostanu ještě tři dukáty.“

„Než odjedeš? A kam bys jezdil?“

Jednou jsem musel s pravdou ven. „Na Dálný východ, maminko.“

„Cože? Kam? Na Východ? Božíňku, není to strašně daleko?“

„Za šest let jsem zase zpátky, maminko. A to vám přivezu ještě mnohem víc peněz.“

„Ach, chlapečku, můj milý...“ Zarazila se a já pochopil, že se málem podřekla.

„Můj milý Tonku,“ opravila se rychle.

Vstal jsem od stolu. „Půjdu se podívat, jestli někde nenajdu Klaase. A ty zatím povídej o Waterloo a tak.“

„Waterloo? Vy jste byli u Waaterloo?“

„A za co myslíte, že mám ty peníze? Ty dukáty ne, ty jsou za to, že jsem se upsal do Indie. Dostanu ještě tři.“

Klaase jsem našel dost brzy. Stál u Utopence a opíral se o strom u vody. Jestlipak spoléhal na to, že ho půjdu hledat?

Uviděl mě a zvedl ke mně zoufalý, uplakaný obličej. „Ten chlap je opravdu tvůj kamarád?“

„Ano, spíš můj než Grétčin, Klaasi. Dbá o ni tak málo, že ani nechtěl jít se mnou, když jsem šel domů.“

„Ale co ten prstýnek?“

„Ach, ten prstýnek... To byl jen takový nápad. Znali se jen tak krátce. A že ho pořád ještě nosila... asi se ho nedokázala vzdát. Má tak málo hezkých věcí a je to děvče, Klaasi.“

Zamyslel se. „Byla to ode mne pěkná hloupost. Ale když jsem toho chlapa viděl před sebou... Přirozeně, zůstal jsem tak dlouho pryč a ona nemohla vědět, že ještě... Ale já na ní pořád myslel, Tonku, po celou tu dobu, co jsem byl zavřený. Za mřížemi jako nejsprostší zločinec.“ Otrásl se odporem. „Určitě bych to nepřežil, kdybych byl nemyslel na ni. Ve dne v noci. Kdybych si pořád neřikal: zase se s ní setkáš. Přejde den, kdy ji zase uvidíš. - A pak jsem přišel a viděl jsem ten prstýnek...“

„Hein pro tebe není žádný sok, Klaasi,“ pokoušel jsem se ho uklidnit. „Za pár týdnů odjede na Východ a šest let ho neuvidíš.“

„Na Východ...“ opakoval si zamyšleně. „Ty tam jedeš taky?“

„Ano. Budeš ji tu mít jen sám pro sebe.“

Zavrtěl hlavou. „Mýlíš se.“

Zarazila mě podivná odevzdanost v jeho hlase.

„Je tu jeden hoch a toho si za čas vezme,“ pokračoval. „Syn alkmaarského tesaře. Chodí za ní den co den. A naučil ji číst a psát.“

„Thijs,“ řekl jsem.

Podíval se na mě překvapeně. „Ano. Thijs. Tys to věděl?“

„Ano, věděl. A Hein taky. Chceš se s ním ještě poprat? K tomu přece není důvod. Proč nejdeš se mnou domů?“

„Ne, ne. Tam už nevkročím. Nesnesu to, když je takhle vidím pohromadě. A ji už taky nechci ani vidět.“

Zachvěl se, jako by mu bylo zima.

„Pojď, měj rozum. Jsi unavený. Máš hlad. A Marga nám zrovna něco vaří.“

Zavrtěl hlavou. „Nemám hlad.“

„Něco jíst musíš. A kde chceš zůstat na noc?“

„Nevím. A je mi to jedno.“

Zamyslel jsem se. „No dobrá. Zavedu tě někam. Musíš se trochu najíst a musíš mít kde spát.“

Vzal jsem ho za ruku. Nebránil se a šel se mnou na faru. Velebný pán Vinkensteyn už nežil, ale znal jsem ještě z dřívějšíka jeho nástupce. Byl to dobrák. Stačil mu jediný pohled na Klaase a hned věděl, kolik uhodilo.

„Nech ho klidně tady, Tonku.“

Vrátil jsem se uklidněný domů a pověděl jsem tam, co a jak. Stísněně jsme zasedli k jídlu.

Hein zřejmě mezitím vyprávěl o Waterloo, viděl jsem jim to na napjatých tvářích. Po jídle jsem se dal do vyprávění i já - poprvé podle pravdy. I tak to bylo smutné povídání, které jim vzalo řeč. Hein jim to všechno líčil jinak a teď tu seděl zahanbený.

Později přišel Thijs. Nevěděl o našem návratu a vešel sem s přirozeností člověka, který už patří do rodiny. Také ho tak přijali. Viděl jsem, jak se v prvním zmatku bezděčně sklonil ke Grétce a chtěl ji na uvítanou políbit. V poslední chvíli si uvědomil, že by od toho měl za těchto okolností radši upustit. „Jestli chcete být večer spíš sami...“ začal rozpačitě, ale Marga nechtěla ani slyšet, že by kvůli nám měl odejít. „Patříš k nám, Thijsi, to přece víš.“

Dokonce i Hein se k němu snažil být laskavý; ještě jsme chvíli hovořili o našem plánovaném odjezdu do Východní Indie. Tvářil se, že poslouchá se zájmem, ale občas se plaše podíval po Grétce. Po chvíli bylo jasné, že se zábava už nerozproudí, a já si konečně vzpomněl, že za sebou máme únavný pochod a že bychom rádi do naší komůrky, jestli tam je ještě kavalec a nějaké pokrývky... „Ne, pokrývky tam nejsou, ale sousedi nám rádi půjčí,“ řekla Marga a hned se pro ně vydala.

Nazítří jsem brzo po ránu vyrazil na faru, kde jsem nechal Klaase. „Spí a já ho neruším,“ řekl mi laskavý pan farář. „Ten chudák je na pokraji svých sil.“

Ukázalo se ale, že Klaas je vzhůru. Poznal mě po hlase a zavolal na mě.

„Kdy odjíždíš?“ zeptal se umdleně.

„Do Východní Indie? Začátkem října, říkali.“

„A co je teď? Záhří?“

„Ano. Teprve třetího nebo čtvrtého. Proč se ptáš? Chceš snad s námi?“

Vzal mě za ruku. „Cítím se nemocný a je mi mizerně. A taky už mám dost toho hraní na vojáky. Dost války a tak...“

Měl jsem ten pocit taky? „Dostaneš pěknou sumu na ruku,“ řekl jsem honem. „A pak, ta cesta tam... Uvidíš kus světa... Člověku je, jako by začal nový život...“

„Nový život...“

Už zase měl slzy v očích.

„Řekni mi upřímně..., táhne teď s tebou *on*? A já už ne?“ zeptal se.

„Co tě vede! Po tom všem, co jsme my dva spolu prožili...“

Přikývl, upokojený. „Musím ti ještě povědět o té cestě po Francii. Dostal jsem se až k Belgii, když mě chytli, mizerové. Přes den jsem se musel schovávat, protože jsem přece zběhl... v noci jsem šel nazdařbůh k severu. Řídil jsem se podle měsíce a hvězd... víš, podle Polárky.“

Zmlkl.

„Nechceš jít se mnou, protože máš vztek na Heina, že?“ zeptal jsem se ho.

Zavrtěl hlavou. „Ne. Teď už ne. Teď, co jsi mi pověděl, že je to mezi náma pořád jako dřív... Choval jsem se dost směšně, když jsem se pustil do něho, zatímco Grétka už zase...“ Pokusil se o úsměv.

„Zkus na to zapomenout. A kdyby ses přece jen rozmyslel, indická brigáda je zatím v haarlemské posádce...“

Už zase spal.

24

V jednom z prvních říjnových dní nám to tedy řekli: zítra je nástup k odjezdu. Dalí nám poslední tři dukáty, ale to znamenalo, že jsme tu poslední noc museli strávit v haarlemských kasárnách, abychom jim ještě v poslední chvíli neutekli.

Klaas byl přirozeně s námi. Ani minutu jsem nepochyboval o tom,

že se taky upíše. Vypadal ještě bledě, na tom nespravila nic ani ta pěkná uniforma, ale při nástupu už stál zase zpříma jako svíce a všechno uštěpačně komentoval jako vždycky.

Prostě Klaas!

Mezi ním a Heinem to zprvu ještě neklapalo. Ale Hein se dal přemluvit a jako první mu podal ruku. Klaas ji přijal, ale při stisku odvrátil tvář.

Toho posledního dne se kolem nás ozývalo nespokojené reptání: nikdo nesouhlasil s tím, že musí poslední večer zůstat v kasárnách. Měli nás pustit do města, kde bychom si za obdržené peníze mohli pěkně užít!

Několik mužů se pokusilo dostat ven, ale u brány je zadržela neúprosná stráž. A hned také přiběhl oficír: „Už at' jste zpátky! A nezkoušejte na nás žádnou fintu. Bez legrace, stráž má nařízeno střílet na ostro při prvních známkách rebelie.“

Muži se vraceli sklíčeně zpátky a proklínali takové bezpráví.

Chlapi vytáhli karty. Tak jsme si aspoň mohli ukrátit čas, ale o peníze se hrát nesmělo. Přirozeně že se o ně hrálo, co jinak s nimi? Brzo došlo k hádce. Někdo propašoval do kasáren alkohol, rozhořčení nad zákazem vycházky ještě více rozpálilo beztak horké hlavy. A k tomu ještě přistoupil pocit: co se nám může stát? Nazítí jdeme beztak pryč!

Nadávky, kletby, povzbuzující křik, když si dva vjeli do vlasů.

Hein se ze zvědavosti přichomýtl ke karbaníkům a netrvalo dlouho, sám se pustil do hry.

„Jak ti to jde, Heine? Už jsi prohrál všechny peníze?“ zeptal jsem se ho.

„Vyhrávám!“ křikl na mě po chvíli napjatého ticha.

„Tak buď chlap a vsaď trochu víc!“ popichoval ho jeho protihráč.

Hein na to nereagoval a po chvíli jsem viděl, jak zase shrábl stříbrňák a pár měďáků.

„Ukaž karty!“ vyzval ho druhý hráč.

„Proč? Myslíte, že hraju falešně?“

„Nějak moc často vyhráváš.“

„A co když mi přeje štěstí?“

„Vsaď trochu víc,“ radili teď Heinovi z různých stran.

„Tak dobrá!“

Brzy nato se ozval smích. Heinův protihráč shrábl výhru. Hein stiskl vztekle čelisti a opakoval vysokou sázkou: „Tuhle máte! Znova!“

Kolkolem se rozhostilo ticho. Všichni natahovali krky, aby dobře viděli. Hein najednou vyskočil.

„A teď mi ukaž karty ty“

Druhý hráč k sobě karty přitiskl, Hein se po nich sápal a už byli v sobě.

Hned jsem viděl, že tohle musí Hein prohrát. Jeho protivník byl dobře o hlavu větší. Ale když jsem Heinovi přispěchal na pomoc, ozvaly se protesty. „To nejde: dva na jednoho! Já ti jdu taky pomoci, Gerrite!“

„Na ty dva neřády stačím sám,“ funěl Gerrit, ale jeho kamarád mu přece jen šel na pomoc. V téže chvíli mi stanul po boku Klaas.

Teď se do toho začali míchat i ostatní a jistě by z toho byla všeobecná mela, kdyby právě nevešel službu konající poručík a nezahřímal na nás hned ode dveří.

„Co to znamená? Do pozorů! A hned!“

Někteří poslechli, jiní drze volali: „Proč nás tu zavíráte? Nejsme divá zvěř!“

„Ale chováte se tak. Jako divá zvěř.“

„Je to náš poslední večer, lajtnante. Rádi bychom do města.“

„Kdo to tu začal?“ zeptal se poručík.

Nikdo neodpovídal.

„Dobrá, přijdu na to sám. A vás varuju: ještě jednou a dám vás vsadit do želez!“

Z několika míst se ozval smích. Lajtnant byl ještě mladíček a radši dělal, že nic neslyší. Rychle se otočil a přirazil za sebou dveře.

„Jako divá zvěř, povídal. Dobrá, má to mít. Když jsme teda divá zvěř, budeme se podle toho chovat,“ povídal ten, co hrál s Heinem. Vyzul si botu a mrštil s ní do okna. Na podlahu se vysypalo sklo. Nejdřív nás to polekalo. Ohromeně jsme se po sobě podívali. Ale brzo se našli jiní, kteří následovali jeho příkladu. Zmocnila se nás slepá chuť ničit. Propadli jsme jí a sami jsme nevěděli, co nás to posedlo. Začali jsme všechno ničit jako smyslů zbavení. Všechno.

Židlím jsme rvali nohy, rozbíjeli jsme stoly a pryčny a házeli jsme kolem s křikem a smíchem kusy dřeva. Už jsme se neprali mezi sebou, teď jsme se rvali s osudem, který nás sem zahnal. Někteří plakali. Já taky. Klaas taky. Zalykali jsme se zoufalstvím, že jsme vyměnili vlastní zem za vidinu dalekých a cizích zemí, kde zuří neznámé nemoci a kde budeme muset bojovat proti tmavým divochům. V té chvíli jsme si uvědomili, že jsme ti, nejubožejší z nejubožejších, že jsme ztracenci.

Vprostřed všeobecného běsnění se znovu objevil lajtnant. Chtěl uplatnit svou autoritu, ale kusy dřeva mu lítaly kolem uší, takže se v bezmocném rozhořčení zase rychle klidil.

Když jsme se konečně vyřádili a vykřičeli, podívali jsme se mlčky jeden na druhého. Teprve teď jsme si uvědomili, co jsme to udělali.

Teď proti nám jistě vystoupí se zbraní v ruce. Stráže přiloží pušky k líci, z otevřených dveří kudy prchl lajtnant, třesknu výstřely. Padnou mrtví, ranění...

Jednu věc jsme ale věděli najisto. Ať se děje co se děje, neprozradíme žádná jména. Kdo to tu vlastně začal? Ti, kdo si to ještě pamatovali, na všechno radši honem zapomněli.

Ale nestalo se nic. Nic. A tím to bylo hrozivější. Bylo přece jasné, že taková rebelie nemůže zůstat bez trestu. Jen do toho! Však se uvidí.

K ránu většina z nás usnula na holé podlaze. Mnozí se při budíčku zvedli teprve, když je druzí probudili kopanci.

Nástup venku. Velitel kasáren procházel s poručíkem podél vyrovnaných řad a na rtech mu hrál zvláštní úsměšek. „Pěkný začátek, to se zas musí nechat. Ale buďte klidní: na Východě budete mít dostatek příležitosti bít kolem sebe jako diví. Zdejší škody se vám strhnou z žoldu.“

Nikdo nehnul brvou. „Jen si strhávejte, až se ztrhnete,“ zamumlal někdo ze zadních řad. Lajtnant se podíval, kdo by to tak mohl být, ale s vyšetřováním nezačal.

Nálada se zlepšila, když se u kasárenských vrat objevila kapela. Z Haarlemu jsme vypochoďovali za veselých zvuků hudby. Místní obyvatelstvo nám tentokrát provolávalo slávu: „Indická brigáda

odchází! Hoši, dejte jim co proto!“

Nevěděli jsme, komu dát co proto, ale ten jásot a mávání nám dělaly dobře. Narovnali jsme hřbety a švihali nohama. Malí kluci škemrali, aby nám mohli kousek nést pušku. Mnoho dospělých šlo s námi v rytmu hudby až do Spaarndamu, kde kotvily čluny, které nás měly odvést na denhelderskou rejdu, kde na nás čekaly lodě.

Ve Spaarndamu nastalo velké loučení. Odcházející „koloniálové“ objímali naposled své milé, někdy i zoufale plačící ženu a děti; i sami muži přemáhali stěží pláč.

Nějaký řečník vylezl na zídku a recitoval odtamtud příležitostnou báseň: „Kde naše vlajka vlaje, kde s větrem zápolí, jste neochvějní v boji, když trubka hlaholí.“ A tak to šlo pořád dál. Nizozemský lev prý zas zvedá hrdé těmě a my rodného kmene jsme plavé, chrabré plémě a podobně. Většina z nás ho už neposlouchala, ale některým se líbilo, že je takhle opěvují v básni. V každém případě se řečníkovi hodně tleskalo a ten měl z toho takovou radost, že ztratil rovnováhu a spadl ze zídky, „Hurá!“ provolávali jsme sborem.

Rozhlížel jsem se bezděčně po mamince a sestřích. Nebyly tu. Jak by mohly vědět, odkud a kdy vyjždíme?

Mezi kvapně přecházejícími důstojníky jsem najednou objevil známou tvář. „Lajtnant Oranž!“ vykřikl jsem.

Otočil se, poznal můj hlas.

Hned ke mně přistoupil a chytil mě za obě ruce: „Tonku! Jsi to ty! A tamhle je i Klaas! Chlapci, to jsem rád, že vás vidím.“

„Jedete s námi?“

„Ano, přirozeně. U které kumpanie jste?“

„To nevíme. Nemohli bychom k té vaší?“

„Uvidíme, co se dá dělat. Teď nemám čas. Počkejte... na palubě.“ Odvolali ho, zvedl ještě ruku a rychle přešel po můstku na člun. „Třetí kumpanie! Pamatujte si to!“ zavolal ještě.

Jak by ne! Třetí kumpanie.

„Kdo to byl?“ zeptal se Hein.

„Lajtnant Oranž.“

„Lajtnant Oranž?“

Nemohl jsem mu to tak honem vysvětlit. Museli jsme se nalodit. První čluny už vyplouvaly.

Na břehu ještě čekaly ženy a děti, mávaly, volaly nebo se jen dívaly uszlzenýma očima na vojáka, který na ně mlčky hleděl s křečovitě sevřenými rty. Měl jsem ještě ty tři dukáty pro maminku. Co teď s nimi? Už nějakou dobu jsem pozoroval ženu s několika malými dětmi u sukni; po krátkém, ale těžkém vnitřním boji jsem se rozhodl. Zabalil jsem dukáty do šátku a hodil jsem je ženě. Jedno z jejích dětí, malé děvčátko, sebralo rychle uzlíček, po kterém se sáпали i jiní, a podalo ho matce. Zprvu nechápala, teprve když jsem jí naznačil, že je pro ni, šátek rozbalila. Když viděla, co je uvnitř, plakala a smála se zároveň, viděl jsem jí na rtech, že šeptá slova díky. Pak se podívala po muži, který stál kousek ode mě. Chtěl ke mně přistoupit, ale pak se - celý na rozpacích - rozmyslel. Nedal jsem mu k tomu ostatně příležitost. Otočil jsem se arazil jsem si cestu pryč, dřív než mě zmůže dojetí.

„To udělám taky!“ slyšel jsem na odchodu Klaasův hlas.

A vzápětí nato Heina: „Zbláznil ses? Až tam dojedem, nebudete mít nic... Ani ji neznáš.“

Právě napínali plachtu. Museli jsme se sklonit, aby nás neuhodilo ráhno.

Pluli jsme.

Za chvíli jsme byli na otevřené vodě a ženy a děti zůstaly na břehu a mávaly čepicemi a zástěrami. Jeden z vojáků vytáhl harmoniku a začal táhle zpívat:

*„Nadešla chvíle lo-ou-čení
a pláč na tom nic ne-e-změní.
Sbohem! Že plachty dmou se, víme...“*

„Na Východě se pěkně nabalíme,“ přibánil k tomu pohotově někdo.

Později se rozhostilo ticho. Jen voda šplouchala a ve větru sténal starý stěžeň. Muži mlčeli, jen se dívali. Vlevo i vpravo holandské pastviny s černobílými stračenami, roztočená křídla mlýnů.

Kdypak se sem do Holandska zase vrátíme?

Já už nikdy.

Jenže to jsem tehdy ještě nevěděl.

Zuiderské moře. Teprve když se kolem rozprostřela širá vodní pláň, dokázal jsem ze sebe setřást tíseň loučení. Harmonika znovu začala hrát, tentokrát veselou písničku.

Vybalili jsme zásoby, bratrsky jsme se o ně všichni tři podělili a začali jsme mluvit o dlouhé cestě, která nás čeká. Dobrodružství nás lákalo.

Stejně jako jsme se bratrsky podělili o chleba, sdíleli jsme společně jeden a týž osud. Se všemi muži kolem sebe jsme teď tvořili vlastní svět, odtržený od toho, s nímž jsme se právě na šest let rozloučili. Náš vlastní svět.

Šest let. To se dá vydržet. Budeme mít pak co povídat.

Vzhůru do Východní Indie!

KNIHY ODVAHY A DOBRODRUŽSTVÍ

Řídí Eva Dolejšová

Svazek 157

Johan Fabricius

TONEK Z NAPOLEONOVY ARMÁDY

Z holandského originálu *Toontje Poland, een Alkmaars jangen in de dagen van Napoleon*, vydaného nakladatelstvím *Uitgeverij Leopold* v Haagu roku 1977, přeložila Olga Krijtová. Ilustroval Michal Romberg. Vydal jako svou 6135. publikaci Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, v Praze roku 1981. Odpovědná redaktorka Tamara Sýkorová. Výtvarný redaktor Zdeněk Kudělka. Technická redaktorka Zoe Blahová.

Ze sazby písma Baskerville vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p., Plzeň, závod Vimperk. 14,37 AA (text 12,41, ilustrace 1,96), 14,42 VA. Náklad 70000 výtisků. První vydání. Brožovaný výtisk 20,- Kčs 13-871-81 14/54
Vázaný výtisk 25,- Kč

Pro čtenáře od 9 let